

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Katedra filozofie

**Ústava Spojených států amerických
a její ideové zdroje**

Mgr. Petr Andjelkovski

Školitel: Doc. PhDr. Rudolf Kučera, Csc. (+2019)

Doc. Mgr. Jakub Jinek, Dr. Phil.

PhDr. Ing. Jiří Chotaš, Ph.D.

Disertační práce

2025

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/200 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jména subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až jejich skutečné výše. Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Praze dne 10. 2. 2025 Mgr. Petr Andjelkovski

ANOTACE

Předkládaná práce se zabývá tématem americké ústavy a zdrojů, které měly zásadní vliv na její sepsání. Americká ústava je syntézou příspěvků řady předešlých myslitelů od antických dob starověkého Řecka, přes vrcholné období římské říše až do novověku druhé poloviny osmnáctého století. Zásadním pramenem jí byl ústavně právní vývoj anglické tradice. K jejímu vytvoření ovšem přispěly i specifické podmínky severoamerické kolonizace Spojeným královstvím, které vedly ke vzniku první zastupitelské demokracie v pravém slova smyslu. Přínos práce spočívá v tom, že v české republice obsáhlejší původní zpracování daného tématu, s přihlédnutím k novější sekundární literatuře, dosud chybí.

KLÍČOVÁ SLOVA

John Adams, Alexander Hamilton, James Madison, Thomas Jefferson, Ústava Spojených států amerických, historie Spojených států amerických, federalismus

ANNOTATION

The thesis focuses on the US Constitution and on the sources that had a major impact on its form. The US Constitution is a synthesis of a number of contributions made by preceding thinkers from Ancient Greece, the peak of the Roman Empire, and the modern times of the latter half of the 18th century. Its main source was the legal development of the English constitutional tradition, which, however, is also deep-rooted in classical antiquity.

Nevertheless, what also contributed to its formation was the specific conditions of the Northern American colonization, in which all European nations participated. This gave rise to the first representative democracy in the very sense of the word, which provides it with a high level of originality. The contribution of the work lies in the fact, that in the Czech Republic, a more comprehensive original treatment of given topic, taking into account the newer secondary literature, is still missing.

KEY WORDS

John Adams, Alexander Hamilton, James Madison, Thomas Jefferson, Constitution of United States, History of United States, Federalism

OBSAH

Úvod	7
I. Historicko politické pozadí vzniku ústavy	10
1. Anglický ústavní systém.....	11
2. Vznik amerických kolonií.....	13
3. Příčiny požadavků na nezávislost kolonií.....	14
4. Americká nezávislost a vznik federace.....	16
5. Problematika otroctví.....	24
II. Ideové zdroje ústavy	30
1. Polybios.....	35
2. Cicero a americká zakladatelská tradice.....	44
3. James Harrington.....	55
4. John Locke.....	58
5. Charles Montesquieu.....	64
6. David Hume a teorie zájmových skupin.....	84
7. William Blackstone.....	103
III. Federalisté versus antifederalisté	110
1. Ústavní plány.....	119
2. Ratifikační debata.....	129
IV. Originalita americké ústavy	152
Závěr	162
Summary.....	166
Seznam literatury.....	168
Přílohy.....	174

Tyto muže si tedy vezměte za příklad, jako oni věřte, že není štěstí bez svobody a svoboda bez statečnosti a nemějte strach z válečných nebezpečí.

Periklés (430 př. n. l.)

Úvod

Ústava Spojených států amerických je nejstarší trvale platná listina svého druhu, která rovněž položila základy zastupitelské demokracii.¹ Její význam je globální, protože se stala průlomovým dokumentem západní civilizace a umožnila vznik více jak padesáti států, což její význam umocňuje právě v současné době. S ohledem na aktuální diskuze ve Spojených státech amerických, kdy se obě strany, republikáni i demokraté, opakovaně prou o přesnou interpretaci výkladu jejího obsahu, dochází k neustálé názorové korekci prostřednictvím původních myšlenek amerických zakladatelů. To je z toho důvodu, že samotná listina často k rozhodnutí sporů nestačí a debaty přecházejí až k původním ideovým myšlenkám, z kterých federální ústava vznikla, aby se upřesnil její výklad a nedocházelo k zavádějícím interpretacím. Je to přirozený proces, protože každá ústava sice je nejvyšším zákonem země, ale v průběhu let dochází ke změnám přístupu k ústavním základům ve všech státech světa.

Americká Ústava byla výsledkem zkušenosti se špatným fungováním konfederace, která vznikla jako důsledek boje za nezávislost. Předěšlé spory mezi osadníky a správním suverením, tj. Velkou Británií, měly původ v nejasném vymezení zásadních předpokladů k harmonickému soužití. Nešlo pouze o otázku svobody, ale i o téma daňového přerozdělování, jehož klíčovým atributem byla míra spravedlnosti a podílu na politickém rozhodování. Aby američtí zakladatelé toto téma dostatečně vyložili, inspirovali se analogickými problémy z minulosti, ať už z antického Říma, nebo z historie Velké Británie. To vytvořilo nespočet nových otázek, jejichž smyslem bylo vyvarovat se omylům a chybám, které vedly k rozpadu římské říše či k samotnému konfliktu mezi americkými osadníky a právě Velkou Británií.

V českém akademickém prostředí je zatím téma federální ústavy zohledněno málo; existuje sice její podrobný překlad (spolu s *Deklarací nezávislosti* a s *Listy federalistů*),² ale odborných studií, které by se zabývaly jejím obsahem, je poskrovnu. Zejména chybí zpracování otázek jejího původu, autorství a vypracování, což je téma vybízející k řadě dalším otázkám, z nichž nejdůležitější je ta, zda američtí otcové zakladatelé přispěli originálním příspěvkem či zda pouze provedli výklad myšlenek předešlé evropské tradice a nevytvořili nový koncept (tato otázka je hlavní hypotézou této disertace). Ať už v podobě syntézy, nebo

¹Ústava státu Massachusetts je ještě o osm let starší, ale její obsah byl změněn podstatně více, než Ústava Spojených států prostřednictvím dodatků.

² Madison, J., Hamilton, A., Jay, J., *Listy federalistů*, Olomouc, Univerzita Palackého – 1993. Přeložila Svatava Raková.

zcela nového systému. Z prací publikovaných v českém jazyce lze uvést práci profesorky Vladimíry Dvořákové *Spojené státy americké – společnost a politika* z roku 2002, kde je ovšem popis vzniku ústavy dost stručný a je omezen pouze na základní data.³ Studie se dále věnuje otázce vývoje amerického konstitucionalismu během devatenáctého století a zakladatelské období zmiňuje jenom okrajově. Toto období (tj. společenské procesy ze severoamerického kontinentu během osmnáctého století), obsáhleji zpracovává příspěvek Rudolfa Kučery s názvem *Vznik a vývoj amerického politického myšlení*, který je součástí širšího projektu *Dějiny politického myšlení*.⁴ Zde je důraz na historický výklad podstatně vyšší a lze proto konstatovat, že je i metodicky bližší obsahu této práce. Samotné diskuzi mezi federalisty a antifederalisty, či širšímu pohledu na ideové zdroje americké federální ústavy, se ovšem věnuje málo a spíše se zabývá historickým popisem procesů osidlování a jejich náboženským důvodům. Posledním zdrojem, který je třeba zmínit, je předmluva k českému vydání *Listů federalistů*, která se ovšem omezuje pouze na důvody jejich sepsání a analyzuje strukturu jejich obsahu. Přínos své práce proto vidím zejména v tom, že rozvedu zdroje a inspirace tvůrců listiny a následně i celkový proces jejího sepsání a ratifikace, včetně diskuzí a sporů mezi oběma tábory (federalisté a antifederalisté).

Struktura disertace sestává ze čtyř hlavních kapitol, které jsou dále tematicky rozdělené. Obsahem první kapitoly je stručná charakteristika historicko-politického pozadí vzniku americké ústavy. Máme na mysli samozřejmě federální ústavu z roku 1787 (dále jako ústava), všechny ostatní budou odlišeny podle místa svého původu (např. ústava státu Massachusetts). Do tohoto kontextu náleží i problém otroctví, které na americkém kontinentu existovalo dávno před vznikem federace Spojených států. Následuje druhá část, podrobně popisující duchovní odkaz hlavních postav minulosti, jejichž myšlenky se přímo odrazily v koncepcích otců zakladatelů. Tyto postavy budou tvořit samostatné oddíly této části. Předmětem třetí kapitoly bude polemika mezi federalisty a antifederalisty, jež může být – jak již bylo naznačeno – čtena jako výraz originální syntézy, na níž stojí myšlenka federální ústavy. Součástí této kapitoly bude i bližší specifikace všech čtyř hlavních ústavních plánů, které se staly vzorem výsledného dokumentu. Ve čtvrté kapitole se vrátíme k hlavní hypotéze práce (zda je Ústava Spojených států amerických původní projekt či není), a shrneme důvody, proč se v případě myšlenek americké ústavy jedná o originální koncept; tím bude tato hypotéza prokázána. Hlavní metodou bude zejména analýza původních textů, které jsou volně

³ Dvořáková, V., *Spojené státy americké – společnost a politika*, Libri 2002. V souvislosti s tématem této práce se jedná o kapitolu s názvem: *Vytváření amerického ústavního systému* str. 52-68.

⁴ Kučera, R., Chotaš, J., *Dějiny politického myšlení III/2*, Praha 2022, str. 9-49

přístupné v národním archivu americké zakladatelské tradice, nebo v sebraných spisech jednotlivých otců zakladatelů. Důležitou aspirací práce je tedy zpřístupnit čtenáři existující materiál k otázce o původu americké státnosti, který trpí značnou nepřehledností a orientace v něm je proto často velmi obtížná. To lze odstranit přesným pojmenováním toho, co je z celé zakladatelské tradice „to nové“, a sice právě v jádru celé polemiky mezi antifederalisty (zastánci původních hodnot) a federalisty (obhájci nové společnosti).

Ze sekundárních pramenů je třeba uvést především základní čtyři tituly. Autorem prvního z nich je Gordon S. Wood, harvardský historik, který se zabývá americkou zakladatelskou tradicí. Jeho studie s názvem *The Creation of the American Republic, 1776 – 1787*, výrazně zlepšuje orientaci v rozsáhlých archivech s dokumenty. Druhý titul, *Alexander Hamilton* je dílem Rona Chernowa, autora širších biografičtých portrétů význačných postav počátku amerických dějin. Třetím sekundárním pramenem je studie *Novus Ordo Seclorum* od Forresta McDonalda, který se zaměřuje na období z let 1776 až 1787. Posledním, koho chci uvést, je David McCullough, respektovaný historik období americké zakladatelské tradice. Kniha *Státník a prezident John Adams*, což je jedna z mála prací k tématu přeložených do českého jazyka. Tyto čtyři studie mi výrazně ulehčily orientaci v certifikovaných on-line portálech dokumentace z dějin Spojených států amerických, které se staly – spolu s primární literaturou – hlavním zdrojem celé disertace. Rovněž zásadně zvýraznily klíčová témata celé ratifikační diskuze, což se ukázalo zejména ve třetí kapitole této práce. V tomto případě šlo hlavně o Woodovu studii. Chernow, autor obsáhlé práce o Hamiltonovi, se zase spíše věnoval problematice otroctví, protože Hamilton byl jeho velkým odpůrcem. A McCullough podrobně rozvedl vznik ústavy státu Massachusetts, jejímž autorem byl Adams. Ta se později stala jedním ze vzorů federální ústavě.

Smyslem této práce je zejména vyplnit mezeru v oblasti bádání o americkém politickém myšlení způsobenou čtyřicetiletým obdobím komunismu. V porovnání s jinými oblastmi filosofie je počet odborných příspěvků v češtině k anglosaské tradici 18. století, minimální. Vedlejším cílem je rovněž přiblížit některé význačné myslitele této tradice, jejichž díla v českém jazyce vůbec nevyšla. Hlavním předpokládaným přínosem práce je ovšem přehledné podání myšlenek amerických otců zakladatelů, poukázání na prameny a zdroje, z nichž vycházeli, a posouzení původnosti jejich vlastních návrhů, a to z politicko-filosofického hlediska.

Kapitola I.

Historicko-politické pozadí vzniku ústavy

Vyhlášení nezávislosti v roce 1776 předcházely ozbrojené konflikty s anglickou armádou již v roce 1775, které tímto přešly do otevřené války, která skončila až v roce 1783 uzavřením Pařížské mírové smlouvy, kdy Velká Británie uznala nezávislost amerických kolonií. Tím se z nich postupně staly státy, protože již nešlo o správní území jiné suverénní mocnosti. Vojenské vítězství Američanů bylo zásluhou zejména generála Washingtona, jenž se později stal prvním prezidentem federace. Bez vojenského vítězství by nikdy nemohlo následovat nic z toho, co vedlo ke vzniku Spojených států amerických, teprve obhájení samostatnosti může být označováno za faktický začátek federace. Konfederace vlastně nebyla jednolitým celkem a už vůbec ne státním útvarem, kde by nejvyšší exekutiva byla koncentrována do jedné osoby. V zakladatelské tradici je ovšem klíčové datum 4. července 1776, kdy Velká Británie ztratila mandát vlády nad koloniemi, i když vojenský konflikt nebyl ještě zdaleka rozhodnutý.

Během válečného střetu nebylo důvodu k názorovému rozkolu mezi kolonisty, i přes to, že zde existovala širší skupina probritských loajalistů, z kterých se později vyprofilovali někteří antifederalisté. Obzvláště loajální byli v baště koruny – New Yorku. Ten byl nejen hlavním britským přístavem, ale spousta lidí tam byla i hospodářsky motivována k podpoře koruny.⁵ Část se jich později vrátila do Evropy, protože jejich situace na americkém kontinentu nebyla po porážce Anglie nijak příznivá, a téma nezávislosti se zdálo uzavřené.

Oficiálně Spojené státy americké vznikly *Deklarací nezávislosti* všech třinácti kolonií na Spojeném království. Toto prohlášení sepsal na doporučení výboru pěti⁶ Jefferson, s menším přispěním Adamse a Franklina. Tento pětičlenný výbor fungoval i jako užší komise kontinentálního kongresu, který měl rozhodnout o dalším průběhu správy celého koloniálního území. Kontinentální kongres se sešel dvakrát ve Filadelfii, poprvé od 5. září do 26. října 1774 a podruhé od 10. května 1775, kdy se stal prozatímní vládou. Zde se již řešil vojenský střet mezi vojsky Britů a amerických kolonistů, který trval až do roku 1783. Činnost této prozatímní vlády byla ukončena 1. března 1781 schválením Článků Konfederace a trvalé unie,

⁵ Srv. Johnson, P., *Dějiny amerického národa*, Praha 2000, str. 142.

⁶ The Committee of Five byl pětičlenný výbor jmenovaný 11. června roku 1776 na Druhém kontinentálním kongresu, který byl zahájen v květnu roku 1775 a fungoval jako de facto provizorní vláda až do roku 1781, kdy se obecně již vědělo, že Velká Británie válku s koloniemi prohrála. Jejími členy byli George Sherman za Connecticut, Thomas Jefferson za Virginii, John Adams za Massachusetts, Benjamin Franklin z Pensylvánie a Robert R. Livingstone za New York. Obecně je tento výbor vzorem pro tradici vytváření výborů uvnitř kongresu, což urychluje a zlepšuje spolupráci mezi poslanci až do dnešní doby.

první mezistátní ústavou, platnou až do roku 1788. Britská armáda však válečný konflikt o severoamerický kontinent prohrála již v bitvě o Yorktown, který se odehrál ve Virginii mezi 28. zářím až 19. říjnem roku 1781. Od tohoto data bylo britské generalitě jasné, že americké koloniální území již není pod kontrolou Spojeného království. Na straně kolonistů sehrály v bitvě důležitou roli i francouzské jednotky s počtem okolo osmi tisíc vojáků a třiceti lodí. Je důležité dodat, že většina antifederalistů nebyla proti zásadním úpravám Článků Konfederace a trvalé unie. Nesouhlasili ale se vznikem federace, která je podstatně závaznější formou spolupráce mezi jednotlivými státy než konfederovaná unie, včetně toho, že by republiky měly mít společného vládcu (termín prezident se ujal až během federálního konventu). Ratifikační proces měl být podle sedmého ústavního článku ukončen schválením federální ústavy alespoň devíti z třinácti svazových států. K tomu došlo 21. června 1788 ze strany představitelů New Hampshire. Federace Spojených států amerických fakticky zahájila svou existenci tím, že nový kongres se poprvé sešel 4. března 1789.⁷

I přes pozdější odpor a vojenský konflikt s britskou korunou byly všechny kolonie formovány anglickým ústavním systémem. Postoj kolonií nelze nahlížet jako protiklad britské tradici, i když došlo k válečnému konfliktu mezi americkými kolonisty a vojskem spojeného království.

1. Anglický ústavní systém - Anglie za vlády Stuartovců

Velice důležitým faktorem, který umožnil klíčové změny ústavního systému Anglie, byla porážka španělské armády (Armada) ve dvacetiletém otevřeném konfliktu, kterému nepředcházelo oficiální vyhlášení války.⁸ Šlo o několik po sobě následujících vojenských střetů, které vyvrcholily v bitvách u Gravelines (1588 - námořní bitva) a u Kinsale (1601) v jižním Irsku. Porážka Španělů zapříčinila to, že Anglie po celé následné století ztratila výraznou vnější hrozbu a mohla se tudíž zaměřit na oblast vnitřního uspořádání, respektive zdokonalení svého ústavního systému, což se neobešlo bez problémů. To se následně odráží i na severoamerickém kontinentu.

Roku 1603 zemřela královna Alžběta I. a tudorovský rod byl nahrazen Stuartovci. Prvním králem této linie byl Jakub I. Stuart, který zcela odmítal to, že by se parlament měl

⁷ Srv. Tindall, George, B., Shi, David, E., *USA – Dějiny států*, Praha LN, 1994, str. 134.

⁸ Srv. Munck T., *Evropa sedmnáctého století 1598–1700*, Praha 2002; Maurois A., *Dějiny Anglie*, Praha 1993; Malia, M., *Lokomotivy dějin*, Brno 2009.

stát být jen o něco málo více nezávislým na rozhodnutí monarchy. Z četných proslovů, osobních názorů pronesených v zákulisí či z oficiálních královských výnosů, bylo ze strany Jakuba I. (a platilo to i pro jeho druhého syna Karla I.) zřejmé, že chtějí uchovat anglický politický systém jako klasickou monarchii. Představa, že by členové parlamentu pracovali s jinou podobou ústavního uspořádání, pro ně byla naprosto nepřijatelná.⁹ Jako anglikán byl Jakub I. nepřitelem katolíků i puritánů tudíž pravý opak představy konsensuální tvorby politiky, což se obé ukázalo jako zásadní zdroj jeho pozdější neoblíbenosti. Ta sice za jeho života nebyla natolik veliká, aby vedla ke svrnutí krále, ale u jeho syna Karla I. se již situace stala neudržitelnou. Jakubovy ústupky Španělsku v podobě tolerance katolické církve byly v rozporu s většinovým míněním obhájců parlamentu (republiky), kteří také kritizovali jeho snahy udržet absolutistickou monarchii všemi prostředky.

Bylo to právě za vlády Jakuba I., kdy po roce 1620 začala hromadná kolonizace amerického kontinentu. Důvody byly zejména náboženské a existenční. Spolu s tím hrály velikou roli neochota krále a jeho příznivců umožnit parlamentu plnit svou funkci, natož zvyšovat její význam v politické praxi. To vedlo k mocenské podpoře anglikánské církve, jejímž byl král členem a k represím vůči ostatním náboženským proudům. Za vlády Jindřicha I. a později i syna Karla I. se též rozmohl obchod se šlechtickými tituly, který měl kompenzovat opulentní život královského dvora a nefunkční rigidní systém. Přesycení trhu s dědičnými tituly nepochybně připravilo monarchii o užitečnou formu politického patronátu a vyvolalo cynismus vůči samotné podstatě královského majestátu.¹⁰ I přes svou obhajobu monarchie přispěl Jakub I. značně k jejímu úpadku. To se výrazně projevilo vznikem občanské války v srpnu 1642, během které byl popraven jeho syn Karel I. Hlavní příčinou byly neshody s parlamentem, které měly původ v rozhodnutí jeho otce parlament již nesvolávat (1629) a v náboženských konfliktech, které vedly k rozsáhlým projevům násilí. Podle historiků byla ale největším problémem náboženská otázka. Ta se dělila na dvě zásadní témata:

1. Král dlouhodobě prosazoval primát anglikánské církve, která umožňovala zachování absolutismu a tím stvrzení majestátu královského dvora. Stála ovšem v opozici vůči presbyteriánské církvi - zejména ve Skotsku - a vedla tudíž k napětí nejen v Anglii, ale i mezi Anglií a Skotskem.

⁹ Srv. Hume, D. *Essays, Moral, Political, and Literary*, Indianapolis 1985, str. 535.

¹⁰ Srv. Munck, T., *Evropa sedmnáctého století 1598–1700*, Praha 2002, str. 179.

2. Anglikánská (arminiánská) církev odmítala respektovat odlišné náboženské frakce i věrouky, což se postupem let ukázalo jako výrazný destabilizační prvek ve společnosti, jehož důsledkem byl odchod nespokojených věřících do Ameriky.

Snaha Karla I. prosazovat takové náboženství, které bude upevňovat zejména moc panovníka, vedla k odporu všech příznivců odlišných konfesních proudů. Vzhledem k tomu, že jednou z nejdůležitějších tradic Angličanů byla otázka svobody a práv každého jednotlivce, ukazovaly se požadavky Karla I. jako značně rozporné se společenskou realitou tehdejší doby. Příchod občanské války se tak z pohledu historické rekapitulace najednou nejví překvapivý, protože celkové uspořádání už bylo neudržitelné. Tyto nepokoje výrazně zvýšily odchod části Angličanů na americký kontinent a urychlily proces osídlování. V Anglii následovalo období republiky (1649–1660) pod vládou lorda protektora Olivera Cromwella. Revoluce roku 1688 ukončila možnost návratu absolutistické monarchie, protože se parlament stal plnoprávnou protiváhou panovníkovi. Systém se ovšem nestal republikou, ale konstituční monarchií.

2. Vznik amerických kolonií

Proces osídlování nebyl omezený pouze na obyvatelstvo anglického původu. Od druhého desetiletí až do poloviny 17. století ovšem výrazně převažovalo. Později následovali i kolonisté z Nizozemí (New Netherland - oblast částí současného New Yorku, New Jersey, Delaware a Connecticutu) s přesahem až do Pensylvánie a Rhode Islandu. Rovněž ze Švédska a Finska tzv. Nové Švédsko v oblasti dnešního Delaware, které později přešlo pod správu Nového Nizozemí. Obecně je patrný prudký populační nárůst od roku 1650 i z dalších zemí Evropy, zejména z důvodů protireformačních či rekatolizačních politik, které měly dopad na výraznou migraci lidí na západ. V počátcích formování třinácti kolonií hrál důležitou roli region dnešního Massachusetts s centrem v Bostonu, což se opakovalo i během revoluce v 70. letech 18. století. V širší podobě se jedná o celek, blíže známý jako Nová Anglie, což je území mezi New Yorkem a Kanadou podél východního pobřeží. Založení této oblasti se obecně datuje od roku 1620 bez oficiálního oznámení a to z toho důvodu, že v době počátků osídlování kontinentu nebyla užita žádná strategie procesu kolonizace. Ač už byly kolonie rozdělené do výrazných národnostních enkláv podle evropského původu přistěhovalců, byla to Anglie, která měla mocenský primát na celou východní oblast severoamerického kontinentu. To vedlo k tomu, že všech třináct kolonií v průběhu let přejalo anglickou ústavní tradici. Právě změny, navrhované z důvodu specifických podmínek amerického způsobu

existence, který vykazoval rozdíly oproti evropskému přístupu, postupně vedly k požadavkům na vytvoření nové podoby ústavního uspořádání. Nicméně od počátku osídlování až do šedesátých let 18. století to byla Velká Británie, která se v Americe stala suverénem. Rovněž je nezpochybnitelné i to, že byla po celou dobu, až na pár výjimek, respektovanou a uznávanou autoritou.¹¹

V květnu roku 1643 vznikla Nová Anglie, konfederovaná unie, jejímž hlavním cílem bylo vojenské posílení obrany proti vnějším nepřítelům. Proces kolonizace pokračoval nadále se zvyšujícím se počtem obyvatelstva i osídleného území. Britové zachovávali politický status quo a neměli zájem na výrazných změnách. Tu v sobě ovšem skrýval rozsáhlý projekt provincie státu Karolína existující v letech 1663–1712, který schválil Karel II. Anglický král si od něj sliboval zlepšení finančního stavu královské pokladny, která trpěla z důvodu nepokojů v tehdejší Anglii. Karolína bylo území rozprostírající se od dnešní Floridy až k současné Virginii (spolu s Jižní a Severní Karolínou i Georgia a část Alabamy), kde cílem bylo vytvoření správního území rozděleného na osm částí ve vlastnictví osmi lordů místodržitelů.¹² Projekt nakonec neuspěl, protože zásadně narušoval principy spolupráce mezi anglickým parlamentem a králem. Správnímu území nepřiznával žádnou míru vlastní samosprávy. Z hlediska existence všech kolonií v Americe mohl zásadně změnit jejich původní vývoj, což se nakonec nestalo, ale ukázalo se, že Anglie takový přístup nadále bere v potaz jako reálnou možnost výkonu politické moci, což bylo v rozporu s tím, co požadovali kolonisté.

3. Příčiny požadavků na nezávislost kolonií

Počátek rozkolu mezi Anglií a americkými koloniemi se nejčastěji spojuje se zákonem o kolkovním z roku 1765. Tento zákon plošně demonstroval to, co Američané již dlouho tušili - kolonie Angličanům slouží především jako prostředek k zisku peněz a surovin. Kolonisté nejsou bráni jako rovnocenní partneři a to z toho důvodu, že nemohou sami rozhodovat o svém osudu. Byl to právě kolkový zákon, který tento fakt všem Američanům připomněl, což vedlo k obecné nespokojenosti. Tím, že působil výběrově, pouze pro oblast Ameriky,

¹¹ Jednou z oněch výjimek byla například tzv. Baconova rebélie v letech 1675–76 ve Virginii, první povstání proti koloniální správě na území dnešních Spojených států. Roznětkou se stal spor o přístup k domorodému obyvatelstvu. Guvernér William Berkeley, který odmítl požadavek Nathaniela Bacona pronásledovat domorodé obyvatelstvo, čelil povstání, jehož cílem bylo jeho sesazení. Bacon však v průběhu revolty náhle zemřel a jeho nejbližší spolupracovníci byli popraveni. Srv. Baconsrebellion.com nebo Johnson, P., *Dějiny amerického národa*, Praha 2000, str. 68–69.

¹² Srv. *The Fundamental Constitutions of Carolina, 1 March, 1669*, in: www.avalonproject.org.

zásadním způsobem porušoval práva osadníků. Zákon byl nakonec 18. března 1766 odvolán, ale dostatečně všem Američanům připomněl, že to je Anglie, kdo stanovuje zákony a tím i míru zisku a svobody. Následoval proto logický požadavek na americké zastoupení v anglickém parlamentu, který vyvolal velký rozkol i mezi Angličany. Například Edmund Burke navrhoval, aby anglický parlament stáhl konkrétní zákon a Američanům ponechal stejné zdanění, jako v Anglii. Rovněž prohlásil, aby daňové zákony v Americe určovalo koloniální zákonodárství, nikoli anglický parlament.¹³ Nicméně bylo stále patrné, jak silné postavení Anglie má, protože někteří američtí loajalisté způsobovali nemalé problémy odpůrcům tohoto zákona. Například v Massachusetts byli propuštěni vysoce postavení důstojníci z regionálních armád (domobrany), protože vyjadřovali otevřený nesouhlas s tímto zákonem.¹⁴ Anglie kontrolovala případné odpůrce z řad armády, kteří byli větším potencionálním rizikem, než běžní občané. Zákon o kolkovním, který ukázal nedostatečné zastoupení kolonií v anglickém parlamentu, vedl k požadavku na vlastní tvorbu zákonů. Zlidověl slogan „no taxation without representation“ (žádné zdanění bez zastoupení), který plošně poukazoval na fakt, že Anglie jedná protiústavně, protože v listině Bill of Rights z roku 1689 je jeden z hlavních bodů to, že vybírání daní bez práva účasti v parlamentu je nezákonné. Kolonisté začali poprvé výrazně popírat legitimitu opatření britské autority. Objevil se nový masový jev, kdy začaly vznikat různé výbory, spolky, sdružení a kongresy.¹⁵ Americký lid se začal formovat s jedním prostým cílem, vyřešit bezpráví, kterému čelil a zároveň posílit vlastní vliv směrem k anglické svrchovanosti. Objevují se regionální nepokoje, oficiálně vyvíjejí nátlak i koloniální zákonodárské sbory, a to včele s centrem v Massachusetts, Bostonu. Ten se projevuje tím, že regionální zákonodárství blokuje nařízení anglického parlamentu, včetně Towshendových zákonů z let 1767–1768. V tomto případě šlo o pět zákonů, které umožňovaly Angličanům trestat nedodržování daňových a celních povinností. Ty byly často porušovány, protože je výše zmiňované zákonodárské sbory jednotlivých kolonií odmítly respektovat. V březnu roku 1770 došlo k incidentu v Bostonu, kde angličtí vojáci zastřelili pět kolonistů a jedenáct jich zranili. Britové zpřísnili opatření proti nepokojům, což ve veřejném a oficiálním prostoru vedlo ke zdánlivému zmírnění napětí. Ve skutečnosti založil v říjnu roku 1772 Samuel Adams korespondenční výbor, který působil ilegálně a jehož hlavním účelem bylo vytvořit síť kontaktů mezi kolonisty, kteří odmítají anglickou nadvládu. V tomto výboru působili představitelé všech třinácti kolonií a jejich vzájemná spolupráce

¹³ Srv. Conniff, J., *The Useful Cobbler: Edmund Burke and the Politics of Progress*, New York 1994, str. 192.

¹⁴ Srv. Wood, Gordon, S., *The Creation of the American Republic, 1776–1787*, Chapel Hill 1998, str. 157.

¹⁵ Srv. tamt., str. 314.

postupně umožnila sestavit opozici. Počet členů hnutí se pohyboval mezi sedmi až osmi tisíci účastníky, následný odpor již tedy nebyl projevem naprosté improvizace, ale plánovaných akcí, jejichž cílem bylo poukázat na bezpráví ze strany Spojeného království.

Šestnáctého prosince 1773 se odehrála událost, která měla asi rozhodující vliv na vznik pozdější revoluce. Šlo o „bostonské pití čaje“, což byla otevřená a plánovaná revolta směrem k britské nadvládě ve formě veřejné kritiky zákona o čaji (Tea Act 1773) z 10. května téhož roku. Bostonští občané vyjadřovali nelibost nad příjezdem anglických lodí do přístavu, kde si jejich náklad (čaj) měli vyzvednout loajalisté, kteří odmítali podpořit zájmy kolonistů. Ve dnech 28. listopadu až 15. prosince roku 1773 připlulo do přístavu celkem pět lodí s již objednaným nákladem. Zákon o čaji byl navržen tak, aby podporoval Britskou Východoindickou společnost, a to z peněz severoamerických kolonií, které stále neměly zastoupení v anglickém parlamentu. Zákon o čaji byl především demonstrací anglické svrchovanosti prostřednictvím otevřené podpory nenáviděných pěti Towshendových zákonů. To vyvrcholilo 16. prosince osobní potyčkou mezi kolonisty a posádkami tří lodí, jejichž obsah byl z většiny naházen do moře. U ostatních plavidel města zakázala náklad vyložit, čímž došlo k zablokování celé transakce.¹⁶ Východoindická společnost, která v té době největší v Británii, čelila řadě finančních problémů a nyní utrhla další citelné ztráty. Útok na ni byl ale hlavně útokem na britskou suverenitu. Podobné excesy následovaly i v dalších městech a i přes to, že později Angličané daňové zákony revidovali, došlo k reorganizaci americké domobrany a během roku 1774 byl svolán první kontinentální kongres (5. září až 26. října), kde se uzavřela dohoda o bojkotu veškerého britského zboží. Desátého května 1775 byl zahájen druhý kontinentální kongres a ustavena prozatímní vláda amerických kolonií. Ve stejný rok došlo ke vzniku ozbrojeného konfliktu mezi kolonisty a britskými vojáky, který skončil až v roce 1783.

4. Americká nezávislost a vznik federace

Podíváme-li se na předešlý vývoj, je patrné zejména to, že Američané zahájili boj za nezávislost z toho důvodu, aby sami získali suverenitu. Ta je legitimní pouze pod tou podmínkou, když určité společenství má stanovené vlastní zákony a je dodržován princip smluvní dohody. To znamená, že si tyto vlastní zákony a společenskou dohodu dávají dobrovolně, s cílem vytvořit co nejvhodnější podmínky pro vlastní existenci. V tomto případě

¹⁶ Srv. *To Benjamin Franklin from Samuel Cooper, 17 December 1773*, in: founders.archives.gov. XI [2024-06-08].

se jednalo o třináct kolonií, které sice vznikly z anglického systému a za jeho výrazné podpory - mocenské, kulturní či ústavní, ale postupem let se pro Spojené království staly spíše prostředkem pro získání peněz. Vzhledem ke svým finančním problémům Velká Británie odmítala slevit ze svých požadavků. Nepřistoupila na reciproční vztah a místo toho se stavěla do pozice pána, který rozhoduje o tom, kolik koloniální správě zůstane či nezůstane z celkového zisku, aniž by dostatečně zvažila rizika, rostoucí z faktu, že síla kolonií rostla geometrickou řadou. Další oblastí, kterou podcenili, byl fakt, že se ve vysoké míře jednalo o bývalé obyvatele Velké Británie, kteří si více než kdokoli jiný uvědomovali, že jejich postavení není rovnoprávné a z hlediska práva protiústavní. Země původu se jim vzdalovala, a jelikož nebyl zájem o udržení či prohloubení vzájemných vztahů, posílilo se oboustranné odcizení.

Právě toto odcizení je jednou z dalších příčin toho, proč se třináct amerických kolonií chtělo osamostatnit od země svého původu. Přístup k pojetí politické svobody se proměnil. Podmínky na americkém kontinentu umožňují svobodu garantovanou demokraticky, nikoli prostřednictvím rodů, které mocenský primát dědí po předcích, často v kooperaci s institucí katolické, anglikánské nebo jiné církve.¹⁷ Kolonisté proto již od počátku stavěli náboženskou otázku mimo politiku, aby se neopakovala situace, kvůli které opustili starý kontinent. Jedním z důkazů, že šlo o proces pozvolný a dlouhodobý, dokládají znění ústav tehdejších kolonií.

Původní koloniální ústavy

Nejstarším dokumentem, který plnil roli ústavy, byla první charta Virginie z dubna roku 1606, vydaná Jakubem I.¹⁸ Jedná se o listinu, která opravňuje místodržitele ke správě území na východním pobřeží. A sice v tomto konkrétním znění: „Kde si budou myslet, že je to vhodné - do sta mil od pobřeží, severně či západně, severozápadně či jihozápadně.“¹⁹ V listině je králem Jakubem I. garantováno i dědické právo, které přechází na případné potomstvo po smrti původních osadníků. Autorství podobných listin lze připsat i Nizozemí. Z března roku 1614 se dochoval dokument obecná charta pro objevitele (nových plantáží, obyvatelných území). Jejich úsilí je v listině považováno za chvályhodné, ale obnáší povinnost do dvou týdnů po návratu informovat příslušné úřady Spojeného Nizozemí o svých cestách a objevech,

¹⁷ V tomto případě šlo zejména o církve katolickou a anglikánskou.

¹⁸ Existují ještě starší listiny, např. listina Walterovi Raleighovi z roku 1584. Tato mise však byla neúspěšná a Raleigh se vrátil do Anglie.

¹⁹ Srv. *The First Charter of Virginia: April 10, 1606*, In: <https://avalon.law.yale.edu>. XI [2024-06-08].

opačně hrozí námořníkům pokuta až padesát tisíc dukátů či konfiskace lodi.²⁰ Listina byla schválena na zasedání lordů místodržitelů v Haagu. Běžnou součástí takových dokumentů byla i garance zákonů a práv na spravovaném území ze strany autora dokladu. V tomto případě šlo ale o obecná znění, nikoli o konkrétní ústavy, které platily pro určité správní celky, tj. jednotlivé kolonie.

Nejstarším a zcela průlomovým dokumentem v tomto duchu byla Charta Nové Anglie z roku 1620, rovněž z doby vlády Jakuba I. Listina zohledňuje zejména to, že legitimita obsazeného území vyplývá z toho, zda konkrétní oblast již není spravována jinými křesťany. Pokud tomu tak není, je toto území majetkem Anglie a o podobě jeho správy rozhoduje anglický král a platí zde anglické zákony. Výměr se vztahuje na území od čtyřicátého až k osmačtyřicátému stupni severní šířky (rozpětí od dnešní Filadelfie až k severní hranici státu Maine) a jeho název zní Nová Anglie, což je jádro budoucích třinácti zakladatelských kolonií.²¹ Kromě Virginie byly nejstarší oficiální listiny ve státech Massachusetts, Maine, New York, New Hampshire, Maryland a Connecticut. V New Yorku byli jejími autoři Nizozemci, kteří zde ovšem koncem šedesátých let 17. století ztratili rozhodující vliv. Její obsah je velmi stručný, jedná se pouze o doklad o zaplacené transakci za území dnešního Manhattanu z 5. listopadu roku 1626. Zmínit je třeba i dohodu z lodi Mayflower, kde budoucí osadníci kolektivně uzavřeli společenskou smlouvu o vzájemném respektu a soužití na americkém kontinentu. Ti založili druhou kolonii a první s trvalým evropským osídlením s názvem Plymouth, na jejímž území později vznikla kolonie Massachusetts, která se později stala středem většiny revolučních procesů.

Všechny charty jednotlivých kolonií převzaly anglický právní řád, který se měnil v závislosti na společenském vývoji v zemi svého původu. Nešlo o ústavy, protože tyto veřejné listiny či deklarační neměly rozvedenou definici vlády a popis struktury jejího fungování. Většinou obsahovaly výčet svobod a práv lidí na území, pro které byly vytvořeny. Někdy se dokonce pouze deklarovalo, že určité území je pod správou britského (obdobně i pro jiné evropské státy, jako např. Švédsko či Nizozemí) panství a proto zde platí britské zákony. Ústavy samostatných států na americkém kontinentu se objevily až během druhé poloviny sedmdesátých let osmnáctého století a byly iniciovány kolonisty. Jejich obsah byl ovlivněn anglickým systémem, ale pochopitelně postrádal autorizaci ze strany Britů. Jednou z nejvýznamnějších byla ústava státu Massachusetts, jejímž většinovým autorem byl John

²⁰ Tamt., *General Charter for Those who Discover any new Passages, Havens, Countries, or Places; March 27, 1614*. XI [2024-06-08].

²¹ Tamt., *The Charter of New England : 1620*.

Adams.

Ústava Massachusetts

K ratifikaci ústavy Massachusetts došlo 15. června roku 1780. Platí dodnes, takže je ještě starší než federální ústava, které sloužila jako jeden z jejích zdrojů.²² Adams zde sloučil prvky antického a anglického ústavního systému. Tvrdil „Studujme zákony přírody a zkoumejme ducha britské ústavy; čtěte dějiny starověku; přemýšlejte o velkých příkladech Řecka a Říma; postavte před nás chování našich vlastních britských předků, kteří bránili vrozená práva lidu proti cizím i domácím nepřátelům. Proti tyranům a uzurpátorům.“²³ Adams obhajoval význam vytvoření třetí složky moci, soudní moci, protože až poté dojde k „vládě zákonů a ne lidí“ a „ve společenství Massachusetts budou zákonodárná moc, vláda a soudní moc rozděleny za tím účelem, aby vládlo právo nikoliv lidé“.²⁴ V této listině, jejíž obsah tvoří třicet článků, se objevuje řada prvků, které se později staly součástí federální ústavy. Výrazný je důraz na přirozená práva všech lidí, kteří se rodí svobodní a sobě navzájem rovní. Všichni bez rozdílu mají právo usilovat o bezpečí; garantem jim je vláda společenství, ve kterém se sdružují dobrovolně. Rovněž disponují právem nabytí, držení a ochrany majetku. Podle Gordona Wooda, amerického historika a politického filosofa, bylo jednou z hlavních příčin vytvoření této ústavy vyřešení problematického vztahu k vlastnictví a majetku. Vlastnictví nebyl pouze majetek, ale - v návaznosti na Locka - i charakter člověka, kterým disponuje, jinak řečeno, který rovněž vlastní. Není to pouze majetek, ale i osobní vlastnosti, které dotyčnému určují jeho politické postavení. Asi hlavní součástí bylo vlastnictví svobody, tolik důležité s ohledem na myšlenku nezávislosti.²⁵ Pokud vláda není schopná ochránit tyto hodnoty (majetek a svobody), mají občané právo na změnu vlády (část I. článek I. a X.).²⁶ Smluvní vztah je obsažen i v preambuli a je patrné, že se Adams inspiroval v anglické tradici teorie společenské smlouvy. Analogický přístup se objevil i v preambuli ústavy unie. Důležitou otázkou se stává i právo svobodné volby náboženství a zákaz ustavení státní církve. To je výrazná změna s ohledem na evropský přístup, princip úplné náboženské svobody byl v amerických koloniích

²² Byl to Adams, kdo trval na tom, aby se kolonie Massachusetts nazývala společenstvím, tj. commonwealth. Inspiroval se v ústavě práv státu Virginia sepsané George Masonem. Srv. McCullough, David, G., *Státník a prezident John Adams*, Praha 2005, str. 144.

²³ „A Dissertation on the Cannon and Feudal Law“ No. 4. 21 October 1765, in: founders.archives.gov XI [2024-06-08]. Srv. Wood, Gordon, S., *The Creation of the American Republic, 1776–1787*, Virginia 1998, str. 6.

²⁴ Srv. McCullough, D. *Státník a prezident John Adams*, Praha 2005, str. 145.

²⁵ Srv. Wood, Gordon, S., *The Creation of the American Republic, 1776–1787*, Chapel Hill 1998, str. 219–220

²⁶ Srv. <https://malegislature.gov/Laws/XI> [2024-06-08].

obecně prosazován od počátku. Představoval jedno z nejběžnějších očekávání nových osadníků. V některých koloniích ale téma náboženské svobody čelilo řadě problémů. Proces realizace náboženské svobody se vyvíjel neustále. Zároveň Adams navrhoval, aby se jednotlivé farnosti měst a obcí mohly podílet na veřejné činnosti, pokud to schválí zákonodárský sbor společenství. Církev nejsou pouze komunitní hnutí, ale i veřejné instituce, které mohou plnit výchovnou a pedagogickou funkci (navrhuje možnost úhrady mzdy učitelům z rozpočtu na základě rozhodnutí zákonodárců), též udržují zbožnost a morálku občanů. V dalších článcích první části je zmíněno rozdělení moci na tři hlavní složky (zákonodárská, výkonná a soudní), právo svobodných voleb či garance jejich periodizace. Ústava rovněž obsahuje staré anglické právo na svou obranu vlastnit zbraň, které rovněž přešlo do ústavních dodatků federace, stejně jako to, že armáda nesmí v době míru používat příbytky civilistů (bez souhlasu majitele). Poslední článek první části výslovně zakazuje směšování mocí. Zákonodárská moc nikdy nemůže zastupovat moc výkonnou či soudní a naopak.²⁷

Důraz na princip rozdělených mocí je ještě více rozveden v druhé, podstatně delší části listiny. Wood nicméně konstatuje, že faktický systém rozdělených mocí zde ještě vypracován nebyl. K jeho realizaci podle něj došlo až ve federální ústavě.²⁸ První tři články druhé kapitoly pojednávají o tom, že moc zákonodárská je dvoukomorová, s tím dodatkem, že jedna komora může hlasováním blokovat rozhodnutí té druhé (článek I.). Dále, každý navrhovaný zákon musí být předložen guvernérovi ke schválení (článek II.) a Hlavní soud (zde ještě nebylo užito spojení Nejvyšší soud) může zřizovat a zakládat soudy nižší instance (článek III.). Všechny tyto body později rovněž přešly do federální ústavy. Následují konkrétně stanovené pravomoci celého úředního aparátu. V ústavě státu Massachusetts se objevuje i proces impeachmentu, který pravomocně náleží senátu. Jde o článek VIII. kapitoly I., jehož znění rovněž přešlo do federální ústavy, kde může být uplatňováno na prezidenta i vysoké úředníky federální vlády (článek I., oddíl 3/6), a to opět v Senátu.²⁹ V článku IX. kapitole II. je uvedeno, že guvernér disponuje právem jmenovat soudce.³⁰ Toto právo později přešlo do federální ústavy, kde prezident jmenuje soudce nejvyššího soudu (článek II., oddíl 2.).³¹

V původní verzi ústavy Massachusetts z roku 1778 byl uplatňován anglický přístup, který senátu ponechával pravomoci schvalovat či zamítnout návrhy finančních zákonů. Ústava z

²⁷ Srv. tamt.

²⁸ Srv. Wood, Gordon, S., *The Creation of the American Republic, 1776–1787*, Chapel Hill 1998, str. 153 a 450.

²⁹ Srv. Hamilton, A., Madison, J., Jay, J., *Listy federalistů*, Olomouc 1993, str. 488.

³⁰ Srv. <https://malegislature.gov/Laws/XI/2024-06-08>.

³¹ Srv. Hamilton, A., Madison, J., Jay, J., *Listy federalistů*, Olomouc 1993, str. 494

roku 1780 horní komoře ponechávala právo pozměňovat, opravovat či doplňovat zákony, ale toto revizní právo v oblasti financí ji odňala. To způsobilo nelibost senátorů, která přetrvávala řadu let. Tento spor byl nakonec vyřešen kompromisem, kdy o příjmech rozhoduje dolní komora, ale senátu náleží právo předkládat dodatky či připomínky i k tomuto tématu, podobně jako v případě jiných návrhů. To následně přešlo i do federální ústavy (článek 1., oddíl 7., odstavec první).³²

Ústava státu Massachusetts se stala vyvrcholením ústavních procesů jednotlivých kolonií od jejich počátků přes boj za nezávislost k článkům konfederace. Následné návrhy již pracovaly s představou konfederované unie, která zohledňovala zájmy všech svazových republik jakožto celku.

Návrh ústavy od Thomase Painea

„Můžete dále milovat, ctít a věrně sloužit vládě, která do vaší země přinesla oheň a meč?“³³

Průkopnický plán na podobu ústavy, která by byla společná pro více kolonií zároveň, sepsal Thomas Paine během roku 1775. Celkový kontext byl ale pravděpodobně staršího původu. V porovnání s Adamsem byl Paine poněkud předpojatý k anglické ústavní historii (byť sám Angličan), což se odráželo v jejím znění. Z toho důvodu se jeho koncepce netěšila příliš velké podpoře federalistů. Připomínala spíše návrh článků konfederace, který byl během druhé poloviny 80. let značně kritizován, a to i z řad antifederalistů. Jeho nelítostná kritika anglické politické praxe a pamflet *Zdravý rozum* mu získaly velikou pozornost. Nechtěl však přijmout fakt, že anglický ústavní systém má i pozitivní stránky, zejména k tématu suverenity, významu parlamentu a svobody. Anglická tradice byla nenahraditelná, i když bylo cílem federalistů vytvoření nového systému. Paine takový plán nastínil již v roce 1775³⁴ a publikoval o rok později jako součást pamfletu *Zdravý rozum*.³⁵ Oproti pozdějším koncepcím Filadelfského ústavního konventu věnoval značnou pozornost anglickému ústavnímu systému. Cílem se mu stala snaha přesvědčit Američany o zlu britské vlády a o nutnosti získání naprosté nezávislosti severoamerických kolonií. To vedlo až k tomu, že napadl britskou monarchii od samotných jejích historických počátků, když poukázal na rovnost všech

³² Srv. Wood, Gordon, S., *The Creation of the American Republic, 1776–1787*, Chapel Hill 1998, str. 242–243.

³³ Paine, T., *Common Sense*, Oxford, 1998.

³⁴ Meng J. John, *The Constitutional Theories of Thomas Paine*, In: *The Review of Politics*, Vol. 8, No. 3, 1946, Cambridge, str. 283–306.

³⁵ Paine T., *Common Sense*, Oxford, 1998.

lidí v řádu přirozenosti, který platí od nepaměti.³⁶ Těžko jsme potom mohli od téhož autora očekávat, aby se na toto téma snažil dívat z pozice nestranného diváka, jako Montesquieu, nebo i Hamilton s Madisonem, když bylo jeho cílem oprostít se od anglické ústavní tradice. Paine svou teorii vypracoval před vznikem Článků konfederace a trvalé unie (15. listopadu 1777), včetně problémů, které se projevily až po jejich ratifikaci, kdy se ukázalo, že konfederovaná unie nemá právní vymahatelnost aplikovatelnou na jednotlivé státy.

Paineův koncept se nicméně držel republikánské myšlenky a chválil principy republiky, protože podle jeho slov chrání společenský mír a harmonii. Klíčovým faktorem takové harmonické společnosti je svoboda a rovnost práv. To je cestou ke splnění vize nové ústavy. Uvědomuje si, že klíčovým konfliktem každé demokracie je přímý střet dvou hlavních složek společnosti - svobody a autority.³⁷ Velká Británie přístupem k Američanům popírá obě hodnoty. První v tom, že odmítla americkým koloniím zastoupení v parlamentu. Tím z amerických osadníků učinila nerovnocenné vazaly. Druhá je v tomto případě důsledkem první, a to z toho důvodu, že koruna zcela ztratila autoritu a proto je vláda Velké Británie nad tímto kontinentem formou vlády, kterou dříve či později postihne pád.³⁸ Jeho slova se později naplnila. Paine následně vyjmenovává svou představu o základních bodech ústavy.

1. Kontinentální kongres se spolu s prezidentem schází jednou za rok. Během tohoto zasedání se na rok zvolí nový prezident. Volba proběhne tak, že se losem vybere jedna kolonie a z ní bude zvolen prezident, kterého zvolí sněmovna reprezentantů. Další rok se los týká pouze zbylých dvanácti zemí a proces se opakuje.
2. Rovnoměrné zastoupení jednotlivých kolonií.
3. Každá kolonie bude obchodovat sama za sebe, ale bude podléhat kontinentálnímu kongresu.
4. Každá kolonie bude mít nejméně 30 zástupců v kongresu. Celkový počet zástupců v kongresu bude minimálně 390 delegátů.
5. Všechna schválení kongresu jsou podmíněna 3/5 většinou.
6. Každá kolonie bude rozdělena do šesti, osmi nebo desíti oblastí (jednotek) podle její velikosti.
7. Každá kolonie si prostřednictvím lidu volí kandidáty a z těch jsou následně zvoleni delegáti

³⁶ Srv. Meng J. John, *The Constitutional Theories of Thomas Paine*, In: *The Review of Politics*, Vol. 8, No. 3, 1946, Cambridge, str. 285–286.

³⁷ Srv. tamt., str. 287–290.

³⁸ Srv. Paine, T., *Common Sense*, Oxford 1998, str. 24.

její sněmovny. Ti volí prezidenta kolonie. Prezident a delegáti sněmovny každé kolonie tvoří dohromady sněmovnu zastupitelů.

8. Každá kolonie prostřednictvím lidu volí kandidáty do sněmovny reprezentantů. Z těchto kandidátů jsou zvoleni delegáti této sněmovny.

9. Sněmovna reprezentantů volí i výbor kongresu, který je složen z 26 členů (2 za každou kolonii)

10. Výbor kongresu (26 delegátů), spolu s kandidáty zvolenými v každé kolonii sněmovnou zastupitelů (26 delegátů) a s kandidáty volenými lidem z každé kolonie (5 delegátů), vybere kandidáty pro kontinentální konferenci složenou z 57 členů. Jejím úkolem bude sestavení charty spojených kolonií.³⁹

Účelem kontinentální konference budou otázky zlepšení v oblasti obchodu, vědy a vlády. Účelem charty spojených kolonií budou otázky zákonů a práva v oblasti náboženského vyznání, majetku a svobody.⁴⁰ Obě zasedání se budou konat každý rok a po skončení budou rozpuštěné. Následný rok proběhne celý volební cyklus opět znovu. Paine tedy sice používá časovou periodizaci voleb (i když nikoli pokaždé definuje konkrétní časové rozpětí mandátu) a v jistém smyslu i prázáklad bikameralismu a rovněž reciproční princip státních a konfederovaných legislativ. Vůbec ovšem nepracuje s principem rozdělených mocí a zejména s možností začlenění nových států a občanů do unie. Jeho model je postaven pouze pro plánovanou spolupráci již existujících třinácti kolonií. Spolu s tím je zde jen velmi vágně navrženo postavení soudní moci, která se v celém systému americké ústavy ukázala jako rozhodující. Jedno je ale u jeho koncepce nezpochybnitelné - důraz na demokratické principy a princip zastupitelství. Měl to být lid, který by prostřednictvím voleb zvolil své politické představitele, čímž se definitivně rozešel s monarchií. „V Americe je králem zákon.“⁴¹

³⁹ Srv. tamt., str. 32–33.

⁴⁰ Tamt., str. 33.

⁴¹ Tamt., str. 34; Z výše uvedeného citátu je patrný vliv Cicerona.

5. Problematika otroctví

Součástí americké tradice je otázka otroctví, která byla na severoamerickém kontinentu neustále přítomná a to takřka od počátku osidlování. Vzhledem k tomu, že se jedná o značně rozsáhlé téma, uvedeme pouze základní fakta, která následně zohledníme v koncepci zakladatelské tradice.

První zprostředkovali otroctví portugalská námořníci. Sice bylo přítomné již dříve ze strany španělského a portugalského královského loďstva, ale nejednalo se o osady založené anglickou koloniální správou. Ty začaly být systematicky dislokovány až po roce 1606 v oblasti východního pobřeží. První otroci z afrického kontinentu sem byli dovezeni v srpnu roku 1619 a to v oblasti dnešní Virginie, britským šlechticem Robertem Richem, plujícím pod nizozemskou vlajkou. Šlo o dvacet černošských mužů z Angoly, kteří pocházeli z otrokářské portugalské lodi. Ta byla zajata anglickou námořní flotilou.⁴² Portugalci s otroky obchodovali již od poloviny 15. století. Tím se zásadně přičinili o to, že vznikl rozsáhlý trh, který se postupně rozšířil i na anglické správní území. S rozvojem plantáží se zvyšovala poptávka, byť se britský podíl v průběhu více než tří staletí na dopravě otroků podílel méně než pěti procenty na celkovém dovozu v oblasti západní polokoule. Šlo o 400 tisíc z přibližně 9,5 miliónu otroků. Rovněž jim nabízela lepší možnosti k přežití. Přirozený přírůstek černých přistěhovalců v Americe se na konci koloniálního období blížil přírůstku bílých. V polovině 18. století tvořili dvacet procent amerického obyvatelstva černoši.⁴³ Status otroka ovšem neměli pouze afroameričané, ale v menší míře i indiáni či bělošští osadníci z Evropy, kteří se smluvně zavázali uhradit cestu na americký kontinent výměnou za své služby.

V některých koloniích se otroctví stalo zcela nepostradatelným prvkem jejich existence. Výrazně se to projevilo v kolonii Karolína, která byla považována za otrokářský stát. Zde bylo běžnou složkou hospodářství, které by bez pracovní síly Afroameričanů zůstalo nerentabilní. Zacházení s otroky v průběhu 17. století se nadále zhoršovalo, byly přijaty výrazné legislativní změny, které snižovaly možnost nabytí oficiálního statusu svobodného člověka, a právní postavení černochoů mělo sestupný trend.⁴⁴ Záměrná koloniální decentralizace ze strany anglické vrchnosti neumožňovala systematické dodržování zákonů. Z hlediska represivních sil spravovaná území disponovala pouze místní domobranou, která byla obvykle složena z vlastníků půdy a právě z otroků. Případné porušování jejich práv z

⁴² Waxman, O. B., *The First Africans Virginia in Landed in 1619*; in: *Time*, 20 August 2019.

⁴³ Srv. Tindall, George, B. - Shi, David, E., *USA - Dějiny států*, Praha, 1994, str. 39.

⁴⁴ Srv. Johnson, P., *Dějiny amerického národa*, Praha 2000, str. 65–66.

legislativního hlediska postrádalo právní oporu, pomocí které by šlo tato bezpráví u soudu žalovat. Svrchovaná moc omezovala své zájmy pouze na celkový zisk. Pokud kolonie profitovaly, nebyla vůle ze strany vnější autority věnovat se otázce lidských práv. Klasickým příkladem je kolektivní stížnost německých kvakerů, kteří v roce 1688 sepsali petici, jejímž obsahem byla stížnost na nelidské zacházení s černochoy v Pensylvánii. Spis se dostal až k soudu ve Filadelfii, ale nakonec byl uložen ad acta a znovu otevřen až o sto padesát let později. Svoji roli hrály i značné vzdálenosti od důležitých center, pevninská dopravní infrastruktura byla minimální a šlo o regiony, které řadu let postrádaly širší spojení s Evropou. V severních koloniích a velkých městech zůstalo otroctví v podstatně menší míře a případné porušování práv černošského etnika často končilo u soudů. Naopak z Jižní Karolíny se otroctví masově šířilo do Georgie a dalších kolonií jihu.

Problematika otroctví se stala jedním z hlavních bodů celého zakladatelského procesu. I přes to, že vznik federace byl začátek konce amerického otrokářství. Velmi pregnantně to popsala Hannah Arendtová: „Nebýt přítomnosti černých otroků, byli bychom v pokušení vykládat tento neobyčejný aspekt výhradně americkou prosperitou, Jeffersonovou „okouzující rovností“ nebo tím, že Amerika skutečně byla, slovy Williama Penna, „dobrou zemí pro chudé“. Za daného stavu věcí se musíme ptát, zda prosperita dobré země pro bílé chudé nezávisela do značné míry na černé práci a černé bídě – v polovině osmnáctého století žilo v Americe vedle přibližně 1 850 000 bělochů asi 400 000 černochoů, a i bez spolehlivých statistických dat si můžeme být jisti, že procento strádajících a bídných bylo v zemích Starého světa podstatně nižší. Na tomto základě lze dospět pouze k závěru, že s sebou instituce otroctví nese ještě horší temnotu než chudoba – „zcela přehlížen“ nebyl chudáas, ale otrok.“⁴⁵

Ovšem ne všechny historické výklady nahlíží otroctví v tehdejších amerických koloniích pouze negativně. Americký profesor historie Forrest McDonald ve své práci *Novus Ordo Seclorum: The Intellectual Origins of the Constitution*, tvrdí že lidé ze severních částí Ameriky i z Evropy, kteří navštívili tehdejší kolonii Virginii, často očekávali hrůzy, ale opakovaně potom uváděli, že žádné hrůzy neviděli a že otroci v tehdejší době žili bez existenčních problémů, ve srovnání s tím, čemu čelili v Evropě. Na starém kontinentu byla bída, útlak a násilí, stejně tak podstatně vyšší míra vykořisťování ze strany majitelů půdy či obecně ze strany zaměstnavatelů. Je celá řada svědectví o tom, že i v Georgii nebo i v Karolíně nevolníci plnili standardní požadavky svého pána, které bylo ovšem možné odpracovat během několika hodin. Dokonce je řada svědectví o tom, že někteří plnili své

⁴⁵ Arendtová, Hannah, *O revoluci*, Praha 2011, str. 66

předepsané úkoly v trojnásobné míře během jednoho dne a pak měli několik dní volno, které mohli trávit mimo farmu a navštívit své známé a příbuzné na jiných plantážích. A to vše v době, kdy převážná část lidstva trpěla pod nevýslovným útlakem.⁴⁶ Nicméně obecně převažují názory o tom, že američtí nevolníci, tj. otroci, nežili v dobrých podmínkách, zejména právě na jihu, kde se během 18. století vypracovaly i specifické zákoníky, které nezohledňovaly otázku lidských práv. Otroctví se zdaleka neomezovalo jen na jih, ale bylo dobře zakořeněno ve velké části Severu. V roce 1784 ale ve Vermontu, New Hampshire, Massachusetts, Pensylvánii, Rhode Island a v Connecticutu otroctví zakázali nebo přijali zákony o jeho postupném zrušení. Půda v Nové Anglii nebyla vhodná pro velké plantáže a tak nebyl ekonomický důvod otrokářství využívat. New York a New Jersey si však udržely značný počet otroků. New York a zejména město City bylo s otrokářstvím spojeno: ještě v polovině 18. století se zde konaly aukce otroků.⁴⁷

Legislativa

Na americkém území zpočátku právní rámec pro otrokářství vytvořen nebyl. První výraznou událostí byl proces s Johnem Punchem, což byl Afričan dovezený na území Virginie během třicátých let 17. století. Punch se pokusil o útěk do Marylandu, následně byl dopaden a postaven před soud složený z rady guvernéra Virginie. V létě roku 1640 byl odsouzen k doživotnímu nevolnictví. Podle historiků se jedná o prvního oficiálního anglického otroka.⁴⁸

To, že špatné zacházení s černošskými otroky bylo takřka beztrestné, vzniklo vytvořením specifických zákonů, které stanovovaly podmínky „tolerovaného“ přístupu vzájemného soužití. Např. v roce 1705 byl ve Virginii vytvořen restriktivní kodex (zákon o otrocích a služebnictvu), ve kterém je uzákoněno, že černoši nemohou (ani svobodní) vlastnit zbraň, zaměstnávat bílé a jsou zřízeny nové zvláštní soudy, jejichž účelem je pouze otázka problematiky otroctví. Rovněž došlo k zásadní úpravě vlastnických práv majitelů otroků. Součástí tohoto nařízení je i právo zadržení podezřelých uprchlíků (v tomto případě potenciálních otroků), které jde otevřeně proti smyslu listiny habeas corpus.⁴⁹ Tyto zákony byly ovšem vytvářeny regionálně, Anglie v té době neměla vytvořený žádný právní systém,

⁴⁶ Srv. McDonald, Forrest, *Novus Ordo Seclorum: The Intellectual Origins of the Constitution*, Lawrence 1985, str. 52–53.

⁴⁷ Srv. Chernow, Ron, *Alexander Hamilton*, New York 2004, str. 211.

⁴⁸ Srv. *Runaway Slaves and Servants in Colonial Virginia*, in: <https://encyclopediavirginia.org>. XI [2024-06-08].

⁴⁹ Tamt., *An act concerning Servants and Slaves 1705*. Zákon habeas corpus je listina se soudním rozkazem, vydaná soudcem či soudem. Je autorizována panovníkem. Poskytuje záruky uvězněnému za nestranný soudní proces.

který by se zabýval otázkou naturalizace cizinců. A to jak na britských ostrovech, tak i v koloniálních državách. Afričané byli cizinci, kteří byli automaticky postaveni mimo anglické zvykové právo. Tím se zákony Afričanů omezovaly na pouhá ustanovení dané kolonie, do které byli umístěni. V druhé polovině 17. století se obchod s otroky nadále zvyšoval a to natolik, že v roce 1660 král Karel II. Stuart dokonce založil Královskou africkou společnost, která navenek působila jako obchodní firma, ale ve skutečnosti se jednalo o největšího anglického dopravce západoafrických otroků do amerických kolonií.

V amerických koloniích postupně docházelo k rozdělení na dvě hlavní části, sever a jih. Obecně se průmyslový a pokrokový sever na obchod s otroky zaměřoval čím dále méně, dominantním územím se v tomto obchodu staly jižní státy, které měly vhodné klimatické podmínky k pěstování bavlny, tabáku, kukuřice a dalších zemědělských plodin. To ale neznamenalo, že by i zde nedocházelo ke snahám otroctví zrušit. Poměrně překvapivě proto působil zákon z roku 1735 sepsaný v Georgii, který otroctví zakazoval. Autorem byl zakladatel této kolonie, voják a člen anglického parlamentu James Oglethorpe. Smyslem tohoto zákona bylo snížit napětí ze strany hrozeb povstání černochů, protože kolonie Georgia již čelila útokům indiánů a Španělů. V roce 1751 královský výnos otroctví v Georgii opět zlegalizoval a ta se postupně stala největším vývozcem rýže ze všech třinácti kolonií. Hlavní zásluhu měla na produkci otrocká práce černochů dovážených ze západní Afriky Africkou královskou společností.⁵⁰

Výrazné změny se odehrály až po *Deklaraci nezávislosti*. Obecně je začátek abolicionismu v amerických koloniích datován do období boje za nezávislost. Byl vedený spíše osvícenskými než křesťanskými myšlenkami jako předtím u kvakerů. Nicméně pro otroky vyzněla revoluce nejednoznačně. Válka přinutila třináct států spojit své zdroje a minimalizovat rozpory. Obyvatelé Nové Anglie proto museli prozatím zavírat oči před otroctvím, ačkoli z tohoto „organického hříchu“, jak se mu začalo říkat za velkého probuzení,⁵¹ byli čím dál roztrpčenější. Dokonce i tak vášnivý odpůrce otroctví jako Adams bez řeči souhlasil s vypuštěním protitrokářského stanoviska z *Prohlášení nezávislosti*.⁵² Kompromis umožnil jednotný postup kolonií vůči Velké Británii, ale zároveň zohlednil zájmy majitelů plantáží a farem. Ten spočíval v tom, že se otroctví ve všech státech zruší až za

⁵⁰ Srv. Johnson, P., *Dějiny amerického národa*, Praha 2000, str. 76–78.

⁵¹ Tzv. Great Awakening - proces křesťanského obrození v západní Evropě a na americkém kontinentu proběhl ve dvou vlnách. První od 30. do 60. let 18. století a druhá od začátku 19. století. V Americe vedlo k přijetí křesťanství afroamerickým etnikem.

⁵² Srv. Johnson, P., *Dějiny amerického národa*, Praha 2000, str. 139.

dvacet let po ratifikaci federální ústavy, tj. v roce 1808.⁵³ Madison tento zákon navrhoval bez větších průtahů, protože otrokářství bylo součástí mezinárodního obchodu a ten s porážkou Velké Británie ve válce za nezávislost přijal řadu změn. Jednou z nich bylo zrušení spolupráce se všemi anglickými společnostmi, které provozovaly dovoz otroků na americký kontinent (některé dohody byly ale později opět reaktivovány). Celé znění přešlo do článku I. oddílu 9 (odstavec 1), kde je výslovně řečeno, že do roku 1808 nemůže kongres zakázat dovoz otroků do všech států unie. Vítězství ve válce za nezávislost přinesla společná spolupráce všech členských států, tím se otázka zrušení otroctví o dvacet let odložila. Celkově bylo ale založení Spojených států amerických zásadním krokem k jeho pozdějšímu zrušení. V roce 1808 ale ještě obchod neskončil. Severní státy neměly prostředky donutit jih splnit kvótu dvaceti let, v roce 1812 došlo k druhé americké válce za nezávislost. Ta způsobila unii obrovské škody a téma otroctví opět značně upozadila, protože stále hrozila třetí intervence Britů.

I přes výrazný odpor směrem k praktikám otroctví, zejména ze strany Adamse, Madisona a Hamiltona, bylo nezbytné zodpovědět otázku tématu politického zastoupení. V souladu se zněním, že všichni lidé si jsou rovni, obhájci nové ústavy navrhli zahrnout do celkového počtu poslanců i otroky. To vedlo k výrazné nelibosti ze strany představitelů jižních států, pro které byli otroci obchodní komoditou, nikoli rovnoprávní lidé. Madison s Hamiltonem tento přístup odmítli a kritizovali, že lze lidi označit za pouhý majetek. Rovněž jim vadilo, že je jim upíráno právo na to být plnohodnotnými občany federace. Z tohoto přístupu ale nechtěli antifederalisté slevit a tak se vytvořil kompromis, který otrokům přiřkl smíšenou povahu osob i majetku. Přiznal jim 3/5 hodnoty člověka. Stejný poměr se prakticoval i při volbách, když se počet lidí převáděl na mandáty v kongresu. V případě otroků se dvě pětiny jejich hlasů automaticky stornovaly.⁵⁴ Hlavním cílem se nyní stala ratifikace ústavy, aby americké kolonie čelily nebezpečí britské intervence společně.

V březnu roku 1807 byl v americkém kongresu přijat zákon o zákazu dovozu otroků na území federace Spojených států amerických (*Act Prohibiting Importation of Slaves*), s platností od 1. ledna 1808. Tento zákon se kryl s nejzazším datem zákazu otroctví stanoveným v ústavě z roku 1787. Zákon prosadil tehdejší prezident Jefferson, který jej uvedl jako jeden z hlavních bodů svého projevu o stavu unie z roku 1806. Důsledky tohoto zákona byly ovšem dvojznačné. Dovoz otroků z naprosté většiny sice ustal, ale došlo k posílení vnitrostátního obchodu, protože černošská populace tvořila až dvacet procent celkového počtu obyvatel

⁵³ Srv. Hamilton, A., Madison, J., Jay, J., *Listy Federalistů*, Olomouc 1994, str. 233.

⁵⁴ Srv. Chernow, Ron, *Alexander Hamilton*, New York, 2004, str. 239; Hamilton, Madison, Jay, *Listy Federalistů*, Olomouc 1994, str. 298–300.

Spojených států. I přes zákaz fungoval ilegální trh, jehož objem byl v poměru k předešlé době sice marginální, ale existenční podmínky afroameričanů výrazně zhoršil. Teprve v roce 1819 prošel zákon na ochranu obchodu Spojených států amerických a zločinu pirátství (Act to Protect the Commerce of the United States and Punish the Crime of Piracy) zakazující obchod s otroky. Umožňoval potrestat majitele či kapitána lodi až trestem smrti, pokud bude na palubě nalezen pasažér bez dokumentace, snědé pleti, bez znalosti anglického jazyka a vykazující znaky nevolnictví. Kongres převedl pašování otroků k zákonům o pirátství, čímž se zásadně zpřísnily postihy za porušování zákonů o transportu Afričanů na severoamerický kontinent. Rozhodující zlom byl ovšem spojen s postavou Abrahama Lincolna, kdy došlo 6. prosince roku 1865 k ratifikaci zákona o zrušení otroctví ze strany státu Georgia, čímž se splnila ratifikační kvóta $\frac{3}{4}$ států federace a byl přijat třináctý dodatek o zrušení otroctví ve všech státech Unie.⁵⁵ V následující kapitole se již budeme zabývat konkrétními zdroji, které měly přímý vliv na utváření americké Ústavy.

⁵⁵ Srv. Hamilton, A., Madison, J., Jay, J., *Listy Federalistů*, Olomouc 1994, str. 502.

Kapitola II.

Ideové zdroje ústavy

Američtí otcové zakladatelé se inspirovali především antickým Římem a anglickým ústavním systémem, jak se vyvíjel od začátku 13. století. Zejména Adams byl průkopníkem myšlenky, že americké ústavy by měly vycházet ze zkušeností Říma a Anglie.⁵⁶ Zároveň si byl vědom toho, že římská republika zanikla v občanské válce, což autenticky zaznamenal Cicero. Dle jeho názoru k podobnému průběhu směřovala i Anglie od 17. století, kdy se propast mezi bohatými a chudými zvětšovala a společnost byla zmítána násilím. Charakter římského lidu byl tak zkažený, že rozklad musel přijít nevyhnutelně. Podle Adamse se příznaky, které předcházely pádu Říma, zdají být až neuvěřitelně podobné těm britským a totožné příčiny musí vždy vyvolat podobné následky.⁵⁷ Vyzývá proto k větší odpovědnosti a poukazuje na to, že američtí zakladatelé si přes všechn obdiv k anglické ústavní tradici také uvědomovali její limity. To později hrálo důležitou roli při tvorbě ústav jednotlivých států unie i federální ústavy.

I Řím, který sloužil za jeden ze dvou hlavních zdrojů, čerpal svou inspiraci z předešlých vlivů, především z Řecka. Řada poznatků, které se v americké zakladatelské tradici projeví prostřednictvím dvou velkých postav římské říše - Polybia a Cicerona, má původ zejména v dílech Platóna a Aristotela. Oba tyto největší myslitelé starověku byli součástí klasického vzdělání tehdejší doby.

Platón

Platónovo dílo se u otců zakladatelů těšilo veliké oblibě. Z průzkumu dat celkové korespondence a deníkových záznamů vyplývá, že byl po Ciceronovi a Caesarovi nejcitovanější antickou postavou.⁵⁸ Prvním z otců zakladatelů, kdo jej opakovaně uváděl, byl Franklin, který tak učinil již v roce 1726, kdy mu bylo pouhých dvacet let.⁵⁹ Franklin je považován za otce americké tradice vzdělávání a zakladatele publikační činnosti. Již v mladých letech vytvořil časopis (*Poor Richard's Almanack*) a rovněž se stal jedním z prvních

⁵⁶ Srv. Adams, J. *A Dissertation on the Cannon and Feudal Law* - 1765. Srov. Wood, Gordon, S., *The Creation of the American Republic*, 1776–1787, Durham 1998, str. 6. Adams tyto úvahy vyslovil dlouho před projektem federální ústavy.

⁵⁷ Srv. tamt., str. 35.

⁵⁸ Srv. In: founders.archives.gov, *Plato* [2024-06-08].

⁵⁹ Tamt., Franklin, B., *Journal of a Voyage*, 1726 [2024-06-08].

amerických vydavatelů řady antických klasiků (zejména Cicero, rovněž i Platón). Antika měla velký vliv i na Adamse. Zajímavá je jeho reakce na anonymní příspěvek k občanům státu Massachusetts (autor se podepsal pod pseudonymem *Massachusettensis*), kde Adams cituje řadu antických klasiků. Cílem jeho kritiky bylo, aby se občané Massachusetts nenechali přesvědčit o tom, že stávající stav všech kolonií je uspokojivý. Podle Adamse tomu tak není, a to zejména z toho důvodu, že dochází k porušování přirozených zákonů, které byly vykládány velkými mysliteli minulosti jako Platón či Aristotelés, nebo Cicero a Titus Livius. Z novodobých pak uvádí například Sidneyho či Locka. Adams tvrdí, že zásady přírody a věčného rozumu jsou tím, co stojí nad námi a co nám ve skutečnosti vládne. Přejde mu proto podivné, když autoři jako výše jmenovaný *Massachusettensis* tvrdí, že jsou podporovateli vlády a zároveň jsou v rozporu s věčnými principy.⁶⁰ Adams naráží zejména na téma svobody, která byla z hlediska anglické nadvlády opakovaně porušována.

Rovněž Madison ve svém známém soupisu literatury do kongresové knihovny z roku 1783 doporučuje *Ústavu* jako první knihu z celého seznamu politických spisů (druhým je výbor z Aristotelových politologických spisů *A Treatise on Government*).⁶¹ Franklin spolu s Platónem uvádí ve svém prvním vydavatelském projektu *Poor Richard's Almanack* i Aristotela, kterého staví významem v politickém myšlení na stejnou úroveň jako je Newton ve fyzice, čímž jeho odkaz zároveň považuje za aktuální. Zajímavé ovšem je, že jej zmiňuje o plných dvacet let později poté, co se v jeho zápiscích a korespondenci objevuje Platón.⁶² Příčina je patrně v tom, že dialogická forma Platónových spisů je pro čtenáře podstatně oblíbenější a přístupnější.

Počátky linie, kterou lze vystopovat v antickém odkazu v tradici amerického politického myšlení, lze dohledat až k Lykúrgovi. Pocházel snad ze Spartské královské rodiny⁶³ a byl údajným autorem její ústavy inspirované Krétskými zákony. Jednalo se o monarchii se dvěma králi, kde již ovšem byla také královská rada a lidový sněm. Ve skutečnosti se tyto orgány vyvinuly postupným omezováním královské moci, podobně jako ve starém Římě.⁶⁴

Z hlediska systematického pojednání o ústavách je jistě nezbytné uvést v první řadě

⁶⁰ Adams, J., Tamt., VI. *To the Inhabitants of the Colony of Massachusetts-Bay*, 23. 1. 1775 [2024-06-08]

⁶¹ Madison, J., Tamt., *Report on Books for Congress*, 23. 1. 1783. Jedná se o anglický překlad (William Ellis) Aristotelových úvah z oblasti politiky. Totožný název spisu se slavnou studií Locka je náhodný.

⁶² Franklin, B., Tamt., *Poor Richard Improved*, 1749 [2024-06-08].

⁶³ Polybios, *Dějiny III*, Praha 2011, VI/3. Obdobně vlastně začíná i Madison ve svých *Notes and Ancient and Modern Confederacies* prezentovaných z roku 1787.

⁶⁴ Bahník Václav a kol., *Slovník antické kultury*, Praha 1974, str. 360. Lykúrgos měl veliký vliv především na Hamiltona. Viz. founders.archives.gov - Hamilton, *Pay Book of the State Company of Artillery 1777 – Lycurgus* [2024-06-08]

Platónovu *Ústavu*, konkrétně osmou knihu, která pojednává o rozličných podobách ústav.⁶⁵ S ohledem na americkou zakladatelskou tradici musíme ve zkratce zmínit Platónův postoj k demokracii. Považuje ji za záruku svobody občanů a nejvyšší míry rozmanitosti v obci (v povaze jednotlivců a v jejich zásadách, které si sami stanovují). Z tohoto hlediska působí demokratická podoba společenského uspořádání jako „nejkrásnější“ ze všech.⁶⁶ *Ústava* zmiňuje i možnost uplatňovat i prvky jiných ústav, včetně svobodné volby každého, zda se ujme či neujme politického či soudního úřadu. Platón ovšem celou pasáž míní ironicky, v tom smyslu, že se demokracie takto pouze jeví, ale při faktické realizaci zákonitě nastávají potíže. V lidovém shromáždění spatřuje hrozbu převahy nemajetné a nevzdělané lůzy. Proto odmítá účast všech na vládě, která má náležet jen moudrým.⁶⁷ Demokracie proto není zárukou vysoké míry rovnosti.⁶⁸ Spíše se vyznačuje tím, že je širší její interpretace neomezená, což může vést například k ochlokracii, nebo k vládě těch, kteří disponují řečnickými schopnostmi, tj. k demagogii. Vláda lidu, kdy se její součástí může stát kterýkoli muž, aniž by se zohledňoval jeho původ, bohatství či vojenské zásluhy, se sice těší vysoké míře svobody, což se sebou ale přináší problémy jiného druhu. To, že v Athénách vládne demokracie, moc bez konkrétních vládnoucích, charakterizoval spíše jako anarchii či svobodářství bez správné míry.⁶⁹

Častým, i když spíše nespravedlivě uváděným příkladem nevýhod demokracie, byla postava Perikla, athénské státníka a politika jejího klasického období. Perikles je obvykle označován za iniciátora peloponéské války, protože otevřeně prezentoval Athény jako nezpochybnitelného hegemonu tehdejšího Řecka. Vzájemná řevnivost přešla po čtrnácti letech ve válečný konflikt, jehož konec (porážka Athén, oslabení Sparty vůči neřecké konkurenci) uzavřel období athénské demokracie, trvajících asi sto padesát let.⁷⁰ U otců zakladatelů se tento konflikt těšil veliké pozornosti z toho důvodu, že byl vhodným ukázkovým příkladem pro prezentaci argumentů pro jednotné federální vlády a armády. Kooperace obou městských států by totiž vedla k udržení jejich suverenity vůči vnějším nepřátelům.⁷¹ Podle Platóna tudíž demokracie na svém vrcholu (v Athénách za Perikla) disponuje nejvyšší mírou rozmanitosti, která vede k oslabení obce, protože velká část lidu se odmítá podřídit společenskému řádu, často i zákonům, které si občané sami schválili.

⁶⁵ Srv. Platón, *Resp.* 543–568c. Platón se nicméně tímto tématem zabývá i v jiných spisech, zejména ve spisu *Politikos* (276e, 291d–e, 302c–d) a v *Zákonech* (II, 698a–700e, II, 832c–d).

⁶⁶ Tamt., 557c.

⁶⁷ Srv. Bleicken, J., *Athénská demokracie*, Praha 2003, str. 193 a 361.

⁶⁸ Srv. Platón, *Resp.* 558c.

⁶⁹ Srv. Kučera, R., *Politologická historie demokracie*, Ústí nad Labem 2012, str. 29.

⁷⁰ Srv. Bleicken J., *Athénská demokracie*, Praha 2003, str. 78.

⁷¹ Srv. Hamilton, A., Madison, J., Jay J., *Listy federalistů*, Olomouc 1994 - zejména Madisonův list č. 10.

Skutečně demokratická politika je podle něj možná pouze na základě politické rovnosti (isonomia) občanů. Bez ohledu na původ, bohatství či vzdělanost. Ale tento princip měl velké kritiky, kdy i Platón odmítal připustit, že občané, tak rozdílní ve svých schopnostech, si mohou být politicky rovni.⁷² I přes vysokou míru svobody proto Platón demokracii stavěl mezi pomýlené formy vlády. Američtí otcové zakladatelé si byli tohoto faktu vědomi, když otevřeně podporovali smíšenou republikánskou vládu, jako nejvhodnější podobu vlády, nikoli demokratické zřízení.

Aristotelés

Platónův žák Aristotelés celé rozdělení vlád podle ústav zvýraznil a dále rozvedl empirickým průzkumem. Od Platóna převzal koncept šesti základních podob vlády, které rovněž rozdělil na tři správné (království, aristokracie a politeia) a tři nesprávné formy (tyranie, oligarchie a demokracie).⁷³ Nejvýše si cenil království a aristokracie, následované politeiou. Monarchie jako vláda jednoho, aristokracie několika a politeia vláda mnoha ve prospěch všech. Jednoznačně nejhorší vládou byla tyranie a demokracii stavěl analogicky s Platónem mezi vlády nesprávné (pokleslé), protože umožňovala rozvoj dalších pokleslých forem vlád (např. ochlokracie).⁷⁴ Politeia je pro Aristotela smíšenou podobou vlády, v řadě bodů podobnou s demokracií. Byla dobrým zřízením, protože se vyznačovala spojením pozitivních prvků demokracie a oligarchie, opírajíc se o moc střední třídy. Tato představa dobrého zřízení se již v mnohém podobá teoriím dnešních reprezentativních demokracií.⁷⁵

Rozdíl mezi správnými a nesprávnými vládami je analogický k rozdílu mezi partikulárním a celkovým pojetím práva. Aristotelova ústavní klasifikace je mereologická, tj. vztah části a celku je dle něj důležitější než typ vlády či ústavy.⁷⁶ Aristotelés se pokoušel prosadit to, že se (partikulární) zákony musí řídit ústavou.⁷⁷ To se později stalo součástí právního systému každé suverénní země a odrazilo se i v zakladatelských aktech Spojených států amerických. Ratifikace americké ústavy představuje skutečný počátek existence Spojených států amerických, protože obsahovala jasně vytyčená pravidla, která byla

⁷² Srv. Kučera, R., *Politologická historie demokracie*, Ústí nad Labem 2012, str. 31.

⁷³ Srv. Aristotelés, *Politika* (v překladu Antonína Kříže) Praha 2009, 1279a25–40. V jiných překladech (např. Milana Mráze) se místo pojmu „nesprávný“ používá termín „pokleslý“.

⁷⁴ Blíže viz tamt. III, 1279a25–40 a 1279b.

⁷⁵ Srv. Kučera, R., *Politologická historie demokracie*, Ústí nad Labem 2012, str. 32.

⁷⁶ Srv. Jinek, J., *Obec a politično v Aristotelově myšlení*, Praha 2017, str. 542 a 543.

⁷⁷ Srv. Aristotelés, *Politika*, Praha 1998, 1289a10.

nezpochybnitelně nadřazená ostatním zákonům v jednotlivých státech.

S ohledem na fakt, že americká ústava je z velké části demokratická, je zajímavé dodat, že podle Aristotela je demokratická ústava „mdlá a slabá“. Slabší než oligarchie. Demokracie jest vládou svobodných, oligarchie bohatých.⁷⁸ Svobodných bývá mnoho, bohatých však jen málo.⁷⁹ Jedná se o odvěkou polaritu, jejíž charakteristika je ovšem v ústavách nejlépe patrná ve vztahu mezi demokracií a oligarchií. Aristotelés dochází k zásadnímu poznatku, později tolik spojovaného s pojmem demokracie: Demokratická jest ta ústava, v níž je uzákoněna rovnost. Nikdo nemá větší moc než druhý, ať je chudý nebo bohatý, nikdo není svrchovaným pánem.⁸⁰

Tato pasáž se reflektuje i v *Listech federalistů*, kdy jedním z hlavních argumentů členů federalistické strany bylo to, že navrhovaná unie zaručí všem lidem rovnost před zákonem, a to ve smyslu politické rovnosti, prostřednictvím které se zákony stanou shodné pro všechny bez rozdílu.⁸¹ Články konfederace tuto rovnost nezaručovaly, protože každý stát měl odlišné zákony a vlastní ústavu. Hamilton byl z federalistů vůči demokratickému zřízení nejvíce skeptický. Nevěřil v myšlenku možnosti odstranění nerovnosti mezi chudými a bohatými. Nejdůležitějším principem pro něj navíc nebyla rovnost, nýbrž svoboda. A právě svoboda vede k rozdílu v bohatství a vlastnictví majetku.⁸² Inspiruje se Aristotelem: Znakem aristokracie jest ctnost, znakem oligarchie bohatství a znakem demokracie svoboda - skutečnost, že se při usneseních všech forem vlády rozhoduje většinou hlasů, znamená svobodu ve všech.⁸³ Aristotelův důraz na důležitost střední třídy lze doložit větou „Střed je nejlepší v mnohém - ke středu v obci chci patřit.“⁸⁴ Podle jeho názoru tyranie těžko vznikne z vlády středních vrstev, ale snadno z krajností oligarchických, nebo demokratických. Z toho vyplývá, která ústava je nejlepší.⁸⁵ Nejlepší vládou (ústavou) mu je politeia, která je vládou

⁷⁸ Tamt., 1290b. Abychom si udělali představu o tom, že demokratický systém nemusí být klasickým západním typem vlády: Někteří delegáti (při ratifikaci americké ústavy) projevovali okázalé pohrdání jakoukoli demokratizací politického systému. Hamilton nazýval lid „velkou bestii“ a Elbridge Gerry z Massachusetts ujišťoval, že většina národních problémů „pramení z přílišné demokracie“. Tindall, G., B., Shi, D., E., *Dějiny USA*, Praha 1994, str. 130.

⁷⁹ Tamt., 1290b.

⁸⁰ Srv. Aristotelés, *Politika*, Praha, 1998, 1291b30. Srovnej s A. Tocqueville, *Demokracie v Americe*, Praha 2000, str. 44.

⁸¹ Srv. Hamilton, A., Madison, J., Jay, J., *Listy federalistů*. Jedná se zejména o Madisonovy listy č. 10 a 39.

⁸² Srv. In: founders.archives.gov. *Constitutional Convention. Remarks on the Terms of Office for Members of the Second Branch of the Legislature, 26. June 1787* [2024-06-08].

⁸³ Srv. Aristotelés, *Politika*, Praha 1998, 1294a10.

⁸⁴ Tamt., 1296a5.

⁸⁵ Srv. Aristotelés, *Politika*, Praha 1998, 1296b. Za zmínku stojí i to, že podle M. H. Hansena je pro Aristotela smíšenou vládou ta, která je složena z demokracie a oligarchie. Monarchie v ní přítomná není. Viz. Hansen, M. H., *The Mixed Constitution versus the Separation of Powers*, in: *History of Political Thought*, Vol. 31, No. 3, 2010, str. 520.

smíšenou, a nejvíce tedy tíhne ke stabilnímu středu. Smíšené zřízení není ovšem obrazem absolutně nejlepšího zřízení jako království či aristokracie, nýbrž nejlepší v praktickém ohledu. Nevládne v něm konkrétní složka společnosti, nýbrž správně stanovené zákony.⁸⁶

Podle Hamiltona je nejvhodnějším nástrojem k vytvoření ideálního politického systému nejen samotná vláda silného ducha, ale zároveň také existence orgánů, které tohoto ducha usměrňují. Nejlepší model vlády, ke kterému bychom měli směřovat, má být inspirován britskou ústavou a na ose odkazu politického myšlení v linii Aristotelés - Cicero - Montesquieu - Neckar.⁸⁷ Aristotelés tak byl Hamiltonovi výchozí postavou k vytvoření koncepce americké státnosti. Smíšená vláda byla dále jedním z hlavních znaků římské republiky a její výhody americkým otcům zakladatelům zásadně zprostředkoval odkaz Polybia a Cicerona.

Polybios

Ač se jedná o autora spojeného s Římem, Polybios (208–125) byl ve skutečnosti Řek. Jeho otcem byl Lykortás, jedna z vůdčích postav tehdejšího achajského spolku, konfederace několika řeckých městských států, jehož účelem byla společná obrana proti vnějším nepřátelům.⁸⁸ Prostřednictvím tohoto spolku, v kombinaci s postavením svého otce, který působil jako vyslanec mezi Řeckem, Římem a Makedonií, se Polybios později dostal do Itálie a rovněž se seznámil s Publiem Scipionem mladším (185–129). Polybiův život a myšlení zásadně ovlivnila porážka Makedonců v bitvě u Pydny, kdy byl následně nucen strávit sedmnáct let v Římě (od roku 166). Po vítězství Římanů přešla velká část Řecka pod jejich správu. Byl sice v zajetí, ale těšil se přízni Scipiona, zejména pro svou znalost politiky a historie.⁸⁹ Během pobytu v Římě si ověřil ten fakt, že je primát římské ústavy mezi všemi ostatními existujícími ústavami nepochybný. Tento poznatek se později stal jádrem jeho teoretických myšlenek. Obsazeným územím bylo Římem zakázáno uzavírat jakékoli unie či spolky a byla jim ponechána pouze vlastní samospráva a řada řeckých lig, konfederací, nebo

⁸⁶ Srv. Jinek, J., *Obec a politično v Aristotelově myšlení*, Praha 2017, str. 548 a 537.

⁸⁷ Hamilton, A., In: founders.archives.gov, *Alexander Hamilton's Notes, 18. June 1787* [2024-06-08]. Jde o Jacquese Neckera, francouzského ministra financí krále Ludvíka XVI. Konkrétně již dále uváděn nebyl a v *Listech federalistů* se objevuje pouze jednou, v listu č. 12. Otcové zakladatelé nakonec francouzský politicko-ekonomický systém v potaz nevzali.

⁸⁸ Srv. Fritz K., *The Theory of the Mixed Constitution in Antiquity*, New York 1954, str. 3–4.

⁸⁹ Tamt., str. 4–18.

federací byla rozpuštěna. Řím v rozhodování vždy disponoval konečným slovem.⁹⁰ Jedním z hlavních Polybiových příspěvků byla analýza římské ústavy, která se oproti dřívějším uspořádáním vyznačovala jak originální, tak i propracovanou strukturou. Jádrem těchto úvah je šestá kniha *Dějiny*.

Koncept římské ústavy

Polybios shledával nejkrásnějším a nejprospěšnějším na svém úsilí seznámení čtenáře s tím, jak a za jakého ústavního uspořádání se Římanům podařilo ovládnout v průběhu padesáti tří let téměř celý obydlený svět, což byla epochální událost.⁹¹ Římská republika je klasickou smíšenou vládou - s prvky monarchie, oligarchie a demokracie⁹² a Polybios za hlavní příčinu úspěchu či neúspěchu při každé události považoval uspořádání ústavy.⁹³ To je důležité dodat, protože se ukazuje, jak veliký důraz byl zakladateli kladen na pochopení základních zákonů, obsažených v ústavách městských států, nebo v současnosti i všech národních států. Zcela nepochybná je u Římanů inspirace antickým Řeckem a Polybios prokazuje obdivuhodnou znalost řecké historie, když cituje ze všech autorů od samotných počátků existence Řecka až do své současnosti. Vychází z klasického dělení ústav, které dvě století před ním vytvořil Platón a je přesvědčen o tom, že nejlepší ústava je ta, která obsahuje všechny uvedené formy,⁹⁴ a je tudíž kombinací řady vlád. Za tu považuje i tu římskou, s tím dovětkem, že navíc disponuje rysy,⁹⁵ které nelze dohledat jinde. Dále tvrdí, že smíšená ústava kombinuje prvky různých ústav, ale pouze těch, které nejsou pokleslé. Některé monarchie shledává královstvím jen na oko, když ve skutečnosti jsou vládou tyрана. Stejně tak je tomu u některých aristokratických zřízení, které jsou přitom v jádru oligarchické. Znakem správně fungující ústavy je dobrovolnost, vláda rozumu (namísto vlády strachu a násilí), vláda spravedlivých a nejrozumnějších mužů (aristokracie). V demokracii jde o vládu těch, kteří respektují zákony, ctí bohy a pečují o své rodiče. Demokracie je opravdovou vládou až tehdy, když převládne vůle většiny, která je dobrovolně sdílená. Následuje vývojová linka přechodu a střídání jednotlivých ústav, ne nepodobná tomu, o čem psal také dvě stě let před ním Platón ve své

⁹⁰ Tamt., str. 28; Tento bod lze dohledat ve vztahu federální vlády a soudů směrem k vládám jednotlivých států a soudů v samostatných členských státech federace Spojených států. Na rozdíl od Říma ale nešlo o kolonie, ale o svobodné státy, které byly součástí federace.

⁹¹ Srv. Polybios, *Dějiny III.*, Praha 2011, str. 14.

⁹² Srv. Fritz K., *The Theory of the Mixed Constitution in Antiquity*, New York 1954, str. VII.

⁹³ Srv. Polybios, *Dějiny III.*, Praha 2011, VI/2/9.

⁹⁴ Srv. Tamt., VI/3/7.

⁹⁵ Srv. Tamt., VI/3/4.

Ústavě. S ohledem na něj Polybios ovšem změnil uspořádání jednotlivých ústav. Výchozí vládou je Platónovi aristokracie, střídána timokracií, oligarchií, demokracií a následovanou tyranii.⁹⁶ U Polybia je první ústavou monarchie, která přechází do království, aby následně došlo k pádu do tyranie, která se postupně změní v aristokracii. Potomci aristokratů postupně ztratí zájem o lid a začnou praktikovat prvky oligarchie hromaděním bohatství. Poté, co se situace stane neúnosnou, dochází k revoltě ze strany lidu a k následnému nastolení demokratické vlády, která ovšem může rovněž být ochlokracií (vládou lůzy), v závislosti na tom, zda se předními řečníky stanou demagogové, anebo rétoři s úctou k zákonům a rozumu.⁹⁷ Polybios ve svých *Dějínách* v tomto případě uvádí opět Platóna, ale podle všeho se jedná i o starší vlivy. Inspiroval se v Solónovi, který navrhoval smíšení prvků oligarchické a demokratické vlády (nešlo však o smíšenou vládu, ale tzv. střední cestu),⁹⁸ či v Lykúrgovi (výchozí ústavou mu bylo království), což je patrně důsledkem toho, že oba myslitele Platón uvedl ve svých *Zákonech*.⁹⁹ Podle Polybia je jedinou možností, jak zastavit pravidelný cyklus ústavních změn, tím, že se nastolí smíšená vláda, která je jejich kombinací.¹⁰⁰ Dle jeho názoru je tedy smíšená vláda nejstabilnější vládou.

Princip smíšené vlády u Polybia

Podle Polybia se římská ústava začala profilovat třicet let po Xerxově výpravě do Řecka (tj. asi 450 let př. n. l.) a největší dokonalosti dosáhla za války s Hannibalem (tj. 218–216 let př. n. l.).¹⁰¹ Je nutné dodat, že římská říše existovala ještě dalších více jak šest set let a ústavní systém se tedy nadále vyvíjel, a to často i negativně, v důsledku občanských válek. Lze ale s určitostí konstatovat, že zdokonalení římské ústavy, a to až k bodu její *obvyklé* praxe, trvalo zhruba dvě stě třicet let. Polybios, jak to již na začátku své šesté knihy *Dějiny* predestřel, byl přesvědčený o tom, že to bylo zásluhou kombinace tří forem vlády (monarchie, aristokracie, demokracie), které se ovšem ve své ryzi podobě ukázaly jako dlouhodobě neudržitelné.

⁹⁶ Platón, *Resp.*, 544c–d.

⁹⁷ Srv. Polybios, *Dějiny III.*, Praha, 2011, VI/3–5.

⁹⁸ Srv. Fritz K., *The Theory of the Mixed Constitution in Antiquity*, New York 1954, str. 77–78.

⁹⁹ Polybios se odlišoval i od Aristotela a jeho dělení na království, aristokracii a politeiu, a v úpadkových vládách na tyranii, oligarchii a demokracie. Polybios za dobré vlády označoval království, aristokracii a demokracii. Negativně nahlížel monarchii, oligarchii a ochlokracií. Monarchie mu je horší verzí království, což standardně považováno za jedno a to samé. Stejně tak termín politeia nahrazoval demokracií, jejíž úpadkovou podobu nacházel ve vládě lůzy, ochlokracií. Rozdíl je patrně způsoben nedostatečnou znalostí Aristotelových politických spisů. Vše in: Polybios, *Dějiny III.*, Praha 2011, str. 15–17 a poznámkový aparát na str. 360.

¹⁰⁰ Srv. Fritz K., *The Theory of the Mixed Constitution in Antiquity*, New York 1954, str. 77.

¹⁰¹ Srv. Polybios, *Dějiny III.*, Praha 2011, VI/11/1. Výchozím datem se Polybiuovi stává bitva u Kann (2. srpen 216 př. n. l.).

Dánský filolog a historik M. H. Hansen za otce smíšené vlády považuje Platóna a Aristotela. Pro Aristotela je podle Hansena smíšenou vládou kombinace demokracie a oligarchie, Polybiova koncepce smíšené vlády je odlišná. Souhlasí s Polybiovou klasifikací římské ústavy.¹⁰² Ten tvrdí, že tři formy, o nichž jsme se výše zmínili, se všechny podílely na kontrole římské ústavy. A všechny byly tak rovnoměrně a vhodně propojeny a uspořádány, že nikdo ani z místních obyvatel nemohl s jistotou tvrdit, že celý systém je převážně aristokratický, demokratický nebo monarchický.¹⁰³

Stejně tři ústavní výměry se aplikovaly i při tvorbě Spojených států amerických (sněmovna reprezentantů - demokracie, senát - aristokracie a prezident - monarchie). V Římě té doby se struktura moci rozdělovala na tři hlavní části: *konzulové* (prvek monarchický či královský), *senát* (prvek aristokratický) a *lid* (prvek demokratický). Dohromady tedy šlo o ústavu smíšenou a Polybios opakovaně zdůrazňuje, že právě smíšená ústava je ta nejlepší,¹⁰⁴ což také prosazovala většina otců zakladatelů.

Rozdělení římské ústavy

Konzulové (ze slova *consulere*, tj. radit se, původně zvaní *praetores*, tj. náčelníci) představovali exekutivní moc s přesahem do moci soudní. Zodpovídali se lidu.¹⁰⁵ Zpočátku byli dva, když stanuli v čele republiky po vyhnání králů (od roku 510 př. n. l.) a byli voleni na sněmu, za císařské doby je jmenoval senát. Šlo o nejvyšší správce, původně byli i nejvyššími soudci a vojevůdci. Konzulové byli voleni lidem, takže reprezentovali lid a nebyli dědičnými vládci.¹⁰⁶ Postupem let převzali některé jejich funkce jiní úředníci, např. nad soudní mocí praetori, nad sčítáním lidu a dozorem nad mravy občanů censoři atp. Praetori (od slova *praetorius*, tj. velitelský)¹⁰⁷ byli nejvyššími soudními úředníky. Původně byl pouze jeden, od pol. 3. století př. n. l. již dva (jeden měl jurisdikci s cizinci). Jejich počet se postupem let dále zvyšoval, protože velikost římského území se nadále rozšiřovala. Stejně jako konzulové, kterým byli přímo podřízeni, byli i oni voleni buď na sněmu, nebo později senátem. Censoři

¹⁰² Srv. Hansen, M., H., *The Mixed Constitution versus the Separation of Powers*, in: *History of Political Thought*, Vol. 31, No. 3, 2010, str. 517 a 520.

¹⁰³ Srv. Polybios, *Dějiny III.*, Praha 2011, VI/11/11.

¹⁰⁴ Srv. Tamt., VI/4, VI/10/6 a VI/11/11.

¹⁰⁵ Srv. Hansen, M., H., *The Mixed Constitution versus the Separation of Powers*, in: *History of Political Thought*, Vol. 31, No. 3, 2010, str. 522

¹⁰⁶ Srv. Fritz K., *The Theory of the Mixed Constitution in Antiquity*, New York 1954, str. 185. Konzulové, jakožto nejvyšší úředníci v celém Římě, byli voleni lidovým shromážděním. Jejich mandát proto vycházel z lidu. Tamt., str. 196.

¹⁰⁷ Bahník Václav a kolektiv, *Slovník antické kultury*, Praha 1974, str. 502.

(od slova *censores*, tj. kontroloři)¹⁰⁸ byli nejvyšší hospodářští a finanční úředníci. Byli rovněž voleni dva (sněmem či senátem) a zodpovídali se konzulům. Jejich funkcí bylo sčítání občanů a odhad majetku jednotlivých rodin, podle kterého se určovala výše daní. Stejně tak dohlíželi na realizaci veřejných staveb ve městech. V oblasti soudní moci postupem let konzulové část svých pravomocí svěřili i tzv. kvestorům (*quaestori*, tj. vyšetřující),¹⁰⁹ kteří byli, stejně jako v předešlých případech, rovněž dva, kdy se každý zodpovídal jednomu konzulovi. Postupem let se jejich počet rozšířil na osm (od 3. st. př. n. l.) až čtyřicet (za Caesara). Kvestoři vyšetřovali zločiny nebo spravovali státní pokladnu, rovněž disponovali různými administrativními funkcemi. Kvestura byla nejnižší stupeň úřední kariéry a opravňovala ke vstupu do senátu. Konzulové měli výhradní moc ve věci správy vojska, kdy se oba v této funkci střídali. Postupem let oslabili jejich mocenský mandát plebejští tribuni lidu, což byli vysocí správní úředníci (v základní podobě opět voleni dva zástupci, později se jejich počet rozšířil na pět), kteří prosazovali práva nemajetných občanů (plebejů). Tribuni lidu nepodléhali konzulům a byli rovněž voleni lidovým sněmem (lat. *comitia*) a později (od 3. století př. n. l.) získali též právo svolávat senát, což vedlo ke zvýšení podílu na moci ze strany občanů z chudých vrstev, protože tímto právem disponovali doposud konzulové. Konzulát reprezentoval nejvyšší moc ve státě a jeho tehdejší podoba může být v současné době přirovnávána ke kabinetu ministerského předsedy vlády. To bylo možná důvodem k tomu, že podle K. von Fritze lze z Polybiových analýz pozice konzulů vyčíst, že se ve skutečnosti nejedná o monarchistickou složku moci, tou je pouze samotná funkce konzula, ale oni sami jsou vesměs aristokraté. A to svým způsobem možná ještě většími než samotní senátoři.¹¹⁰ I tak ale podléhali kontrolnímu mechanismu, čímž bylo právo veta každého konzula, který nesouhlasil s tím, co předložil druhý ve funkci, rozhodnutí byla podmíněna jednomyslností. Z časového hlediska bylo další brzdou právo vykonávat tuto funkci pouze po období jednoho roku, kdy následovaly další volby v lidovém sněmu. Funkce konzulů zůstala zachována i v dobách císařství, ale jelikož se jednalo o veřejný post, který byl vytvořen pro republiku, šlo nyní spíše o reprezentativní podobu výkonné moci, kterou v praxi vykonával sám císař. Vytvoření podřízených funkcí sloužilo zejména v období vojenských výbojů, kterých se konzulové často účastnili osobně (a konflikty trvaly často i několik let), čímž rozhodovací pravomoci přešly na bedra postupně vznikajícího úředního aparátu, který jim byl ovšem i nadále zcela podřízen. Konzulové rovněž rozhodovali o tom, co se bude projednávat v senátu, a kontrolovali realizaci schválených

¹⁰⁸ Tamt., str. 116.

¹⁰⁹ Tamt., str. 522.

¹¹⁰ Srv. Fritz K., *The Theory of the Mixed Constitution in Antiquity*, New York 1954, str. 247.

usnesení. V podstatě absolutním (pokud nepočítáme časové omezení) mandátem moci konzulové disponovali v oblasti vojenství. Schvalují jak odvody, tak i rozpočet, stejně jako trestné exekuce či podmínky směrem ke spojencům i protivníkům. Jako vojevůdci měli neomezené pravomoci, protože se se svojí armádou pohybovali mimo Řím.¹¹¹ S ohledem na výše uváděné funkce velikou roli v nástupu nového politického uspořádání hrálo vytvoření funkce eforů. Efoři působili asi od sedmého století jako nejdůležitější část občanské exekutivní moci s jistým přesahem do soudní moci. Na rozdíl od římských tribunů lidu byl ale jejich mandát výraznější s vyšší mírou vlivu na celou obec.¹¹²

Senát (od slova *senatus* - senes, tj. stařec) především dohlíží na státní pokladnu. Rozhoduje o všech příjmech a rovněž o výdajích. Ve věci výdajů směrem ke konzulům ovšem pravomocemi nedisponuje, ovládá tudíž „pouze“ veškeré finanční transakce *quaestorů* a *cenzorů* (zejména finance na výstavbu města). Senát vynáší rozsudky ve věci tzv. veřejného vyšetřování, často spojených s nactiutrháním, zpronevěrou majetku, vraždami či s travičstvím, které je omezeno na území Itálie.¹¹³ Polybios je přesvědčen o tom, že za absence konzulů musí Řím na cizince působit jako aristokratický režim. Prvky monarchie totiž nejsou fakticky přítomné. Původně seznam senátorů sestavovali konzulové, později *censoři*, svolávali jej nejdříve rovněž konzulové, později *praetoři*, tj. úředníci s plnou mocí. Členství v senátu bylo doživotní, zasedávalo se na *foru*, v radnici či na *kapitolu* nebo v chrámu bohyně *Bellony* na *Martově poli*. Později, když se Řím stal světovou velmocí, byl senát rozhodujícím činitelem v otázkách mezinárodní politiky. Senát rovněž schvaloval všechna usnesení sněmu, čímž se stal součástí zákonodárné moci (jak je tomu v řadě zemí v současnosti). Počet senátorů se postupem let rozrůstal, kdy se původní stav tři sta členů na přelomu letopočtu zvýšil na dvojnásobek a za *Caesara* až na trojnásobek. Jednu dobu byl vůbec nejvyšším orgánem státní správy a řešil všechny otázky vnitřní politiky.¹¹⁴ Senát se v průběhu staletí nadále vyvíjel a střídavě získával či ztrácel rozhodovací funkce, v závislosti na tom, zda byl Řím republikou, císařstvím či upadl do tyranie. Mezi další jeho důležitou funkci patřila i rozhodovací pravomoc ve věci jmenování správců kolonií a za doby krize například disponoval i právem vyhlásit krajní usnesení, které konzulům přikazovalo jmenovat diktátora, aby se zabránilo anarchii a celkovému společenskému rozvratu. Jeho největší význam však spočíval v tom, že rozhodoval o čerpání a přerozdělování veřejných peněz a kontrole sněmu a činnosti konzulů.

¹¹¹ Srv. Polybios, *Dějiny III.*, Praha 2011, VI/12/1–10.

¹¹² Srv. Fritz K., *The Theory of the Mixed Constitution in Antiquity*, New York 1954, str. 104.

¹¹³ Srv. Polybios, *Dějiny III.*, Praha 2011, VI/13/1-9. Pojem „Itálie“ je poněkud komplikovanější, nicméně v překladu Pavla Olivy je skutečně použit.

¹¹⁴ Bahník Václav a kol., *Slovník antické kultury*, Praha 1974, str. 555.

Polybios byl podle Fritze přesvědčen o tom, že v římské ústavě je dominantní skupinou senát, který je aristokratický. Následuje vliv lidu, římská ústava je tedy i s demokratickým prvkem.¹¹⁵

Lid (řecky démos, lat. plebs) rozhodoval o počtech a trestech nejvyšších úředníků.¹¹⁶ V praxi to znamenalo to, že lid (lidový sněm) a tribuni lidu měli přímé právo zamezit přechodu od monarchie (konzulové) k tyranii, nebo od aristokracie (senát) k oligarchii. Jednalo se o důležitý zabezpečovací mechanismus, protože jak Platón, tak i Aristotelés shodně tvrdili, že ústavy v ryzí podobě čelí riziku přechodu k úpadkovým vládám. To se odrazilo i v americké ústavě, které její dlouholetou existenci zaručuje smíšená vláda, která se inspirovala římskou ústavou. Podstatou není stejnorodost, ale různorodost. Právě různorodost je zárukou toho, že v politických procesech dochází k zohlednění všech společenských tříd, nikoli pouze bohatých a mocných, jako tomu bylo v oligarchii, nebo pouze panovníka se svým bezprostředním okolím, jako tomu bylo v monarchii, či pouze nesourodého davu, jako tomu bylo v ochlokracii. Podle Polybia se totiž pouhá vláda lidu mění ve vládu lůzy či davu, která ztrácí schopnost sebekontroly a faktického rozhodování. V antickém Římě by se výše zmiňovaný převod moci dal přirovnat k tomu, když by jeden konzul získal větší podíl na rozhodování než ten druhý. Systém jednomyslného či lépe řečeno jednostranného rozhodnutí by tím byl odstraněn a hrozila by diktatura. Jenže ve starém Římě by došlo k tomu, že by tento konzul musel v následujícím roce složit mandát, což byl dostatečný důvod pro to, aby dodržoval stanovené zákony. Lid v Římě rovněž rozhodoval o trestech smrti, kterému se obviněný mohl vyhnout tím, že ještě před vynesáním rozsudku odešel do vyhnanství. Lid též schvaloval, zda Řím vstoupí do války či bude usilovat o zachování míru.¹¹⁷ Tribunové lidu musí úřadovat ve shodě s požadavky lidu, rovněž senát může být kontrolován lidem. Na druhou stranu, lid je v určité závislosti na konzulech, kteří disponují absolutní autoritou, zejména v tématu válečnictví a armády. Konzulové zastupují prvky monarchie. Celé uspořádání lze ovšem i obrátit. Konzulové jsou v jistých věcech podřízeni senátu i lidu. Fritz tedy v kostce tvrdí, že „římskou ústavu nelze omezovat na detaily.“¹¹⁸

Zákon dvanácti desek (Lex duodecim tabularum) – Spolu se senátem, dvěma konzuly a tribuny lidu, které volil přímo lid, se součástí ústavního pořádku staly i Zákony dvanácti desek. Jejich smyslem bylo stanovení jednotných pravidel jak pro bohaté (patriciové), tak i

¹¹⁵ Fritz K., *The Theory of the Mixed Constitution in Antiquity*, New York 1954, str. 156.

¹¹⁶ Srv. Polybios, *Dějiny III.*, Praha 2011, VI/14/4.

¹¹⁷ Jedná se o definitivní rozhodnutí o vstupu do války. V průběhu jejího trvání rozhodují o příměří nebo pokračování konfliktu konzulové.

¹¹⁸ Srv. Fritz K., *The Theory of the Mixed Constitution in Antiquity*, New York 1954, str. 158.

pro nemajetné (plebejci). Obsah se týká náboženských otázek, otázek majetku, vztahů v rodinách, definice zločinu, vlastnictví či veřejného práva. V porovnání s americkým uspořádáním je pozice těchto dvanácti zákonů zastoupena samotnou ústavní listinou.

Polybios a Američané

Polybios měl vliv především na diskusi o smíšeném zřízení, republice. O jejích kladech poprvé výrazně mluvil Adams, a to již v roce 1772, tj. čtyři roky před prohlášením nezávislosti. Podle jeho názoru nebyli Angličané schopni nastolit ve vládě správnou rovnováhu. Naopak Američané princip smíšené vlády praktikovali v jednotlivých koloniích běžně. Šlo o jeden z průvodních znaků politické praxe a původ této myšlenky v moderním užití pocházel asi od anglických whigů (a ti se inspirovali u Polybia) a byl součástí některých ústav už před rokem 1772.¹¹⁹ Tuto myšlenku zásadně zviditelnil Adams spisem *Thoughts on Government* z roku 1776, čtyři roky poté, co ji poprvé veřejně proslovil. Tato teorie se těšila pozornosti kolonistů z toho důvodu, že zaručovala politickou stabilitu a vysokou míru svobody.¹²⁰ V praxi šlo o to, že problematický prvek monarchie reprezentovala postava guvernéra, který zůstával ve funkci pouze v případě, že nejednal v rozporu se zájmy kolonistů, tj. nezneužíval funkci k obohacení, neusiloval o uchvácení moci atp. Stát od státu se ovšem lišilo to, zda guvernér byl či nebyl součástí zákonodárného sboru. Zákonodárný sbor zastupoval lid a rada pro lidská práva (obvykle kolem 24 členů) zase aristokracii. Jejím předsedou byl v některých státech guvernér. Kvůli aktuálně probíhající revoltě vůči králi se zejména okolo roku 1776 pracovalo i s verzí bez přítomnosti monarchistického prvku. Jednotlivé ústavy se navzájem odlišovaly, ale jedno měly společné - smíšený základ.¹²¹ Ve všech státech zvítězil koncept republiky, nikoli princip přímé demokracie. Adams již v roce 1772 poukazoval na to, že smíšená vláda se osvědčila v antickém Řecku, Římě a v Kartágu.¹²² Anglický ústavní systém trpěl tím, že pro Angličany bylo naprosto nepředstavitelné, že by šlo o smíšenou vládu, pokud by prvek monarchie nereprezentoval král. V tom byl americký systém průlomový, protože pozici krále přejala postava, která vzešla ze svobodných voleb.¹²³

¹¹⁹ Srv. Chinard, Gilbert, *Polybios and the American Constitution*, in: *Journal of the History of Ideas*, Vol. 1., No.1., Camden 1940, str. 38–58;. To samé uvádí Wood, Gordon, S., *The Creation of the American Republic, 1776–1787*, Durham 1998, str. 202–206.

¹²⁰ Srv. Wood, Gordon, S., *The Creation of the American Republic, 1776–1787*, Durham 1998, str. 203.

¹²¹ Tamt., str. 204–205.

¹²² Podle Aristotela uplatňovalo Kartágo smíšenou vládu složenou z prvků demokracie, oligarchie, aristokracie a monarchie. Viz. Aristotelés, *Politika*, Praha 2009, 1272b24–1273b25.

¹²³ Srv. Wood, Gordon, S., *The Creation of the American Republic, 1776–1787*, Durham 1998, str. 206.

Dalším velkým obhájcem smíšené vlády byl Madison, který ve svých *Zápisích o starých a nových konfederacích* uvádí příklad achajské konfederace tvořené z dvanácti měst (v době svého vrcholu). Účel konfederace byl ve společné obraně a každé město posílalo stejný počet poslanců do senátu, který se scházel dvakrát do roka, vždy na jaře a na podzim.¹²⁴ Podle Gilberta Chinarda, který rovněž uvádí, že průkopníkem Polybiova odkazu v americké zakladatelské tradici byl Adams (nikoli Franklin), čerpal z Polybia v překladu Edwarda Spelmana.¹²⁵ Jedná se o klasickou poučku, že nejlepší formou vlády je vláda smíšená, a to v podobě kombinace monarchie, aristokracie a demokracie.¹²⁶ Klíčem k úspěchu Říma byl postupný přechod od monarchie k prvkům aristokracie a podílu lidu na vládě prostřednictvím konkrétních postav, u kterých obecné zájmy převažovaly nad zájmy osobními. To se po Polybiově smrti v následném průběhu celého prvního století před naším letopočtem zásadně proměnilo, což ve svých dílech zaznamenal Cicero.

¹²⁴ Srv. Madison, J., *Notes on Ancient and Modern Confederacies; april–june 1786*, In: founders.archives.gov. [2024-06-08].

¹²⁵ Srv. Chinard, G., *Polybios and the American Constitution*, in: *Journal of the History of Ideas*, Vol. 1., No.1. Camden 1940, str. 43–44.

¹²⁶ Srv. Adams, J. *A Defence of the Constitutions of Government of the United States of America*, London 1787, kapitoly č. XXX. a XXXI. str. 169–183.

Cicero a americká zakladatelská tradice

*Legum servi sumus ut liberi esse possimus*¹²⁷

Ciceronův význam spočíval zejména v uchování myšlenky republikánského zřízení pro následující generace. Dostatečně výmluvné je znění ústavy Spojených států amerických v článku IV, 4. oddíl - Spojené státy zaručují všem státům unie republikánskou formu vlády a budou je chránit proti vpádu zvenčí.¹²⁸ Madison v listu č. 14 též tvrdí, že je naprosto zásadní rozlišovat mezi demokracií a republikou: V demokracii se lidé shromažďují přímo a vykonávají vládu osobně; v republice se to děje prostřednictvím jejich zástupců a činitelů.¹²⁹

Cicero byl zprostředkovatelem mezi řeckým a římským politickým myšlením. Po vzoru Platóna byl v Římě tím, kdo považoval zákonnost za hlavní zdroj legitimacy ústavního řádu, aby lépe čelil zneužívání ze strany diktátorů a tyranů. Zákon považuje za nejvyšší, v přírodě sídlící rozum, který přikazuje, co je třeba dělat, a zakazuje opak. Když se tento rozum upevní a završí v lidské mysli, stává se zákonem.¹³⁰ V očích otců zakladatelů byl proto Cicero vizionářem moderního práva a klasickým autorem, který z antického Řecka i Říma vybral nejosvědčenější příspěvky k vytvoření svobodné a spravedlivé polis. Důraz na svobodu každého občana prostřednictvím spravedlivých zákonů se stal velikou inspirací zakladatelům. K renomé, jemuž se Cicero těšil, přispěl i fakt, že velikou část federalistů i antifederalistů tvořili právníci. Ze sedmi hlavních postav americké zakladatelské tradice nebyl právníkem pouze Washington,¹³¹ který byl ovšem někdy přirovnáván právě k Ciceronovi.¹³² Z dalších význačných mužů jím byl Roger Sherman, jediný signatář všech čtyř nejdůležitějších listin před založením federace.¹³³ Rovněž i Robert Yates, Edmund Randolph či Richard Henry Lee a řada dalších. Vliv Cicerona v procesu vzniku Spojených států amerických je proto logický, stal se možná nejcitovanějším myslitelem zakladatelské tradice, protože autoři jako Hume či Montesquieu byli v té době řadou tradicionalistů stále ještě považováni za „experimentátory“.

¹²⁷ „Jsme podrobena zákonům, abychom mohli být svobodní.“ In.: Cicero, M. T., *Pro Cluentio* LIII.146. Úryvek je z jedné z obhajovacích řečí Cicerona, které byly na americkém kontinentu hodně čtené. Dále viz níže.

¹²⁸ Srv. Hamilton, A., Madison, J., Jay, J., *Listy Federalistů*, Olomouc 1994, str. 497.

¹²⁹ Tamt., str. 87.

¹³⁰ Srv. Cicero, M. T., *O zákonech*, Praha 2018, I, 6, 18.

¹³¹ Franklin vystudovaným právníkem nebyl, ale jako samouk a polyhistor měl i prokazatelnou právní průpravu, která je patrná v jeho korespondenci a kterou uplatňoval i ve své obchodní praxi. Je také autorem odborných právních textů. Až na Franklina a Washingtona, byli jinak ostatní autoři vystudovanými právníky. Šlo o Hamiltona, Madisona, Jeffersona, Jaye a Adamse.

¹³² Srv. In: founders.archives.gov. *To Thomas Jefferson from John Page, 6. July 1776* [2024-06-08].

¹³³ Šlo o tyto čtyři listiny: 1. Kontinentální asociace, která vyzvala třináct kolonií k bojkotu anglického zboží (1774). 2. Deklarace nezávislosti (1776). 3. Články konfederace a trvalé unie (1777). 4. Ústava Spojených států amerických (1787).

Oproti tomu Ciceronův odkaz již dostatečně prověřila staletí, stejně jako anglický ústavní systém, který se rovněž stal zásadním zdrojem amerického práva. Z Cicerona výrazně čerpali i Locke, Blackstone nebo Harrington.

Ciceronova republika

Cicero měl na zakladatelské procesy vliv především svou podrobnou analýzou římské republiky, jejíž ústavní uspořádání velická část otců zakladatelů dobře znala. Římský systém popisuje v kapitolách 1–37 druhé knihy *O věcech veřejných*. Druhá kniha je řadou současných vědců z argumentační roviny pojmána jako převzatá od Polybia, přinejmenším je zde prokázán přímý vliv řeckého autora.¹³⁴ Vzhledem k tomu, že v době vytváření americké ústavy byl Ciceronův spis stále ještě považován za ztracený, převažuje obecné mínění, že se američtí zakladatelé v tématu římské republiky inspirovali hlavně v Polybiovi. Nicméně fragmenty zbytku *O věcech veřejných* byly uspořádány v šestnáctém století a vytvořily tak představu o obsahu celého spisu.¹³⁵ K tomu se rovněž vyjadřuje i Adams v předmluvě své *Obrany*. S obsahem je obeznámen - opakovaně uvádí smíšenou ústavu, a skládá hold Ciceronově odkazu a lituje, že se spis nedochoval přímo.¹³⁶

Mezi Polybiem a Ciceronem lze ale najít zásadní rozdíly. Historik Polybios byl pro Cicerona velikou autoritou, s kterou se, jakožto se znalcem ústavních dějin Říma v obecné rovině hodně shodoval. Oba ale z hlediska politické filosofie došli k rozdílným závěrům a sledovali odlišné zájmy.¹³⁷ To velmi dobře definoval K. von Fritz ve své studii věnované teorii smíšené vlády, kde je obecně doloženo, že Polybiova koncepce římské ústavní tradice, kterou považuje za nejprogresivnější v ústavních dějinách, není zcela shodná s Ciceronovou. Polybios byl přesvědčen o tom, že stále se zlepšující ústava římské republiky, postupně vedoucí takřka až k dokonalosti (z hlediska státního zřízení), byla způsobená letitými krizemi, válkami a výboji, které římské občany opakovaně stavěly před otázku nejlepšího řešení. Na druhou stranu zmiňuje Cicero citát Catona staršího, že „...žádný člověk by nikdy nemohl vytvořit dokonalou ústavu, protože nikdo neví vše.“ Římský ústavní systém je výsledkem

¹³⁴ Srv. Fritz K., *The Theory of the Mixed Constitution in Antiquity*, New York 1954, str. 124.

¹³⁵ Srv. Powell, J., a Rudd, N., *Introduction to the Cicero's The Republic and The Laws*, Oxford/New York 1998, str. X.

¹³⁶ Srv. Adams, J., *Defence of the Constitutions of Government of the United States of America*, str. II.–XXVI. Srv. též Reinhold, M., *The Influence of Cicero on John Adams*, str. 48.

¹³⁷ Srv. Powell, J., a Rudd, N., *Introduction to the Cicero's The Republic and The Laws*, Oxford/New York 1998, str. XVII.

generací výjimečných mužů, kdy každý přispěl svým dílem.¹³⁸ K. von Fritz se domnívá, že rozdíl mezi nimi spočívá v tom, že Polybios věřil tomu, že římský ústavní systém si i přes přirozenou proměnlivost stále udržuje principy smíšené vlády. Pouze se mění význam jednotlivých složek moci. Například vliv konzulů zásadně klesá, pokud jsou ve válečném stavu, nebo na dlouhodobých vojenských výpravách. Za takového stavu se v Římě do popředí dostává výrazně senát a v ústavním systému převládá prvek aristokracie. Jedná se o inherentní proměnlivost, charakteristický znak římského politického uspořádání, kdy však zůstává trvale platná smíšená vláda. Oproti tomu podrobné analýzy prvních řádků druhé knihy spisu *O věcech veřejných* nám přinášejí doklady o tom, že každý římský politický vůdce přispěl něčím osobním ke zlepšení římského politického prostředí. Nešlo tedy o to, že by se jednalo o jednu dlouhodobou smíšenou vládu, ale o chronologickou nepřerušenu řadu význačných postav Říma, kdy se každá z nich zásadním způsobem podepsala na ústavním vývoji.¹³⁹ Otcové zakladatelé byli postaveni před otázku, jak zajistit, aby nedošlo k rozbití principu smíšené vlády a z prezidenta federace se nestal tyran. Cicero si během svého života stále více uvědomoval, že principy republiky zanikají a jsou nahrazovány prvky vlády, které porušují hodnoty, jež sám vyznával. Zdá se, že vládnoucí etika a způsob vlády jsou v úzké spojitosti. Stručně řečeno, pokud je ignorována dimenze etiky, dochází ke společenské degeneraci.¹⁴⁰

S ohledem na klíčový spis *O věcech veřejných* docházelo k zásadní nejasnosti. Otcové zakladatelé působili zejména v období mezi roky 1774–1792, tj. třicet až čtyřicet let před objevem výše zmíněného palimpsestu. Otázka zní, do jaké míry mohli být obeznámeni s Ciceronovými poznatky ohledně tématu republiky? Jeho důraz na význam zákona v obci je nicméně u řady amerických otců zakladatelů více než patrný, ukazuje se jak u Adamse, tak třeba i u Jeffersona nebo Madisona. Podle všeho to bylo právě proto, že analýzu římské republiky provedl již Polybios a Cicero byl z tohoto hlediska známý především prostřednictvím spisů *O zákonech* a *O povinnostech*, jež byly v Americe dobře známy. V obou těchto pojednáních Cicero především bilancuje změny vedoucí k úpadku republiky a jeho závěry se staly pro otce zakladatele inspirací k vytvoření bezpečných mechanismů moci. Důležitým úryvkem k tématu americké státnosti je pasáž I, 27,43, kde Cicero kritizuje ochlokracii neboli vládu lůzy, po vzoru Platóna a Aristotela, kteří před ní též důrazně varovali:

¹³⁸ Srv. Fritz K., *The Theory of the Mixed Constitution in Antiquity*, New York 1954, str. 125. Citát Cata staršího Fritz převzal z Ciceronova spisu *O stáří*.

¹³⁹ Tamt., str. 125–126; Fritz opírá své tvrzení o první knihu *Dějiny* Tita Livia, který se s Ciceronem v popisu římských dějin shodoval. Stejně tak je patrné, že i anglický ústavní systém se vyvíjel obdobně.

¹⁴⁰ Srv. Mahdi, M., *Cicero on Constitution, Government and Ethic*, in: *International Journal of English Literature and Social Sciences*, Vol. 1, No. 3, 2018, str. 86.

Samotné rovnostářství je nespravedlivé, neboť nerozlišuje stupně autority.¹⁴¹ Adams šel dokonce tak daleko, že otevřeně kritizoval ideál rovnosti ve znění prvního článku deklarace práv o tom, že „všichni lidé se rodí stejně svobodní a rovni“. Adams v rovnost lidí nevěřil, leda v Božích očích, ale věřil, že všichni mají mít stejná práva.¹⁴² Při srovnání Polybiem lze ale konstatovat, že oproti němu uznával demokratické hodnoty a neměl valnou důvěru k aristokratickým formám vedení. Neexistuje totiž nic stálejšího a pevnějšího než svorný lid, jenž vztahuje vše ke své suverenitě a svobodě.¹⁴³ Tato suverenita a svoboda jsou později v americké tradici obsaženy právě v zákonodárství, které je vyvažováno dalšími složkami moci, aby nedošlo ke zvrhnutí v druh nějaký špatné vlády. Před ochlokracií varoval opakovaně Adams. Co se týče jejích důsledků, přirovnával ji k despotismu a k oligarchii. Rovněž ale negativně nahlížel monarchii a aristokracii, pokud nejsou součástí smíšené vlády, nýbrž pouze ve stejnorodé formě.¹⁴⁴

Druhá kniha *O věcích veřejných* je již zmiňovanou analýzou římské ústavy. Cicero ji začíná historickým založením Říma a následují komentáře k vývoji od původní vlády králů až ke vzniku republiky. Do popředí se zde dostává postava Catona staršího, který ovlivnil Scipiona a kladl důraz na čin, faktické jednání při tvorbě společnosti. Ciceronovi nejde o konstrukci ideální podoby zřízení, ale o popis římské ústavy metodou popisu jejího postupného historického vývoje. S ohledem na americkou ústavní tradici se zvláště důležitou pasáží ukazuje II, 25, 46, kde Cicero nadřazuje přirozené právo právu občanskému. Vztah přirozeného a pozitivního práva se objevuje ve více jeho spisech. Podle jeho názoru měl Brutus morální právo svůj čin provést. Opírá se o nadřazenost přirozeného práva nad právem pozitivním. Tím dochází k porušení zákona, ale pouze proto, aby byla opět nastolena společenská stabilita. V knize *O povinnostech* dokonce uvádí, že ten, kdo zabije tyrana, není zločincem. Pro Řeky byl nespravedlivý král tyranem, v Římě byl posuzován jako špatný vládce.¹⁴⁵ Cicero se v této věci inspiroval odkazem Publia Valeria Publicoly, jednoho ze zakladatelů římské republiky. Ten vydal zákon, jenž dovoloval bez soudu usmrtit toho, kdo by se chtěl stát tyranem; vraha zprošťoval viny, jestliže podal důkazy o spravedlivosti spáchané vraždy.¹⁴⁶ Zde se jistě nabízí motiv Jeffersonova tvrzení v dopisu z 8. května 1825, ve kterém

¹⁴¹ Srv. Cicero; *O věcech veřejných*, Praha 2012, I, 27/43.

¹⁴² Srv. McCullough, D. *Státník a prezident John Adams*, Praha 2005, str. 146. Adams namísto termínu „rovni“ navrhoval „nezávislí“.

¹⁴³ Srv. Cicero; *O věcech veřejných*, Praha 2012, I, 34/49.

¹⁴⁴ Srv. In: founders.archives.gov. *John Adams to Abigail Adams, 14. april 1776* [2024-06-08].

¹⁴⁵ Srv. Havlíček, A. - Fořtová, H. in: Cicero, M. T., *O věcech veřejných*, str. 292 a 294. Uváděná pasáž, viz. Cicero, M., T., *O povinnostech*, Praha 1970, kniha III/4.

¹⁴⁶ Plútarchos, *Životopisy slavných Řeků a Římanů I.*, Praha 1967.

uváděl Cicerona jako jednoho z myslitelů, který jej inspiroval k sepsání deklarace nezávislosti a následné revoluci.¹⁴⁷ Anglie byla pro kolonizátory tyranem, jelikož jim odmítla umožnit zastoupení v parlamentu a trvala na tom, že kolonie budou nadále pod dohledem královské armády. Cicero v první knize *O zákonech* (*De Legibus*) rovněž výrazně rozvádí úvahy na téma přirozených zákonů, jedná se pravděpodobně o pokračování výše uváděných pasáží ze spisu *O věcech veřejných*. Ty rovněž přešly do úvah otců zakladatelů, i když v tomto konkrétním případě možná prostřednictvím odkazu Locka, kterým se inspiroval zejména Jefferson a také autoři *Listů federalistů*. U nich však v tomto tématu převažoval vliv Montesquieua. Téma přirozeného zákona uváděl již Hérakleitos z Efezu, výše citovaný Publicola a samozřejmě i Platón a Aristotelés.¹⁴⁸ Důraz na toto téma se opětovně objevil v anglické ústavní tradici, kde všechny listiny zaručující právo na život a svobodu všem bez rozdílu, vycházejí z koncepce přirozeného práva.¹⁴⁹ Král se proto později dostal do konfliktu s parlamentem a s řadou postav anglických dějin, a v neposlední řadě i s americkými kolonizátory, protože opakovaně nadřazoval své výnosy právu lidí na míru důstojnosti stanovenou listinami anglické ústavnosti. V důsledku toho docházelo k právním paradoxům. V pojetí Cicerona má právo základ nikoliv v lidském mínění, nýbrž v přírodě.¹⁵⁰ Podle historika Meyera Reinholda byl velkým propagátorem Ciceronovy koncepce božského zákona Adams, který tyto pasáže z *De Legibus* často opakovaně citoval.¹⁵¹ Z hlediska americké ústavní tradice je toto tvrzení součástí *Prohlášení nezávislosti*¹⁵² a v ústavě již není uváděno, protože je bráno jako samozřejmé. A to je zásluha především Jeffersona, který Cicerona, respektive duch jeho odkazu, zvýraznil v obsahu deklarace. Umístění přirozeného zákona na vrchol řádu veškerenstva, bylo výchozím krokem k tomu, aby lidé správu společenství pojímali jako božské právo všech, nikoli pouze krále. Tím vzniká suverén na základě souhlasu všech občanů. Stejně jako právo jej svrhnout, pokud jedná v rozporu s jejich zájmy, nebo proti nim.¹⁵³ Reinhold je přesvědčen rovněž o tom, že výše uvedené tvrzení bylo důvodem toho, že asi největší vliv měl Cicero během revoluční doby vzniku Spojených států, tj. zejména v

¹⁴⁷ Jefferson tak nečiní přímo, ale tvrdí, že „Principy Aristotela, Cicerona, Locka a Sidneye jsou průkazné v nové podobě v Deklaraci nezávislosti“ – viz In: founders.archives.gov, *From Thomas Jefferson to Henry Lee*; 8. May. 1825 [2024-06-08].

¹⁴⁸ Platón se tématem přirozených zákonů zabývá zejména v dialozích *Gorgias*, *Ústava a Zákony*. Spis *Gorgias* opakovaně uvádí Jefferson. In: founders.archives.gov, *Thomas Jefferson to George Ticknor*, 8. February 1816 [2024-06-08]. *Ústava a Zákony* byly v 18. století v Americe obecně známé.

¹⁴⁹ Srv. Blackstone, W., *Commentaries on the Laws of England*, Oxford 1768, část I. str. 125–141.

¹⁵⁰ Srv. Cicero, M. T., *O zákonech*, I., 10, 28; I, 12, 34 a I, 13, 36; rovněž I, 6, 19.

¹⁵¹ Srv. Reinhold, M., *The Influence of Cicero on John Adams*, str. 48; srv. též Cicero, M. T., *O zákonech*, II, 4 (8–10), str. 77.

¹⁵² Uvedená pasáž je obsažena v preambuli *Deklarace*.

¹⁵³ Tamt.

období prohlášení nezávislosti a ozbrojeného konfliktu, který byl důsledkem snahy zbavit se nadvlády Velké Británie.¹⁵⁴ Adams jím byl ovlivněn dokonce natolik, že jej považoval za jakési alter ego svého celoživotního boje za pravdu a spravedlnost.¹⁵⁵ Druhá kniha *O věcech veřejných* pojednává o vzoru ideálního politika a obsahuje tři soubory charakteristik. Podle prvního souboru je ideální politik dobrý, moudrý a znalý užítka a důstojnosti občanů, což ho odlišuje od tyрана. V druhém souboru se metaforicky říká, že je ochráncem a správcem věcí veřejných, což jsou charakteristiky, podle nichž by měl být dobrý politik rozpoznán. V posledním souboru se o dobrém či ideálním politikovi hovoří jako o tom, kdo řídí a spravuje stát.¹⁵⁶ Podle otců zakladatelů bude o těchto kvalitách u kandidátů rozhodovat demokratická volba.

Důležitou roli v zakladatelské tradici hrálo i téma spravedlnosti, které je obsahem třetí knihy *O věcech veřejných*. V listu č. 51 Madison tvrdí, že je v republikánském zřízení velmi důležité nejen střežit společnost před útlakem ze strany vládců, nýbrž také chránit jednu její část před nespravedlností ze strany jiné části.¹⁵⁷ Pro Cicerona je nespravedlnost největším nebezpečím pro stát.¹⁵⁸ Jeho slova Madison dále rozvádí, tak, že tvrdí, že spravedlnost je cílem vlády. Je cílem občanské společnosti. Vždy se o ni usilovalo a bude se o ni usilovat tak dlouho, dokud jí nebude dosaženo, nebo dokud lidé při tomto úsilí neztratí svobodu.¹⁵⁹ Výsledkem tohoto úsilí by mělo být vytvoření federace, která zaručí systém rozdělených mocí. O spravedlnosti rovněž mluví Hamilton v Listu č. 17 v souvislosti s tím, že rozhodování o tom, co je a není spravedlivé, zůstane v pravomoci jednotlivých států a ústřední (federální) vláda nikdy nebude mít kompetence zasahovat, nedejde-li k porušení federální ústavy. Naopak zásahy budou v opačném pořadí, a sice jednotlivé vlády budou mít právo ovlivňovat federální vládu (prostřednictvím kongresu). Nehrozí proto diktát ze strany nespravedlivého panovníka, jako tomu bylo v monarchiích, nebo v Římě v období úpadku.¹⁶⁰ Cicero tvrdí, že existují spravedlivé vlády, a to za té podmínky, že *přinášejí ovládaným užitek*. A v závěru třetí knihy dochází k tomu, že Řím zůstane zachován, pokud bude právním státem a bude respektovat odkaz předků. To je klasická konzervativní pozice, kterou v americké zakladatelské tradici reprezentovaly hodnoty navrhované ústavy, i když se svého druhu

¹⁵⁴ Srv. Reinhold, M., *The Influence of Cicero on John Adams*, str. 46.

¹⁵⁵ Srv. In: founders.archives.gov. John Adams to John Winthrop, *Introduction: The Earliest Diary of John Adams* [2024-06-08].

¹⁵⁶ Srv. Havlíček, A. – Fořtová, H., in: Cicero, M. T., *O věcech veřejných*, str. 296.

¹⁵⁷ Srv. Madison, J., Hamilton, A., Jay, J., *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 284.

¹⁵⁸ Srv. Cicero, *O věcech veřejných*, III. kniha.

¹⁵⁹ Srv. Hamilton, A., Madison, J., Jay, J., *Listy Federalistů*, Olomouc 1994, str. 285 (Federalista č. 51).

¹⁶⁰ Tamt., (Federalista č. 17), str. 104–105.

jednalo o zcela nový a průkopnický dokument. Spravedlnost je nastolena a uchována prostřednictvím zákonů, které občané svobodně schválí. Cicero byl přesvědčen o tom, že zákony jsou nezbytné k ochraně náboženství a státního zřízení,¹⁶¹ což přešlo do znění šestého článku druhého odstavce a do I. dodatku ústavy.¹⁶²

Cicero a Američané

Je nezpochybnitelné, že američtí otcové zakladatelé se při tvorbě federace inspirovali Římskou republikou. Výsledkem byl fakt, že se Spojené státy americké staly první zastupitelskou demokracií vůbec, která je příznačná pro republikánský systém vlády.¹⁶³ Římská republika je jako vzor uvedena hned v několika federalistických listech. V listu č. 39 Madison píše, že navrhovaná federace a všechny jednotlivé státy budou na bázi republiky a považuje to za nezpochybnitelné. Vyjde-li najevo, že návrh shromáždění nemá republikánský charakter, musejí jej jeho obhájci opustit jako neudržitelný.¹⁶⁴ V listu č. 41 opět poukazuje na fakt, že Řím si svou suverenitu udržoval především výborně zorganizovanou armádou, což považuje za důležitou inspiraci vojenské strategii navrhované federace. Spolu s Hamiltonem i Jayem byli od začátku pro vytvoření jednotného vojska, jehož nejvyšším velitelem by byl prezident, což ovšem čelilo výrazné kritice ze strany antifederalistů. Argumenty čerpali autoři *Listů federalistů* často z dějin Říma a důraz na silnou federální armádu je toho ukázkou.¹⁶⁵ V listu č. 63 poukazuje Hamilton nebo Madison na význam senátu v římské republice, což se zpětně odráží v koncepcích amerických zakladatelů, kteří jej považují za důležitý prostředek proti tyranii a oligarchii.¹⁶⁶ Volby do senátu se ale v navrhované ústavě oproti Římu značně upravily (tři období po dvou letech s pravidelnou třetinovou obměnou). Rozhodnutí senátu se následně předkládají k podpisu prezidentovi. Hamilton obšírně vyvrací námitky kritiků silné výkonné moci. Jako příklad uvádí opět Řím, jehož tehdejší pojetí exekutivní moci ovšem značně reviduje. Postava dvou konzulů je nahrazena kooperací guvernéra státu a prezidenta federace, který je vrchním velitelem. Římské dějiny podle něj poskytují mnoho příkladů, kdy

¹⁶¹ Srv. Cicero, M. T., *O zákonech*, II, 12, 30; II, 14, 34.

¹⁶² Srv. Hamilton, A., Madison, J., Jay, J., *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 497 a 499.

¹⁶³ Viz např. již uváděný Robert Dahl, který tvrdí, že druhá demokratická transformace začíná vznikem Spojených států amerických. Hlavním znakem je princip zastupitelské vlády, vlastní republikám. In: *Demokracie a její kritici*, Praha 1995. Myšlenka zastupitelské demokracie viz Madison, Federalista č. 62, in: *Listy federalistů* str. 342

¹⁶⁴ Srv. Hamilton, A., Madison, J., Jay, J., *Listy federalistů*, Olomouc 1994, List č. 39, str. 212.

¹⁶⁵ Tamt., str. 227.

¹⁶⁶ Tamt., str. 341–342.

rozpory mezi konzuly a vojenskými tribuny, jimiž byli konzulové někdy nahrazováni, působily republice škodu.¹⁶⁷

V rozsáhlé korespondenci otců zakladatelů lze najít nespočet míst, které potvrzují jejich znalost Ciceronova díla. Lidé s univerzitním vzděláním ovládali v tehdejší době velice dobře cizí jazyky. Zejména latinu a francouzštinu, v menší míře italštinu a španělštinu. V našem případě je důležitá především znalost latiny, kterou si velmi dobře osvojil Franklin nebo Adams, ale vesměs se znalost tohoto jazyka předpokládá u všech, kteří studovali na theologické či právnické univerzitě, takže Ciceronovo dílo ani nemuselo být překládáno do angličtiny. Franklin již v roce 1722 ve svých příspěvcích do novin pod pseudonymem Silence Dogood z 14. května (č. 4), 13. srpna (č. 10) a z 8. října 1722 (č. 14) uvádí výňatky ze spisu *O povinnostech*. Sám čerpal pravděpodobně z londýnského vydání z první dekády 17. století, které se stalo na anglických univerzitách (Westminster, Eton, Cambridge a Oxford) standardním.¹⁶⁸ Také spis *O povinnostech* se v americké korespondenci z druhé poloviny 18. století zmiňuje často. Znal jej prokazatelně i Jefferson, což je patrné z dopisu Johnu Minorovi¹⁶⁹ z 30. srpna 1814, kde uvádí literaturu, kterou jako mladý studoval a v seznam z roku 1773 je Cicero uveden čtyřikrát - *O povinnostech*, který obsahuje řadu bilančních úvah na téma republiky. *Scipionův sen*, závěrečná pasáž spisu *O věcech veřejných*, pojatá jako fiktivní vyprávění. Dále esej o stáří *de Senectute (Cato Maior de Senectute)*, autorem napsaný na sklonku jeho života a do čtvrtice *Tuskulské hovory*, které Jefferson zmiňuje opakovaně.¹⁷⁰ Esej *Cato Starší o stáří* vydal mladý Franklin v anglickém překladu. Šlo o vůbec první publikovaný překlad z řad antických klasiků v celé Severní Americe. V dopisu z 3. srpna 1771 se Jefferson svěřuje Robertu Skipwithovi, že *Tuskulské hovory* a *O povinnostech* jsou jeho oblíbené spisy, které se staly důležitou součástí jeho knihovny.¹⁷¹ Velikým průkopníkem zprostředkování odkazu Cicerona je z otců zakladatelů i Adams, Podle něj byl Cicero možná vůbec nejvlivnějším autorem Američanů, předcházejících jeho generaci. Pro Adamse samotného se stal ztělesněním řečnických, literárních, státnických i politicko-teoretických schopností. Pod přezdívkou „Tully“ byl obecně známý nejen v Americe, ale i v Anglii celého následného 18. století.¹⁷² Jako mladý student četl Adams vášnivě řadu Ciceronových projevů

¹⁶⁷ Srv. Hamilton, A., Madison, J., Jay, J., *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 377. Jedná se o List č. 70 v autorství Hamiltona

¹⁶⁸ Srv. In: founders.archives.gov. *Benjamin Franklin, Silence Dogood*, No. 4, 14. May 1722 [2024-06-08].

¹⁶⁹ Význačný právník státu Virginie. Ještě proslulejším se stal jeho syn, autor *Institutes of Common and Statute Law*, americké obdoby Cokeových *Institutes of the Laws of England*.

¹⁷⁰ Srv. In: founders.archives.gov. *Thomas Jefferson to John Minor*, 30. August 1814 [2024-06-08].

¹⁷¹ Tamt., 3. August.

¹⁷² Srv. Reinhold, M., *The Influence of Cicero on John Adams*, str. 46.

ze soudních procesů, kde byla nejvyšší hodnotou spravedlnost a pouze s ohledem na ní se rozhodovalo o vině a nevině účastníků sporů. Cicero u soudu nikdy nezohledňoval původ či bohatství mandanta, středobodem se stává pravda, která je klíčem k svobodě či nesvobodě obviněného. Příkladná je ukázka z Adamsova dopisu Benjaminu Rushovi ze 4. prosince 1805: „Asi nejlépe objasněným obdobím lidských dějin je časové rozpětí od vlády Gaia Maria až k Ciceronově smrti, prostřednictvím Ciceronových dopisů a řečí. Cicero, Cato a Brutus byly jediné tři postavy, které lze považovat za opravdové vlastence. Zbylí dva jsou jistě upřímní, avšak s natolik vysokými ambicemi, že je nebyli schopni naplnit. Cicero však ano. Svým intelektem a moudrostí ostatní zásadně převyšoval. Dodnes si pamatuji Ciceronův životopis z pera Middletona, který tehdejší republiku detailně popsal a dobu zaznamenal. A samozřejmě jsem hned viděl podobnost s předchozím vývojem posledních čtyřiceti let.“¹⁷³

Další výrazná zmínka o Ciceronovi se objevuje v korespondenci mezi Adamsem a Jonathanem Sewallem z 13. února 1760, kde mu sděluje, že Cicero kdysi nebyl ctěn pro to, že byl konzul, ale za to, že spoluvytvářel lidský charakter a udržoval jeho kolektivní paměť. Zároveň oceňuje jeho nebývalou míru vzdělání. Sewall tak nepřímou povzbuzuje i Adamse, a sice k tomu, aby stejně jako Cicero, zasazoval o zlepšování charakteru a vzdělanosti osadníků.¹⁷⁴ Jde o reakci na Adamsův dopis z února 1760, kde naznačuje, že aby prosadil hodnoty, které zastává, musel by mít schopnosti jako Cicero, který dokázal uchovat pro další generace to dobré z tradice římské republiky.¹⁷⁵ Adams později Cicerona označil za největšího státníka a filosofa (myšleno v jedné osobě zároveň) celých dějin a z jeho eseje *Cato Maior de Senectute* opakovaně citoval v osobní i v oficiální korespondenci.¹⁷⁶

Rovněž Jefferson popsal Cicerona v dopisu z 8. května 1825 jako jednu z mála velkých postav historie, jež přispěla k tradici veřejného práva, a inspirovala jej k sepsání *Deklarace nezávislosti* a k následné revoluci, která ovšem nebyla v rozporu s americkými ideály zdravého rozumu.¹⁷⁷ Jefferson chtěl totiž původně s Brity vyjednávat a revoluci chápal jako krajní řešení. Prostřednictvím Cicerona však dospěl k závěru, že anglická monarchie americkým kolonizátorům neumožní sebeurčení, a sice z toho důvodu, že není republikou. Zde je další doklad toho, jak jeho odkaz přispěl ke vzniku Spojených států amerických.

¹⁷³ Tamt., str. 47. Šlo o Conyverse Middletona, *The History of the Life of Marcus Tullius Cicero*, London 1741.

¹⁷⁴ Jonathan Sewall byl právník, patron Adamse, v letech 1767–75 byl generální prokurátor státu Massachusetts, in: founders.archives.gov. *To John Adams from Jonathan Sewall, 13. February 1760* XI [2024-06-08].

¹⁷⁵ Srv. tamt.

¹⁷⁶ Tamt., *From John Adams to Thomas Boylston, 15. September 1801* [2024-06-08]. Tuto pasáž použil Adams i ve svém spisu *Defence of the Constitutions of Government of the United States of America*, str. XXII; rovněž viz Reinhold, M., *The Influence of Cicero on John Adams*, str. 48.

¹⁷⁷ Srv. In: founders.archives.gov, *From Thomas Jefferson to Henry Lee, 8. May 1825* [2024-06-08].

Dalším, často uváděným Ciceronovým spisem, byl výbor jeho soudních řečí, který vycházel od 17. století. Existoval v řadě verzí a Madison vlastnil dvousvazkové londýnské vydání.¹⁷⁸ V korespondenci často citoval z Ciceronovy obžalovací řeči *Pro Milone*, ale součástí výběru bylo minimálně dalších dvanáct řečí, v závislosti na typu vydání. Madison, rovněž v dopisu Williamu Bradfordovi z 28. dubna 1773, cituje z trojsvazkové publikace Ciceronovy korespondence.¹⁷⁹ Důležitým dokumentem je pro pochopení Madisonových myšlenkových zdrojů také jeho memorandum pro federální konvent ve Virginii, pořádaný v červnu roku 1788. Podle historiků na něm započal práci koncem listopadu roku 1787 a dokončil ho během prvních měsíců následujícího roku. Madison v něm mj. uvádí řadu autorů a jejich spisů, které jej ovlivnily. Zmiňuje zde Harringtonovu *Oceanu*, Humovy rozsáhlé *Dějiny Anglie*, ale i Blackstoneovy čtyřdílné *Komentáře k dějinám anglického práva*, stejně jako anglické výtahy Polybiovyh *Dějin* nebo Cokeovy několikadílné *Instituce anglického práva*. V práci jsou zmíněné ústavy městských států Sparty, Kartága a Říma (od Polybia). Jde zejména o popis ústavně právních vztahů mezi konzuly, tribuny lidu a senátem. Je jisté, že Madison znal i spis *O povinnostech*, jehož obsahem je autorova celoživotní bilance postupného pádu republiky. Toto memorandum posloužilo k sumarizaci návrhu na nejvhodnější ústavní systém.¹⁸⁰ K 1. březnu roku 1829 je datován dopis adresovaný Madisonovi, ve kterém jej George W. Featherstonehaugh informuje o právě vydané knize *O věcech veřejných* od Cicerona. Bylo to sedm let od prvního vydání přepisu nalezeného na palimpsestu ve Vatikánu. Madisonův přítel Featherstonehaugh mu prostřednictvím vydavatele zaslal i jeden výtisk svého anglického překladu. V dopisu dále píše, že si myslí, že obsah Ciceronova spisu bude velmi přínosný pro ty americké čtenáře, které zajímá osud jejich země.¹⁸¹ Je rovněž doložené, že otcové zakladatelé znali spis *De Legibus* (*O zákonech*). Uvádí ho jak Adams,¹⁸² tak i Jefferson, který jej ve své korespondenci zmiňuje opakovaně.¹⁸³ Ciceronův odkaz nicméně nemusel být sdílen pouze prostřednictvím jeho děl. Montesquieu,¹⁸⁴ Harrington, Blackstone či Hume Cicerona

¹⁷⁸ Šlo o tento titul – *The Orations of Marcus Tullius Cicero*, translated by William Guthrie, London 1741, Vol. 1 and 2

¹⁷⁹ Tamt., *From James Madison to William Bradford*, 28. April 1773 [2024-06-08]. Jde o publikaci *The Letters of Marcus Tullius Cicero to Several of his Friends*, 3 vol., London 1753, v češtině přeložené jako *Listy přátelům*.

¹⁸⁰ Tamt., *James Madison, Additional Memorandums on Ancient and Modern Confederacies*, ante 30. November 1787 [2024-06-08]. Jde vlastně o jednu z pracovních verzí Virginského návrhu ústavy.

¹⁸¹ Srv. In: founders.archives.gov, *James Madison to George W. Featherstonhaugh*, 1. March 1829 [2024-06-08].

¹⁸² Tamt., *V. To the Boston Gazette*, 1. February 1773 [2024-06-08].

¹⁸³ In: founders.archives.gov, např. *Enclosure: Thomas Jeffersons, List of Authorities Cited in Statement on the Batture Case*, 9. April 1811; nebo *Thomas Jefferson to Thomas Cooper*, 16. 1. 1814 [2024-06-08].

¹⁸⁴ Například „Montesquieu definuje ctnost v duchu Cicerona.“ In: Dohnálková H., *Montesquieu a nejkrásnější monarchie*, Praha 2007, str. 83.

rovněž znali a koncepce republiky přešla i do jejich politických teorií. Rovněž existovaly mnohé kratší výběry Ciceronových citátů a portrétů, z nichž nejvlivnější byly dva: první je portrét od římského historika Plútarcha, jehož *Životopisy slavných Řeků a Římanů* se staly součástí každé gymnasijské a univerzitní knihovny.¹⁸⁵ Druhým spisem je Ciceronův životopis od Conyrese Middletona, který se v Anglii i v Americe stal klasikou svého žánru. Obě tyto knihy byly dalším běžným zdrojem Ciceronových myšlenek a úryvků.

Publius

Na závěr celého období starověkého Říma bychom měli zmínit postavu, která se také stala jednou z ikon zakladatelské tradice Spojených států amerických. Jde o římského aristokrata, předního ochránce rané římské republiky, Publia Valeria Publicolu. Ten se stal inspirací pro vytvoření pseudonymu Publius, pod kterým se podepisovali všichni tři autoři *Listů federalistů*, jejichž totožnost byla odhalena až v roce 1792. Tato postava dostatečně ilustruje míru vlivu tradice římské republiky na americké otce zakladatele a vůbec na celou myšlenku federativního uspořádání jako takového. Publicola žil v druhé polovině šestého století př. n. l., čímž byl z časového hlediska předchůdcem i Platóna a Aristotela. Jeho pozice v římských dějinách nemá zprvu širšího významu, později ovšem jeho odkaz sílí. Je uváděnou postavou z toho důvodu, že byl jednou ze čtyř vůdčích osobností Říma, které se zasloužili o přechod od monarchie k republice, a stal se jedním z jejích prvních dvou konzulů. Od něj odvozují slavné rody Publicolů, Messalů a Valeriů, svůj vznešený původ.¹⁸⁶ Jako pseudonym jej navrhl Hamilton, což lze prokázat z jeho korespondence.¹⁸⁷ Šlo o dopisy Samuelu Chaseovi, konsignatáři deklarace nezávislosti, který se později stal členem nejvyššího soudu Spojených států amerických. Chase byl také účastníkem kontinentálního kongresu za stát Maryland, kde se dostal do sporu s vládou, která na něj naléhala, aby zakročil ve věci přehlíženého, a přitom značně pokročilého úplatkářství na trhu se zásobováním (francouzské flotily). Obsah výhrad mu sepsal a pod pseudonymem Publius zaslal, právě Hamilton, který jej v něm obvinil z korupčního jednání („Láska k penězům a k moci jsou převládající složkou vaší mysli -

¹⁸⁵ Srv. Reinhold, M., *The Influence of Cicero on John Adams*, str. 48. Tento americký historik se podivuje nad malou reflexí Plútarchových portrétů u Adamse, protože se na americkém kontinentu v 18. století těšily mimořádné oblibě.

¹⁸⁶ Plútarchos, *Životopisy slavných Řeků a Římanů I.*, Praha 1967. Srovnání Solóna a Publicoly.

¹⁸⁷ Publius Letter, I, (16. říjen 1778), Publius Letter, II, (26. říjen 1778) a Publius Letter, III, (16. listopad 1778). Srv. founders.archives.gov, Publius Letter, I–III, Hamilton to John Holt, dále adresát neuveden [2024-06-08]. Šlo o spekulace s moukou určenou pro francouzskou námořní flotilu.

vychytralost, tolik blízká Vašemu chápání.“).¹⁸⁸ Tyto tři dopisy, jejichž obsahem byly poměrně závažné výtky směrem k vysoce postavené osobě tehdejší koloniální správy, byly shodně zakončené zkratkou Publius, která se později stala průvodním znakem Federalisty. Podle Plútarcha byl Publicola symbolem spravedlnosti, svobody a vytváření republiky.¹⁸⁹ Hamilton tuto postavu asi primárně nahlížel zejména jakožto státníka bojujícího s korupcí, který se rovněž stal zakladatelem republiky, což se stalo vhodným příkladem k pozdějšímu použití v podobě zakladatele nové federace. Publicola poctivě zastával úřady a spravoval stát a dal novému republikánskému zřízení pevný a bezpečný základ.¹⁹⁰ O to samé usilovali i autoři *Listů federalistů* a další federalisté.

James Harrington

Význam Harringtona pro americké zakladatele spočíval především v tom, že byl velikým propagátorem republikánských a demokratických principů. V jeho spisech je patrná stopa italské tradice politického myšlení a Hugo Grotia. Podle J. G. A. Pockocka navazoval na Machiavelliho republikánství z *Rozprav nad prvními deseti knihami Tita Livia* a svým dílem inspiroval americké otce zakladatele snad ještě silněji, než Lockův liberalismus.¹⁹¹ Harrington kladl veliký důraz na soukromé vlastnictví, které podle jeho názoru zásadně ovlivňuje distribuci moci, což se v kontextu osídlování severoamerického kontinentu jeví jako velice důležitý příspěvek. Téma vlastnictví je i jedním ze stěžejních pojmů jeho nejznámějšího pojednání *Republika Oceána* (1656), který není pouze utopickým spisem, ale i návrhem ideální ústavy. Harringtonův vliv lze rozdělit do několika hlavních bodů:

1. Společně s Montesquiueuem byl velikým propagátorem republikánských myšlenek, tolik rezonujících v koncepcích Madisona, Adamse, Hamiltona či Jeffersona. Wood je přesvědčený o tom, že Anglie ve své historii neprokázala, že by republika byla lepším zřízením než monarchie.¹⁹² Vůči možnosti úzce navázat na anglickou ústavní tradici byl Harrington pesimistický. Též američtí zakladatelé se sice často inspirovali anglickým systémem, ale stejně často poukazovali na jeho nedostatky.

2. Harringtonův silný důraz na roli soukromého vlastnictví, obdobně jako u Locka.

¹⁸⁸ In: founders.archives.gov, *Publius Letter, III, 16. November 1778* [2024-06-08].

¹⁸⁹ Srv. Plútarchos, *Životopisy slavných Řeků a Římanů I*, Praha 1967.

¹⁹⁰ Srv. Plútarchos, *Životopisy slavných Řeků a Římanů I*, Praha 1967.

¹⁹¹ Srv. Kučera, R., *Politologická historie demokracie*, Ústí nad Labem 2012, str. 110,

¹⁹² Srv. Wood, Gordon, S., *The Creation of the American Republic, 1776–1787*, Durham 1998, str. 206.

Toto téma rezonovalo zejména u Jeffersona (v *Deklaraci nezávislosti*).¹⁹³ Harrington v zákoně č. XIII. stanovuje nejvyšší povolenou míru půdy vlastněnou členem parlamentu.¹⁹⁴ V navrhované federální ústavě ale podmínka vlastnictví půdy, či movitého majetku, s ohledem na politickou účast, nebyla.

3. Struktura spisu *Republika Oceána* má ústavní rysy. Jádrem spisu *Republika Oceána* je třicet zákonů, které systematicky popisují uspořádání utopického společenství.¹⁹⁵ Tento spis ovlivnil Johna Adamse při tvorbě ústavy státu Massachusetts a autory ústavy státu Karolína z roku 1663.¹⁹⁶

4. Harrington výrazně obhajoval systém pravidelného střídání politických funkcí a jejich časové omezení. To se rovněž odrazilo v úvahách při tvorbě americké ústavy. Princip šestiletého mandátu amerických senátorů je přímo odvozen ze zákona číslo XII., kde Harrington navrhuje volbu senátorů na tři roky a zmiňuje systém kontroly dvou na sobě nezávislých komor (lidové shromáždění a senát, obě komory mají mít tříleté období).¹⁹⁷ Zajímavé je, že senát je v Harringtonově pojetí složen z bývalých členů aristokratické vrstvy, a sice z rytířů, což jde proti jeho přesvědčení o odstranění všech tradic vlastních monarchií. Harrington totiž přes svou kritiku monarchie pracoval s tím, že aristokratické vrstvy budou v nové republice nadále hrát významnou roli. Vždy bude nezbytné tolerovat jejich účast v politické praxi.¹⁹⁸ Ohledně pravidelné výměny politiků lze u Harringtona konstatovat, že spravedlnost republiky spočívá v rovnoměrném a pravidelném střídání funkcí.¹⁹⁹ V tradici Spojených států se doba mandátu u amerických kongresmanů sice změnila, ale Harringtonův vliv je v tomto bodě patrný. Adams přiznal svou inspiraci Harringtonem při tvorbě ústavy státu Massachusetts.²⁰⁰

5. Podle Wooda byl Harrington jeden z hlavních anglických obhájců smíšené ústavy, která se v americké zakladatelské tradici rovněž realizovala.²⁰¹ Myšlenku smíšené ústavy, jako vhodné formy vlády, sice prosazovala řada dalších velkých myslitelů minulosti, ale někteří

¹⁹³ Harrington se ale zasazoval i to, aby se míra majetku nevymkla u jednotlivců kontrole. Navrhoval limity míře osobního vlastnictví. Dále viz níže.

¹⁹⁴ Srv. Harrington, J., *Republika Oceána. Výbor z díla*, Praha 1985, str. 42

¹⁹⁵ Tamtéž, str. 26–68. Šlo o hodnotu půdy v maximální ceně dva tisíce liber.

¹⁹⁶ In: Founders.archives.gov. The Report of a Constitution or form of Government for the Commonwealth of Massachusetts, 28-30. October 1779 [2024-06-08] a In: Kumpera Jan, *Republika Oceána. Výbor z díla*, Praha 1985, str. 160-161.

¹⁹⁷ Srv. Harrington, J., *Republika Oceána. Výbor z díla*, Praha 1985, str. 41.

¹⁹⁸ Srv. McDonald, Forrest, *Novus Ordo Seclorum: The Intellectual Origins of the Constitution*, Lawrence 1985, str. 165. Výrazná shoda názorů panovala u Madisona a Harringtona v hodnocení aristokracie.

¹⁹⁹ Srv. Harrington, J., *Republika Oceána. Výbor z díla*, Praha 1985, str. 45.

²⁰⁰ In: Founders.archives.gov. VII. To the Inhabitants of the Colony of Massachusetts-Bay, 6. March 1775 [2024-06-08].

²⁰¹ Srv. Wood, Gordon, S., *The Creation of the American Republic, 1776–1787*, Durham 1998, str. 200.

američtí zakladatelé se inspirovali patrně právě od něj.²⁰²

6. Dvoukomorový princip - bikameralismus.²⁰³

Příznačné je Harringtonovo prohlášení ohledně toho, proč je republika lepší zřízení než monarchie: „Protože existují některé národy (a tento je jeden z nich), které budou mít mnohem raději republiku i s vladařem, než aby snášely vládu monarchy. Zatímco vladař v republice odvozuje svojí velikost z kořenů lidu, monarcha ji odvozuje z obručí, kterými jsou tyto kořeny ve svém růstu omezeny.“²⁰⁴ V Americe byl průběh vedoucí k nahrazení monarchie republikou velmi podobný tomu z díla Harringtona, myšlenka monarchie se na kontinentu zejména vlivem války za nezávislost a neexistenci silné aristokracie neudržela a postupně ustoupila republikánským principům. Autorita vlády v republice se odvozuje od toho, že si lid zvolí za úředníky státu takové zástupce, kteří ctí boha, respektují zákony a přitom neusilují o uchválení moci ani bohatství na úkor svých spoluobčanů.²⁰⁵ Ve spisu *Oceána* je i zřejmý odkaz Ciceronova díla - dobrá vláda nespolehá na dobré lidi, nýbrž na dobré zákony.²⁰⁶ Objevuje se zde i výrazná kritika jednokomorového parlamentu, který podle Harringtonova názoru vede k oligarchii, což zdůrazňoval Madison, zatímco Paterson dále trval na tom, že jedna komora zákonodárné moci je naprosto dostačující. Přímý vliv na Madisona je rovněž dohledatelný v Harringtonově pasáži o rozboru rady zákonodárců. Harrington zde přiznává, že se inspiroval ústavami devíti význačných republik, a sice Izraele, Athén, Sparty, Kartága, Achajů, Švýcarska, Spojených provincií nizozemských, Říma a Benátek (jakožto zástupce italských středověkých městských států).²⁰⁷ Tato pasáž ovlivnila podobu Madisonovy přednášky o konfederacích.²⁰⁸ Harrington zde tvrdí, že výše zmíněné útvary jsou de facto republikami.

Harrington americké zakladatele inspiroval, ale zároveň se jejich pojetí v řadě důležitých bodů rozcházela. Nejvíce je to patrné s ohledem na body týkající se armády, náboženství a vlastnictví. Ve věci vojenské obrany se sice jeho politický návrh shoduje s federalistickým modelem armády, ale rozchází v tom, kdo by měl mít pravomoc nejvyššího vojenského velitele. Harrington v této věci zůstává věrný své nedůvěře k monarchii a

²⁰² Srv. Adams, J., *A Defence of the American Constitutions of Government of the United States of America*, London 1787, str. 158-169. Adams portrét Harringtona a Polybia volně propojil.

²⁰³ Podle Rudolfa Kučery tkvěl největší význam Harringtona v americké zakladatelské tradici v jeho lpění na republikánských principech, z nichž ty nejdůležitější jsou 1. princip reprezentace, 2. rotace úřadů a za 3. dvoukomorový parlament. Republiku chápal především jako vládu zákonů.

²⁰⁴ Srv. Harrington, J., *Republika Oceána. Výbor z díla*, Praha 1985, str. 20.

²⁰⁵ Tamt., str. 20.

²⁰⁶ Tamt., str. 20.

²⁰⁷ Srv. Harrington, J., *Republika Oceána. Výbor z díla*, Praha 1985, str. 23

²⁰⁸ In: Founders.archives.gov. Madison, J., *Notes on Ancient and Modern Confederacies* [2024-06-08].

navrhuje vytvořit válečnou radu, tj. vícečlenné uskupení.²⁰⁹ Oproti tomu prosazují zejména Madison s Hamiltonem po vzoru Washingtona za hlavního vojevůdce prezidenta, který za válečného stavu disponuje obdobnými pravomocemi jako anglický král.²¹⁰ Ovšem s důležitým dodatkem, že amerického prezidenta volí lid, i když ne úplně přímo, ve druhém kole prostřednictvím volitelů ze všech států unie. Ve IV. bodu závěru spisu *Republika Oceána* Harrington navrhuje, aby měl Lord Archon k dispozici stálou armádu, vydržovanou ze státních prostředků.²¹¹

Podobné je to s navrhovanou náboženskou radou, kde je rozpor mezi Harringtonem a otcí zakladateli ještě hlubší, netýká se už ale reprezentace: Náboženská rada v *Oceáně* by jednak měla dohlížet na náboženskou svobodu občanů, s čímž by otcové mohli souhlasit. Za druhé by měla zároveň provádět dohled nad národní církví.²¹² Ve Spojených státech amerických je náboženská svoboda garantována ústavou a důraz na svobody vyznání byla tak silný, že nebyla ustavena národní církev.²¹³

Co se otázky vlastnictví týče, Harrington navrhoval, aby byl objem vlastněné půdy omezen limitem, že žádný občan nesmí vlastnit půdu v hodnotě nad dva tisíce liber (v té době byla měna krytá zlatem a inflace tedy příliš nehrozila). U amerických otců zakladatelů převážil v této otázce demokratický prvek a míra movitého či nemovitého majetku je pro kandidaturu na úrovni federálního kongresu irelevantní a kandidovat může i člověk, který nevlastní nic. Ve skutečnosti ovšem kandidát na svou volební kampaň vždy potřeboval vlastnit nemalé finanční prostředky, v případě voleb na post prezidenta se v dnešní době jedná o sumy v řádu i stovek miliónů dolarů.

John Locke

Lockův vliv v diskusích předcházejících vzniku ústavy Spojených států amerických lze rozdělit na tři hlavní témata.

První spočívá v jeho zásadním vlivu na otázku náboženské tolerance, kde se určujícím spisem stalo jeho kratší pojednání *List o toleranci*. Otázka oddělení duchovní a světské moci či otázka svobodné volby náboženství jsou v ústavě zmíněny až formou jejího prvního

²⁰⁹ Srv. Harrington, J., *Republika Oceána. Výbor z díla*, Praha 1985, str. 47. Jedná se o zákon č. XIX.

²¹⁰ Ústava Spojených států amerických, článek druhý, oddíl 2.

²¹¹ Srv. Harrington, J., *Republika Oceána. Výbor z díla*, Praha 1985, str. 73.

²¹² Tamt., str. 48–49.

²¹³ Obsahem prvního dodatku ústavy Spojených států amerických je zákaz národní církve a svoboda volby náboženské víry; viz Hamilton, A., Madison, J., Jay, J., *Listy Federalistů*, Olomouc 1994, str. 499.

dodatku z prosince roku 1791. Svoboda náboženského vyznání ale vždy byla ve Spojených státech považována za samozřejmou, koneckonců, exodus lidí z Evropy byl často způsoben právě náboženskou netolerancí ze strany církví a států.

Druhou důležitou oblastí Lockova vlivu jsou jeho příspěvky k tématu Spojených států, které sepsal jako sekretář Anthony Ashley Coopera (1621–1683), hraběte ze Shaftesbury a králem pověřeného vytvořením ústavního dokumentu za účelem správy tehdejší Karolíny.²¹⁴ Jedná se o dokument *Ústava státu Karolína* z 1. března roku 1669. Locke rovněž ovlivnil znění listiny práv státu Virginie z května roku 1775 v autorství George Masona.²¹⁵

Třetí bodem byl jeho příspěvek k tématu dělby moci, který je ovšem v této práci rozveden v kapitole věnované Montesquieuovi.

Obecně vzato, Locke ovlivnil především tvorbu *Deklarace nezávislosti*, ohledně obsahu *Listů federalistů*, či federální ústavy, je jeho vliv omezen spíše na důležitějšího předchůdce tématu svobody, než na přímý pramen, který by byl citován či dále podrobně rozváděn. S doslovnými citacemi pracovali autoři *Listu federalistů* či ústavy velmi poskrovnu, což všem jejich příspěvkům přidávalo na originalitě. Citační praxe nebyla tehdy tak úzkostlivě dodržována jako v dnešní odborné literatuře, ale také to byl jejich záměr - aby hlavní dokumenty zakladatelské tradice mohly být pojímány jako původní. Vlivy, respektive zdroje, které je ovlivnily, jsou však při pozornějším pohledu často patrné. Z hlediska syntézy jsou však jejich příspěvky v oblasti politické filosofie nové, autentické a průkopnické.

Locke a náboženství

Otázka náboženské svobody nebyla jedním z nejdůležitějších témat pouze v Americe. Rovněž se neomezovala jenom na anglosaskou tradici. Velmi aktuální byla i v tehdejší Nizozemí, Švédsku, Švýcarsku a částečně i ve Francii a v Německu. V Anglii se ale stala jednou z hlavních příčin osídlování Severní Ameriky. Rovněž zde proběhla i krvavá občanská válka, která se přenesla i mezi americké kolonie, mezi příznivci parlamentu a rojalisty a kde hrálo

²¹⁴ Locke v Americe ovšem nikdy nebyl. Celé téma Ameriky otevřel v Anglii jako první Thomas More a Locke reagoval na požadavky krále, respektive A. A. Coopera, který byl vyslancem koruny. Karel II. viděl v americkém kontinentu veliký potenciál bohatství a tím i budoucího strategického vlivu. Viz. Barbara Arneil *John Locke and America: The Defence of English Colonialism*, Oxford 1998 str. 21–44 a str. 79.

²¹⁵ Články V a VI této listiny, pojednávají o principu dělby moci. Kopii tohoto dokumentu, stejně jako *Prohlášení nezávislosti*, a i dalších listin, převezl markýz de La Fayette do Francie a staly se zdrojem francouzské *Deklarace práv člověka a občana* ze srpna 1789.

náboženství v politice velkou roli. Lockův *Dopis o toleranci*²¹⁶ byl odpovědí především na vysokou míru násilí, které bylo plodem těchto konfliktů a jejíž původ ležel v náboženských svárech. Sám Locke byl z důvodu spiknutí vévody z Monmouthu pronásledován králem a spolu se svým celoživotním podporovatelem hrabětem ze Shaftesbury²¹⁷ uprchl v roce 1683 do Nizozemí. Obsah listu pojednává o tom, že nejdůležitější a nejvyšší povinností státu je ochrana a udržení života, zdraví, svobody a majetku jednotlivých občanů.²¹⁸ Ale státní moc nemá možnost předepisovat a vynucovat rozhodnutí ve věcech víry. Příslušnost k náboženským společenstvím je tedy vždy dobrovolná.²¹⁹ Každý člověk je sám schopen starat se náležitě o svou duši, a je tudíž sám zodpovědný za svoje spasení.²²⁰ Tolerance se proto stává nejvyšším zákonem.²²¹ Každá církev se naopak musí vzdát nároků na podíl ze světské moci, protože není součástí společenské dohody, která je podstatou ochrany všech lidí bez rozdílu, kdy stát disponuje monopolem na násilí. Tento fakt byl předmětem diskuzí již před samotným vyhlášením nezávislosti. Rovněž nebyl zpochybňován na ústavním konventu ve Filadelfii. Zatímco téma významu zákonodárné moci či princip dělby moci částečně ano, myšlenka trvalé a nezpochybnitelné oddělení církví od státu byla již brána jako samozřejmá.

Locke a ústava státu Karolína

Často se při popisování ideových zdrojů revoluce a ústavy zmiňuje Lockův podíl na vypracování *Ústavy státu Karolína* z roku 1669. Tehdejší Karolína bylo území rozprostírající se od dnešní Floridy až k současné Virginii (spolu s Jižní a Severní Karolínou i Georgia a část Alabamy). Záměrem bylo vytvoření správního území rozděleného na osm částí ve vlastnictví osmi lordů místodržitelů, včetně Anthony Ashleyho Coopera, kterému dělal Locke v mládí učitele. Mandát k přerozdělení vydal přímo král Karel II. Z historického hlediska je Locke v této věci nahlížen značně kontroverzně, protože byl průkazně jedním z největších podílníků v Královské africké společnosti (Royal African Company, RAC), kdy součástí jejich podnikání byl i obchod s otroky z africké Ghany.²²² Podle historiků je tato ústava spíše opakem toho, co

²¹⁶ Locke, J., *A Letter Concerning Toleration*, London, 1689.

²¹⁷ Spiknutí vévody z Monmouthu vedlo k pronásledování whigů. Hrabě ze Shaftesbury byl jedním z hlavních zakladatelů této strany, takže mu hrozila poprava.

²¹⁸ Srv. Horák, Petr, in: Locke J., *Dopis o toleranci*, Brno, 2000, str. 10.

²¹⁹ Srv. Röd, W., *Novověká filosofie II.*, Praha 2004, str. 79.

²²⁰ Srv. Horák, Petr, in: Locke J., *Dopis o toleranci*, Brno, 2000, str. 13.

²²¹ Tamt., str. 17.

²²² Srv. Spellman, W. M., *John Locke*, Londýn, 1997, str. 15.

Locke načrtl ve svém spisu *Druhé pojednání o vládě*.²²³ Povoluje otroctví a představuje spíše oligarchický systém než liberálně demokratické pojetí. Šlo vlastně o monarchii, nikoli demokracii či republiku, protože území bylo rozdělené mezi tři kasty podle míry majetku. Parlament byl až ve Velké Británii, ale výsadní slovo měl mít opět král. Kromě funkce poradce A. A. Coopera, Locke od října 1673 až do prosince 1674 zastával funkci pokladníka anglického výboru pro mezinárodní obchod a plantáže. Poslední čtyři roky života plnil i funkci tajemníka obchodní rady.²²⁴

Obsah spisu tvoří 120 článků - zákonů. Například článek č. 110 obsahuje ustanovení „Každý svobodný člověk Karolíny bude disponovat absolutní mocí i autoritou ve vztahu k černošským otrokům, a to navždy a bez ohledu na náboženské vyznání či názory jiných.“²²⁵ Článek č. 69 zase obsahuje výměr, že každá porota bude složena z 12 mužů, platí většinové rozhodnutí nikoli jednomyslné. Článek č. 72 stanovuje, že vlastnictví půdy v množství větším jak 500 akrů opravňuje majitele k tomu, stát se členem parlamentu. Volit tyto členy nesmí muži s menším vlastnictvím půdy, než je 50 akrů.²²⁶ Locke nicméně nebyl jediným tvůrcem této ústavy, takže historická průkaznost autorství kontroverzních článků zůstává sporná. Je ale nezpochybnitelné, že se na ní podílel. Podle dochovaných materiálů jsou průkazně jeho rukou napsané pouze první dva články. On sám nikdy otevřeně spoluautorství na této listině nepřiznal.²²⁷

V článku č. 27 jsou vytvořené dva nové šlechtické tituly, které ve Velké Británii pozbývají platnosti, protože nejsou podmíněné přímým souhlasem ze strany krále - kasik (cazique) a lankhrabě (landgrave).²²⁸ Zatímco první je španělského původu z dob španělského koloniálního panství (zejména karibská oblast), druhý titul byl používán výhradně ve Svaté říši římské. Oba jsou tudíž mimo právní rámec anglosaského okruhu, převzaté spíše z oblasti katolické tradice. Nejedná se ovšem o novotvary, které by šly proti duchu samotné monarchie. S Lockovým důrazem na demokratické zásady svobody to ovšem opět příliš nesouzní, nabízí se tudíž vysvětlení, že se nechtěl dostat do konfliktu s králem. Koneckonců, jednalo se o správu území vzdáleného několik tisíc kilometrů, takže jeho tehdejší reputaci v očích whigů

²²³ Zejména kap. č. IV, *O otroctví*, in: *Dvě pojednání o vládě*, Praha 1965, str. 149–151 a částečně i kap. XVI, *O výboji*, tamt. str. 223–224. Srv. Armitage David, *John Locke, Carolina and Two Treatises of Government*, in: *Political Theory*, Vol. 32, No. 5, 2004, str. 602–627.

²²⁴ Srv. Armitage D., *John Locke, Carolina and Two Treatises of Government*, in: *Political Theory*, Vol. 32, No. 5, 2004, str. 604.

²²⁵ *The Fundamental Constitutions of Carolina, 1 March, 1669*, in: www.avalonproject.org. [2024-06-08].

²²⁶ Tamt.

²²⁷ Srv. Armitage D., *John Locke, Carolina and Two Treatises of Government*, in: *Political Theory*, Vol. 32, No. 5, 2004, str. 608.

²²⁸ *The Fundamental Constitutions of Carolina, 1 March, 1669*, in: www.avalonproject.org. [2024-06-08].

to v Anglii ohrozit nemohlo.²²⁹ Podle Adamse šlo o vytvoření nové svrchované šlechty na americkém území, jednotliví místodržitelé dostali šlechtické tituly baron a vznikly tři aristokratické třídy podle objemu vlastnictví pozemků - 12 tisíc, 24 tisíc a 80 tisíc akrů. Toto pojetí státního uspořádání nemělo nic společného s tím, o co později usilovali otcové zakladatelé.²³⁰

Locke a američtí otcové zakladatelé

Locke měl veliký vliv zejména na Franklina, Adamse a Jeffersona, třetího prezidenta Spojených států amerických, který byl v letech 1785–1789 velvyslancem ve Francii a ústavních procesů se osobně neúčastnil. Jefferson se odvolával na učení o přirozeném právu, jež teoreticky podpíralo anglickou praxi omezení panovnické moci. Stát ospravedlňoval teoretickou konstrukcí společenské smlouvy, tedy svobodné volby jednotlivce. Formuloval základní tezi, že každá vláda vyžaduje souhlas ovládaných, a na podporu svých myšlenek se odvolával na tradici starých republik.²³¹ Jefferson dokonce mezi říjnem až prosincem roku 1776 vypracoval vlastní zápisky na téma Locke a Shaftesbury,²³² které jsou spolu s Adamsovou kapitolou *Locke, Milton, Hume (A Defence 1787)* asi nejpodrobnějším zpracováním tohoto myslitele v tradici otců zakladatelů. Stal se hlavním autorem sepsání *Deklarace nezávislosti*, ale na ústavním konventu ve Filadelfii (1787) přítomen nebyl a diskuze s federalisty se rovněž neúčastnil.²³³ Stejně jako Adams, který v té době plnil funkci velvyslance ve Velké Británii (1785–1789). Na rozdíl od Jeffersona Adams myšlenku federace hájil. Přítomnost v Evropě mu ovšem neumožnila zasahovat do tehdejších diskuzí, účasti v konventu nebo spolupracovat na *Listech federalistů*. Franklinův přístup k Lockovi byl spíše vědeckého rázu. Nebyl členem federalistické strany, nýbrž nestraník a je považován za otce americké tradice vzdělávání. V době vytváření federace již bylo Franklinovi přes osmdesát let a jeho účast ve Filadelfii tak byla spíše symbolická, do diskuzí se zapojoval velmi zřídka.

Locka v několika případech uvedl i Madison, nebyl pro něj ovšem tak zásadní jako pro tři výše uvedené postavy, nicméně si jej vážil. Ve své eseji, jejíž název je inspirován slavným

²²⁹ Srv. Arneil, B., *John Locke and America: The Defence of English Colonialism*, Oxford, 2011, kap. V.

²³⁰ Srv. Adams, J., *A Defence of the Constitutions of Government of the United States*, London 1787, str. 366–367.

²³¹ Srv. Herre F., *George Washington - prezident u kolébky moci*, Praha 2001, str. 59.

²³² *Notes on Locke and Shaftesbury, 11 October – 9 December 1776*, in: <https://founders.archives.gov>. [2024-06-08]. V zápiscích se objevuje zmínka o tom, že záruky života, zdraví, svobody a vlastnictví jsou v zájmu společenství.“

²³³ I přes poměrně bohatou korespondenci, byla tehdejší komunikace touto cestou značně obtížná a zdoluhavá.

dílem Montesquieua, s názvem *O duchu vlády* tvrdí, že Locke vytvořil nesmrtelné systémy, jeden ve hmotě, druhý v mysli. Pro Madisona byl v konkrétních vědeckých tématech tím, čím mu byl Bacon v univerzálním rozměru. Dokázal vyvrátit řadu omylů ovládajících veřejné mínění a ukázal cestu z tmářství k pravdivému poznání.²³⁴ Co měl na mysli konkrétními vědeckými tématy, je obsahem jiného eseje s názvem *Helvidius* ze srpna 1793. Rozebírá v něm principy lidské svobody a struktury vlády. Madison v tomto eseji analyzuje Locka společně s Montesquieuem a zaujímá kritický přístup k oběma autorům: U obou autorů spatřuje jisté deformace zapříčiněné tradicí anglického způsobu vlády. U prvního to pramení z oddanosti a u druhého to hraničí až s modlářstvím.²³⁵ Madison tvrdí, že přejímat anglický politický systém není v zájmu federalistů. Je v ní prostor pro inspiraci, její znalost je dokonce nezbytná, ale politická postava krále je překonaná a demokratický prvek moci by měl ve státě převažovat. To v Anglii pochopitelně neplatí. V dopisu Jeffersonovi z února roku 1825 si na Lockovi cení především jeho vztahu k osobní svobodě každého, kdy mu stejně důležitou postavou v totožném tématu byl i Algernon Sidney.²³⁶

Velice zvláštní vztah měl k Lockovi Hamilton, který jej určitě znal ze studií a rovněž prostřednictvím Madisona a Jeffersona. Ve svých dopisech ho však takřka neuvádí a pokud ano, tak pouze v souvislosti se stručným konstatováním názvů některých jeho spisů. V *Listech federalistů* se o něm rovněž nezmiňuje, celé téma dělby moci přejímá od Montesquieua a Blackstonea.²³⁷ V souvislosti s tématem společenské smlouvy Hamilton preferoval Hobbese.²³⁸ S Lockem se rozcházel ve dvou zásadních bodech. Prvním byla kontroverzní spoluúčasť na listině ústava státu Karolína, ve které se otevřeně pracuje s myšlenkou otroctví, jako důležitou součástí budoucího osídlení. Hamilton byl veliký odpůrce otroctví již od dětství, kdy byl přímým svědkem nelítostných praktik otrokářů směrem k černošskému etniku v karibských přístavech. Druhým bodem byl Lockův odpor k obchodu. Hamilton, zakladatel národní banky Spojených států a první ministr financí, byl propagátorem moderní formy finančnictví a obchod považoval za hlavní hospodářský motor celé federace.²³⁹

²³⁴ Srv. Madison, J., *Writings*, New York, 1999, str. 510.

²³⁵ Srv. tamt., str. 540.

²³⁶ Srv. tamt., str. 807.

²³⁷ McNamara, P., *Alexander Hamilton: A Martyr for Liberty?*, in: <https://lawliberty.org>.

²³⁸ Srv. Johnson, P., *Dějiny amerického národa*, str. 148: „Učil se spíše u Hobbese, než u Locka.“

²³⁹ Srv. *Alexander Hamilton's, final Version of the Report on the Subject of manufactures, 5 December, 1791*, in: <https://founders.archives.gov>. [2024-06-08].

Charles Montesquieu

Vliv Montesquieua na americkou zakladatelskou tradici je nepochybný a lze ho rozdělit do tří zásadních příspěvků. Hlavním odkazem je samozřejmě jeho podrobný rozbor principu dělby moci,²⁴⁰ jenž se v americké zakladatelské tradici odráží v systému brzd a protiváh (checks and balances). Ten se ve své podstatě nevyznačuje úplnou separací tří klíčových složek moci, ale jejich vzájemnou kontrolou.²⁴¹ Americký ústavní systém se totiž jeho odkazem sice inspiroval, ale započal novou podobu moderní politické reprezentace, kterou americký politolog Robert A. Dahl označil za počátek druhého období demokratické transformace.²⁴²

Druhým důležitým bodem Montesquieuova odkazu jsou jeho úvahy na téma rozlohy samostatných republik. Zde došlo k vytvoření dvou zcela odlišných interpretací této otázky, kdy se antifederalisté, tj. odpůrci navrhované federace a ústavy, odvolávali na to, že Montesquieu byl zastánce malých územních celků. Federalisté (zejména Madison a Hamilton) oponovali s tím, že jeho odkaz nic takového doslovně neobsahuje, a jedná se proto pouze o účelový výklad, jehož smyslem je zpochybnit výhody federace v očích tradičních voličů.²⁴³ Montesquieu ale sám opakovaně ve své rozsáhlé práci uvádí, že větší státní celky jsou v budoucí době nevyhnutelné. Podmínkou úspěšného fungování bude ovšem to, že tyto státy budou založené na politickém systému federální republiky,²⁴⁴ což se stává třetím důležitým tématem jeho práce, která inspirovala federalisty: výhody republiky. Tato tři hlavní témata se objevují v příspěvcích federalistů opakovaně a dokonce se staly jedním z klíčových bodů nejdůležitějších pasáží celé polemiky mezi federalisty a antifederalisty. Nejsou to však jediné zmínky z jeho odkazu. Častým, i když spíše vedlejším předmětem jejich (federalistů i antifederalistů) zájmu, jsou i otázky výhod a nevýhod geografického rázu jednotlivých

²⁴⁰ Princip dělby moci je často pojímán i jinak, v závislosti na zásadách, které vyjadřuje. V americkém ekvivalentu brzd a protiváh značí určitou mocenskou provázanost, která slouží k vytvoření společenské stability, nikoli striktní separaci zákonodárné, výkonné a soudní moci. Může ovšem rovněž vyjadřovat mocenskou rovnováhu, stejně jako neslučitelnost či nezávislost hlavních mocenských rezortů. Slovní spojení *systém oddělených moci* je ale ve své podstatě chybné, protože všechny tři složky nemohou úspěšně vytvářet celek bez zbylých dvou. Obecné užití pojmu *dělba moci* zase není zárukou toho, že jde o princip složení vlády, o kterém pojednával Montesquieu či zakladatelé Spojených států amerických. Dělba moci je totiž přítomná i v nedemokratických systémech a nemusí vůbec vyjadřovat dělení na zákonodárnou, výkonnou či soudní moc. Překlad francouzského spojení (*distribution des pouvoirs*) zní doslova rozdělení moci, což v běžném užití výstižně vyjadřuje spojení dělba moci. Viz. Dohnálková H, *Montesquieu a nejkrásnější monarchie*, Praha 2006, str. 109.

²⁴¹ Montesquieu je zmíněn v listech č. 9, 43, 47 a 78. Devátý a sedmdesátý osmý napsal Hamilton, zbylé dva jsou v autorství Madisona.

²⁴² Dahl, Robert, *Demokracie a její kritici*, Praha 1995, *How Democratic Is the American Constitution?*, Yale, 2001.

²⁴³ Srv. *Listy federalistů*, str. 66. Jedná se o Hamiltonův list č. 9.

²⁴⁴ Zejména Montesquieu Ch., *O duchu zákonů I*, Praha 2010, 2, IX, 1–4.

regionů, respektive toho faktu, že jižní státy tehdejší konfederace jsou v určité nevýhodě vůči státům severním. To antifederalistům sloužilo jako pádný argument k tomu, že federální podoba vlády nebude fungovat, protože navrhuje komplexní zákony, které budou platit ve všech členských státech bez rozdílu a neberou v potaz rozdílné podmínky severních a jižních států. Montesquieu měl rovněž určitý vliv na uspořádání soudní moci, protože v *Duchu zákonů* výstižně popsal anglické zvykové právo, zejména oblasti ústavního práva.²⁴⁵ Vytvořil ovšem komparaci politických systémů, nikoli pouze rozbor výhod anglické ústavní tradice.

Vzorem svobodného zřízení se pro Montesquieua stává Anglie a podle interpretů stojí tato země v centru jeho úvah jako příklad moderního uměřeného státu, v němž je svoboda jednotlivce jeho podstatou. Netvrdí, že by Francouzi měli tento systém převzít.²⁴⁶

Montesquieu totiž věřil v to, že každá země má zcela specifické podmínky k formě politického systému a žádný stát nemůže mít zcela totožnou ústavu s jiným. Podíváme-li se na příklad Spojených států amerických, můžeme dojít k závěru, že federální podoba navrhované vlády proto značně překonala jeho odkaz. Federální ústava totiž výše zmíněné pravidlo zcela obrátila (každý členský stát má ale vlastní ústavu), jelikož padesát států sdílí jednu totožnou ústavu. Nesmíme ovšem zapomínat na to, že koncem 18. století byla demokracie stále nahlížena jako systém vlády, který lze aplikovat pouze přímou volbou, a jde tedy realizovat jenom v malých státních útvarech, zejména v tzv. městských státech. Spolu se Spojenými státy americkými se o zavedení principu zastupitelství do politické praxe jen o pár let později zasloužila i Francie.²⁴⁷

Obecný rys, který je v *Duchu zákonů* naprosto zásadní, je vláda zákona, což je přímá inspirace Ciceronem.²⁴⁸ Druhým takovým znakem je systém smíšené vlády, který Montesquieu odvodil od Polybia. Tyto faktory se výrazně odrazily v jeho nejdůležitějším příspěvku, a sice v konceptu dělby moci.

²⁴⁵ Spojené království klasickou ústavu nemá, ústavní řád zde tvoří chronologická souslednost historických listin, které jsou považovány za nejvyšší zákon země.

²⁴⁶ Srv. Dohnálková H., *Montesquieu a nejkrásnější monarchie*, Praha 2006, str. 14.

²⁴⁷ Srv. Hansen, M., H., *The Mixed Constitution versus the Separation of Powers, Monarchical and Aristocratic Aspects of Modern Democracy*, in *History of Political Thought*, Vol. XXXI, No. 3, 2010, str. 513.

²⁴⁸ Zejména spisy *O zákonech (De legibus)* a *O věcích veřejných (De republica)*.

Princip dělby moci

Otázku vytvoření samostatně fungujících složek moci neřešil až Montesquieu, ale jeho zásluhou začala být dělba moci považována za jednu z klíčových podmínek politické stabilizace celé společnosti. Princip dělby moci byl zkušeností Britské ústavní tradice. V průběhu staletí se ve Velké Británii ukázalo, že bez rozdělených pravomocí nelze zaručit svobodu.²⁴⁹ Právě tento fakt Montesquieu chápal jako zásadní a v praxi jej prvně zavedli zakladatelé Spojených států amerických, kteří jej dále zdokonalili a v některých bodech znali prostřednictvím Blackstonea. Podle Wooda to byli právě Američané, kteří počínaje rokem 1776 povýšili princip dělby moci, Madisonovými slovy: na první zásadu svobodné vlády.²⁵⁰

Vrátíme-li se na okamžik k teoretickým počátkům dělby mocí, můžeme začít Polybiem. Ten tvrdí, že jelikož každá část celku římské republiky má moc ostatním škodit a také jim pomáhat, je za všech okolností jejich spojení výhodné.²⁵¹ Vidět v dělbě moci též funkci umožňující navzájem se podporovat, má pozitivnější konotace, než když mluvíme o vzájemné kontrole. Problém ovšem spočívá v tom, že jednotlivé složky moci v sobě obsahují znaky jiné složky: lid - soudní moc a zákonodárné prvky, konzulové - výkonná moc, v malém množství i moc zákonodárná, senát - vykonavatel moci soudní má některé rozhodovací i zákonodárné moci. Tyto nejasnosti, spočívající zejména v proměnlivosti funkcí v dlouhodobém horizontu, princip dělby moci zatemňují, lze však přesto mluvit o smíšené ústavě.

Ve středověku byla otázka dělby moci dlouho upozaděna, nicméně nelze tvrdit, že by nebyla vůbec přítomna. Montesquieu uvádí příklad italských městských republik, kde existovaly různé typy úřadů, které se navzájem kontrolovaly. Takto v Benátkách náleží velké radě moc zákonodárná, *pregadiūm* (šestičlenný sbor) moc výkonná a sboru čtyřiceti moc soudní. Zásadním nedostatkem je však to, že tyto odlišné úřady tvoří úředníci ze stejného stavu, takže se ze stavovského pohledu jedná více méně o tutéž moc.²⁵² Téma dělby moci v praxi otevřeli samotní panovníci, kteří usilovali o zlepšení správy území, kterému vládli.²⁵³ Některé své pravomoci delegovali jiným, což postupně, zejména v Anglii, vedlo k pozvolnému vytváření parlamentu na bázi demokratického principu. Právě v Anglii se od

²⁴⁹ Srv. Montesquieu Ch., *O duchu zákonů I*, Praha 2010, 2,XI, 3 a 6.

²⁵⁰ Srv. Wood, Gordon, S., *The Creation of the American Republic, 1776–1787*, Durham 1998, str. 152.

²⁵¹ Tamt., VI/18/1.

²⁵² Srv. Montesquieu Ch., *O duchu zákonů I*, Praha 2010, 2,XI, 6.

²⁵³ Viz Skinner Q., *O státě*, Praha 2012. Tématem zlepšení procesu vládnutí se zde autor zabývá na řadě míst. Např. na stranách 18–20.

poloviny 17. století stále více prosazovala myšlenka, že zdroj zákonodárné moci spočívá v parlamentu, tj. v tělese složenému z mnoha členů, i přes to, že panovníkovi, jehož moc mu náleží od samotného boha, zůstalo právo veta, které mohl nadále uplatňovat. Toto právo platí částečně i nyní, jelikož panovník může rozpustit vládu. Parlament v této době byl ovšem svoláván a nepůsobil stále. V sedmnáctém století se v díle Locka objevuje téma dělby moci, která by nastolila rovnováhu mezi parlamentem a panovníkem. Byla to reakce na občanskou válku a následné mnohočetné konflikty mezi králem a dolní sněmovnou. Jedná se zejména o kapitoly XI, XII spisu *Druhé pojednání o vládě*.²⁵⁴ Locke v těchto pasážích mj. tvrdí, že legislativa je nejen nejvyšší mocí státu, nýbrž i posvátnou a neměnnou v rukou, do nichž ji jednou společenství vložilo. Nikdo nemůže mít moc dávat zákony, leč pouze se souhlasem společnosti. Locke podotýká, že taková moc nesmí být pouhou libovůlí. Zákonodárná moc je legitimní pouze tehdy, když lidé odevzdávají veškerou svou přirozenou moc společnosti, do níž vstupují, a společenství vkládá zákonodárnou moc do takových rukou, jež pokládá za způsobilé.²⁵⁵ Celý proces musí být dobrovolný, nikoli vytvořený nátlakem. Zákonodárná moc byla v moderní podobě vytvořena v Anglii druhé poloviny sedmnáctého století, prakticky potvrzovaná letitou tradicí a teoreticky nyní ospravedlněna teorií společenské smlouvy. Takové zákonodárství je proto podmíněno vlastní suverenitou. To je zásadní rozdíl oproti předešlé době, kdy se její moc odvozovala od moci krále. Locke sám navrhoval oddělení zákonodárné a výkonné moci, což bylo jeho odpovědí na polaritu mezi králem a parlamentem. Doslova tvrdil, že vládce či vláda (panovník, král, nebo ten, který je pověřen vládnout) by měla být vykonávána podle zavedených a vyhlášených zákonů a aby vládcové byli drženi ve svých náležitých mezích a nebyli v pokušení moci. Je zde tedy patrné to, že vláda, která disponuje aktuální mocí, má její mantinely vytyčené zákony, které si ovšem nemůže vytvářet sama. Tím se vytváří základní obranný mechanismus proti nastolení despotie. Proto se v příznivých podmínkách oddělují zákonodárná a výkonná moc.²⁵⁶ Pokud se v jedné osobě či v jednom tělese spojuje moc zákonodárná s mocí výkonnou, svoboda je obrovským nebezpečím. Dalším porušením politické svobody je i to, když není oddělena moc soudní od moci zákonodárné či výkonné, a to z toho důvodu, že vykonavatel soudní moci nemůže být zároveň zákonodárcem, neboť by byl ve střetu zájmů. Stejně tak nemůže disponovat mandátem výkonné moci a zároveň rozhodovat právní spory, protože i výkonná moc se musí

²⁵⁴ Srv. Locke J., *Dvě pojednání o vládě*, Praha 1965, str. 202–209, rovněž Chotaš, J., *Locke o revoluci*, Filosofický časopis, 53, 2005, str. 85–98

²⁵⁵ Srv. tamt., str. 202 a 205.

²⁵⁶ Tamt., str. 206 a 209.

řídít zákony a nesmí je ohýbat ve svůj prospěch.²⁵⁷ Montesquieu komparací politických systémů dospívá k poznatku, že ve své osobě v řadě evropských států slučuje panovník (monarcha) především moc výkonnou a zákonodárnou, což platí i ve Francii. V takovém společenském systému sice může být vláda uměřená, ale politická svoboda v moderním slova smyslu nastolena není.²⁵⁸ Montesquieu rovněž upozorňuje na to, že nezbytným doprovodným prvkem principu dělby moci je i časová periodicitu, která vychází z vůle lidu a zmiňuje jeden konkrétní příklad, když popisuje, že soudní moc nesmí být svěřena doživotnímu senátu, nýbrž má být vykonávána osobami, které byly předepsaným způsobem v určitý čas v roce vybrány z lidu.²⁵⁹ Rovněž se zaobírá rizikem státního převratu, což je patrně reakce na občanskou válku v Anglii v letech 1642–1651 a navrhuje výjimku z pravidla, která se stala běžnou součástí ústavního pořádku ve všech západních zemích. Ta pracuje s tím, že stát má právo v konkrétních situacích, které vedou k ohrožení stability země, dočasně omezit svobodu těch, kteří jsou podezřelí z osnování spiknutí. Ve své podstatě jde o to, že stát v tomto případě disponuje možností v určité chvíli pozastavit platnost listiny habeas corpus, avšak pod tou podmínkou, že toto rozhodnutí musí většinově schválit zákonodárné těleso a omezení svobody je uplatňováno výkonnou mocí. Moc zákonodárná rovněž rozhoduje o zpětném zrušení pozastavení platnosti této listiny.²⁶⁰ Můžeme tedy vidět, že i v tomto případě je dodržen princip dělby moci. Lid sám si rozhodne o formě vlády, v které bude žít a ta bude ztělesněním jeho přání. Legislativa může zakročit a zbavit ji moci, a sice tím, že již předem stanovuje pravidla, která musí vláda či vládce dodržovat.²⁶¹ Locke ovšem ještě nenavrhoval samostatný systém soudní moci, jeho dělba moci byla založená na kontrole vlády zákonodárným tělesem, které skrze zákony vytváří pravidla platná pro všechny, včetně vlády. Procesní prvek vymahatelnosti zákonů byl ovšem v jeho době ještě obsažen v zákonodárné či výkonné moci, v závislosti na převažující dominanci buď parlamentu, nebo panovníka. Justice proto často postrádala nestrannost, kterou by jí zaručilo to, že se stane samostatnou složkou moci, i když znění zákonů bude určovat legislativa. Soudní moc spadala většinou pod vliv krále, ale velikou roli hrálo také to, zda byl generální prokurátor liberál nebo royalista.

²⁵⁷ Srv. Montesquieu Ch., *O duchu zákonů I*, Praha 2010, 2/XI/6.

²⁵⁸ Tyranii v pravém slova smyslu nachází Montesquieu v těch systémech, kde panovník disponuje nejen mocí výkonnou a zákonodárnou, ale i soudní, která slouží k potlačení opozice. Jako příklad zmiňuje Turecko a některé severoitalské městské republiky. Srv. Montesquieu Ch., *O duchu zákonů I*, část I, kap. IX, 14, str. 76–81 či část II, kap. XI, 6 str. 183–184.

²⁵⁹ Montesquieu Ch., *O duchu zákonů I*, Praha 2010, 2, XI, 6. Patrná je zde inspirace athénskou demokracií. Autor v zde tvrdí, že sloučení moci v jeden úřad či v postavě jednoho (despoty) vede k odstranění společenské svobody.

²⁶⁰ Tamt. 2, XI, 6. Tento bod se ve zkráceném znění stal rovněž součástí samotné ústavy, a sice v Článku I, oddíl 9.

²⁶¹ Srv. Locke J., *Dvě pojednání o vládě*, Praha 1965, str. 208.

Ukázkovým příkladem je střet mezi Edwardem Cokem a Francisem Baconem, kteří byli přes třicet let velikými rivaly. Bacon dal otevřeně najevo nedůvěru v parlament a vyjádřil víru v politický absolutismus.²⁶² Byl královým oblíbencem, mandátem generálního prokurátora nicméně disponoval Coke. Třináctého listopadu 1608 došlo ke konfrontaci mezi Jakubem I. a Cokem - král označil soudce za služebníky. Coke kontroval prohlášením, že král nemůže sám rozsoudit žádný spor. Následná reakce výrazně zpochybnila suverenitu soudní moci coby samostatné mocenské složky. Nejvyšší lord kancléř Ellesmere vydal roku 1607 prohlášení, že král je zákon - *Rex est lex loquens*.²⁶³ Tím se soudní moc oficiálně podřídila králi, tj. výkonné moci.

Dělba moci ve státě na tři hlavní části je teoretickým příspěvkem Montesquieua.²⁶⁴ Cílem jeho úsilí bylo především vytvoření stabilního politického systému a na rozdíl od amerických otců zakladatelů jeho pojetí dělby moci zohledňovalo stavovské rozdělení společnosti, aby zapojil do celého procesu i šlechtu. To v Americe kompenzovala pozice senátu. Jak bylo řečeno výše, nejvíce jej ovlivnil právě ústavní vývoj celé Anglie, který vznikl po mnoho staletí za přispění stovek jiných politiků a právníků. Montesquieu se neomezuje pouze na rozbor tématu dělby moci, předestírá nám komplexní obraz mocenského fungování společnosti, včetně geografických, obchodních či třeba i historických faktorů, a v neposlední řadě právě i přesvědčení o nutnosti oddělení soudní moci. Velice výstižně charakterizuje význam principu dělby moci Pierre Manent:

„Hned od začátku koncepčního a politického vytváření moderního státu bylo zjevné, že tento nenahraditelný nástroj naší svobody rovné pro všechny, se může obrátit proti svobodě, a to tím větší silou, jelikož v něm byla soustředěna veškerá politická legitimita. Bylo tedy třeba se proti našemu ochránci chránit. Toho bylo dosaženo zavedením skutečně liberálních mechanismů, mezi nimiž na prvním místě stojí dělba moci.“²⁶⁵

O anglickém zřízení

Jak již bylo zmiňováno, Montesquieua zásadně ovlivnil politický systém Anglie. I přes to zůstává stále nejasné, jaký druh vlády v tehdejší Anglii rozpoznal: Není snadné určit, zda

²⁶² Srv. Powell J., - Edward Coke: *Common Law Protection for Liberty*; in: <https://fee.org>, 1997.

²⁶³ Tamt.

²⁶⁴ Jádrem je pasáž *O anglickém zřízení* na stranách 182 až 193, i když v Anglii samotné nebyla otázka oddělené soudní moci rozpracována do podoby, s jakou s ní pracoval Montesquieu a zejména američtí Otcové zakladatelé.

²⁶⁵ Manent P., *Proč existují národy*, Brno 2007, str. 22.

Montesquieu považuje Anglii za monarchii, či republiku. V čele země sice stojí král, panovník však není výlučným držitelem suverénní moci, o níž se dělí s parlamentem.²⁶⁶ Madison má v této věci jednoznačnější názor, když v listu č. 39 píše, že Anglie bývá často nesprávně zařazována mezi republiky.²⁶⁷ Klíčovým měřítkem je pro Montesquieua politická svoboda občana. Téma svobody je v anglické tradici prokazatelně přítomné již od průlomového dokumentu *Magna charta libertatum* (1215), následovaným dalšími listinami, jako například *Habeas corpus act* či vyhlášením *Bill of Rights*²⁶⁸ anglickým parlamentem v roce 1689. Téma republiky v Anglii není podrobně probíráno. Politickou svobodou občana míní Montesquieu klid ducha, který vyvěrá z přesvědčení, jež má každý o své bezpečnosti; a aby každý měl tuto svobodu, je třeba, aby byla vláda taková, aby se jeden občan nemusel obávat jiného občana.²⁶⁹ Z logiky předešlé pasáže by nám pak vycházelo, že způsobem výkonu své moci je Anglie republikou.²⁷⁰ Obecně lze tvrdit, že anglický systém vykazoval kombinaci republiky a absolutismu, který vyúsťuje v konstituční monarchii s prvky republiky.

Hlavním příspěvkem Montesquieua k vytvoření ústavy Spojených států amerických jsou knihy XI–XII., zejména šestá kapitola jedenácté knihy,²⁷¹ která je považována za vůbec nejslavnější část celého spisu *O duchu zákonů*.²⁷² Spolu s tím jsou ovšem spjaté i další kapitoly knihy, jejichž obsahem jsou otázky významu podnebí, nebo geografických daností, kdy obé má podle autora zásadní vliv na výslednou podobu společnosti (část třetí). V *Listech federalistů* je patrný zejména náčrt ideálních mechanismů obecné politické praxe (první a druhá část), vliv zbylých tří částí (čtvrtá až šestá) je již méně zásadní. Důležitou roli v recepci myšlenek hrálo i to, že první tři části byly na tehdejším trhu podstatně více rozšířené, přístup k nim, zejména na americkém kontinentu byl prokazatelně jednodušší než u druhé poloviny spisu.²⁷³

Kapitola „O anglickém zřízení“ začíná konstatováním, že v každém státě jsou tři druhy moci: zákonodárná, výkonná ve věcech týkajících se práva národů a moc výkonná ve věcech občanského práva.²⁷⁴ Následuje rozvedení příčiny a zároveň účelu uspořádání, jímž je

²⁶⁶ Srv. Dohnálková H., *Montesquieu a nejkrásnější monarchie*, Praha 2006, str. 97.

²⁶⁷ Srv. Hamilton, A., Madison, J., Jay, J., *Listy Federalistů*, Olomouc 1994, str. 212.

²⁶⁸ Srv. Kuklík Jan, Radim Seltenreich - *Dějiny angloamerického práva*, Praha 2011. Tato rozsáhlá práce v přílohách obsahuje české překlady všech anglických ústavních listin.

²⁶⁹ Srv. Montesquieu Ch., *O duchu zákonů I*, Praha 2010, 2,XI,6.

²⁷⁰ Srv. Dohnálková H., *Montesquieu a nejkrásnější monarchie*, Praha 2006, str. 97.

²⁷¹ Tamt., 2,XI,6.

²⁷² Srv. Dohnálková H., *Montesquieu a nejkrásnější monarchie*, Praha 2006, str. 104.

²⁷³ Madison, J., *Report on Books for Congress*, 23. January 1783, In: founders.archives.gov [2024-06-08], položka č. 154. Z této zprávy je průkazné, že američtí otcové zakladatelé měli k dispozici kompletní vydání Montesquieua.

²⁷⁴ Srv. Montesquieu Ch., *O duchu zákonů I*, Praha 2010, 2,XI,6.

politická svoboda občana, která je potlačena, pokud jsou moci sloučeny. Jako nejnebezpečnější autor shledává sloučení zákonodárné a výkonné moci; moc soudní panovník v některých evropských zemích ponechává na svých poddaných.²⁷⁵ Montesquieu rovněž na příkladu anglického zřízení rozpoznal ten fakt, že porušení principu dělby moci vede k tyranii. Dalším porušením politické svobody je i stav, kdy nejsou oddělené jednotlivé složky moci dostatečně odděleny a jejich sféry jejich působnosti se překrývají.

Montesquieu na příkladu anglického zřízení ukazuje důležitost existence zastupitelské vlády. Lid je sice zdrojem, ale není podle něj schopen kvalifikovaně stanovovat zákony, a proto potřebuje zástupce. Zastupitelské prvky byly přítomné v evropské tradici již před vznikem Spojených států a s demokracií nebyly spojovány záměrně, protože demokracie nesla historicky spíše negativní konotace. Historie znalí obhájci demokracie, založené na shromážděních všech občanů, se naopak obávali skutečnosti, že zastupitelská demokracie má poměrně neslavnou minulost. Zastupitelský způsob vládnutí byl často nástrojem, jehož pomocí se nedemokratičtí vládcové - většinou monarchové - zmocňovali výnosných důchodů a dalších zdrojů, hlavně za účelem vedení válek.²⁷⁶ Pojem zastupitelské demokracie je tedy spojením, které značí až moderní podobu demokratického výkonu moci, dříve se oba prvky jevily jako vzájemně neslučitelné. Montesquieu s tímto spojením již vědomě pracoval, protože si byl vědom skutečnosti, že se bude rozměr státních celků stále více zvětšovat, geograficky i populačně. Je nutné, aby lid měl zákonodárnou moc. Ale protože je to ve velkých státech nemožné a v malých je to spjato s mnoha nesnázemi, je třeba, aby lid konal vše, co nemůže činit on sám skrze své zástupce.²⁷⁷ Spolu s tím rovněž pracuje s rozdíly mezi zastupiteli na úrovni celého státu a zastupiteli, kteří jsou voleni v pouhém regionálním kontextu. V druhém by členové zákonodárnyho sboru neměli být vybíráni z celého státu; je vhodné, aby si občané vybírali svého zastupitele v každém větším sídle.²⁷⁸ Regionální podoba samosprávy má však opačný protipól, v podobě federální spolupráce: Taková podoba vlády je ustavena úmluvou,²⁷⁹ na jejímž základě několik politických těles svolí k tomu, že se stanou občany jednoho většího státu, který chtějí utvořit. Montesquieu v tomto případě vychází

²⁷⁵ Tamt., 2, XI, 6.

²⁷⁶ Srv. Dahl R., *O demokracii*, Praha 2001, str. 97. Dahl má v tomto případě na mysli problematickou spolupráci mezi anglickým parlamentem a králem.

²⁷⁷ Srv. Montesquieu Ch., *O duchu zákonů I*, Praha 2010, 2, XI, 6. Zde je patrné to, že Montesquieu nevyklučuje kooperaci demokracie a větších státních útvarů, na což upozorňuje Hamilton v Listu č. 9, in: *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 66.

²⁷⁸ Srv. Montesquieu Ch., *O duchu zákonů I*, Praha 2010, 2, XI, 6.

²⁷⁹ I přes kritiku Hobbese je v této pasáži jeho vliv více než zřejmý, protože to byl on, kdo poprvé pracoval se smluvním vztahem v kontextu státních útvarů. Hobbesem se inspiroval též Locke.

z historické kooperace řeckých městských států, jejichž svazky umožňovaly čelit vnějšímu nebezpečí, např. Perské říši. Rovněž zde zmiňuje Řím a dochází k názoru, že veliká státní uskupení také mají své výhody, například právě vyšší míru suverenity.²⁸⁰ Federální forma vlády může být i stabilizačním faktorem uvnitř federace samotné, jelikož ten, kdo by chtěl uchvátit moc, by nemohl být uznáván stejně v žádném ze států federace.²⁸¹ Dojde-li u jednoho z členů federace ke vzpouře, mohou ji ostatní potlačit. Vzniknou-li v jedné části nějaké nepravosti, zdravé části konfederace je odstraní. Při srovnávání výhod a nevýhod federace dochází Montesquieu k poměrně jednoznačnému závěru: Federace je složena z malých republik, takže se těší z dobrých stránek vnitřní vlády každé z nich a vzhledem k vnějšku má díky síle spojení všechny výhody velkých monarchií.²⁸² Není tudíž pravda, jak s oblibou argumentovali antifederalisté, že by platila poučka o tom, že „je-li republika velká, zničí se sama svou vadou“, a to z toho důvodu, že lze definovat podmínky, které větší republiku stabilizují.²⁸³ Nezbytná je stratifikace vnitřní podoby samosprávy a určitá míra pružné centralizace federace, která ovšem musí zachovat regionální práva a zákony, které si takové správní jednotky samy ukládají. Nezbytností je oddělení moci a zastupitelský systém, a samozřejmě je nezbytné dodržovat principy republikanismu a vycházet z faktu, že v republice je svrchovaným vládcem lid.²⁸⁴ To je ovšem podmíněno tím, že všichni občané v jednotlivých okrscích musí mít právo hlasovat, a vybrat si svého zastupitele.²⁸⁵

Velikou pozornost věnuje Montesquieu organizaci zákonodárné moci, kterou je nejdříve třeba striktně oddělit od moci výkonné. K té doporučuje postavu monarchy, která ovšem nebude disponovat mandátem - jako tomu bylo právě v klasické monarchii - přímo vykonávat moc zákonodárnou. Navrhuje, aby zákonodárná moc byla svěřena sboru šlechticů a sboru těch, kdo budou zastupovat lid. Každý bude mít své vlastní shromáždění, bude odděleně rokovat a bude mít i jiné zájmy i názory. Navrhuje tedy princip dvoukomorového systému jakožto legislativního orgánu. Maje na mysli anglické uspořádání, varuje před riziky dědičného mandátu v horní komoře, který zvýhodňuje šlechtu. Protože má dědičná moc sklon sledovat své soukromé zájmy a opomíjet zájmy lidu, je třeba, aby měla podíl na zákonodárné

²⁸⁰ Srv. Montesquieu Ch., *O duchu zákonů I*, Praha 2010, 2,IX,1.

²⁸¹ Montesquieu považoval konfederaci a federaci za totožné uspořádání, Federalisté sice usilovali o nahrazení stávající konfederace Spojenými státy americkými (federací), ale jejich postoje se zcela kryjí s tím, co Montesquieu navrhoval. Jedná se tedy spíše o terminologickou nejasnost.

²⁸² Srv. Montesquieu Ch., *O duchu zákonů I*, Praha 2010, 2,IX,1.

²⁸³ Autorem vložené citace je rovněž Montesquieu, Ch., *O duchu zákonů I*, úvodní pasáž deváté kapitoly.

²⁸⁴ Alexis de Tocqueville ve své studii *Demokracie v Americe* z roku 1834 dospěl k závěru, že základním pilířem americké demokracie je svrchovanost lidu, *kdy lid je v Americe vším*. In: Tocqueville, A., *Demokracie v Americe*, Praha 2000, I,IV.

²⁸⁵ Srv. Montesquieu Ch., *O duchu zákonů I*, Praha 2010, 2,XI,6.

moci jen pravomocí zamezující, nikoli rozhodovací.²⁸⁶ Americká horní komora kongresu, tj. senát, dnes disponuje zamezující pravomocí, respektive schvalovací, ale dědičné právo ji bylo odňato a bylo nahrazeno přímou volbou každého senátora na období šesti let. Může také navrhopvat zákony a každý zákon musí být projednán a schválen v obou komorách. Nelze tu tedy hovořit o klasické dolní a horní komoře, jejich postavení je rovnocenné. Výkonná moc má být v rukou monarchy, neboť tato část vlády vyžaduje ve výjimečných případech rychlou reakci a ta je lépe vykonána jedním než několika; naproti tomu záležitosti spadající pod moc zákonodárnou jsou lépe spravovány množstvím než jedním.²⁸⁷ To je jedním z hlavních důvodů, proč Hamilton i Madison navrhovali postavení prezidenta blízké monarchovi, s podmínkou zachování principu dělby moci, aby zůstala zachována svoboda lidu. K jejímu ohrožení dochází rovněž v situaci, kdy není moc zákonodárná pravidelně obměňována.²⁸⁸ Můžeme vidět, že Montesquieu ve svých spisech prezentoval opravdu převratné novinky. Postava monarchy v sobě v té době většinou slučovala výkonnou i zákonodárnou moc.²⁸⁹ Faktické oddělení výkonné a zákonodárné moci bylo zrealizováno až se vznikem Spojených států amerických, i když už se předtím v Anglii vyvinula pravidla, která sloužila k vzájemné kontrole moci. Příklad Anglie byl ale nepřenositelný a pro zakladatele problematický, protože s právem veta krále či královny nemohli souhlasit a klasický zastupitelský princip, který by fungoval na demokratických základech nebyl v Anglii 18. století dosud zaveden. Dolní komora anglického parlamentu byla sice složena ze sboru zastupitelů, ale proces svobodných lidových voleb, který se stal standardním znakem demokratických systémů, byl poprvé aplikován až ve Spojených státech amerických. Velikým rozdílem je i to, že v Anglii senát nevolili občané, nýbrž šlechta či panovník.²⁹⁰ Montesquieu shrnuje své pojetí anglického systému tak, že zákonodárný sbor je složen ze dvou částí, které se navzájem kontrolují. Obě komory jsou pak vázány mocí výkonnou, která je sama spoutána mocí zákonodárnou.²⁹¹ Jednotlivé moci nejsou zcela oddělené ani v tomto případě, nejedná se ovšem o zastupitelskou demokracii.

Montesquieu klade důraz na význam silné a jednotné armády. Jednotu navrhuje

²⁸⁶ Srv. Montesquieu Ch., *O duchu zákonů I*, Praha 2010, 2/XI/6.

²⁸⁷ Tamt., 2, XI, 6 a 1, V, 10.

²⁸⁸ Tamt., 2, XI, 6.

²⁸⁹ Anglie byla výjimkou. Montesquieuho pojetí je pojitkem mezi funkcí prezidenta Spojených států amerických a tradičním monarchou.

²⁹⁰ V americkém systému jsou dva senátoři do federálního Kongresu voleni v každém členském státu a to zákonodárným sborem tohoto státu, který je volen jeho občany, viz ústava Spojených států, Článek 1, Oddíl 3. Mandát je šestiletý. V Anglii navrhuje členy horní komory zvláštní komise z řad šlechty a církevních hodnostářů. Do funkce je jmenuje panovník.

²⁹¹ Srv. Montesquieu, Ch., *O duchu zákonů I*, Praha 2010, 2, XI, 6.

podpořit tím, že bude vojsko vybírat z lidu, který chrání a bude mít stejného ducha jako lid, který chrání. Vojsko nemá záviset na zákonodárném sboru, pouze na moci výkonné. Jako důvod pro toto opatření uvádí to, že armáda musí mít autoritu, ke které se váže, uvnitř sebe sama, nikoli vně, například v senátu. Je proto důležité, aby kastovní systém zůstal zachován, což platí v tom případě, kdy je autorita velení odvozena od jednoho reprezentanta výkonné moci. Prolínání vojenské moci s mocí zákonodárnou by vedlo k riziku toho, že armáda bude usilovat o oslabení vlády nebo bude vláda usilovat o oslabení armády.²⁹²

Montesquieu si na Anglii necenil pouze jejího politického systému, ale i vysokou míru náboženské tolerance. To se následně rovněž odrazilo v odkazu otců zakladatelů. Vyvozuje to z ducha protestantismu, který je podle něj spojen s duchem nezávislosti a svobody a měl by vyhovovat lépe republikám. Dá se předpokládat, že Anglii v tomto smyslu považuje za republiku. Kromě absence viditelné hlavy církve je rysem protestantského náboženství existence velkého množství samostatných církví.²⁹³ Tento rys byl jasně patrný i v Americe. Angličané podle Montesquieua zbožným národem nejsou. Náboženské otázky zde neohrožují svobodu, protože jsou církve oddělené od světské moci. Za hlavní znaky zde považuje důraz na politickou a náboženskou svobodu a zaměření státu na obchod, který vytvořil společenskou třídu, schopnou zdárně konkurovat tradiční šlechtě. K rozvoji těchto faktorů napomohla existence parlamentu, který později začal konkurovat králi, včetně požadavku na svobodnou existenci desítek náboženských uskupení. Nedostatek náboženské tolerance naopak kritizoval na své rodné Francii.²⁹⁴

Montesquieu zemřel v roce 1755 a anglický ústavní systém se vyvíjel dále a vliv parlamentu dále sílil. Dánský filolog a historik M. H. Hansen je přesvědčen o tom, že anglický král Jiří III. byl v roce 1782 přinucen uznat ten fakt, že suverénem britské koruny se stal parlament. I přes to ale Velká Británie zůstala monarchií, nikoli republikou nebo zastupitelskou demokracií.²⁹⁵ Tento fakt se promítl i do usnesení Filadelfského ústavního konventu o pět let později.

²⁹² Srv. Montesquieu, Ch., *O duchu zákonů I*, Praha 2010, 2,XI,6: „Jakmile bude vojsko záviset pouze na moci zákonodárné, vláda se stane vojenskou.“

²⁹³ Srv. Dohnálková H., *Montesquieu a nejkrásnější monarchie*, Praha 2006, str. 114.

²⁹⁴ Tamt., str. 114–115.

²⁹⁵ Srv. Hansen, M., H., *The Mixed Constitution versus the Separation of Powers*, in: *History of Political Thought*, Vol. 31, No. 3, 2010, str. 514.

Montesquieu a John Adams

Dalším slavným federalistou, přestože nebyl procesu tvorby federální ústavy víceméně přítomen, byl Adams, který princip dělby moci uplatnil již při tvorbě ústavy státu Massachusetts. V době Federálního konventu, i během následného období ratifikace, působil v Evropě. V Londýně v letech 1787–88 vydal svou nejdůležitější studii *A Defence of the Constitutions*, kde sumarizuje své poznatky z oblasti politické filosofie.

Adams na úvod k tématu dělby moci stvrzuje obecné přesvědčení, že základní složky moci mají být tři, ale dopouští se zavádějícího pojmenování - uvádí totiž spojení smíšená vláda, nikoli dělba moci, což je s ohledem na republikánské období Říma, které bylo klasickým obdobím smíšené vlády, nešťastné. Z následujícího je ale patrné, že má na mysli princip oddělených mocí.²⁹⁶ Podle jeho názoru upevňuje republikánský systém moci periodická obměna exekutivy a legislativy a záruky politické svobody každého občana bez rozdílu. Adams nepřímou tvrdí, že zatímco lidé by měli být pravidelně obměňováni ve svých funkcích, zákony mohou platit neomezeně, pokud úspěšně plní svou funkci. První a nejdůležitější složkou mu je legislativa a běžně používá spojení „soudní moc“, které v té době nebylo samozřejmostí. Soudní moc popisuje jako aparát, který slouží k potírání zločinu. Systém je funkční tehdy, pokud se nemá svobodný občan důvod obávat jiného občana. Adams následně deklaruje to, co již zaznělo v *Listech federalistů* - sloučením zákonodárné a výkonné moci v jedné osobě či tělese dochází k odstranění společenské svobody. Svoboda rovněž není ve společnosti, kde není soudní moc oddělena od zákonodárné. Následují příklady v jednotlivých zemích.²⁹⁷ Adams poukázal na fakt, že v některých případech není sloučení na první pohled patrné, jako tomu bylo například v úředním aparátu městského státu Benátky.²⁹⁸ V závěru kapitoly Adams poukazuje na výhody zastupitelského systému. Podle jeho názoru tento princip adekvátně umožňuje zohlednění požadavků lidu, aniž by oni sami ztráceli možnost vlastní seberealizace. Zastupitelský systém je vhodný k tomu, aby vyjadřoval názory lidu, jakožto celku.²⁹⁹

²⁹⁶ Srv. Adams, J., *A Defence of the Constitutions of Government of the United States*, London 1787, str. 153.

²⁹⁷ Tamt., str. 153–154.

²⁹⁸ Tamt., str. 155; srv. Kučera, R., *Politologická historie demokracie*, Ústí nad Labem 2012, str. 97–98 a 116–118.

²⁹⁹ Srv. Adams, J., *A Defence of the Constitutions of Government of the United States*, London 1787, str. 157. Jedná se o kapitolu věnovanou právě Montesquieuovi v prvním dílu tohoto spisu.

Montesquieu a Filadelfský ústavní konvent

Odkaz slavného politického myslitele se v tématu vytváření federace výrazně projevuje na ústavním konventu ve Filadelfii, který proběhl mezi 14. květnem a 17. zářím roku 1787. Již před ním ale jeho myšlenky na americkém kontinentu zazněly. Poprvé to bylo v souvislosti s ústavou státu Pensylvánie, ratifikované 28. září 1776. Jednalo se o první ústavu sepsanou po *Deklaraci nezávislosti* a jejím spoluautorem je i Franklin. Podobný model uspořádání se později uplatnil i v šesti dalších státech konfederace. Princip rozdělených mocí v ní byl částečně použit, ale nikoli v komplexní podobě, jak se běžně uvádí.³⁰⁰ Nešlo totiž o formu dělby moci ve smyslu brzd a protiváh. Legislativní orgán byl jednokomorový a vzájemné vyvažování komor v kongresu tak nebylo možné.³⁰¹ Podruhé byl zmíněn Jeffersonem v jeho *Zápisích o ústavě státu Virginia (Notes on the State of Virginia, London 1787)*,³⁰² Jefferson byl v době založení Spojených států v Evropě. Svůj vliv mohl vykonávat jen prostřednictvím korespondence, která byla značně obsáhlá, ale z hlediska obhájců vzniku federace problematická tím, že se zásadně rozcházel v názorech s Hamiltonem. Prvním veřejným rozvedením Montesquieuova díla ve spojitosti se zakladatelskou tradicí v pravém slova smyslu proto dochází až na ústavním konventu, což Madison zaznamenal v zápisích vydaných pod názvem *Záznamy rokování ve federálním konventu z roku 1787*.³⁰³

První větší argument z Montesquieua vysloví Madison na konventu 17. července 1787 - jedná se o myšlenky z kapitoly XI/6. Když je v jedné osobě či v jednom tělese spojena moc zákonodárná s mocí výkonnou, není zde přítomná politická svoboda. Monarcha či parlament schválí tyranické zákony a tyranicky je bude vykonávat.³⁰⁴ Madison navazuje tím, že mnohem nebezpečnějším je splnutí zákonodárné a výkonné moci, než mezi mocí soudní a zákonodárnou.³⁰⁵ Princip dělby moci na tři složky je dle něj nezbytný a rozvádí tak jeden z bodů Randolphova plánu (tj. vlastního Virginského plánu). Provázání soudní a zákonodárné moci by mohlo vést k tomu, že soudci ovlivní rozhodnutí tvorby zákonů tím, že neodolají

³⁰⁰ Srv. např. Hansen, M., H., *The Mixed Constitution versus the Separation of Powers*, in: *History of Political Thought*, Vol. 31, No. 3, 2010 str. 509-531. Z hlediska historické průkaznosti srv. např. *Constitution of Virginia*, nebo *Delaware Constitution of 1776*, in: founders.archives.gov [2024-06-08]. Tyto dvě ústavy rovněž měly vymezené tři složky moci, ale princip rozdělených mocí v nich v moderní podobě aplikován nebyl, protože se vzájemně nekontrolovaly.

³⁰¹ Srv. Hansen, M., H., *The Mixed Constitution versus the Separation of Powers*, in: *History of Political Thought*, Vol. 31, No. 3, 2010, str. 511–512

³⁰² Spis poprvé vyšel anonymně ve Francii v roce 1785.

³⁰³ Madison, J., *Notes of Debates in the Federal Convention of 1787*, Part 1, Part 2, New York-London, 1902.

³⁰⁴ Srv. Montesquieu Ch., *O duchu zákonů I*, Praha 2010, 2, XI,6; Madison, J., *Notes of Debates, 17. July 1787*, In: https://avalon.law.yale.edu/subject_menus/debcont.asp

³⁰⁵ Tamt.; Madison, J., *Writings*, New York 1999, str. 124.

pokoušení kultivovat zákonodárce a budou jim činit obstrukce. Pro fungování republiky je ale naprosto nezbytné oddělení moci na zákonodárnou a výkonnou. Výkonná moc získá nezávislost tak, že členy exekutivy nebude volit moc zákonodárná.³⁰⁶ Takovou praxi odrážela anglická ústavní tradice.

Druhá výrazná pasáž je z 19. července 1787 - Madison tu rozvádí svůj dva dny starý příspěvek. Volba exekutivy musí být provedena voliči (tj. lidem) mimo zákonodárnou moc.³⁰⁷ Plně a systematicky se ale jeho odkaz projevuje až v *Listech federalistů*, protože si federalističtí účastníci konventu uvědomili, že antifederalisté vykládají Montesquieua chybně. Nicméně již oddělení mocí ve Virginském plánu (a nejen v něm) je v důsledku jeho vlivu.

Montesquieu a *Listy federalistů*

Prvních čtrnácti listů se zabývá vznikem unie s centralizovanou federální vládou. Odkaz Montesquieua je zřejmý především v listu č. 9, kde Hamilton na základě studia děl *O duchu zákonů* a *Sláva a úpadek říše římské*³⁰⁸ analyzuje zkušenosti antických a severoitalských městských států. Varuje před riziky, kterým čelily již tehdy. Podle něj nelze číst dějiny malých řeckých a italských republik, aniž bychom pocítili hrůzu a znechucení z neklidu, jenž jimi bez ustání zmítal, a z rychlého sledu revolucí, které je udržovaly ve stavu neustálého kolísání mezi krajnostmi tyranie a anarchie.³⁰⁹ V tomto případě se mu antický a středověký politický odkaz stává zdrojem důvodů pro odporce unie. Zkušenosti s obdobími zmatků, které provázejí historie těchto útvarů, podle nich vedou zastánce despotismu k argumentům nejen proti republikánské formě vlády, ale i proti samotným principům společenské svobody. Následuje systematická argumentace, která pracuje s Montesquieuovým odkazem: Vyvážené oddělení moci do samostatných složek - vytvoření rovnováhy a kontroly zákonodárství - zastoupení občanů v zákonodárném sboru poslanci, které si sami zvolili - to jsou všechno buď objevy zcela nové, nebo byly v moderní době zásadně zdokonaleny.³¹⁰ Hamilton rovněž zmiňuje výhody unie.³¹¹ Týká se zásady, jež se stala základem námitek proti nové ústavě, totiž rozšíření sféry působnosti takových systémů - ať už jde o rozměry jednotlivých států nebo o spojení několika menších do jedné velké konfederace. V tomto listu se rovněž objevuje přímý

³⁰⁶ Tamt., str. 124.

³⁰⁷ Madison, J., *Writings*, New York 2003, str. 127.

³⁰⁸ Montesquieu, Ch., *Sláva a úpadek říše římské*, Praha 2010. Např. kap. 3, str. 20–22; kap. 9, str. 67; *O duchu zákonů II*, Praha 2015, kap. XXVII.

³⁰⁹ Srv. Hamilton, A., Madison, J., Jay, J., *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 65

³¹⁰ Srv. Hamilton, A., Madison, J., Jay, J., *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 66.

³¹¹ Srv. Montesquieu, Ch., *O duchu zákonů I*, Praha 2010, 2, IX, 1–3.

odkaz na Montesquieua, a sice v tom duchu, který zde byl již uveden: Protivníci předloženého návrhu velmi horlivě citují a dávají do oběhu Montesquieuovo tvrzení, že republikánská vláda musí nutně působit na nevelkém území. Zdá se však, že jim není znám jiný názor tohoto velkého muže, vyjádřený v jeho díle.³¹² Podle Hamiltona jsou Montesquieuovy návrhy natolik vzdáleny nesouhlasu s unií států, že naopak výslovně označuje konfederovanou republiku za vhodnou k rozšíření působnosti lidové vlády a ke spojení výhod monarchie a republiky.³¹³ Tato forma vlády vychází ze smlouvy, v níž několik menších států souhlasí, že se stanou součástí jediného většího státu, který mají v úmyslu založit.³¹⁴ Na závěr zmiňuje výhody unie v tom smyslu, že v případě povstání v jedné z republik mohou ostatní republiky pomoci povstání přemoci. Závěrem Hamilton sumarizuje: Protože je (unie) složena z malých republik, požívá toto zřízení všech jejich výhod, zatímco navenek vykazuje díky spojení sil všechny přednosti velkých monarchií.³¹⁵

Následuje list č. 10, který je označován za nejdůležitější ze všech listů *Federalisty*. Jeho autorem je Madison, který Montesquieuovo dílo znal patrně lépe než Hamilton. Začíná popisem výhod velké unie, což je návaznost na Humovu koncepci zájmových skupin (viz následující kapitola). Madison zde rovněž analogicky s Montesquieuem kritizuje princip přímé demokracie.³¹⁶ Dospívá k závěru, že čistá demokracie, čímž myslí společnost tvořenou malým počtem občanů, kteří se shromažďují a osobně řídí vládu, nemůže být lékem na zlořády stranickosti.³¹⁷ Oba autoři vidí v přímé demokracii rozkladné prvky a zde se v praxi možná vůbec poprvé pracuje se spojením demokracie a principu zastupitelství, k čemuž federalisty zjevně inspiroval sám Montesquieu³¹⁸. Republika, čímž myslí vládu uskutečňovanou prostřednictvím zvolených zástupců, podle něj otevírá odlišné perspektivy a slibuje poskytnout lék, který hledají.³¹⁹ Madison dále rozvádí výhody republiky ve větších územních celcích a dochází k závěru, že princip zastupitelství ve spojení s republikou ve federální unii ulehčí prosazování zájmů lidu na federální i regionální úrovni. Velké a společné zájmy jsou svěřeny ústřednímu zastupitelskému sboru, zájmy místní a dílčí sborům

³¹² Srv. Hamilton, A., Madison, J., Jay, J., *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 66.

³¹³ Tamt., str. 67; Hamilton explicitně cituje pasáž ze spisu *O duchu zákonů*, sv. I. kniha IX., kap. 1.

³¹⁴ Tamt., str. 67; Jedná se o kap. č. 2, knihu I., sv. I. str. 18 - Hamilton nezmiňuje Hobbese pravděpodobně z toho důvodu, že se u Montesquieua netěšil dobré pověsti.

³¹⁵ Tamt., str. 67; Kde se Hamilton inspiroval viz pozn. č. 58.

³¹⁶ Srv. Montesquieu, Ch., *O duchu zákonů I*, Praha 2010, 1/VIII/1–2.

³¹⁷ Srv. Hamilton, A., Madison, J., Jay, J., *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 73.

³¹⁸ Srv. Montesquieu, Ch., *O duchu zákonů I*, Praha 2010, 2, XI, 6.

³¹⁹ Srv. Hamilton, A., Madison, J., Jay, J., *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 73. Podle Roberta Dahla bylo faktické spojení principu zastupitelství a demokracie jedním z nejdůležitějších příspěvků otců zakladatelů moderní politologii. Viz Dahl R., *O demokracii*, Praha 2001, str. 97–98.

jednotlivých států unie.³²⁰ Klíčem k pochopení tohoto tvrzení je fakt větší rozmanitost volebního prostoru.

Dalšími listy, přímo inspirovanými odkazem Montesquieua, jsou listy č. 47–51. Všechny se zabývají principem dělby moci a jejich autorem je Madison. V Listu č. 47 zdůvodňuje, proč je dělba moci nezbytně nutná a otevřeně se opírá o Montesquieua: „Autoritou, která byla v této věci vždy brána v potaz a citována, je proslulý Montesquieu. Nepochází-li toto neocenitelné přikázání politické vědy přímo od něj, má na něm přinejlepším tu zásluhu, že je lidstvu velice účinně vyložil a doporučil je jeho pozornosti“.³²¹ Ve zkratce zde Madison zmiňuje fakt, že se Montesquieu inspiroval především britským ústavním systémem, který pro něj byl zrcadlem politické svobody, a jejíž záruky spočívají v dělbě moci.³²² Dochází nicméně k závěru, že oddělení moci nemůže být naprosté. Vzájemné prolínání je zabezpečeno mechanismy, které jsou garantovány právě ústavou, což tvoří podstatu systému brzd a protiváh, tolik charakteristickému pro americký ústavní systém. Madison dokonce v roce 1784 tvrdil, že princip brzd a protiváh nebyl součástí ústav jednotlivých států a výrazně patrné je to v ústavní listině státu Virginie, kde sjednocení moci není nic jiného než tyranie.³²³ To samé později tvrdila celá řada historiků, včetně Wooda. Moderní princip dělby moci byl prvně plně zrealizován až ve federální ústavě.³²⁴ Madison usuzuje, že větami „nemůže být svoboda tam, kde jsou zákonodárná a výkonná moc spojeny v jedné úřední osobě nebo orgánu“ či „není-li soudní moc oddělena od moci zákonodárné a výkonné“ Montesquieu nemínil, že by zmíněné oblasti moci nesměly mít navzájem částečný podíl na své činnosti, či že by na sebe neměly vzájemně dohlížet.³²⁵ Madison tudíž dochází k závěru, že čistě striktní oddělení moci je vesměs utopie a jejich sloučení zase tyranie či despotismus.³²⁶ Následně vypočítává dosavadní ústavy těch členských států unie, které praktikují částečné mísení moci, jako např. Massachusetts, New Jersey, New Hampshire či New York, avšak odlišně od budoucích pravidel vymezených federální ústavou. „Jestliže cituji tyto příklady, v nichž zákonodárná, výkonná a soudní složka nejsou úplně oddělené a samostatné, byl bych nerad považován za obhájce způsobu, jakým jsou vlády těchto jednotlivých států uspořádány.“³²⁷

³²⁰ Srv. Hamilton, A., Madison, J., Jay, J., *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 74. Srv. Montesquieu, Ch., *O duchu zákonů I*, Praha 2010, str. 156–158.

³²¹ Srv. Hamilton, A., Madison, J., Jay, J., *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 265.

³²² Srv. tamt., str. 265–266.

³²³ Srv. Wood, Gordon, S., *The Creation of the American Republic, 1776 1787*, Durham 1998, str. 451.

³²⁴ Tamt., str. 153 a 450.

³²⁵ Srv. Hamilton, A., Madison, J., Jay, J., *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 266.

³²⁶ Srv. Hamilton, A., Madison, J., Jay, J., *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 267.

³²⁷ Tamt., str. 270.

V listu č. 48 Madison poprvé rozvádí popis mechanismu korigujícímu mísení jednotlivých složek, bez kterého princip oddělených mocí ztrácí na významu. Jde hlavně o zabezpečení zákonodárné moci, která je ze všech tří mocenských složek nejdůležitější. Zejména zákonodárství rozšiřuje oblast své působnosti ve všech směrech a do svého prudkého víru vtahuje veškerou moc. Následně dochází Madison k závěru, že ústavní vymezení pravomocí jednotlivých složek samo o sobě tyranskému soustředění moci nezabrání.³²⁸ Jinými slovy, ústava jako taková se musí opírat o zabezpečení, které je garantováno i v praxi, a jež jsou obsahem následujícího listu č. 49. V něm Madison uvádí řešení, které navrhoval Jefferson ve svém spisu *Poznámky o státě Virginia* a které bylo roku 1783 přezkoumáno při tvorbě ústavy státu (Virginie).³²⁹ Obsahem návrhu je, že když se kterékoli dvě mocenských složek shodnou v názoru, který v každé z nich podpoří alespoň dvoutřetinová většina, je zapotřebí, aby se sešlo shromáždění a změnilo ústavu nebo napravilo porušení ústavy.³³⁰ Jefferson věřil tomu, že existence principu dvoukomorového systému, dělby moci, dvoutřetinové schvalovací většiny, vstupní kvóty minimálního objemu vlastnictví půdy, funkce guvernéra, funkce soudců nejvyššího soudu, včetně státního registru vlastníků půdy dohromady zaručí stabilitu konfederované republiky.³³¹ Nicméně Madison nachází na Jeffersonovu návrhu dva zásadní nedostatky. První spočívá v tom, že opatření není připraveno pro případ, kdy se dvě složky moci spojí proti složce třetí. A to je právě riziko, které bylo zmiňováno v předešlém listu č. 48. Druhým nedostatkem je samotný proces svolávání shromáždění, kdy časté výzvy tohoto druhu vládu zbavují úcty. Kdyby o ústavních problémech často rozhodovala celá společnost, je nebezpečí, že rozněcováním vášní bude narušován společenský pořádek.³³² Madison se v tomto bodě opět inspiroval v Montesquieuovi, a sice již výše zmiňovanou kapitolou *O rozkladu principu demokracie*,³³³ jež pojednává o rizicích přímé demokracie. Jeffersonův

³²⁸ Srv. Carey, G. W. - McClellan, J., in: Madison - Hamilton - Jay, *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 262. Srv. Montesquieu, Ch., *O duchu zákonů I*, Praha 2010, 2, XI, 6.

³²⁹ Jefferson, T., *Notes on the State of Virginia*, 1781. Spis je rozdělen do 23 kapitol a Jefferson se tímto tématem zabývá v kapitolách č. 13 a 14 (Constitution a Laws), str. 176–248. Klíčová pasáž je na str. 191–198 (obecně až do konce třinácté kapitoly na str. 213), kde Jefferson vyjmenovává obsah všech tří složek moci - exekutiva: guvernér volen na tři až sedm let; judikatura: rozdělena mezi několik soudních dvorů; legislativa: složena ze dvou komor, dolní komoru nazývá sněmovnou delegátů a navrhuje dva kandidáty za každý stát. Horní komoru nazývá senátem a navrhuje 24 členů. Jefferson dále požaduje, aby zástupci zákonodárné moci splňovali kvótu vlastnictví 100 akrů půdy v neosídlených oblastech a 25 akrů v již osídlených, což je průkazně ovlivněné Lockem a jeho spoluautorstvím na dokumentu ústava státu Karolína. Citace je z londýnského druhého vydání z února 1787. První vyšlo anonymně v Paříži o dva roky dříve.

³³⁰ Srv. Hamilton, A., Madison, J., Jay, J., *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 275.

³³¹ Srv. Jefferson, T., *Notes on the State of Virginia*, 1787, str. 191–192.

³³² Srv. Hamilton, A., Madison, J., Jay, J., *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 276.

³³³ Srv. Montesquieu, Ch., *O duchu zákonů I*, Praha 2010, 1, VIII, 1–3.

návrh tudíž shledává technicky značně obtížným a nevhodným i z toho důvodu, že obsahuje závažné teoretické vady a vedl by k tomu, že budou vášně převažovat nad rozumem. V listu č. 50 proto předkládá návrh zavést pravidelně se opakující volby.³³⁴ To je podle Madisona odpověď na to, jak se vyhnout navrhovaným korekcím v ústavě. Ty navrhoval Jefferson prostřednictvím shody dvoutřetinové většiny dvou složek moci na tom, že je třeba ústavu změnit prostřednictvím shromáždění. Nicméně ani toto řešení Madison nakonec nepodpořil a to z toho důvodu, že by bylo velice těžké vymezit vhodný časový odstup mezi volebním obdobím. Dochází tudíž k závěru, že federální ústava by neměla podléhat žádným korekcím, že by měla být vytvořena tak, aby zůstala neměnná, jakožto záruka stability (ponechme stranou ústavní dodatky). List č. 51 představuje jeho závěrečný příspěvek otázce dělby moci. List navrhuje řešení problému, jak udržet nezbytnou ústavní dělbu moci. Věřil, že jedinou cestou je dosáhnout takového vnitřního uspořádání vlády, kdy se její složky budou samy navzájem udržovat v patřičných mezích.³³⁵ Například soudní moc bude podléhat kontrole tím, že soudce nejvyššího soudu bude jmenovat prezident a potvrzovat senát. Stejně tak dochází k odlišnému termínu voleb do kongresu a termínu voleb prezidenta. V principu jde o to, že systém brzd a protiváh je jedinou možnou zárukou stability ústavy. Striktní oddělení mocí tyto jistoty nevytváří, a proto je třeba vytvořit systém vzájemných kontrol, které svým způsobem umožňují částečné mísení jednotlivých mocenských složek. Odborný popis těchto mechanismů se stal obsahem prvních tří oddílů I. článku ústavy. Posledním místem, které se explicitně odvolává na Montesquieua (zmínka z listu č. 81 je již zcela marginální) je Hamiltonův list č. 78. Autor otevírá téma slabší pozice soudní moci, což je názor, který zastával již Montesquieu.³³⁶ Soudnictví je už povahou výkonu funkce pro politická práva systému vždy nejméně nebezpečné, jelikož má nejmenší možnost je ohrožovat nebo poškozovat.³³⁷ Hamilton proto navrhuje, aby soudy disponovaly naprostou nezávislostí, která je nezbytná zejména v ústavním systému. A to z toho důvodu, že soudní moc může společnost destabilizovat pouze tehdy, když se spojí s mocí výkonnou nebo zákonodárnou. Sama o sobě žádnou hrozbu nevytváří. To je opačně vyváženo tím, že žádný zákonodárný výnos nesmí odporovat ústavě,³³⁸ protože je nejvyšším zákonem země. Soudy se tudíž stávají prostředníkem mezi lidem a zákonodárným tělesem, a rovněž i záštitou ústavního systému proti zákonodárné moci. Hamilton následně navrhuje, aby záruky správně fungující soudní

³³⁴ Srv. Hamilton, A., Madison, J., Jay, J., *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 279.

³³⁵ Tamt., str. 263 - komentář.

³³⁶ Srv. Montesquieu, Ch., *O duchu zákonů I*, Praha 2010, 2, XI, 6.

³³⁷ Srv. Hamilton, A., Madison, J., Jay, J., *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 414.

³³⁸ Tamt., str. 416.

moci byly zaručeny tím, že soudci budou být bezúhonní a jmenováni na neomezenou dobu, což je vhodnou motivací k tomu, aby tuto pozici vykonávali bez ohledu na výnosnou soukromou praxi.

Projev v ratifikačním konventu v New Yorku s poukazem na dělbu moci

Důležitou pasáží, která následovala sérii *Listů federalistů*, byl Hamiltonův projev z 27. června 1788, což je asi měsíc po sepsání posledního Listu č. 85.³³⁹ Hlavním poselstvím celého projevu bylo přesvědčit nerozhodné voliče státu New York o výhodách navrhované federace. Ten totiž s rozhodnutím dost otálel. Projevu předcházela úspěšná ratifikace osmi států, ke schválení ústavy už tak zbýval pouze jediný (9/13).³⁴⁰ New York byl státem, za který kandidoval Hamilton, dva další zástupci (Yates a Lansing Jr.) ovšem z ústavního konventu odjeli a ratifikaci odmítli podpořit. Yates následně přešel do antifederalistického tábora. Hamilton musel proto vynaložit veliké úsilí, aby občany státu New York přesvědčil sám. Severní Karolína a Rhode Island veřejně oznámily, že požadují dvanáct pozměňovacích návrhů, jinak ratifikaci neschválí. Lansing požadoval výrazné posílení článků konfederace, navrhované rozsáhlé ústavní změny proto nepřijal.

Série projevů v New Yorku způsobila výraznou reakci ze strany některých antifederalistů, tradičních odpůrců Hamiltona (kromě Lansinga Jr., i Yates, Clinton a další). Šlo o otevřenou konfrontaci, které se, na rozdíl od konventu ve Filadelfii, účastnila široká veřejnost, což umocnilo vzájemnou averzi z obou stran. Vítězství federalistů bylo takřka na dosah, což Hamiltonovi poskytovalo určité výhody, ale aby byl jeho úspěch dokonán, usiloval o to přesvědčit představitele státu, který sám zastupoval. To vedlo k napětí. Vzájemné osočování přešlo až v hádku, kterou ukončil guvernér Clinton tím, že jednání z 27. června odročil na další den, což neuniklo tisku, kde byl průběh rokování detailně rozveden. Newyorský ratifikační konvent tím získal ještě větší pozornost.³⁴¹ V úvodu Hamilton předesílá, že lidé spíše vidí negativní důsledky navrhovaných změn, než jejich pozitivní příspěvek a následně přechází k nutnosti zavedení mocenského principu brzd a protiváh, tj. důrazu na nová pravidla dělby moci. Nová ústava, založená hlavně na svobodě, potřebuje dvě věci ke svému fungování: Svobodné zastoupení a princip vzájemné mocenské kontroly.³⁴²

³³⁹ Hamilton, A., *Writings*, New York 2001, str. 502–511.

³⁴⁰ New York byl nakonec až jedenáctým státem v pořadí ratifikace.

³⁴¹ Srv. Chernow, Ron, *Alexander Hamilton*, New York, 2004, str. 267.

³⁴² Srv. Hamilton, A., *Writings*, New York 2001, str. 502.

Hamilton dále pokračuje, že v navrhovaném konceptu není žádná složka moci, ve které by byla zastoupena společně celá legislativa a exekutiva. Systém je natolik propracovaný a vyvážený, že je na čase mu dát důvěru, kterou si zaslouží. Tento systém je tak organizačně naplánovaný, tak dovedně vymyšlený, že je téměř nemožné, aby jej nekompetentní, nebo i podlé zájmy mohly ovládnout. Je proto třeba, aby tomuto systému, tak detailně propracovanému, byla dána důvěra a moc.³⁴³ Hamilton opět připomíná nebezpečí, které v sobě skrývá riziko propojení zákonodárné a výkonné moci, nebo absence tří svébytných mocenských částí. Rovněž tvrdí, že armáda bude podléhat prezidentovi a tím nebude hrozit, že se stane nástrojem vládnoucích, protože prezidenta bude volit lid (s důrazem na oblibu Washingtona). Je rovněž přesvědčen o tom, že dělbou moci mezi kongres, prezidenta a soudní tribunály dojde k umenšení konfliktů, které v předešlých starobylých republikách a královstvích vytvářely spory mezi šlechtou, měšťany a králem.³⁴⁴ Jádrem celého projevu se stal Montesquieu, se svým konceptem dělby moci, její vzájemnou kontrolou a posílením suverenity členských států v jednotné federaci. Je to velmi příkladná ukázka toho, jaký důraz byl na odkaz tohoto francouzského autora kladen. Občané New Yorku nakonec ústavu přijali, i když jí doporučoval pouze jediný zástupce tohoto státu.

³⁴³ Tamt., str. 503.

³⁴⁴ Srv. Hamilton, A., *Writings*, NY 2001, str. 508–509.

David Hume a teorie zájmových skupin

Vliv Humea na americké otce zakladatele je na rozdíl od Lockeova výrazný a přímý, oproti Montesquieuovi ale podstatně užší, konkrétně je omezen na jediné téma, a tím byly potíže s frakcemi (factions). Lze konstatovat, že potíže, které přináší existence frakcí, jsou daní za svobodu. V Humeově díle nejsou omezené na pouhou oblast stranictví, jak se často mylně interpretuje, nýbrž platí na všechny mezilidské vztahy ve veřejném prostoru. Dokonce se mohou projevat i ve střetech mezi členy stejné pokrevní linie, zejména v rozvětvených rodinách mnohasetleté tradice, což rozšiřuje jejich vliv i do veřejné sféry.³⁴⁵ Hume byl politicky blíže k whigům než k toryům. Převažuje mínění, že měl zároveň moderní názory, ale byl i obhájcem tradic, a tak nespadal pod žádnou z hlavních stran britské politické tradice. Používal argumentaci obou stran a prosazoval jak zachování královského majestátu, tak i rozšíření pravomocí parlamentu. Podle rakouského historika filosofie Wolfganga Röda bývá Hume často řazen k osvícenským filosofům a generačně patří k osvícenskému věku, přestože jeho myšlení nelze jednoznačně jako osvícenské charakterizovat. Vykazuje sice kritický rys, který je určující pro osvícenství obecně, ale jeho kritika je namířena i proti různým názorům, které bývají obvykle považovány za osvícenské, zejména proti přesvědčení, převládajícímu jak u racionalistů, tak u empiriků, že je teoreticky a prakticky možná definitivní jistota. V tomto ohledu připravoval cestu spíše antiosvícenství.³⁴⁶

S tím se objevují pochybnosti ohledně toho, jak se vlastně stavěl k politické praxi své doby. Podporoval více krále a jeho dvůr, nebo parlament a s ním i lid, který mu stále více vyjadřoval podporu na úkor krále? Dostatečně výmluvný je tento úryvek: „Mým záměrem vůbec není to, že bych nechtěl lidu přiznat tu roli, že je jednou ze součástí samotných základů vlády, protože je to jeho nepochybnitelné a posvátné právo. Mým záměrem je poukázat na to, že tato role zřídka nabyla nějaké konkrétní obrisy, a už vůbec nikdy nedošlo k tomu, že by se lid podílel na moci v plném rozsahu. Z tohoto důvodu musí být přijata jiná forma vlády, než bylo doposud zvykem.“³⁴⁷ Zde je nepochybně whigem. Hume kritizuje politickou roli lidu v Anglii, kde převažuje vliv krále a jeho dvora, a kde je parlament stále pouhým doprovodným (i když s podstatně větším vlivem než kdysi) tělesem vlády. Podle jeho názoru nedisponuje lid adekvátním podílem na vládě, jakožto celku obsahujícího jak zákonodárnou, tak i výkonnou moc. Oblast soudní moci nebyla v tehdejší Anglii ještě samostatná. Je ovšem

³⁴⁵ Srv. Hume, D., *Essays Moral, Political, Literary*, Indianapolis 1985.

³⁴⁶ Srv. Röd, W., *Novověká filosofie II. Od Newtona po Rousseaua*, Praha, str. 397.

³⁴⁷ Hume, D., *Essays Moral, Political and Literary*, Indianapolis 1985, str. 474.

přesvědčen o faktu, že každá strana či frakce musí být věrná principům a programu, které vyznává. Tím získává tvář a název, což přináší voličskou základnu. V současné době nemůže být žádná strana vytvořená bez podpory filosofického či spekulativního aparátu, který je od počátku součástí její politické existence. Každá z frakcí, do kterých je národ rozdělen, vytvořila strukturu na základě dřívější praxe, aby chránila režim činností, které sleduje.³⁴⁸ Následuje jeho popis tehdejšího stranického rozdělení. Jedna (strana) je složena z těch, kteří jsou obhájci absolutního božského práva králů – toryové. Král disponuje božským právem nedotknutelnosti a případné ohrožení jeho svátosti je nebezpečnějším, než jím je riziko tyranie. Ti druzí jsou whigové, kteří zastávali hodnoty konstituční monarchie, protože podporovali myšlenku vlády delegované se souhlasem lidu. Hume deklaruje smluvní vztah, jako zásadní podmínku liberálů, čímž se stává nezpochybnitelnou opozicí králi a původnímu uspořádání. Whigové předpokládají, že existuje určitý druh původní smlouvy, skrze kterou si mlčky vyhrazují právo bránit se svému svrchovanému vládci (suverénovi), kdykoliv shledají, že jsou jím poškozováni, i přes to, že do jeho rukou svěřili svou moc dobrovolně.³⁴⁹

Frakce

Hume odvodil téma zájmových skupin z náboženského frakcionářství, které bylo v Anglii jednou z hlavních příčin destabilizace společnosti během 17. století. Byl přesvědčen, že zájmové skupiny jsou jevem smíšené vlády (a to jak v parlamentu, tak i na dvoře krále) a to nikoli pouze ve formě stranictví, ale napříč celou společností, zejména právě v oblasti náboženských otázek. To nahlížel jako hrozbu pro stabilitu Anglie. Proto hledal stabilizační procesy, respektive to, co by vedlo k tvorbě společenského blaha a prosperity. Kromě náboženství byl dalším faktorem vzniku frakcí vztah mezi šlechtou a ostatními třídami (zejména měšťanstvem), které bohatly z obchodu.³⁵⁰ Postupně dospěl k závěru, že hlavním rizikem harmonické společnosti je existence frakcí, které vznikají všude, kde není nastolena despotická vláda.³⁵¹ Podle F. McDonalda se tématem frakcí Hume dále zabýval z toho důvodu, že nesouhlasil s kritikou politické praxe Roberta Walpolea, tehdejšího ministerského předsedy, kterého Henry St. John Bolingbroke opakovaně obviňoval z vytváření korupčního

³⁴⁸ Srv. tamt., str. 466.

³⁴⁹ Srv. tamt., str. 466.

³⁵⁰ Srv. tamt., Mil. 60. Zkratka Mil. vyjadřuje v tomto případě jméno Petera Milicana, profesora filosofie na univerzitě v Oxfordu, který připravil texty Humea pro kompletní vydání na stránkách davidhume.org.

³⁵¹ I v despotii jsou frakce možné, jejich dopad je o to zhoubnější. Despota, který drží moc pevně, však vznik frakcí neumožní. Viz tamt., Mil. 59–60.

prostředí v anglické politice. Hume na obranu Walpolea prohlásil, že příčinou není jeho politická činnost, ale frakce, které tuto korupci způsobují.³⁵²

Hume napsal dva klíčové eseje k tomuto tématu a v případě toho prvního jde o jeden z jeho nejdůležitějších příspěvků v oblasti politické filosofie. Oba vyšly v kolekci přednášek, úvah a esejů na téma etika, literatura a politika s názvem *Essays, Moral, Political, and Literary* poprvé v letech 1741–1742.³⁵³ Definitivní podobu těmto esejům Hume dal až v letech 1753–1754. Přestože je Hume znám především jako filosof a autor *Pojednání o lidské přirozenosti*,³⁵⁴ největší komerční úspěch zaznamenal historickými spisy a výše uvedenou sbírkou esejů. V našem případě jde konkrétně o studie s názvy *Of Parties in General* a *Of the Coalition of Parties*. První byl napsaný s největší pravděpodobností už v roce 1741 a druhý patrně 1742, ale poprvé publikovaný až o dekádu později v druhém svazku.³⁵⁵ V prvním svazku nebyl druhý esej otištěn patrně z toho důvodu, že je s prvním v některých bodech analogický, nebo nebyl v té době ještě zcela dokončen.

Pojem frakce Hume ve svých spisech uvedl celkem ve sto padesáti případech a typickým znakem jeho užívání bylo to, že jej často spojoval s pojmem násilí. Nicméně frakce považoval za hnací sílu, která lidstvu vytyčuje směr a je součástí lidské přirozenosti.³⁵⁶ V obsáhlém spisu *The History of England* (1754–1762) je kombinace slov frakce a násilí, nebo spojení *nebezpečné frakce* uvedené v desítkách případů, z převážné většiny v souvislosti s náboženskými konflikty.³⁵⁷ Z používání pojmu můžeme vyčíst to, že jejich existenci nahlížel výrazně negativně. Řada frakcí, do kterých byl národ rozdělen a mnoho revolucí, s kterými byla veřejnost konfrontována, vedlo k tomu, že otrávil a zničily lidský smysl pro společenskou čest a dekorum.³⁵⁸ Stranictví a frakce používal jako synonyma a oboje bylo v jeho době ještě všeobecně vnímáno negativně. Byl si však vědom toho, že je to nevyhnutelná daň za stále se navyšující míru politické svobody. To postupně vedlo k jeho snaze minimalizovat jejich rizika přijutím toho faktu. Jejich přemíra vedla o sto let dříve k nutnosti zasáhnout pomocí armády. Oliver Cromwell prohlásil, že funkci lorda protektora

³⁵² McDonald, Forrest, *Novus Ordo Seclorum: The Intellectual Origins of the Constitution*, Lawrence 1985, str. 211.

³⁵³ Pro účely této práce bylo použito vydání Hume, D., *Essays Moral, Political, and Literary*, Indianapolis 1987 a národní certifikovaný portál davidhume.org.

³⁵⁴ Hume, D., *An Enquiry Concerning Human Understanding*, London 1748.

³⁵⁵ Třetí klíčový esej, i když méně uváděný, je v souvislosti s tématem frakcí *Idea of a Perfect Commonwealth* z roku 1777.

³⁵⁶ Srv. Spencer, Mark G., *Hume and Madison on Faction*, in: *The William and Mary Quarterly*, Vol. 59, No 4, 2002, str. 879.

³⁵⁷ Srv. tamt., str. 878.

³⁵⁸ Srv. Hume, D., *The History of England*, London 1754–1761, H 65.86.

(veřejného ochránce) přijal z toho důvodu, aby zachoval mír v národě. Situace v parlamentu se totiž vymkla z rukou kvůli zuřivému nepřátelství několika frakcí soupeřících o moc. Poslanci, kteří odmítali frakcionářské násilí, byli v menšině a nemohli vytvořit funkční demokratickou vládu.³⁵⁹ Cromwell parlament vojensky rozpustil, aby zabránil návratu (nedávno skončila občanská válka) krveprolití a anarchii.

V následujících úvahách se Hume zamýšlí nad tím, jak rizika plynoucí z existence frakcí omezit na co nejnižší míru, aniž by bylo nutné ponechat armádu jako pevnou součást vlády.³⁶⁰ Esej *Of Parties in General* začíná tvrzením, že nejdůležitějším článkem společnosti je zákonodárná moc.³⁶¹ Podle Humea je nadřazena vědě i umění a důvodem k tomuto tvrzení mu je záruka bezpečí, které zajišťuje legislativa, a které je předpokladem mírového soužití.³⁶² Následuje klíčová pasáž o tom, jak by otcové zakladatelé a strůjci moci zákonodárné měli být následně uctíváni a respektováni, stejně tak opačně by měli být nenáviděni ti, kteří vytvářejí sekty, sdružení a frakce. Zájmové skupiny totiž rozvracejí vládu a zákony činí neplodné, rovněž způsobují urputná nepřátelství mezi občany téhož národa, namísto toho, aby si navzájem pomáhaly a jedna druhou chránily.³⁶³

Doslovný překlad pojmu *factions* je problematický. Obecně se překládá spojením zájmové skupiny, což je asi nejuvýstižnější, ale doslovné znění je frakce, nebo zlomek. Překlad tohoto pojmu často vytváří nejasnosti, protože neexistence přesného ekvivalentu v češtině vede většinou k tomu, že se pojem *factions* překládá jako stranictví spojené s frakcionářstvím.³⁶⁴ Frakcionářství se ale týká především politických uskupení, zatímco Humeovo užití překonává pouhou oblast politiky, přinejmenším proto, že pojem *factions* uplatňuje i v kontextu náboženské víry. Hume nikde nestanovuje přesná pravidla užití, z obou esejů je ale patrné, že nemá na mysli pouhé stranické či mezistranické pŕtky. Zájmové skupiny proto mohou vznikat napříč celou strukturou společnosti. Za klasický příklad lze

³⁵⁹ Srv. tamt., H 61.14.

³⁶⁰ Srv. Hume, D., *The History of England*, London 1754–1761, H 61.97.

³⁶¹ Srv. Hume, D., *Essays Moral, Political, and Literary*, Indianapolis 1987, Mil 54–55. Srv. Locke J., *Dvě pojednání o vládě*, Praha 1965, str. 202; Montesquieu Ch., *O duchu zákonů I*, Praha 2010, 2/XI/6 a Hamilton, A., Madison, J., Jay, J. *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 271.

³⁶² Srv. Hume, D., *Essays Moral, Political, and Literary*, Indianapolis 1987, Mil 54–55. Spojení *záruky bezpečí* je patrný odkaz na Hobbesova *Leviathana*, Praha 2009, str. 89.

³⁶³ Tamt., Mil 55–56.

³⁶⁴ Rudolf Kučera pojem frakcí rozvádí následně: „Každá společnost je zcela přirozeně rozdělená na nejrůznější zájmové skupiny, *factions*, což je pojem Davida Humea, jenž je v českém překladu uváděn jako stranictví, což není adekvátní. Tyto zájmové skupiny jsou konfliktní, přičemž je ale třeba mít na mysli, že jsou výrazem lidských svobod. Zájmy jsou výrazem lidské povahy a jejich nejčastější příčinou jsou majetkové rozdíly, odpovídající rozdílnosti lidských schopností. Příčiny *factions* tedy nelze odstranit, lze však omezovat jejich účinky.“, in: Kučera R., *Politologická historie demokracie*, Ústí nad Labem 2013, str. 124.

uvést lobbying, který se neomezuje na pouhou politickou soutěž, i když ji ovlivňuje. Jedná se o problematiku vstupů a výstupů, kdy se vstupem myslí zájmy běžných občanů a výstupem pak politická rozhodnutí, která vedou k bezprostřednímu přerozdělování státních prostředků. Celá politická struktura je tvořena frakcemi – tj. zájmovými skupinami. Ty se na danou problematiku dívají odlišným pohledem, protože sledují odlišné zájmy, což vytváří pnutí v celé společnosti.

Se zvyšujícím se důrazem na demokratické principy se tudíž dala očekávat zvyšující se počty zájmových skupin. Hume tvrdí, že problematika frakcí je mnohonásobně komplexnější v liberálních systémech, než v systémech absolutistických. V despotii zájmové skupiny nejsou, protože je prosazován pouze zájem vládce – despoty a každý jiný zájem je potlačován. Jedinou výjimkou může být období bezprostředně před pádem despoty, když opozice osnuje převrat. Podle jeho názoru je hlavním problémem moderní politiky to, že v liberálních systémech vytvářejí zájmové skupiny v zákonodárné moci napětí. Frakcionářství podkopává vládu, zpochybňuje zákony, a vytváří nepřátelskou atmosféru mezi občany totožného státu, namísto toho, aby si vzájemně pomáhali a navzájem se chránili. Z frakcí se postupem let stane nebezpečný plevel, který stále hlouběji zapouští své kořeny a může ohrozit funkčnost zákonodárského tělesa.³⁶⁵

Rozdělení zájmových skupin

Následuje podrobný rozbor různých typů zájmových skupin. Hume je dělí na soukromé čili osobní (private) a reálné čili obecné (real). Reálné dále na tři podskupiny: frakce z určitého zájmu (interest), nebo z principu či zásady (principle) a třetí z náklonnosti čili sympatie (affection):

- I. soukromé/osobní – (private)
- II. reálné/obecné – (real) :
 - A. zájem (interest)
 - B. princip či zásada (principle)
 - C. náklonnost čili sympatie (affection)

Soukromé zájmové skupiny jsou založené na přátelství či nepřátelství a je proto logické, že se objevují zejména v menších uzavřených celcích. Jako příklad uvádí městské italské

³⁶⁵ Srv. Hume, D., *Essays Moral, Political and Literary*, Indianapolis 1985, Mil. 55–56.

republiky.³⁶⁶ Jejich podstata spočívá v tom, že přátelství či (jako tomu bylo často právě ve Florencii za vlády Medicejských) pokrevní příbuzenství, může vytvářet společné zájmy, i přes to, že není patrná shoda ve věci faktických zájmů či principů. Například přátelství či pokrevní příbuzenství může upozadit výši vytváření obecného blaha na úkor rodiny či kolegiálních konexí. Primárním cílem pro ně není společenský zájem, ale přátelství či pokrevní příbuzenství mezi subjekty.

Reálné čili obecné jsou podle Humea v anglické politické praxi přítomné podstatně více. Reálné frakce založené na zájmech (II.A) považuje za nejvíce pochopitelné a omluvitelné.³⁶⁷ Preferuje reálné zájmové skupiny, protože soukromé frakce odhlíží od racionálního jednání a uzavírají spolupráci i na základě osobních vztahů nebo pokrevní příbuznosti. Ty sice zajisté mohou vykazovat racionální kalkul, ale ne z hlediska společnosti. Oproti tomu reálné zájmy jsou často předmětem sporů, protože nedochází ke shodě v oblasti vytváření společného blaha. Do problematiky zde vstupuje širší veřejnost a politici jsou těmi, kdo rozhoduje. Frakcionářství proto vzniká, i tehdy, kdy jeho zdrojem nejsou mezilidské náklonnosti a konflikty, ale odlišné názory. V anglickém politickém myšlení tehdejší doby se naopak často tvrdilo, že zájmové skupiny jsou až plodem konfliktů mezi odlišnými politickými frakcemi. Frakce mohou podle Humea vznikat i při nekonfliktní politické činnosti, a sice z odlišnosti názorů.

Principiálních zájmy (II.B), mají obvykle původ v rozdílné věrouce a jsou podstatou náboženských sporů. Jejich počet byl tehdy značný, v Anglii byly desítky náboženských frakcí. Na rozdíl od reálných zájmů je jejich poznávacím znakem specifická existence interpretace bible. Frakce vzniklé na principech podstatně více komplikují fungování parlamentu, protože předmětem jejich zájmu není téma přerozdělování veřejných prostředků, ale především čistě teoretická spekulace, která nemusí zůstat omezena pouze na oblast náboženství, ale může dále přecházet i do teorií o ideální podobě světské moci. Podle Humea jsou frakce vzniklé z odlišných principů plodem moderního myšlení.³⁶⁸ Tyto rozdíly mohou rovněž vést k zpochybňování stávající podoby výkonu moci jakožto celku a tím v sobě skrývají značné riziko. Může rovněž dojít k situaci, kdy se z pohledu církve jedná o frakci

³⁶⁶ Srv. tamt., Mil. 56–57.

³⁶⁷ Srv. Spencer, Mark G., *Hume and Madison on Faction*, in: *The William and Mary Quarterly*, Vol. 59, No 4, 2002, str. 879; srv. též: Hume, D., *Essays Moral, Political and Literary*, Indianapolis_1985, Mil. 59–63.

³⁶⁸ Tamt., Mil. 60.

zájmovou, nikoliv principiální.³⁶⁹ Tato skupina (principiální zájmy) se vyznačuje nejvyšší mírou násilí.³⁷⁰

Třetí podskupinou reálných zájmů (II.C) jsou ty, které vycházejí z náklonnosti či z citové blízkosti, ovšem jen ze strany těch, kteří mezi sebou nejsou v příbuzenském vztahu a rovněž nejsou osobní přátelé či nepřátelé. Hume je přesvědčen o tom, že opačný stav, tj. nesympatie, může vést k zásadním sporům, jež jsou iracionálního původu.³⁷¹ Podstatou takového frakcionářství je negativní přístup k subjektu, ke kterému cítíme otevřené nesympatie, které jsou omezené na pouhou oblast osobního postoje (intimate). Mezi takovými frakcemi nemůžeme nacházet vysokou míru adekvátního argumentačního přístupu, ale spíše podjatost, která zamezuje vhodné podobě spolupráce. Hume tvrdí, že i u tohoto druhu zájmových skupin hrozí vysoká míra násilí. Obvyklým kritériem se zde stává ztotožnění s vládou (s vládcem), nebo přístup v podobě opozice. Jde tedy o sdílení totožných či odlišných politických postojů. Krása a mocenská síla majestátu se stává zdrojem míry štěstí pro každého jednotlivce.³⁷²

Podle Huma je problematika zájmových skupin plodem moderního myšlení a moderní politické praxe smíšené podoby vlády. Je též přesvědčen, že vytvoření bezpečných mechanismů zákonodárství s ohledem na problematiku zájmových skupin, je v tomto případě stejnou utopií, jako vynález perpetua mobile či elixíru mládí.³⁷³ Lze se snažit minimalizovat negativní dopady zájmových skupin, ale nikdy nelze odstranit jejich faktickou přítomnost v zákonodárné moci. Jak už bylo řečeno, Hume dodává, že frakcionářství je výrazně omezeno v despotických vládách, protože se zde moc hromadí v rukou jednoho vládce, který se obklopuje svými sympatizanty. Rovněž v absolutní monarchii, kdy ovšem panovník nevládne jako despota či tyran podle své vůle a rozmaru, ale podle zákonů garantovaných bohem.³⁷⁴ Průběh 17. století v Anglii však ukázal, že absolutní forma vlády je už u lidí neakceptovatelná a na politickou scénu přichází nová podoba vlády smíšené. Dalším důležitým momentem je to, že Hume obdobně jako Montesquieu naznačuje, že velikost republiky je přímo úměrná četnosti frakcí. Jedná se o pasáž z eseje *Idea of a Perfect Commonwealth*: „Častý je poněkud zkreslený názor, že žádný velký stát, jakými jsou Velká Británie či Francie, by nikdy nemohl být uspořádán do stabilní společnosti, nýbrž je možné ji vytvořit pouze ve městě nebo na

³⁶⁹ Tamt., Mil. 61–62.

³⁷⁰ Srv. Spencer, Mark G., *Hume and Madison on Faction*, in: *The William and Mary Quarterly*, Vol. 59, No 4, 2002, str. 880; srv. též Hume, D., *Essays Moral, Political and Literary*, Indianapolis 1985, Mil. 62–63.

³⁷¹ Tamt., Mil. 63.

³⁷² Srv. tamt., Mil. 63.

³⁷³ Tamt., Mil. 59–60.

³⁷⁴ Tamt., Mil. 55–56.

malém území. Opak je více než pravděpodobný. Ačkoli je obtížnější vytvořit republikánskou vládu v rozsáhlé zemi než ve městě, existuje více možností, jak ji udržet stabilní a jednotnou, pokud dojde k jejímu vzniku.³⁷⁵ Řešením je omezení rizika dopadu frakcí na společnost. Hume tvrdí, že frakce jsou nejvíce přítomné ve svobodném systému, který má prvky lidovlády.³⁷⁶ Jedním z řešení je zachování regionální formy samosprávy (město se snadněji shodne na stejné představě vlády), protože na větším územním celku je vhodnější praktikovat monarchii.³⁷⁷ Vychází ovšem ze značných změn v politické praxi Anglie sedmnáctého století a dospívá k závěru, že monarchie již nebude nadále udržitelná a míra frakcí se proto bude nadále zvyšovat úměrně zvyšování požadavků svobody. Hume byl přesvědčen, že politický systém bude stále více směřovat k liberálním principům a frakce budou ohrožovat společenskou stabilitu.

Zájmové skupiny v americké ústavnosti

Vliv Huma na *Listy Federalistů*

Nikoli pouze odkaz Humea, ale celé skotské osvícenské myšlení mělo veliký dopad na teorie otců zakladatelů. Hume byl z této tradice nejvýznamnější a to podstatně více, než Adam Smith.³⁷⁸ Obecně je za klíčovou pasáž *Federalisty* označován Madisonův list č. 10 a celý jeho obsah je přímo ovlivněn odkazem Humea a skotské myšlenkové tradice.³⁷⁹ Madison se v něm věnuje výhodám federativního uspořádání, které si podle jeho názoru zaslouží nejdůkladnější pozornosti pro svůj sklon potlačovat a omezovat stranické pŕtky.³⁸⁰ Madisonova specifikace je následná: „Stranictvím rozumím to, když je skupina občanů – ať již tvoří menšinu či většinu – spojena a poháněna společnou pohnutkou, vášní či zájmem, jež jsou v rozporu s právy jiných občanů nebo s trvalým a celkovým zájmem společnosti.“

Podle Madisona existují dva základní postupy, jak zlořády stranictví léčit:

³⁷⁵ Hume, D., *Essays Moral, Political and Literary, Essay XVI: Idea of Perfect Commonwealth*; in: Davidhume.org, IPC 69, Mil 527–528; Montesquieu tvrdil, že taková společnost musí být republikou. Viz Montesquieu, *O duchu zákonů*, I. 2, IX, 2–3.

³⁷⁶ Tamt., Mil 55–56; srv. též CP 18, Mil 500–501. Svoboda je v souladu s přirozeností člověka a míra náboženské netolerance se bude snižovat. Opakem bude vyšší míra frakcí ve společenské struktuře.

³⁷⁷ Davidhume.org; *Idea of a Perfect Commonwealth*; IPC 69, Mil 527–528; Hume doslova tvrdí, že „demokracie jsou bouřlivé.“

³⁷⁸ Smith byl ovšem o 12 let mladší a své přelomové dílo *O původu bohatství národů* publikoval až ve stejném roce, ve kterém došlo k vyhlášení nezávislosti amerických kolonií (1776). Hume zastával analogická stanoviska ohledně obchodu jako Adam Smith.

³⁷⁹ Srv. Spencer, Mark G., *Hume and Madison on Faction*, in: *The William and Mary Quarterly*, Vol. 59, No 4, 2002, str. 871–872.

³⁸⁰ Srv. Hamilton, A., Madison, J., Jay, J., *Listy Federalistů*, str. 70.

1. odstraněním jejich příčin
2. omezováním jejich účinků³⁸¹

První řešení je zcela v rozporu se zachováním svobody, které je hlavním znakem moderního ústavního principu. Klasickým příkladem je vláda jedné strany, tyranie či obecně vlády v období před vznikem smluvního vztahu (tj. v období, kdy neexistoval suverén). Druhé řešení je v zásadě neuskutečnitelné, neboť stranický (zájmový) princip je součástí podstaty fungování parlamentního systému. Naopak je potřeba říci, že ochrana schopností člověka vytvářet pluralitní prostředí je prvotním cílem moderního zastupitelství. Můžeme zde tedy vidět průkazný posun od anglického ústavního systému k americkému principu republikánské vlády.³⁸² Ten otázku zájmových skupin nepojímá jako realizační problém, ale jako jeden z prostředků k tomu, jak vytvořit parlamentní demokracii v té podobě, jak ji běžně známe v současné době. Jinými slovy, zakladatelé americké ústavnosti na základě studia rizik zájmových skupin vytvořili princip, který umožňuje demokratickou volební soutěž, která jednotlivým stranám poskytne legitimitu. Podle Madisona bude právě systém federace vhodným kontrolním mechanismem, který zachová stabilitu poměru většin a menšin v jednotlivých správních jednotkách (jednotlivých státech). A to proto, že v případě nespokojenosti poražené strany na úrovni jednoho státu, může federativní vláda fungovat jako pojistka, která zabrání případným nepokojům. Federální ústava vytváří v tomto ohledu šťastnou kombinaci: velké a společné zájmy jsou svěřeny ústřednímu zastupitelskému sboru, zájmy místní a dílčí, sborům jednotlivých států unie.³⁸³

Nejedná se tudíž o přímou demokracii, kterou otcové zakladatelé považovali za neuskutečnitelnou a škodlivou.³⁸⁴ Odlišné zájmy jsou omezeny principem zastupitelství a kontrolovány v jednotlivých republikách federativním zřízením. Zakladatelé téma zájmových skupin, které Hume v Anglii shledával jako značně problematické, zakomponovali do svého ústavního systému a eliminovali jejich negativní projevy založením federace. Negativní stránka stranictví v sobě sice nese riziko paralýzy běžného výkonu moci, jejich účinky³⁸⁵ lze ale omezovat tím, že menší regiony s vlastní samosprávou podléhají vyšší instanci, která je z legislativního hlediska zcela nezávislá na zájmových skupinách v samostatných státech.

³⁸¹ Tamt., str. 71.

³⁸² Madison pod pojmem republika „myslí vládu uskutečňovanou prostřednictvím zvolených zástupců“, srv. Hamilton, A., Madison, J., Jay, J., *Listy Federalistů*, str. 73.

³⁸³ Tamt., str. 74.

³⁸⁴ Tamt., str. 73.

³⁸⁵ Srv. Kučera R., *Politologická historie demokracie*, Ústí nad Labem, 2013, str. 124 a *Listy federalistů* str. 71.

Zájmové skupiny u Madisona a Hamiltona

Humea poměrně často zmiňoval Franklin a Jefferson opakovaně citoval z *History of England*, ale podle historika Marca G. Spencera měl Hume naprosto zásadní vliv především na Madisona. Humeovy politologické eseje a konkrétně i spis *History of England*, se staly hlavním zdrojem Madisonovy koncepce americké federace.³⁸⁶ Madison si Humea oblíbil během svých studií prostřednictvím svého spolužáka Williama Bradforda. Oba znali i spis *Pojednání o lidském rozumu (Treatise of Human Nature, 1740)*.³⁸⁷

Madison o tématu frakcí nepojednával pouze v *Listech federalistů*, ale také na ústavním konventu ve Filadelfii v létě roku 1787. Jedná se o jeden z nejdůležitějších textů mimo texty *Federalisty* (Projev ve federálním konventu o zájmových skupinách).³⁸⁸ Ve stručnosti zde tvrdí, že zájmové skupiny nejsou hrozbou pro vznik nové republiky, protože ve velkých republikách se riziko štěpení společnosti na protichůdné zájmy zmenšuje. Právo lidu volit si legislativu je principem svobodné vlády. Tento model vlády je v kombinaci s dalšími mechanismy způsobem ochrany lepší podoby politické reprezentace, která se tím vyvaruje riziku přílišné kontroly ze strany státu.³⁸⁹ Madison kritizoval silnou roli státu, ale jiní senátoři (účastníci Federálního konventu), jako například Roger Sherman ze státu Connecticut, naopak volají po silné národní vládě. Madison se z tohoto důvodu obával, že dojde k ohrožení osobních práv jednotlivců a tvrdí, že zásahy ze strany státu jsou obecným zlem. Následuje další část výměny názorů mezi Madisonem a Shermanem, kdy dochází k částečné shodě v tom, že problematika frakcionářství je přítomná zejména v malých státech (doslova tvrdí: v malých republikách převládá frakcionářství a útlak) a Madison navrhuje opatření k zajištění její velké rozlohy, která podle něj povede k udržení demokratických zásad. Stejně tak všechna vyspělá společenství minulosti byla rozdělená do různých frakcí či zájmových skupin – jako např. bohatí vs. chudí, patricijové vs. plebejci, věřitelé vs. dlužníci či různých náboženských frakcí, které se navzájem odlišovaly věroukami.³⁹⁰ Nejedná se tedy o nic nového, pouze je třeba vytvořit takový systém, který umožní udržet stávající míru svobody a vytvoří vzájemnou toleranci ke všem menšinám (obchodním, stranickým, etnickým, náboženským atp.). Madison následně otevírá téma majority vs. minority. Riziko útlaku menšin nevidí, omezení tohoto

³⁸⁶ Spencer, Mark G., *Hume and Madison on Faction*, in: *The William and Mary Quarterly*, Vol. 59, No 4, 2002, str. 869–870 a též 872.

³⁸⁷ Srv. *To James Madison from William Bradford, 25. december 1773*, in: Founders.archives.gov. [2024-06-08]. Podobně se Madison seznámil i s Blackstonem.

³⁸⁸ Srv. Madison, J., *Writings*, Boone 1999, str. 92–93.

³⁸⁹ Tamt., str. 92.

³⁹⁰ Tamt., str. 92.

rizika bude zaručovat fakt, že právě jednotlivec, který může rozhodovat sám za sebe a bude mít záruky osobní svobody, bude jednat čestně. Vzájemný respekt se sice mění se vzrůstajícím počtem členů společnosti, ale nevede k nerozhodnosti a podle Madisona snižuje riziko osobních pŕetek. Poté obratně přechází ke vztahu kolonistů s Velkou Británií a tvrdí, že zdroj takového ŕtlaku byl patrný již v době Řecka, Říma a Kartága, a nešlo o nic jiného, než o boj o moc. V případě amerických kolonií je toto riziko patrné zejména ze strany Velké Británie. Americké státy se tedy musí obávat rizika nespravedlnosti ze strany britské koruny, která sleduje jen vlastní zájmy. Těch docílí pouze v tom případě, že prosadí svou autoritu.³⁹¹ Madison v tomto projevu rovněž zmiňuje, že jsme svědky individuálního ŕtlaku i z důvodu odlišné barvy pleti, což bere jako argument k tomu, že případná federace by tomuto typu ŕtlaku rovněž zamezila. Následně sumarizuje, že závěr, který z toho můžeme vyvodit, je ten, že pokud je většina za stávajícího stavu spojena společným zájmem a dostane příležitost, práva menšin se stávají překážkou. V samostatných republikách vede jejich podoba vlády vždy k oportunismu a jediným řešením je rozšíření společenství (založení federace). Tím dojde ke vzniku velkého počtu zájmových skupin, což v první řadě bude mít za následek právě odstranění rozdílů mezi majoritními a minoritními skupinami, a v druhé řadě s tím ruku v ruce dosáhneme i toho, že při existenci velkého počtu zájmových skupin odpadne potřeba sjednocovat se za účelem posílení svých pozic směrem k vnějším hrozbám (Anglie).³⁹² Jednota bude v podobě federace, která uvnitř umožní existenci velkého počtu zájmových skupin. Madison je přesvědčen o tom, že federace bude zárukou harmonie mezi menšinami a většinami. A to ve všech sférách soužití, uvnitř i vně.

Madison základ svých výhrad a poznámek, které představil v létě na Federálním konventu ve Filadelfii, shromáždil již v dubnu téhož roku v textu s názvem *Neřesti politického systému Spojených států amerických (Vices of the Political System of the United States of America)*³⁹³. Zde tvrdí (od bodu 11/2), že všechny civilizované země jsou rozdělené do skupin odlišných zájmů. V republice je to nakonec většina, která prosadí zákony a motivy jakým je touha po spravedlnosti. Charakterové rysy či náboženská víra se v politice nikdy neukázaly jako spolehlivé.³⁹⁴ Rizika zájmových skupin a ŕtlaku se doposud projevovala zejména ve městech, která se plošně zaměřují na výrobu. Je to důsledek konjunkturalismu, jehož cílem je s ohledem na odlišné zájmy, zachovat výrobu bez ohledu na vnější nebezpečí.

³⁹¹ Srv. tamt., str. 93.

³⁹² Tamt., str. 93.

³⁹³ *Vices of the Political System of the United States of America, April 1787*, in: <https://founders.archives.gov>. [2024-06-08].

³⁹⁴ Madison, J., *Writings*, Boone 1999, str. 77.

Podle Madisona je to ale krátkozraké řešení, protože menší rozloha správní jednotky (v tomto případě tedy měst) vede ke snižování garancí osobních práv každého člena společnosti. Společné cíle většiny v malých státech vedou k útlaku menšin, protože zájmové skupiny v takovém společenství ztrácejí na rozmanitosti. Většina postupem času převáží a menšina se stává překážkou (v tomto případě) výrobním principům. Madison tvrdí, že čím větší je stát, tím menší riziko útlaku ze strany odlišných zájmů.³⁹⁵ Ve velkém počtu obyvatel dochází k velkému počtu odlišných zájmů, které povedou k harmonii. Malý počet obyvatel snižuje počet zájmových skupin na minimum a vede k ustavení neliberální většiny a výsledkem je útlak menšiny většinou. Velké společenství se rozpadá do rozmanitějších zájmů, které se navzájem kontrolují.³⁹⁶ Množství těch, kteří vyznávají totožné postoje, se zvyšuje, a to i ve formě vyššího počtu skupin, které sdílejí shodné zájmy. To vede ke snížení rizika vzniku několika hlavních většin, které budou utlačovat menšiny. Klíčové je tudíž vytvořit natolik suverénní vládu, že bude dostatečně neutrální mezi různými zájmy a frakcemi a bude schopna ochránit jednu část společnosti před napadením druhou částí.

Problematika zájmových skupin se na ústavním konventu neuzavřela. Z opozičního křídla, jehož nejvýraznější postavou byl Jefferson,³⁹⁷ se nadále ozývaly kritické hlasy, které Madisonovy příspěvky zpochybňovaly. Jedním z důvodů bylo stále opakované tvrzení, že stávající konfederace útlak nevytváří, naopak umožňuje zachování suverenity jednotlivých států. Vznik federace povede k útlaku ze strany federální vlády, která bude rozhodovat o tom, který stát porušuje ratifikované změny. V říjnu roku 1787 proto Madison zaslal Jeffersonovi obsáhlý dopis, ve kterém se jej snaží přesvědčit o nezbytnosti navrhovanou ústavu schválit. Opakuje body ze svého projevu ve federálním konventu ze 7. června 1787, nebo ze svých osobních zápisků z dubna téhož roku (*Vices of the Political System of United States of America*). Madison v dopisu také opět zmiňuje nevýhody malých republik. Žádná společnost v minulosti se nevyznačovala stejnorodým složením občanů.³⁹⁸ Různorodost je něco přirozeného, protože vždycky panují rozdíly, ať už majetkové (chudí vs. bohatí, věřitelé vs. dlužníci), nebo názorové, kdy někteří prosazují merkantilismus, jiní vlastnictví půdy; jiné skupiny upřednostňují manufakturní výrobu a hromadění finančních prostředků. Lidé rovněž uznávají odlišné politické autority a podle komodity, která je pro jejich obživu klíčová,

³⁹⁵ Srv. tamt., str. 78–79.

³⁹⁶ Srv. Spencer, Mark G., *Hume and Madison on Faction*, in: *The William and Mary Quarterly*, Vol. 59, No 4, 2002, str. 874.

³⁹⁷ Jefferson ale nebyl antifederalista, nýbrž republikán. Federalisty odmítal, protože je nahlížel jako ambiciózní projekt lidí, kteří sledují pouze své vlastní zájmy. Viz. *Thomas Jefferson to David Howell, 15. December 1810*, in: founders.archives.gov. [2024-06-08].

³⁹⁸ Madison, J., *Writings*, Boone 1999, str. 150.

upřednostňují priority v oblasti obchodu. Madison je přesvědčen o tom, že řada politiků či politických teoretiků nebo filosofů budou tato fakta nahlížet různě – nicméně je nezpochybnitelné, že většina má společné zájmy či cítí totožné vášně, což vede k útlaku menšin.³⁹⁹ Zůstává tedy otázkou, zda většina, která má nějaký společný zájem nebo cítí nějakou společnou vášně, najde dostatečné důvody k tomu, aby omezila či rovnou utlačovala menšinu. Jednotlivec nikdy nesmí být soudcem ve své vlastní věci. Pokud jsou dva jednotlivci zaujati zájmem nebo nepřátelstvím proti třetímu, jeho práva by nikdy nebyla bezpečně zaručena tím, že o ní bude rozhodovat většina ze tří. Budou dva tisíce lidí méně schopni utlačovat tisíc lidí? Nebo dvě stě tisíc – sto tisíc? Tato rizika mohou v takových případech omezit pouze tři motivy a Madison je Jeffersonovi vyjmenovává: 1. Striktní dodržování ohledu na menšinové či soukromé zájmy, které by vyplývalo z toho faktu, že i marginální postoje jsou součástí celku a tím i tvorby obecného dobra. To je ale samo o sobě nedostačující. Zkušenost prokázala, že obecný zájem přihlíží k zájmům menšin pouze okrajově. Přistupovat k tomu tak, že to, co je politické, je čestné, je tudíž pouhá maxima, která v reálné praxi neposkytuje žádné záruky. 2. Respekt či úcta k charakterovým rysům. Tento motiv není rovněž dostačující, protože menšině opět nezaručuje adekvátní záruky ve věci spravedlivého či nespravedlivého jednání ze strany většiny. Veřejné mínění je většina, a ta bude tím, kdo zhodnotí argumenty jednotlivce či menšiny. 3. Náboženství. Neúčinnost tohoto motivu je známa obecně. Lidé pod pláštěm víry přistupují často na taková řešení, která jsou v rozporu s jejich politickým přesvědčením.⁴⁰⁰ Madison je přesvědčen, že víra je ze všech tří výše uvedených bodů nejslabším motivem, protože v řadě příkladů z minulosti, kdy hrálo náboženství důležitou roli, došlo k přímému útlaku menšin, které ohrožovaly dogmatické učení v dané správní jednotce. Následuje pasáž, která je jádrem *Federalisty* č. 10, a jádrem celé problematiky zájmových skupin. Jedná se vlastně o samostatné zdůvodnění prospěšnosti federálního uspořádání. Madison se ptá: je-li existence rozdílných zájmů v republice nevyhnutelná, co je řešením toho, aby nedocházelo k útlaku ze strany větších skupin směrem k menším? Ve velké společnosti (federaci) jsou lidé rozděleni do tolika rozdílných spolků a vyznávají tolik rozdílných zájmů, že vytvoření většinové spolupráce s cílem utlačovat menšiny je podstatně obtížnější. A to jak na občanské, tak i na náboženské úrovni.⁴⁰¹ Madison se k tomuto tématu vrací ještě v listech č. 43, 45, 50, 51. Podle Marca G. Spencera se v tomto inspiroval články konfederace, kde absence federálního uspořádání neumožňuje

³⁹⁹ Tamt, str. 150.

⁴⁰⁰ Srv. tamt., str. 151.

⁴⁰¹ Tamt., str. 151, srv. Madison, J., Hamilton, A., Jay, J., *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 73–74.

adekvátní rozprostření zájmových skupin, protože v jednotlivých státech není dostatečný prostor k jejich vyvážení. Denně byl svědkem tohoto pnutí, které se projevovalo nejen v politice, ale i v ekonomice.⁴⁰² List č. 10 je ale v tomto bodě nejdůležitější, protože konkrétně propojuje výhody rozlehlé federace, fungující na principu republiky, a dokonce zde provádí kritiku přímé demokracie v rozměru republiky malé.⁴⁰³

V listu č. 43 Madison otevírá téma vnitřní revolty, která může ohrozit nejen menšiny, ale i okolní státy. Federální vláda bude tím, kdo riziko tohoto požáru zažehná.⁴⁰⁴ To samé dále rozvádí v listu č. 45, a zvolna přechází k nutnosti vytvoření ústřední vlády. Federace, ústřední vláda a federální ústava jsou základními léky na škodlivé projevy zájmových skupin, které jsou ve svobodné společnosti nevyhnutelné. Klíčem ke stabilitě, jinými slovy k suverenitě, je velká rozloha společné unie.⁴⁰⁵

V listu č. 50 se Madison vrací k navrhovanému řešení, kdy se v jednotlivém státě zřídí dohlížecí orgán, jehož úkolem bude kontrola zájmových skupin (zde je opět zmíněn termín stranictví). Podle jeho názoru by takový úkol žádný orgán nesplnil.⁴⁰⁶ Rovněž odmítá domněnku, že pokud promyšlíme reálný příklad z minulosti, nelze jej stejně aplikovat na žádný stát v budoucí době, čímž má zcela jistě na mysli tvrzení Humea, že zájmové skupiny jsou ve společnosti, která je založená na svobodě, nevyhnutelné.⁴⁰⁷

Dalším příspěvkem Madisona, kde se tématem frakcí zabývá, byla reakce na kritiku navrhované federace ze strany Patricka Henryho z 6. června 1788, často uváděná jako *Obecná obrana ústavnosti (General Defence of the Constitution)*.⁴⁰⁸ Oba projevy zazněly na ratifikačním konventu ve Virginii, kterého se ve dnech 2. – 27. června roku 1788 zúčastnilo 168 delegátů. Patrick Henry pronesl svůj projev o den dříve než Madison a obsahoval přesvědčení o tom, že vznik federace bude ztrátou svobody občanů všech členských států, a proto by navrhované změny neměly být schváleny. Madison ve své reakci opět odkazuje na minulost, když tvrdí, že odnepaměti v každé lidské civilizaci docházelo k porušování svobody lidí. Tyto kroky byly většinou nepřilíš nápadné a byly prováděné postupně, pozvolnými změnami v zákonech, nikoli najednou. Zneužívání moci docházelo především ze strany

⁴⁰² Srv. Spencer, Mark G., *Hume and Madison on Faction*, in: *The William and Mary Quarterly*, Vol. 59, No 4, 2002, str. 886.

⁴⁰³ Hamilton, A., Madison, J., Jay, J., *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 73

⁴⁰⁴ Tamt., str. 242–243.

⁴⁰⁵ Analogie mezi suverenitou a stabilitou byla patrná zejména ve vztahu třinácti zakladatelských států směrem k Velké Británii.

⁴⁰⁶ Tamt., str. 280–281.

⁴⁰⁷ Srv. Hume, D., *Essays Moral, Political and Literary*, in: Davidhume.org, Mil 55–56.

⁴⁰⁸ Srv. Madison, J., *Writings*, Boone 1999, str. 355.

většiny směrem k menšinám, tj. důsledkem vzniku velkých frakcí a následných občanských nepokojů postupně vedoucích až k despotismu. Pokud budeme procházet celou minulost starověkých i moderních republik, zjistíme, že právě toto (utlačování menšiny většinou vedoucí k despotismu) bylo příčinou jejich zániku.⁴⁰⁹ Madison následně přechází ke Spojeným státům – stejné riziko podle něj hrozí i jim. Federální vláda tudíž slouží k ochraně amerických občanů před rizikem útlaku ze strany většiny a fakt, že samotní obhájci federace navrhuji tříčtvrtinovou většinu k jejímu schválení, považuje za ukázkou správného přístupu, který případnou ratifikaci učiní skutečně legitimní.⁴¹⁰ V druhé části projevu varuje před ztrátou svobody v důsledku frakcionářství, tj. z rozdělení společnosti, které je v jednotlivých státech průkaznější.

Madison se k tématu frakcí stále vracel a klíčovým se neukázal pouze jeho příspěvek ve věci ratifikace ústavy Spojených států amerických, ale také v tématu ústavy státu Virginie. Šlo o tzv. Madisonovy připomínky k návrhu ústavy pro Virginii z 15. října 1788.⁴¹¹ V nich popisuje jednotlivé segmenty moci a zabývá se postavením voličů i pravomocemi guvernéra. Právě v pasáži o funkci guvernéra se opět věnuje problematice frakcionářství. Volby do zákonodárského sboru vedou k intrikám a korupci, jejímž zdrojem jsou zájmové skupiny.⁴¹² Podle jeho názoru se jejich sváry přelévají do moci výkonné, v tomto případě do funkce guvernéra, kdy se touha určité frakce ovládat tuto pozici stává nebezpečnou. Periodické obměňování funkce guvernéra, jeho zástupce i členů zákonodárské moci, vede k tomu, že se určité zájmové skupiny mohou opakovaně pokoušet o nelegitimní zisk tohoto mandátu. To může vést až k porušení ústavy.⁴¹³ Jmenování do úřadů je ze všech funkcí republikánské (tento problém platí ale asi pro jakoukoli podobu vlády) formy vlády nejobtížněji ubránitelné před zneužitím. Dostane-li většina všechny pravomoci, dochází ke korupci a vzniku frakce, která bude usilovat o odstranění menšiny, protože ta bude jednání většiny kritizovat. Federální vláda ale může dohlížet na průběh voleb v jednotlivých státech.⁴¹⁴

Hamilton se tématu zájmových skupin věnoval rovněž. V *Listech federalistů* toto

⁴⁰⁹ Tamt., str. 355.

⁴¹⁰ Tamt., str. 355–356.

⁴¹¹ V roce 1783 tuto ústavu navrhl Jefferson, který usiloval o revizi ústavy státu Virginia z roku 1776. O pět let později byl Madison delegáty požádán, aby se vyjádřil k předešlému návrhu Jeffersona. Madison zpočátku váhal, protože v té době si s Jeffersonem velmi málo rozuměl, ale nakonec vytvořil podrobnou analýzu všech složek moci, kde se neopomněl zmínit o základním problému republikánských vlád, a sice o zájmových skupinách. Viz. From James Madison to Thomas Jefferson, 17 October 1788, in: <https://founders.archives.gov>. [2024-06-08].

⁴¹² Madison, J., *Writings*, Boone 1999, str. 413.

⁴¹³ Tamt., str. 414. Madison má na mysli ústavu státu Virginie, nikoli Spojených států amerických.

⁴¹⁴ Madison, J., *Writings*, Boone 1999, str. 414.

spojení zmiňoval dokonce častěji než Madison, a s ohledem na některé listy můžeme rovněž tvrdit, že jej i obsáhleji analyzoval. U Hamiltona je první zásadní zmínka dohledatelná v osobní korespondenci, a sice v dopisu Gouverneurovi Morrisovi z 12. května 1777,⁴¹⁵ která ale téma nijak nerozvádí. Následují jednotlivé eseje z *Federalisty*, a sice list č. 6, který se z velké části zabývá zájmovými skupinami (krom pasáží odkazujících na řecké, římské či anglické dějiny). Stať uzavírá autor popisem konfliktů mezi jednotlivými státy, ale tématem vnitrostátních frakčních sporů se nezabývá. Hamilton na úvod šestého listu tvrdí, že současné republiky čelí horšímu nebezpečí než ty předešlé, a to konfliktům uvnitř nich samých. Riziko vnějších konfliktů je ovšem také stále aktuální. Příčinami vnějších i vnitřních konfliktů jsou obchodní soupeřivost či touha vyniknout, nebo láska k moci a nutkání vládnout druhým.⁴¹⁶ Hamilton se ptá, zda jsou současné republiky v praxi oddány válčení méně než monarchie,⁴¹⁷ a dochází k závěru, že lidé mají stále stejné zájmy a míra válečných rizik je stejná kdysi jako dnes. Případná federace by podle něj rizika války, konfliktů mezi jednotlivými státy, či rozbrojů uvnitř států snižovala. Patrné jsou tři hlavní motivy – výhoda velké federace, která snižuje riziko zájmových skupin, a to uvnitř jednotlivých států i mezi jednotlivými státy (viz list č. 6) a umožní vytvoření federální armády (viz list č. 8), která bude mnohem větší a silnější (viz list č. 9 a 16). Jednotlivé státy budou moci zřizovat pouze domobranu či milice, běžnou armádu nikoli.⁴¹⁸ Ta bude pouze na federální úrovni, ale sloužit bude všem státům společně. Tím se odstraní riziko válečných konfliktů (jejichž příčinou může být střet mezi většinou a menšinou) mezi státy federace a zároveň se zvýší suverenita federace proti vnějším nepřátelům. Toto téma v sobě obsahuje i problematiku zájmových skupin, byť nikoli explicitně, protože Hamilton jej dále rozvádí na dalších příkladech,⁴¹⁹ zejména v oblasti rozsáhlých rasových konfliktů, kdy se černošská menšina bouřila proti bělošské většině a tyto konflikty přerostly v plošné rabování a násilí v ulicích. Tyto negativní projevy řeší národní garda, tvořená vojáky jednotlivých států USA, dislokovaných v dané oblasti. Hamilton v této souvislosti mluví o celonárodních zájmech.⁴²⁰ Ty jsou nadřazeny zájmovým skupinám uvnitř jednotlivých států. V listu č. 22 se Hamilton věnuje i opačnému extrému, a sice diktátu ze strany menšiny, hrozícího navrhovaným právem veta, předloženým některými antifederalisty

⁴¹⁵ Srv. From Alexander Hamilton to Gouverneur Morris, 12 May 1777, in: <https://founders.archives.gov>. [2024-06-08]. Jedná se o jméno, nikoli o funkci. Guvernér Morris byl později účastníkem federálního konventu ve Filadelfii a senátorem za stát New York.

⁴¹⁶ Srv. Hamilton, A., Madison, J., Jay, J., *Listy Federalistů*, Olomouc 1994, str. 51.

⁴¹⁷ Tamt., str. 53

⁴¹⁸ Tématu domobrana a armády se Hamilton věnuje i v listu č. 29.

⁴¹⁹ Srv. Hamilton, A., Madison, J., Jay, J., *Listy Federalistů*, Olomouc 1994, str. 51–55, 61–69, 100–103.

⁴²⁰ Srv. tamt., str. 139, list č. 23

a které bylo uplatňováno ve stávající konfederaci. Podle federalistů je to jeden z hlavních paralyzujících faktorů celé konfederace.⁴²¹ Protože byla vyžadována zároveň jednomyslnost, stačilo, aby se jeden stát rokování neúčastnil, nebo byl proti a veškerá ujednání nemohla být schválena. Hamilton právo veta označuje za jed, protože právo menšiny přehlasovat většinu znamená podřídít názor většího počtu lidí názoru menšiny. Pouhá šedesátina unie (konfederace), což je přibližná velikost Delaware a Rhode Islandu, byla schopna několikrát zcela zablokovat její práci.⁴²² Podle Hamiltona odstranění navrhovaná federace i toto riziko, a to tím, že právo veta nahradí dvoutřetinová většina v Kongresu. Ochromení všech členských republik tak mohou způsobit nejen velké zájmové skupiny nerespektující práva menšiny, ale i menšiny. Asi nejužitečnější sumarizaci Hamiltonovy pozice představuje následný citát z listu č. 61: „Mělo by nás přesvědčit, že je více pravděpodobné, aby frakce vládnoucí v jednom státě upřednostňovala určitou třídu voličů s cílem podržet si svoji nadvládu, než aby podobný duch ovládl poslance ze třinácti států rozkládajících se na rozsáhlém území, které se navzájem liší místními poměry, předsudky a zájmy.“⁴²³

Hamilton, podobně jako Madison, svou snahu přiblížit rizika zájmových skupin neomezoval na *Listy federalistů*, zmiňoval ji i ve svých veřejných vystoupeních, jako např. v *Projevech v newyorském ratifikačním konventu (New York Ratifying Convention)* 21. června 1788.⁴²⁴ On sám, účastník federálního konventu ve Filadelfii za stát New York, čelil riziku, že v jeho státě nedojde ke schválení navrhované federální ústavy. Proto byl zorganizován newyorský konvent, který měl podpořit navrhovanou ratifikaci. Hamilton se v tomto projevu dostává k zájmovým skupinám přes analýzu kvalitativních rozdílů jednotlivých státních ústav, výhod bikameralismu, populačního nárůstu, či počtu členů kongresu. Kritizuje zde názor výše jmenovaného autora výhrad (kterého nazývá gentlemanem⁴²⁵), že nejlepší formou vlády je přímá demokracie. To tvrdě odsuzuje. Historie ukázala, že přímé demokracie nikdy nebyly dobrou formou vlády. Zkušenost podle něj prokázala, že žádná forma vlády není falešnější než tato. Dříve nebo později vede přímá forma demokracie k tyranii.⁴²⁶ Rovněž vede k

⁴²¹ Když ponecháme stranou nepřítomnost federální vlády, soudů a kongresu, spolu s právem veta to byla neexistence federální daně a pokladny (daně si vybíraly členské státy pouze na sebe) a absence společné armády. To jsou hlavní nedostatky kritizovaných článků konfederace.

⁴²² Srv. Hamilton, A., Madison, J., Jay, J., *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 129 list č. 22.

⁴²³ Srv. tamt. str. 330, list č. 61.

⁴²⁴ New York Ratifying Convention - 17. – 21. června 1788. Hamilton vystoupil celkem čtyřikrát ten den. 26. července New York ratifikaci podepsal jako jedenáctý stát v pořadí.

⁴²⁵ Šlo s největší pravděpodobností o Johna Williamse, účastníka konventu z okresu Washington. Ten samý den před Hamiltonem vystoupili ještě George Clinton a Melancton Smith. – In: founders.archives.gov. [2024-06-08]. Speech of 21. June 1788. Hrabství (okres) Washington byl založený šest let před současným hlavním městem, a sice v roce 1784.

⁴²⁶ Srv. Hamilton, A., *Writings*, Boone, 2001, str. 489.

negativnímu umocnění rizikovosti zájmových skupin, které se ovšem neomezuje pouze na přímou demokracii, ale na malé státní útvary vůbec. V obou případech je snadné vytvořit většinu a obojí také usnadňuje vznik nepřátelství mezi frakcemi.

Již na Ústavním konventu vyjadřoval svůj souhlas s Humem, že v Anglii sice je jistá míra korupce, jakožto plod zájmových skupin, ale to je nedílná součást britské ústavnosti.⁴²⁷ Ve velkých oblastech je ale zkorumpování voličů mnohem obtížnější. Realizace intrik je podstatně znesnadněna. Oproti tomu v malých územních jednotkách klíčové postavy (které usilují o celkové ovládnutí daného regionu – členského státu), disponující největším bohatstvím, snadněji dosáhnou svých cílů. Jedním z důvodů je mimo jiné fakt, že řada lidí je na nejmajetnějších přímo závislá. Čím větší počet reprezentantů v kongresu, tím menší šance, že nejvíce zámožný člověk získá na svou stranu většinu zastupitelů. Tisíc a více zastupitelů je však již kontraproduktivní.⁴²⁸ Ve své třetí řeči přesvědčuje Hamilton o tom, že zájmy zastupitelů jednoho státu budou nezávislé na zájmech zastupitelů federace. Federální vláda je tak kontrolním mechanismem rozhodnutí zastupitelů jednotlivých států, aniž by ovšem zasahovala do fungování zájmových skupin v kontextu těchto států.⁴²⁹

V obecné rovině se Madison i Hamilton shodují. Riziko zájmových skupin, které jsou pevnou součástí každé svobodné společnosti, lze snižovat omezováním jejich účinků.⁴³⁰ Nejúčinnější prostředek omezování spočívá v republikánské formě vlády na federální úrovni a dále ve federální armádě. Zároveň by měla zůstat zachována vysoká míra svobody i suverenity jednotlivých členských států, i když jediným faktickým suverénem bude federace jako celek. Z výše řečeného je tedy patrné, že federalisté neusilovali o to, změnit člověka, ale nastolení podmínek, které povedou k nastolení spravedlnosti a k rovné příležitosti všech usilovat o osobní štěstí.

Po ratifikaci ústavy se však Hamilton s Madisonem názorově rozešli. Madison přešel do tábora Jeffersona, protože odmítal Hamiltonovy požadavky na posílení pravomocí národní vlády. V dopisu svému podřízenému Edwardu Carringtonovi⁴³¹ (voják a blízký přítel Washingtona), obviňuje Hamilton Madisona z toho, že vytváří s Jeffersonem frakci, která je neslučitelná s jeho návrhy. V dopisu zdůrazňuje: To, že pan Madison spolupracuje s panem

⁴²⁷ Srv. McDonald, F., *Novus Ordo Seclorum: The Intellectual Origins of the Constitution*, University Press of Kansas, 1985, str. 234.

⁴²⁸ Srv. Hamilton, A., *Writings*, Boone, 2001, str. 493.

⁴²⁹ Srv. Hamilton, A., *Writings*, Boone, 2001, str. 489; Jedná se o další řeč z 21. června 1788, jeho třetí projev na konventu.

⁴³⁰ Srv. Hamilton, A., Madison, J., Jay, J., *Listy Federalistů*, Olomouc 1994, list č. 10, str. 71.

⁴³¹ *From Alexander Hamilton to Edward Carrington*, 26 May 1792, in: <https://founders.archives.gov>. [2024-06-08].

Jeffersonem, který je v čele frakce, která je vůči mně i mému resortu (ministerstvo financí) otevřeně nepřátelská, shledávám jako jisté. Tato frakce podléhá názorům, jež jsou podle mého mínění podvrtné k zásadám dobré vlády, a jsou proto nebezpečím pro unii, mír a celkové štěstí země.⁴³² Hamilton toto podezření s velikou pravděpodobností opíral o dřívější neshodu ohledně zřízení národní banky, což později přešlo až k prvnímu sporu o výklad ústavy, který musel rozhodnout nejvyšší soud. Návrh k vytvoření centrální banky vypracoval sám Hamilton a prezident Washington jej nakonec podepsal. Tím se rozkol mezi oběma skupinami ještě prohloubil, a nakonec vygradoval v založení neformální Democratic – Republican Party (1792), která se stala protiváhou federalistů. Stranu založil Jefferson za výrazné asistence Madisona. Její vznik byl iniciován z důvodů střetu dvou odlišných zájmových skupin, které se nemohly shodnout ve věci politického směřování Spojených států. V tomto dopisu se Hamilton dále vyjadřuje k obavám z toho, že se rozmáhá strana příznivců monarchie, která iniciuje debaty o odstranění federální a republikánské formy vlády. Hamilton tato nařknutí označil za absurdní a vyzývá k nezbytnosti se takovým postojům postavit. Rovněž tvrdí, že vlády jednotlivých států jsou užitečné a přínosné pouze tehdy, když jsou v souladu se zachováním federální vlády (unie). Uvědomuje si, že u lidí spíše převažují sympatie ke státním vládám.⁴³³ Jednu ze závěrečných pasáží dopisu tvoří jeho přesvědčení o tom, že hlavním nebezpečím pro tradici republiky jsou zájmové skupiny a jejich extrémní důsledek, anarchie. Mohou výrazně komplikovat dosažení cílů vlády a vést k problémům v celém společenství. Demagogové těchto rizik využívají, jak je dobře známo z historie.⁴³⁴

⁴³² Srv. Hamilton, A., *Writings*, Boone, 2001, str. 748.

⁴³³ Srv. Hamilton, A., *Writings*, Boone, 2001, str. 749.

⁴³⁴ Tamt, str. 750.

William Blackstone

Právník, politik, soudce i lektor v jedné osobě, jehož působnost se neomezovala pouze na praxi. Jeho hlavním odkazem byly čtyřsvazkové *Commentaries on the Laws of England*,⁴³⁵ jejichž obsahem tvoří rozbor klíčových dokumentů a soudních procesů anglických dějin. Po dlouhou dobu byly považovány za hlavní dílo o dějinách anglického práva (common law) a staly se velkou inspirací pro zákonodárství Spojených států. Významné, i když nikoli tak srozumitelné pro laickou veřejnost, byly i stovky jeho právních reportů.⁴³⁶ Dále vyšlo ještě nejméně sedm dalších jeho spisů, které se těšily pozornosti díky přístupnějšímu výkladu anglického práva. Obecně lze Blackstoneův odkaz v americké ústavnosti rozdělit na čtyři hlavní části. 1. Alternativa k principu dělby moci 2. Blackstoneův výrazný vliv na přední postavy amerického práva, a to nikoli pouze na otce zakladatele, ale rovněž na Abrahama Lincolna a Johna Marshalla (čtvrtý předseda Nejvyššího soudu USA). 3. Vliv na americké právo, uplatňované v praxi i v oblasti vzdělávání po celých Spojených státech.⁴³⁷ 4. Vliv na Deklaraci nezávislosti.

V korespondenci a v soukromých spisech amerických otců zakladatelů lze dohledat, že prvními, kdo jej v Americe komentovali, byli Adams a Franklin. Adams ve svém deníku z roku 1758 uvádí, že se poprvé seznámil s Blackstonem a s jeho komentáři.⁴³⁸ Nešlo ovšem ještě o spis *Commentaries*, neboť ten poprvé vyšel až o sedm let později. Šlo pravděpodobně o nějaký výbor či výtah k procesům, jelikož tyto právnícké zprávy psal Blackstone během celé své právnícké kariéry a v té době měl již šest publikovaných titulů. O rok později píše Adams J. Sewallově,⁴³⁹ že jej zaujala jeho zpráva o přednáškách Blackstonea, které jsou velmi čtivé a novátorské, takže se k otcům zakladatelům dostávaly jeho myšlenky i ve formě komentářů jiných autorů. Nebýt tohoto autora, tvrdí Adams, bylo by studium anglického práva mnohem více nezáživné a abstraktní. Adams dále tvrdí, že zkrácení obsahu předkládané právní látky šetří čas a odstraňuje nutnost opakovaného pročitání těchto zpráv.⁴⁴⁰

V soukromém deníku se Adams často opírá o Humeovu koncepci práva, například ve věci zákona o kolkovním se v zápiscích opakovaně odvolává na legitimitu vývoje osobních

⁴³⁵ Blackstone, W., *Commentaries on the Laws of England*, Oxford, 1765–1770.

⁴³⁶ Blackstone, W., *Reports in K.B. and C.P. from 1746 to 1779*, London 1828.

⁴³⁷ Srv. Miles, S. A., Dagley, L. D., Yau, Ch. H., *Blackstone and his American Legacy*, Tuscaloosa, str. 46.

⁴³⁸ Srv. Adams, J., 1758, *from the Autobiography of John Adams*, in: founders.archives.gov. [2024-06-08].

⁴³⁹ Jonathan Sewall byl posledním britským generálním prokurátorem státu Massachusetts.

⁴⁴⁰ Srv. *To John Adams from Jonathan Sewall, 29 September 1759*, in: founders.archives.gov. [2024-06-08].

práv již od dob Magny Charty.⁴⁴¹ Dokonce můžeme tvrdit, že na základě několika konkrétních sporů (zákon o kolkovném či požadavek na zastoupení kolonistů v britském parlamentu) se otcové zakladatelé prostřednictvím Blackstonea seznámili s celým britským ústavním vývojem. Důkazem jsou zejména *Listy federalistů*, kde je Blackstone uváděn „mladší“ generací, tj. Madisonem a Hamiltonem, kteří na rozdíl od Adamse a Washingtona, používají Blackstoneovy práce jako zdroj k tvorbě ústavy. On sám byl pouze asi o dvě dekády starší než hlavní skupina federalistů, Franklin byl dokonce starší než sám Blackstone, šlo tedy o jejich současníka. Zatímco Cicero byl klasik, kterého znali Evropané už dávno, Blackstone z časového hlediska nemohl být na americkém kontinentu objeven o moc později než v Evropě a pro svou přehlednost a srozumitelnost byl velmi populární. U Franklina se stal citát z Blackstonea standardním doplňkem u jeho vyhlášených právnických sloupků – *The Colonist's Advocate*, průběžně vydávaných v Londýnských novinách *The Public Advertiser* od ledna 1770 do března téhož roku a kde čerpá i z jeho *Komentářů*.⁴⁴² Jefferson jej uvádí ve svém přehledu doporučené literatury z roku 1773, který doprovází dlouhými komentáři.⁴⁴³

Další z Blackstoneových obdivovatelů, Madison, jej znal od roku 1773.⁴⁴⁴ Na Vánoce tohoto roku mu přítel William Bradford v dopise posílá citát Blackstonea: „Pod nebem neexistuje žádný jiný národ, který by měl tak hodnotnou ústavu jakou má Anglie a zároveň žádný národ, kde se vlastní ústava v takové míře ignoruje.“⁴⁴⁵ Blackstone kritizoval nevyužitý potenciál anglické ústavní tradice, což bylo způsobené polaritou mezi králem a parlamentem. Jedna z možností, jak tomu čelit, bylo zpřehlednit vývoj a systém anglického práva, což realizoval ve svých spisech a což se odrazilo v odkazu otců zakladatelů. Madison doporučuje zařadit Blackstoneovy práce do kongresové knihovny.⁴⁴⁶ Spolu s ním jej samozřejmě studoval i Hamilton, a to dost zásadně. Blackstonea zmiňuje v listech č. 69 a 84. První list pojednává o výkonné moci, tj. o pravomocích prezidenta navrhované federace. Autor v něm vyvrací obvinění antifederalistů, že pozice navrhovaného prezidenta se až příliš podobá pozici krále, což bylo pro kolonisty zcela nepřijatelné. Role prezidenta federace se stala jedním z nejkontroverznějších bodů celé polemiky. Hamilton se opírá o tvrzení Blackstonea a cituje

⁴⁴¹ Srv. *From the Autobiography of John Adams 1765–1767*, in: founders.archives.gov. [2024-06-08]. Adams doplácel na tento zákon, protože sám podnikal.

⁴⁴² Celkem šlo o jedenáct kratších příspěvků, in: [Franklinpapers.org/framedVolumes.jsp](https://franklinpapers.org/framedVolumes.jsp).

⁴⁴³ *Thomas Jefferson to John Minor, 30 august 1814, including Thomas Jefferson to Bernard Moore, (CA. 1773)*, in: founders.archives.gov. [2024-06-08].

⁴⁴⁴ *To James Madison from William Bradford, 5 November 1773*, in: founders.archives.gov. [2024-06-08]

⁴⁴⁵ *To James Madison from William Bradford 25. Decemb.*; in: founders.archives.gov. [2024-06-08] Úryvek je z Blackstoneových *Komentářů*, I. 5–6, 51–52 (Oxford 1765–69). Bradford Madisona upozorňoval i na rozsáhlé *The History of England* Davida Humea, které se staly jedním z hlavních zdrojů jeho přednášky *Notes on Ancient and Modern Confederacies*, z června roku 1786.

⁴⁴⁶ *Report on Books for Congress, 23 January 1783*, in: founders.archives.gov. [2024-06-08].

pasáž z I. dílu *Komentářů*: „Jediným obdobím, kdy jeho veličenstvo král nedisponoval absolutním mandátem ve věci vrchního velitele vojska, bylo během existence dlouhého parlamentu za vlády Karla I.⁴⁴⁷ A to „proti všemu rozumu a zvyklostem.“⁴⁴⁸ Hamilton dále předkládá celý výčet odlišných pravomocí mezi britským králem a federálním prezidentem, které jsou výsledkem propracovaného systému brzd a protiváh, ke kterému se vyjádřil i sám Blackstone. Druhá zmínka je obsažena v listu č. 84 a týká se zákona *habeas corpus*. Hluboká tradice americké osobní svobody rovněž vychází z anglické ústavní minulosti. Vysoká míra její faktické implementace do amerického zákonodárství byla umožněna zejména díky Blackstoneovu vlivu. Blackstone hrál v tématu osobní svobody důležitou roli zejména pro svou přehlednost, s jakou popsal mnohasetletý postupný vývoj práva ve Velké Británii.

Blackstoneův vliv na Deklaraci nezávislosti

Blackstoneův vliv na Deklaraci nezávislosti je patrný i v jedné její klíčové pasáži. Obecně se uvádí, že je složená z pěti propojených částí v tomto pořadí – úvod; preambule; obžaloba krále Jiřího III.; odsouzení Britů; závěry. Tři základní práva: na život, na osobní svobodu a právo na soukromé vlastnictví, jsou uvedena v její preambuli, i když v poněkud pozměněné podobě: Že všichni lidé jsou stvořeni sobě rovni, že jsou svým Stvořitelem obdařeni určitými nezcizitelnými právy, mezi něž náleží právo na život, svobodu a sledování osobního štěstí.⁴⁴⁹ Deklaraci 2. července 1776 předcházela rezoluce za nezávislost (nebo také Leeova rezoluce), jež byla schválena představiteli dvanácti států (zástupci New Yorku se zdrželi), kteří se sešli na druhém kontinentálním kongresu poprvé pořádaném 10. května 1775, který byl provizorní vládou až do roku 1781.⁴⁵⁰ Rezoluce byla podstatně kratší a nebyla oficiálním dokumentem jako Prohlášení nezávislosti. Rovněž neměla žádnou obsahovou strukturu, kromě toho, že stvrzovala svobodu kolonií a jejich nezávislost na Velké Británii. Rozvedení celé myšlenky a následné dodání tří nezcizitelných práv všech kolonistů, stejně jako další, výše uvedené části, včetně sepsání dokumentu, bylo zásluhou Jeffersona za přispění menších korektur od

⁴⁴⁷ Tzv. dlouhý parlament zasedal v Anglii v letech 1640–1660. Zmíněný odkaz Williama Blackstonea se vztahuje na průběh do roku 1649, kdy byl popraven král Karel I. Moc krále byla v tomto období značně omezena, zejména kvůli jeho finančním problémům a ztráty autority u členů parlamentu.

⁴⁴⁸ Hamilton, A., Madison, J., Jay, J., *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 372; Blackstone, W., *Commentaries on the Laws of England*, Oxford 1768, část I., str. 262. Jde o analogický citát z *Listů federalistů* i z *Komentářů* v autorství Blackstonea.

⁴⁴⁹ Jefferson T., *Deklarace nezávislosti*, in: *Listy Federalistů*, str. 483.

⁴⁵⁰ Jedná se o *Lee Resolution* či *The Resolution for Independence Richarda Henryho Lee*, senátora státu Virginie.

Franklina a Adamse. Ideu nezcizitelných práv Blackstone i Jefferson pravděpodobně přejali od skotského filosofa Francise Hutchesona, který ve svém spisu *Inquiry into the Original of Our Ideas of Beauty and Virtue* z roku (1725) definoval rozdíly mezi zcizitelnými a nezcizitelnými právy člověka. Nezcizitelná práva považoval za základní omezení ve všech zřízeních. Jakýkoli útok na tato práva musí vést k celkovému, nebo alespoň k částečnému odporu.⁴⁵¹ Také Hutchesona doporučil Madison do kongresové knihovny, obecně je ale jeho vliv velmi malý, omezený převážně na téma nezcizitelných práv, a to z toho důvodu, že Locke, Hume či Blackstone ostatní témata rozvedli komplexněji.⁴⁵²

Někteří historici se domnívají, že z otců zakladatelů nebyl v této věci nejangažovanější Jefferson, nýbrž George Mason, plantážník a jeden ze tří delegátů, kteří odmítli federální ústavu podepsat. Ten ve své virginské deklaraci práv z 12. června roku 1776 používá podobný tvar, ale neomezuje tyto hodnoty pouze na tři a kromě svobody, práva na život a úsilí o dosažení osobního štěstí, uvádí i prostředky k nabývání a vlastnění majetku a úsilí o dosažení bezpečí.⁴⁵³ Jeho deklarace se stala přímým předchůdcem *Bill of rights*, prvních deseti dodatků k ústavě. Mason svou deklaraci práv sepisoval pouhé tři týdny před Jeffersonem, který ji měl vypracovat co nejdříve, protože on byl jejím sepsáním pověřen 2. července, a o dva dny později byla již schválena.⁴⁵⁴ Jefferson Blackstonea ve své Deklaraci také cituje, znal jej velmi dobře, obdobně jako Mason, takže je více než pravděpodobné, že se oba shodně inspirovali u něj. V dopisu Robertu Skipwithovi doporučuje jeho *Komentáře* k anglickému právu a dokonce uvádí i jejich obvyklou cenu.⁴⁵⁵

Blackstone a téma dělby moci

Blackstone měl vliv i na debatu ohledně principu dělby moci, po Montesquieovi tentokrát tedy z pohledu anglického autora. Princip dělby moci byl jedním z hlavních nových příspěvků zakladatelských procesů a přímo se odráží v prvních třech článcích ústavy a je obsažen i v

⁴⁵¹ Hutcheson, F. *Inquiry into the Original of Our Ideas of Beauty and Virtue*, Indianapolis 2004 (první vydání v r. 1725), str. 192–193.

⁴⁵² Za zmínku stojí uvést záměnu spisu *Dialogy o vzdělávání* Williama Forbese, jehož autorství Franklin mylně připsal právě Hutchesonovi, což se odrazilo v jeho chybných citacích, srv. From Benjamin Franklin to James Logan, 17 December 1749, in: founders.archives.gov. [2024-06-08]. Obecně je přímý vliv Hutchesona na Jeffersona sporný a je spíše považován za jeden z možných vlivů. Jefferson i Franklin jej průkazně znali, ale nelze s jistotou prokázat (a ani vyvrátit), že to byl on, kdo přímo ovlivnil znění preambule.

⁴⁵³ Srv. *The Virginia Declaration of Rights, Section 1*, in: www.archives.gov/founding-docs. [2024-06-08]

⁴⁵⁴ Kromě Franklina a Adamse jej k sepsání pověřil i Roger Sherman (poslanec v Connecticutu) a Robert Livingston (soudce ve státě New York).

⁴⁵⁵ *From Thomas Jefferson to Robert Skipwith, With a List of Books For a Private Library, 3 August 1775*, in: founders.archives.gov. [2024-06-08].

řadě listů z *Federalisty* (jedná se o listy č. 47–51). Blackstone tvrdil, že nezávislost justice je výsledkem konfliktu mezi parlamentem a králem a její samostatnost zásadně přispěla ke stabilizaci Spojeného království. Jeho specifikace anglického politického systému ovšem není úplně přesná, Montesquieuův popis anglického ústavního systému coby kombinace principu rozdělených mocí a smíšené vlády je výstižnější.⁴⁵⁶ Dělbá moci je nově ustavena i ve Spojených státech, ovšem s tím rozdílem, že v Anglii nebyl systém rozdělených mocí přesně vymezen v ústavní listině, což je důsledkem toho, že Anglie vzhledem k odlišnému právnímu vývoji jednu psanou ústavu nemá. Z toho důvodu lze na tuto otázku nacházet odlišné pohledy, od různých autorů, a je také příčinou nejasností při komparaci tohoto tématu u Blackstonea a Montesquieua.

Rozdíl pojetí obou autorů spočíval především v tom, že Montesquieu věřil v to, že exekutiva je zcela oddělena od obou legislativních komor, i když na ně může mít nepřímý vliv, zatímco Blackstone tvrdil, že exekutivní moc může být buďto oddělena od zákonodárné, nebo být jednou ze tří složek legislativy (dvě komory a jedna z parlamentu odvozená vláda).⁴⁵⁷ Montesquieu s tímto tématem pracoval dříve než Blackstone, i když se inspiroval anglickým systémem. Absence samostatné soudní moci u Lockeá znamená, že Montesquieu byl prvním významným autorem, který přišel s konceptem dělby moci.

Blackstone stejný princip rovněž analyzoval, ale nepopsal jeho funkci natolik přesně jako Montesquieu. Blackstoneovo pojetí dělby moci rozvádí v druhé kapitole první knihy *Komentářů k anglickému právu* s názvem O parlamentu.⁴⁵⁸ V úvodu kapitoly tvrdí, že oddělená výkonná a zákonodárná moc je zárukou svobody. Pokud se tyto dvě složky moci sjednocují v jednom vládcu, nebo i ve vícečlenném tělese, nemůže být společenství svobodné a spěje k tyranii.⁴⁵⁹ V Anglii je zákonodárná moc obsažena v parlamentu a moc výkonná v osobě krále. Za nejvyšší autoritu anglické společnosti Blackstone považuje parlament.⁴⁶⁰ Ten je svoláván králem a to minimálně jednou za tři roky, vždy čtyřicet dní před zasedáním.⁴⁶¹ Parlament v původní podobě nebyl opozicí králi, ale naopak složkou moci, která ulehčovala proces jeho vládnutí. Svým způsobem se konflikt mezi králem a parlamentem vyhrotil z toho důvodu, že král usiloval o podřízenost soudní moci. To mu umožňovalo udržení absolutní vlády, protože parlament nebyl natolik silný, aby král nemohl činit rozhodnutí bez vůle

⁴⁵⁶ Ajzenstat, J., *The Separation of Powers in 1867*, Canadian Journal of Political Science, Vol. 20, 1987, str. 118.

⁴⁵⁷ Tamt., str. 118. Autor eseje má na mysli pasáž z Blackstoneových *Commentaries on the Laws of England*, Oxford 1768, Knihu I., část II., str. 150.

⁴⁵⁸ Tamt., část II., str. 142–182.

⁴⁵⁹ Tamt., část II., str. 142.

⁴⁶⁰ Srv. tamt., str. 143.

⁴⁶¹ Tamt., str. 146–147.

parlamentu. Tím, že parlament postupně vyvázal segment soudní moci z rukou královského majestátu, došlo k vytvoření určité míry stability, i když se nejedná o klasický příklad dělby moci, jako v systému Spojených států amerických, kde je mandát prezidenta založen na nepřímé vůli lidu. V Anglii je proces oddělení soudní moci charakteristický zejména pro sedmnácté století.⁴⁶² Poprava krále ovšem vedla k opačnému extrému, který Blackstone rovněž zmiňuje: Poté, co obě komory převzaly zákonodárnou moc bez královské autority, brzy převzaly i otěže správy země; a v důsledku tohoto sjednocení převrátily církev i stát a vytvořily větší útlak, než jaký předstíraly, že odstranily.⁴⁶³ Blackstone proto považuje právo krále kontrolovat parlament za klíč k tomu, aby došlo k zabránění rizika nastolení tyranie. Navazuje mj. na Cicerona, když uvádí příklad, že ve starém Římě výkonná moc (tj. konzulové) neměla prostor něco dělat špatně, ale pouze zabraňovala špatnostem.⁴⁶⁴

Blackstone též tvrdí, že výjimečnost anglického způsobu vlády spočívá v tom, že všechny její části podléhají vzájemné kontrole. V zákonodárné moci je lid kontrolován šlechtou a šlechta lidem. A to oboustrannou možností odmítnout to, co druhý navrhl. Král dohlíží nad oběma komorami.⁴⁶⁵ Specifickým problémem se stala soudní moc. V Anglii té doby totiž neměla přesně vymezené hranice, jako tomu bylo v americké ústavě, kde byly všechny tři složky moci ustanovené současně. Lze ovšem konstatovat, že i anglický ústavní systém byl tripartitní, přestože např. britský právní teoretik Jeremy Bentham toto Blackstoneovo tvrzení odmítal.⁴⁶⁶ Bentham kritizoval i jeho charakteristiku výkonné moci, možná šlo o profesní revnivost, obecně byl ale Blackstoneův popis ústavního systému respektován, a to nejen ve Velké Británii. Soudní moc tedy získala nezávislost a stala se samostatným tělesem státního aparátu. Skládá se ze dvou hlavní části – obecného práva (common law) a precedenční právo, známé jako ekvita.⁴⁶⁷ Ekvita původně spadala pod lorda kancléře a tedy pod vliv krále, což během pozvolném přechodu od absolutní ke konstituční monarchii vedlo k domněnkám, že postupně zanikne. Ve skutečnosti však jak v Anglii, tak i ve Spojených státech došlo k jejímu upevnění. V Anglii rokem 1873 a ve Spojených státech amerických, které tento koncept práva převzaly, roku 1938.⁴⁶⁸ Jedním z hlavních důvodů byl

⁴⁶² Srv. Skinner, Q., *O státech*, Praha 2012, str. 69–71.

⁴⁶³ Blackstone, W., *Commentaries on the Laws of England*, Oxford 1768, část II., str. 150.

⁴⁶⁴ Tamt., str. 150. Blackstone má patrně na mysli tento citát: „Neboť právě konsul se těší té právní výsadě, že ho všichni ostatní úředníci poslouchají, s výjimkou tribunů lidu, kteří se objevili později, aby již nedocházelo k tomu, co se stávalo dříve.“ In: Cicero, *O zákonech*, Kniha III., Praha 2018, str. 149–151.

⁴⁶⁵ Srv. Blackstone, W., *Commentaries on the Laws of England*, Kniha I. kapitola II., str. 150.

⁴⁶⁶ Srv. Miles, S. A., Dagley, L. D., Yau, Ch. H., *Blackstone and his American Legacy*, Tuscaloosa, str. 54.

⁴⁶⁷ Srv. tamt., str. 54.

⁴⁶⁸ Srv. tamt., str. 54.

prozaický fakt, že vznik americké ústavy byl až příliš krátký proces na to, aby došlo k vytvoření vlastního zákoníku, který by zohledňoval americké právní realie. To vyžadovalo dlouhodobý proces zrealizovaný až v 19. století, započatý výše zmiňovaným Johnem Marshalllem, a mj. opět za výrazné asistence teoretického dědictví Blackstonea.

Kapitola III.

Federalisté versus antifederalisté

Polemika mezi obhájci federace a jejími odpůrci byla vyústěním rozsáhlé diskuse o transformaci článků konfederace. Ty tvořily dosavadní ústavu, která ovšem postrádala konkrétní obsah, jenž by zdůvodnil spolupráci mezi jednotlivými státy. Ta nefungovala na vyšší a ani na nižší úrovni. Úmyslem obhájců federace tedy bylo veřejnost přesvědčit, proč je její vytvoření naprosto klíčové. Následná diskuse vedla k vytvoření Spojených států amerických tak, jak je známe nyní, pouze s tím rozdílem, že tehdy šlo o třináct, nikoli padesát států. Ústava platí dodnes, byla pouze průběžně rozšířena nejdříve jednorázově o deset hlavních dodatků a následně, v průběhu let, o sedmáct dalších. Celá diskuse ukazuje význam originálního přínosu zakladatelských procesů, protože právě vítězství v polemice o významu ratifikace navrhované ústavy, se stane začátkem jejího nového pojetí. Nový systém však nepřeváží zcela. Původní přístupy zůstanou v řadě jižních států zachovány, což pozvolna povede od otevřené kritiky ze strany obhájců nového uspořádání až k začátku občanské války v letech 1861-1865. Přístup obou uskupení lze rozdělit do dvou základních linií, jejichž obsahem jsou požadavky antifederalistů a federalistů. Sumarizace výchozí situace je následná:

I. Revize Článků Konfederace a trvalé unie: Podle antifederalistů sice stávající ústava potřebovala korekce, ale rozhodně nebylo zapotřebí vytvořit novou listinu. Téměř všichni v roce 1787 připouštěli „slabost Konfederace“. Všichni „přemýšliví muži“, dokonce i ti „nejortodoxnější republikáni“, řekl Madison, byli znepokojeni „existujícími rozpaky a smrtelnými nemocemi Konfederace“.⁴⁶⁹ To ale neznamenal, že by byly navrhované změny všemi vítány. Naopak se ukázalo, že ty zásadní byly často odmítány a musely získat schválení až v procesu ratifikace.

II. Požadavek vytvoření nové federální ústavy: Federalisté tvrdili, že stávající stav je neudržitelný a ohrožuje jednotlivé státy. Samotná korekce článků ale nic nevyřeší, celý systém je třeba od základů přebudovat a vytvořit novou listinu. Tento požadavek nakonec prostřednictvím ratifikované ústavy zvítězil, ale šlo o delší proces, který by bez zásadního příspěvku autorů federalistických listů pravděpodobně nebyl úspěšný.

Šlo především o nové, v praxi nepřilíš ověřené změny, které se staly příčinou vyostření

⁴⁶⁹ Wood, Gordon, S., *The Creation of the American Republic, 1776–1787*; Virginia 1998, str. 471.

vzájemné polemiky. Patrně nejvíce problematická byla obava obhájců stávajícího uspořádání v tom, že se nová vláda, jakožto celek skládající ze tří částí, bude vyznačovat značnou centralizaci moci, v čele s prezidentem, který bude disponovat absolutistickými pravomocemi po vzoru nenáviděné anglické monarchie. To zásadně ohrozí suverenitu jednotlivých států. Rovněž tak společná armáda může usnadnit nastolení tyranie. Je proto vhodné k celé diskusi analyzovat navrhované plány, které byly celkem čtyři. Ještě než k nim přistoupíme, přiblížíme si obsah původní ústavy článků konfederace a trvalé unie.

Články Konfederace a trvalé unie

O vzniku původní konfедераční ústavy se mluví podstatně méně, protože čelila značné kritice a její platnost byla poměrně krátká (jen osm let). Tato listina nicméně prošla poměrně složitým procesem vzniku, který později značně zjednodušil proces schvalování nové federální ústavy. Její návrh byl iniciován ještě před *Deklarací nezávislosti*, a sice v červnu roku 1776, kdy se druhý kontinentální kongres (tehdejší vláda) poprvé otevřeně věnoval možnosti vypracování společné ústavy všem třinácti státům. Hlavním tématem kongresu byla otázka svrchovanosti amerických kolonií, na kterou výrazně upozornil Paine ve svém pamfletu *Zdravý rozum*, i když nebyl zdaleka první ani jediný. Rovněž se mezitím projevil limity prozatímní vlády a obecně se pracovalo s tím, že se bude muset přizpůsobit nové politické situaci. Debaty, které se na této úrovni vedly, ovšem nebyly ani zdaleka tak konstruktivní, jako ústavní diskuse na úrovni jednotlivých států. Během let 1776–1777 došlo v tomto tématu pouze k malému pokroku.⁴⁷⁰ Jednotné vedení reprezentoval do jisté míry právě kontinentální kongres, a to již od roku 1774, kdy se ujal odpovědnosti za armádu, obecné zákony, ale i za ekonomické otázky. Šlo však o vedení s nejasnou pravomocí a často ne zcela přesně specifikované. Bylo patrné, že pravomoci takové vlády jsou značně omezené. Bylo proto nezbytné posílit její pravomoci, ale ukázalo se, že ne každý je tomu nakloněn. Navzdory uplatňování kontinentální autority, společné přesvědčení kolonistů, že jsou *Američané* a přes společný odpor vůči Britům, jen málokdo v roce 1776 skutečně uvažoval o tom, že by se třináct států mohlo stát jednotnou unií.⁴⁷¹ Důvod byl stejný, jako později v debatě federalistů a antifederalistů o výhodách či nevýhodách federální unie. Dle obecného mínění federální vláda zhorší existenční podmínky jednotlivým státům unie.

Na tehdejší diskuse měl veliký vliv Montesquieu, který ovšem často nebyl správně

⁴⁷⁰ Srv. Wood, Gordon, S., *The Creation of the American Republic, 1776–1787*; Virginia 1998, str. 354.

⁴⁷¹ Tamt., str. 355–356.

interpretován, na což později poukazovali Madison s Hamiltonem.⁴⁷² Konečný návrh článků konfederace byl dokončen 15. listopadu 1777. Rezoluce kongresu byla de facto pouhým doporučením, míra závaznosti nebyla garantována žádnou sankcí. Téma společné svrchovanosti rezoluce zmiňuje jen okrajově, protože jednou z hlavních idejí článků bylo zachování suverenity jednotlivým členským státům. Tento nedostatek chtěli někteří odstranit – John Adams, Benjamin Rush nebo James Wilson se přimlouvali za posílení jednoty unie. Konfederace má sjednocovat, upevňovat jednotu. V záležitostech svěřených kongresu nejedná třináct států, ale pouze jeden jediný (Adams). Mluvčí malých států John Witherspoon, Roger Sherman a Stephen Hopkins naopak tvrdili, že každý stát je samostatnou osobou a že jako takové by měly mít ve všech sporech stejně silný hlas.⁴⁷³ K definitivní ratifikaci listiny došlo až v únoru 1781 kdy ji jako poslední schválil i Maryland. V průběhu let se pak umocňovaly výhrady vůči obsahu listiny, které, podobně jako v *Deklaraci nezávislosti* a ve federální ústavě, uvádělo stejné stručné prohlášení:

My, níže podepsaní delegáti států, jejichž názvy jsou uvedeny u našich jmen, zasíláme všem, jimž přísluší obdržet tuto listinu, pozdrav.

Následuje výčet všech států, které s články souhlasí, a za každý je uveden konsignatář, který svým podpisem stvrzuje souhlas svého státu s nově vytvořenou unií, jež je nezávislým celkem. Obsah listiny tvoří třináct bodů. Prvním je oficiální prohlášení, že konfederace se bude jmenovat Spojené státy americké. Základním nedostatkem listiny je vágní obsah. Dokument trpí absencí hlubší propracovanosti, která by blíže specifikovala pojmy, jež jsou zde uvedeny, jako např. osobní svoboda, otázka náboženského vyznání či téma svrchovanosti, na což ve své studii poukazuje zejména Wood.⁴⁷⁴ Největším nedostatkem je nepřítomnost vymezení rozdělení moci, absence popisu alespoň základních vztahů mezi jednotlivými mocenskými resorty. Pátý, šestý, desátý a jedenáctý článek jsou pouze stručná konstatování.⁴⁷⁵ Základním posláním celého dokumentu bylo především oficiální oznámení o vzniku unie (první článek) a faktu, že již není monarchií (šestý článek), včetně vytvoření určitých záruk ke společné podpoře a obraně v případě, že bude někdo napaden vnějším nepřítelem (článek třetí, sedmý a osmý).

⁴⁷² Srv. viz Montesquieu Ch., *O duchu zákonů I.*, Praha 2010, 2/IX/1.

⁴⁷³ Srv. Wood, Gordon, S., *The Creation of the American Republic, 1776–1787*; Virginia 1998, str. 357.

⁴⁷⁴ Tamt., str. 354. Wood doslova tvrdí, že svrchovaný byl každý stát, ale Konfederace svrchovaná nebyla.

⁴⁷⁵ Srv. founders.archives.gov - Proposed Articles of Confederation, (on or before 21 July 1775) - (Franklin Papers) [2024-06-08].

Myšlenka společné unie byla poprvé zmíněna dlouho před *Prohlášením nezávislosti* na kongresu v Albany v roce 1754. Zde byl plán unie poprvé odsouhlasen a schválen a jeho vypracování přislíbil Franklin. V současné době panuje ohledně tohoto kongresu řada nejasností. Není dochovaný zápis z tohoto setkání a většina informací se proto čerpá z Franklinovy korespondence či z jeho vzpomínek.⁴⁷⁶ On sám ve svých memoárech uvádí: „Zpočátku došlo k velkému rozporu ohledně plánu unie, ale nakonec jsme se na tom jednomyslně shodli.“⁴⁷⁷ Podle historiků s plánem nesouhlasil zástupce kolonie New York a s některými body také Norris z Filadelfie.⁴⁷⁸ Symptomatické je, že obě oblasti byly pod silným vlivem Britů, New York je v té době baštou Angličanů. Ohledně zdroje vlivu na samotného Franklina se historici obecně shodují na tom, že šlo o listinu ke konfederaci v Nové Anglii z roku 1643.⁴⁷⁹ Tato listina byla především vojenský pakt mezi tehdejšími Massachusetts (jihovýchod tohoto státu se tehdy jmenoval Plymouth) a Connecticutem s tehdy samostatným New Havenem. Hlavním motivem byla společná obrana proti Nizozemcům (New Netherland) na rozsáhlém území dnešního New Yorku, New Jersey a části Pensylvánie, Connecticutu a Massachusetts. V listině se kolonisté vymezovali také proti indiánům, kteří si zpětně nárokovali přístup k moři. Konfederaci tvořily čtyři samostatné vlády (kolonií Massachusetts, Connecticut, Plymouth a New Haven) a každá vyslala dva komisaře. Těchto osm zákonodárců schvalovalo zákony, kdy kvóta k jejich schválení byla šestiosminová většina. Tato konfederace měla společné ministerstvo financí a armádu, která byla dotovaná z příspěvků všech čtyř kolonií pod dohledem ministerstva. Uskupení neexistovalo dlouho, protože v roce 1654 došlo k otevřenému konfliktu mezi Anglií a Nizozemím. Tehdejší kolonie stále spadaly pod Spojené království, takže byly nuceny vojensky napadnout Holanďany. Tím tento spolek de facto zanikl.⁴⁸⁰ Zůstává nejasné, proč články konfederace nespécifikovaly prostředky společné obrany. Šlo o jednu ze zásadních chyb listiny.

Existenční potíže všech kolonistů v konfederované unii se postupem času stále zhoršovaly. Všechny změny, jejichž podstatou byla snaha o zlepšení konkrétních procesů (doprava, obchod, poštovní služby atp.), byly aplikovány regionálně, nikoli univerzálně. To postupem času vedlo k nespokojenosti, zejména z řad lidí, kteří byli schopní politické či obchodní činnosti v širším kontextu a provozovali dálkový obchod. Objevilo se několik

⁴⁷⁶ founders.archives.gov. - The Albany Plan of Union, 1754 [2024-06-08].

⁴⁷⁷ Franklin B., *Franklin Papers*, The Albany Plan of Union, str. 410.

⁴⁷⁸ founders.archives.gov. - The Albany Plan of Union, 1754, Pownhall T., [2024-06-08]. Z osobní korespondence účastníka kongresu.

⁴⁷⁹ Tamt.; Proposed Articles of Confederation, (on or before 21 July 1775) - (Franklin Papers)

⁴⁸⁰ Srv. Teaching American History - New England Confederation 1643 [2024-06-08]

nových problémů, před kterými kolonisté stáli.

Tím prvním byla pokračující vojenská hrozba ze strany Velké Británie, která se později skutečně projevila válečným konfliktem v letech 1812–1815. Ozbrojené střety však nehrozily pouze s Brity, ale rovněž s domorodými kmeny, Španěly v oblasti Floridy a s Francouzi na území dnešní Louisiany.⁴⁸¹ Spolu s tím byl klíčový obchod s Evropou, kde se Atlantský oceán stal důležitým dopravním cestou pro převoz zboží v obou směrech. Všechny tyto potíže se postupně odrážely v hospodaření nově zformovaných států a ukazovalo se, že jim bude nezbytné čelit pomocí armády a námořnictva, které ovšem budou muset mít federální status, protože společná armáda doposud nebyla vytvořena.

Druhým zásadním problémem byly legislativní nedostatky a konflikty mezi samotnými státy. Odstranění monarchie by vytvořilo prostor pro nové podoby vlády, které by se ovšem stát od státu lišily, neexistoval jednotný právní kodex, který by stanovoval shodná pravidla pro všechny. Každý stát měl svou ústavu a s tím spojené pojetí suverenity. Řešení prostřednictvím konfederované unie se nakonec ukázalo jako nefunkční.

Třetím byla absence jednotné měny. Všechny státy obchodovaly s tím, co alespoň trochu vykazovalo univerzální platnost jako zlato, stříbro a drahé kameny, výjimkou nebyl ani výměnný obchod, pokud selhávaly prostředky měnové kontroly. Ukázalo se, že uzavírat velké obchodní dohody mezi jednotlivými členskými státy či rovnou s evropskými zeměmi, může vést k rozsáhlým potížím se vzájemnou důvěrou, nebo s konvertibilitou. Pod nadvládou krále tuto funkci značně přejala libra, z které se ale po zisku nezávislosti stala cizí měna bez možnosti státní autorizace. Americký dolar vznikl v roce 1785, ale až o sedm let později se z něj stala oficiální jednotná měna a to mimo jiné právě díky vzniku americké federace. Jednotná měna je tedy dalším přímým plodem zakladatelských procesů Spojených států amerických.

Podrobné výhrady vůči článkům konfederace a vůči unii sepsal před konventem Madison ve svém eseji *Neřesti Spojených států amerických* z dubna roku 1787⁴⁸² a v dopisech Jeffersonovi (19. 3. 1787), Randolphovi (8. 4. 1787) a Washingtonovi (16. 4. 1787), které obsahují první plány federální vlády. Jednalo se o body, které osobně konzultoval zejména s Hamiltonem, jenž se rovněž zabýval výhodami federace, ale svou energii věnoval především

⁴⁸¹ Francie se i přes vzájemnou spolupráci s Američany nebyla ochotná vzdát svého zámořského území, které definitivně získala v roce 1800 a o tři roky později jej prodala Američanům, čímž se všechny spory v této věci ukončily.

⁴⁸² Madison, *Writings, Vices of the Political System of the United States of America*, New York 1999, str. 69-79; founders.archives.gov, Madison to Jefferson 19. 3. 1787; Madison to Randolph 8.4.1787 a Madison to Washington 16.4. 1787 [2024-06- 08].

uspořádání konventu, v čemž mu pomáhalo jeho dlouholeté přátelství s Washingtonem, který byl pro celou unii nezpochybnitelnou autoritou. Datum konání konventu bylo domluveno na 11-14. září 1786 na Annapolském konventu v Marylandu. Zde se setkali delegáti pěti států (Delaware, New York, New Jersey, Virginie a Pensylvánie) a vyzvali všech třináct bývalých kolonií k uspořádání většího konventu. Hlavní dva účastníci Annapolského konventu byli právě Hamilton s Madisonem, kteří se zde rovněž domluvili na vytvoření série listů o výhodách navrhované federace, které se později staly známé jako *Listy federalistů*.⁴⁸³ Termín konventu byl stanoven na květen 1787 ve Filadelfii.⁴⁸⁴

Podle Wooda v roce 1776 a i během řady následných let v myšlení dominovala maxima Montesquieua, že pouze stejnorodá společnost, jejíž zájmy jsou shodné, může udržet republikánskou vládu.⁴⁸⁵ Představa federace byla v myšlení většiny politiků stále nepředstavitelná, protože převážná část Američanů nevěřila v to, že odlišné zájmy jednotlivých států lze sjednotit společnou vládou. Diskutujícím chyběly zásadní teoretické informace, které jim poskytly až federalistické listy. Důležitý byl i faktor budoucí společné obrany, kterou tato federace vytvoří. Účastníci annapolského konventu si velmi dobře uvědomovali, že prosazení federace nebude lehké, což potvrzovala i přítomnost zástupců pouhých pěti členských států. Aby téma výhod federace přiblížil jejím odpůrcům a aby k plánovanému setkání ve Filadelfii předložil dostatečné argumenty k tomu, aby federální koncept alespoň kompetentně zvážil, rozhodl se Madison sepsat seznam negativních bodů spojených se stávající konfederací.

Madisonův návrh k Virginskému plánu Ústavy

Ještě před ústavním konventem, kde Randolph po konzultaci s Madisonem prezentoval Virginský plán, vypracoval Madison hrubé obrysy navrhovaných změn článků konfederace a trvalé unie a v dopisu Jeffersonovi z října roku 1776 články označuje za feudální systém republik, který je třeba zásadně přebudovat.⁴⁸⁶ V dubnu roku 1787 navrhuje odstranit stávající potíže a jmenovitě je uvádí:

1. Nedodržování ústavních zákonů ze strany jednotlivých států: Podle Madisona způsobuje tento nešvar zejména nezávislá suverenita mnoha jednotlivých států. Tyto

⁴⁸³ Srv. Chernow, Ron, *Alexander Hamilton*, New York, 2004, str. 223.

⁴⁸⁴ Teaching American History – Annapolis Convention Resolution 1786 XI [2024-06-08].

⁴⁸⁵ Srv. Wood, Gordon, S., *The Creation of the American Republic, 1776–1787*; Virginia 1998, str. 356.

⁴⁸⁶ Srv. founders.archives.gov; From James Madison to Thomas Jefferson, October 24th 1787 [2024-06-08].

problémy se projevíly jak během války s Velkou Británií, když některé státy odmítaly nést společné náklady, tak i v dobách míru. Podle jeho názoru jde o fatální problém konfederovaných republik, který byl také častou příčinou jejich pádu v minulosti (evropská tradice od antiky).⁴⁸⁷

2. Opakované zpochybňování federální autority ze strany jednotlivých států: Madison tvrdí, že se jedná o „nespočetné“ množství příkladů. Konkrétně zmiňuje obchodní smlouvy a ozbrojené střety mezi Georgií a indiány, dohody mezi Virgínií a Marylandem nebo spolupráci Pensylvánie s New Jersey.

3. Porušování mezinárodních smluv: Například s Francií, nebo s Nizozemím.⁴⁸⁸ Madison je přesvědčen o tom, že takové chyby v Konfederaci často ani nemusejí být záměrné a vyvstávají z legislativního zmatku mezi jednotlivými zákonodárnými útvary členských států. Například, když jeden stát uvalí embargo na Francii pro porušení dohody a druhý stát ovšem může nadále s Francií obchodovat. Otevřené střety na moři ze strany státu, který na Francii uvalil embargo, však vedou k tomu, že Francie považuje všech třináct států za válečného nepřítel. Se vznikem federální vlády by tento problém odpadl, protože rozhodnutí budou platit pro všechny. Porušování mezinárodního práva vrhá na celou myšlenku vzniku „Nové Anglie“ či konfederovaných republik, velmi nelichotivé světlo.

4. Překrývání odlišných legislativ jednotlivých států: Zásadní problém pro vzájemnou spolupráci a sounáležitosti uvnitř Konfederace. Madison uvádí příklad Virginie, která ve svých přístavech zvýhodňovala plavidla svých občanů na úkor lodí z ostatních států. V jiném případě šlo o potíže spjaté s odlišnými měnami v jednotlivých republikách. Věřitelé často spláceli obchodní dohody měnou, která nebyla dostatečně krytá příslušným státem. Někteří obchodníci proto nechtěli přijímat papírové peníze některých republik Konfederace. Vzhledem k takřka nulové legislativě v mezinárodním právu byla situace věřitelů často neřešitelná. Docházelo tudíž k tomu, že adekvátní trest mohl být vymáhán na vlastní pěst, v podobě pověřených dobrodruhů, kteří dotyčného přivedli před soud, před kterým věřitel uplatňoval své pohledávky. Taková činnost ovšem nebyla vůbec levná, byla zdlouhavá a často na hranici zákona.

5. Zvýhodňování vlastního státu na úkor ostatních: Tento problém se nejvíce projevil právě v obchodu. Dopad je především ve finančních příjmech a ve společenské reputaci poškozených obchodníků. V březnu roku 1786 psal Madison Jeffersonovi do Paříže o anarchii

⁴⁸⁷ Lze uvést Kalmarskou unii dánského, norského a švédského království, která zanikla poté, co se roku 1448 odtrhlo Švédsko. Madison samozřejmě často uvádí krátkou existenci Konfederace Nové Anglie (1643-1684).

⁴⁸⁸ Například s Nizozemím měl komplikované vztahy stát New York, bývalá holandská kolonie.

v obchodě a uváděl, jak přístavní státy okrádají své vnitrozemské sousedy. Byl zděšen jejich sobeckými zákony a varoval Jeffersona, že se tyto problémy staly „tak časté a křiklavé, že znepokojují i ty největší zastánce republikánství.“⁴⁸⁹

6. Konfederace nezaručuje dodržování státních ústav, stejně tak nezasahuje do případných vnitrostátních nepokojů, které mohou vyústit až v občanské války: Podle Madisona jde o tři základní problémy: 1. Pokud se důstojníci spojí s bohatými vlastníky půdy, může dojít k tomu, že jedna třetina ovládne zbylé dvě třetiny těch, kteří mají právo volit. 2. Tato jedna třetina, s podporou těch, kteří nemají právo volit (chudí), může následně ovládnout stát a zavést tyranii. 3. Tam, kde existuje otroctví, je republikánský princip falešný a pokrytecký, což je narážka na obhájce konfederace, jejichž většina je z jihu, tj. ze států, které z otrokářství nejvíce profitovaly. Neexistující dohled ze strany společné vlády může vést v jednotlivých státech ke ztrátě svobody. Je třeba zohlednit fakt, že konfederované republiky existují v současné podobě pouhých deset let, tj. od vyhlášení nezávislosti. Podle federalistů dříve nebo později dojde k velkým problémům na úrovni jednotlivých států, protože konfедераční vláda nemá pravomoci zasahovat do jejich fungování.

7. Konfederace není schopná kontrolovat zákonodárství států (schvalovat či zamítnat zákony): Vláda je od toho, aby vládla, tj. rozhodovala o tom, co se bude a nebude realizovat. V konfederaci to neplatí. Principy jednotné měny, obchodních pravidel, daní, zákonů atp. může zaručit pouze federální vláda, která bude nadřazena jednotlivým státům. Stávající stav je tedy zcela nedostačující.

8. Články konfederace (prozatímní ústavy) nejsou ratifikované ve všech státech: V některých státech je ústava respektována a je nejvyšším zákonem. Řada států ji však neuznává a nejvyšším zákonem je samotná zákonodárná moc státu, respektive zákony, které schvaluje. Z toho plynou dva hlavní nešvary: 1. zákony navrhované kongresem mohou zákonodárci států odmítnout, což vede k zpochybnění autority konfederace 2. Pokud jeden stát nerespektuje články konfederace, budou tak činit i ostatní. To pramení z faktu, že konfederace je v prvé řadě ligou suverénních států. Dosavadní principy proto neumožňují dodržování stávající ústavy. I kdyby k ratifikaci došlo, stejně Kongres nebude mít pravomoci donutit státy, aby ústavu dodržovaly. Požadavek ratifikace článků konfederace je proto zbytečný.

9. Neúměrně velké množství zákonů ve všech státech: Tento faktor neškodí pouze uvnitř jednotlivých států, ale napříč celou konfederací. Zákony jdou často proti duchu svobody a nezávislosti. Opět je na vině absence právní jednoty, kterou by zaručila až plně

⁴⁸⁹ Srv. Chernow, Ron, *Alexander Hamilton*, New York, 2004, str. 222.

konsolidovaná unie.

10. Častá proměnlivost právních předpisů a zákonů států: Podobné problému uvedenému pod prvním bodem. V tomto případě však jde i o běžné zákony, nikoliv ústavy. Denně vidíme rušení zákonů, aniž bychom je nejdříve náležitě vyhodnotili, zda se osvědčily či nikoli, píše Madison. V obchodních předpisech se tento fakt stává výrazně destabilizujícím faktorem. A to nikoli pouze pro lidi daného státu, ale i pro lidi z dalších států, pokud zde chtějí investovat.

11. Častá nespravedlnost státních zákonů: Nespravedlivé zákony jsou větším zlem než žádné, protože dochází k podkopávání republikánských ideálů a myšlenek. Madison vidí dvě příčiny schvalování takovýchto zákonů:

Zaprvé, zákony se tvoří ze tří hlavních příčin – a. ambice b. osobní zájem c. veřejné blaho. Podle Madisona, první dvě převažují nad třetí a otázkou je, jak dlouho takový přístup umožní zachování republikánských principů.

Zadruhé, ještě větší nebezpečí pro spravedlnost zákonů představuje frakcionářství. Hlavní příčinou frakcionářství je rozdělení lidí na věřitele a dlužníky, bohaté či chudé, obchodníky nebo výrobce, protestanty či katolíky, vyznavače odlišných politických stran atp.⁴⁹⁰

Madisonovy výše uvedené výhrady se staly výchozím bodem návrhu nové ústavy. Jednotlivé body z jeho seznamu byly opakovaně uváděny jako argument v konkrétních nedostacích článků konfederace. Ústavní konvent se sešel ve stejné budově (Independent Hall), ve které došlo v červenci roku 1776 k sepsání *Deklarace nezávislosti*. Poprvé se tak stalo 14. května 1787, ale až do pátku 25. května nenastal žádný posun, protože chyběli zástupci ze sedmi států. Tento den byl navržen na prezidenta konventu a jednomyslně schválen George Washington.⁴⁹¹ Od 26. května se začalo oficiálně rokovat, ale první zásadní téma přišlo na program až v úterý 29. května, kdy se ujal slova Randolph, který prezentoval Madisonův ústavní plán, tzv. Virginský plán.

⁴⁹⁰ Srv. Madison, James, *Writings, Vices of the Political System of the United States of America*, New York 1999, str. 69–79

⁴⁹¹ Srv. Madison, James., *The Writings of James Madison*, vol. 3 (1787, *The Journal of the Constitutional Convention*, part I.).

Ústavní plány

Představení ústavních plánů bylo výchozím krokem k následnému sepsání ústavy. Struktura těchto plánů zásadně ovlivnila postoje jednotlivých účastníků konventu. Obecně byla polemika mezi zastánci nové podoby uspořádání členských států a jejich odpůrci přímo závislá na konkrétních bodech, které by zdůvodnily výhody federace na úkor nevýhod konfедераční spolupráce. To bylo podmíněné takovým plánem ústavy, který by se již v teoretické rovině jevil jako dostatečně přesvědčivý k tomu, aby vedl k vytvoření federace a byl následně ratifikován. Je důležité dodat, že žádná ze čtyř hlavních předložených koncepcí nebyla definitivní a následně několikaměsíční rokování mělo tyto neshody odstranit. Ústava Spojených států tak vznikla i s přispěním ze strany odpůrců jejího sepsání, protože se konventu účastnili též antifederalisté. Nešlo pouze o plán federalistů, který by byl většinově prosazen, ale i o určitý kompromis s protistranou, která tím, že prosadila některé své požadavky, přistoupila na následnou demokratickou ratifikaci v jednotlivých státech. Kdyby byla americká ústava pouhým naplněním plánů obhájců federace, pravděpodobně by některé jižní státy od ratifikačního procesu odstoupily a Spojené státy americké by nikdy nevznikly v té podobě, jak je známe nyní. Obecně je ale nezpochybnitelné, že jádrem se stal plán Madisona, blíže známý jako Virginský anebo Randolphův plán. Za otce ústavy je proto považován James Madison z Virginie, čtvrtý prezident Spojených států a jeden ze tří spoluautorů *Listů Federalistů*.

Celkem se uvádějí čtyři hlavní předložené ústavní návrhy a jeden alternativní, kterému se ovšem na ústavním konventu nedostalo pozornosti a sloužil spíše jako jeden ze zdrojů k celé debatě.⁴⁹² Virginský plán byl během konventu dvakrát upravován, takže se dochoval ve třech verzích. Ve stejný den, jako Madison (29. května 1787), předložil plán i tehdejší zástupce Jižní Karolíny v konfедераčním kongresu Charles Pickney. Pickney o sobě prohlašoval, že mu je dvacet čtyři let, i když se později prokázalo, že byl o pět let starší. Byl kritikem případné spolupráce s Francií. To snižovalo důvěru v jeho osobu jak uvnitř jeho strany, tak i u příznivců Jeffersona, který v té době mimochodem působil právě ve Francii. Větším konkurentem Virginskému návrhu byl plán Williama Patersona, tehdejšího ministra spravedlnosti v New Jersey (tzv. Patersonův plán či New Jersey Plan, presentovaný 15. června

⁴⁹² Šlo o plán Thomase Painea z jeho třetí kapitoly spisu *Zdravý rozum*, která byla nejstarší (1775). Účastníkům byl znám, ale podrobně se o něm nerokovalo, protože nezahrnoval situaci po vyhrané válce za nezávislost a rovněž nedostatky dosavadní ústavy – Článků konfederace. In: Paine T., *Common Sense*, Chapter III. - *Thoughts on the present State of American Affairs*, Oxford University Press 1998, str. 19–35.

rovněž na tomto konventu), který byl hlavním příspěvkem antifederalistů. S velmi ambiciózním projektem také přišel 18. června James Hamilton, který se později, po předchozí úzké spolupráci na konventu i v ratifikační debatě s Madisonem názorově rozešel. Hamiltonova účast na ústavodárném shromáždění byla nepravdělná, což se neobešlo bez kritiky, přestože i řada dalších účastníků často odjížděla za svými rodinami.⁴⁹³ Jeho neoblíbenost v řadách antifederalistů se ještě výrazně zvýšila po jeho kritice Patersonova plánu. Taktéž se netajil se svým obdivem k některým prvkům absolutismu. Asi nejvíce se s antifederalisty rozcházel v odlišném pojetí role prezidenta federace a míry centralizace moci s důrazem na význam senátu. S ohledem na cíle této práce jsou důležité plány Madisona a Patersona, které byly jádrem konceptů federalistů a antifederalistů. Zbylé dva plány zmíníme pouze okrajově.

Virginský plán Jamese Madisona a Edmunda Randolpha

Madison předložil 29. května 1787 svůj plán jako první. Již od začátku bylo jasné, že se jedná o velmi ambiciózní projekt, kterému se propracovaností žádný nevyrovná. Vzhledem k problematické schopnosti Madisona vystupovat před větším počtem lidí, přednesl jeho koncepci jeho přítel Randolph, zástupce Virginie.⁴⁹⁴ Respektovaný guvernér se později stal prvním ministrem spravedlnosti Spojených států amerických. Celý úvod prezentace Virginského plánu věnoval potížím, které vedly Madisona k vytvoření této koncepce, a vyjmenoval čtyři hlavní úkoly konventu: 1. vytyčení formy vlády. 2. specifikace nedostatků článků konfederace. 3. určení stávajících nebezpečí a rizik pro členské státy. 4. jejich řešení.⁴⁹⁵ Randolph dále rozvádí jednotlivé body a k prvnímu bodu tvrdí, že navrhovaná forma vlády by měla být schopná občany zajistit:

- A. proti cizí invazi,
- B. proti nepokojům mezi jednotlivými státy či uvnitř samých,
- C. v samostatných státech svobodné praktikování různých náboženství (což z hlediska některých dosavadních států nebylo možné),
- D. vlastní obranu (ve smyslu samostatných států či regionu),
- E. nadřazenost vlády vůči vládám jednotlivých států (analogicky – federální ústava

⁴⁹³ Srv. Chernow, Ron, *Alexander Hamilton*, New York 2004, str. 229.

⁴⁹⁴ Srv. Tindall, G. B., Shi, D. E., - *Dějiny spojených států amerických*, Praha 1994, str. 128.

⁴⁹⁵ Srv. Madison, James, *The Writings of James Madison*, vol. 3 (1787, *The Journal of the Constitutional Convention, Part I.*), New York/London 1902, str. 15

nadřazená státním ústavám).⁴⁹⁶

Následně se Randolph přesunul k druhému bodu, a sice k nedostatkům článků konfederace. V úvodu tohoto tématu vyjádřil respekt vůči těm, kteří se na nich podíleli, označil je za opravdové vlastence, aby nedošlo k případnému nedorozumění u plánované revize jejich příspěvků. Smyslem je návaznost, nikoli popření předešlé koncepce. Cílem federalistů není odmítnout všechny předešlé příspěvky, ale opravit jejich nedostatky, a pokud to nelze, vytvořit nové body listiny.

Články konfederace nepředkládají žádné zabezpečení proti cizí invazi. Kongres nemá stanovené pravomoci, jak v takovém případě postupovat, včetně toho, nemůže rozhodnout ani o tom, zda došlo či nedošlo k porušení smluv či dohod uzavřených mezi konfederací a jinými státy.

1. Konfедераční vláda nemůže kontrolovat spory mezi jednotlivými státy; stejně tak nemůže zasahovat do sporů uvnitř samostatných států.
2. Vznik federální vlády by vedl k řadám výhod. V oblasti obchodu k uzavírání smluv a dohod *ad libitum* (dle libosti), stanovení pravidelných daní a poplatků i cel z obchodu.
3. Všechny tyto procesy se pod konfедераční vládou uplatňovat nemohou, protože chybí společný souhlas.
4. Konfедераční vláda nedisponuje žádnou obranou proti případnému nebezpečí z řad členských států (ve smyslu rizika nahrazení vlády konfederace vládou jednoho členského státu).
5. Ještě větší riziko platí i v případě ústav (ústava jednoho státu může být nedobrovolně vnucena všem ostatním členským státům).⁴⁹⁷

V třetím bodu Randolph stručně zhodnotil dva nejpálčivější aktuální úkoly: klást důraz na prohlubování produktivních vztahů se všemi spřátelenými zeměmi mimo Spojené státy a bezprostředně řešit všudypřítomnou hrozbu anarchie uvnitř členských států, jako důsledek slabé vlády.⁴⁹⁸

Ve čtvrtém bodě tvrdí, že základem řešení všech problémů je princip republiky a vše, co s ním souvisí. A hlavním stavebním kamenem tohoto principu je samozřejmě nová ústava. Randolph následně předkládá praktický plán, Virginský návrh nové ústavy. Jedná se o první verzi složenou z 15 bodů.

⁴⁹⁶ Srv. Madison, J., *The Writings of James Madison*, vol. 3 (1787, *The Journal of the Constitutional Convention*, Part I.), NY/London 1902, str. 16.

⁴⁹⁷ Tamt., str. 17.

⁴⁹⁸ Srv. Madison, James, *The Writing of James Madison*, vol. 3 (1787, *The Journal of the Constitutional Convention*, Part I.), New York/London 1902, str. str. 17.

1. Články konfederace a trvalé unie by měly být rozšířeny a upraveny natolik, aby se staly zárukou zejména třem hlavním procesům, kvůli kterým byly vytvořeny: společná obrana, jistota svobody a všeobecné blaho.⁴⁹⁹
2. Míra zastoupení jednotlivých států na úrovni federální legislativy by měla být určena podle kvót příspěvků do pokladny unie, nebo podle počtu právoplatných voličů, tedy bez účasti otroků. Cílem je, aby velké státy, jako např. Virginie, disponovaly adekvátním zastoupením s ohledem na svou rozlohu. V člancích konfederace je poměr zastoupení stejný pro všechny státy bez rozdílu.⁵⁰⁰
3. Jednokomorový systém legislativy z článků konfederace by měl být nahrazen dvoukomorovým.
4. Zástupce dolní komory (později nazvané sněmovna reprezentantů) by měl volit lid všech států. Jejich mandát je třeba omezit principem pravidelné rotace prostřednictvím znovuzvolení či jeho ukončení. Kongres v konfederaci je volen zástupci legislativy z jednotlivých států, což neodráží rozdíly v jejich velikosti a v počtu voličů.
5. Zástupci horní komory (senát), by měli být voleni poslanci dolní komory a měli by mít stanovený věk pro zvolení, aby důstojně reprezentovali tradici rady starších. Jejich mandát by měl být rovněž časově omezen. Kandidáti na post senátora by měli být nominováni z řad legislativy každého státu (později dva senátoři za každý stát).
6. Zákonodárství by mělo mít na federální úrovni pravomoci nadřazené zákonodárstvím jednotlivých států. Spolu s tím by tedy nově disponovalo i právem vetovat předkládaný zákon v jednotlivém státu, pokud by ho federální kongres shledal v rozporu s federální ústavou.
7. Federální exekutiva by vzešla z federální legislativy a byla by jmenována pouze na určité období. Tato vláda bude mít pravomoc prosazovat federální zákony, uzavírat mezinárodní smlouvy a bude nejvyšším velitelem armády.⁵⁰¹
8. Exekutiva společně s pevně stanoveným počtem soudců by měla pravomoci vetovat jakýkoli zákon schválený v Kongresu nebo ve sněmovnách jednotlivých států. Toto veto by mělo být možno přehlasovat zatím blíže neurčeným počtem poslanců kongresu.

⁴⁹⁹ Tamt., str. 17.

⁵⁰⁰ Klarman, M. J., *The Framers' Coup: The Making of the United States Constitutions*, Oxford, str. 139. Madison tento bod nezapsal úplně přesně. Citujeme proto raději z jiného zdroje.

⁵⁰¹ Kromě polovojenských uskupení domobrany rozmístěných v jednotlivých státech mají Spojené státy pouze jednu (federální) armádu. Vláda je složena z prezidenta a jeho ministrů a prezident je vrchním velitelem americké armády.

9. Federální soudnictví by zahrnovalo nejvyšší soud a nižší soudy schválené federální legislativou.⁵⁰² Soudci by nesměli jednat v rozporu s dobrými mravy a za svoji činnost by pobírali pravidelnou mzdu ze státní pokladny. Do jurisdikce těchto soudů by patřily např. i zločiny na volném moři, pirátství či činy ohrožující mír a konané v rozporu se společenským blahem (rabování, veřejné nepokoje).⁵⁰³

10. Měly by být přesně stanoveny kvóty pro přijímání dalších států do unie. Jejich schválení by mělo být rozhodováno zákonodárnou mocí federace.

11. Spojené státy zaručí každému členskému státu republikánskou vládu.

12. Je třeba zaručit, že stávající články konfederace budou platit do té doby, dokud nebude nová ústava ratifikována. Následně by se mělo stanovit datum, od jakého data bude nová ústava platit.

13. Změna ústavy (dodatky) bude nezávislá na zákonodárství jednotlivých států (proces ústavních změn, tj. dodatků, byl upřesněn později).

14. Všichni státní úředníci by měli složit přísahu za účelem podpory vytvoření nové ústavy.⁵⁰⁴

15. Návrhy tohoto ústavního konventu by měly být ratifikovány zástupci, které si zvolí lid.

Plán Charlese Pickneye⁵⁰⁵

Pickney prezentoval svůj návrh ve stejný den jako Randolph, jako druhý v pořadí. Byl složen z 25 bodů, ale nestal se hlavním konkurentem Virginskému plánu (tím se stal Patersonův New Jersey Plan). Trpěl jistou nedokončeností, protože se v některých případech sice zabýval problémy, které byly obecně známé, ale vlastně nepředkládal reálné možnosti jejich řešení. Dochoval se v několika verzích, nejznámější je z přepisu Madisona, verze v podobě autenticky dochované listiny v jeho přímém autorství se nedochovala. Kolem jeho postavy se je dosud řada nejasností, pravděpodobně pocházel z Jižní Karolíny, ale málokdo jej osobně znal. Po několika letech se rovněž ukázalo, že lhal ohledně svého věku a trpěl nezvladatelnou

⁵⁰² Zde je výrazně patrné, že šlo o první realizaci tří rozdělených mocí v praxi, protože moc soudní musela být jako samostatná složka teprve vybudována. Madison její bezpečné vytvoření viděl v tom, že procesy její výstavby proběhnou pod dohledem zákonodárné moci, která je v parlamentních demokraciích suverénem.

⁵⁰³ Madison tyto body explicitně zmiňuje proto, aby je vyňal z gesce armády.

⁵⁰⁴ Právě zde došlo k počátku celé polemiky, protože antifederalisté odmítli změnu ústavy, nebo vytvoření federace.

⁵⁰⁵ Vzhledem ke značné rozvlácnosti některých bodů jsem Madisonovy poznámky zkrátil. Spolu s tím vynechávám i některé specifické popisy, které byly poplatné pouze ve své době.

touhou se zviditelnit. Později o sobě prohlašoval, že většinu bodů ústavy navrhl on sám.⁵⁰⁶ Je třeba dodat, že Pickney pracoval s některými body, které již před ním prezentoval právě Madison (zejména princip dělby mocí nebo bikameralismus), nebyl proto prvním účastníkem, který tuto problematiku otevřel.⁵⁰⁷ To byl nakonec patrně hlavní důvod toho, proč jej konvent upozadil a dal přednost Madisonovi s Randolphem a Patersonovi. V Madisonových zápiscích je zaznamenáno 16 bodů. Pickney prosazoval bikameralismus a výrazné posílení exekutivní moci. Stejně tak základní princip dělby moci na tři složky či výrazné upřesnění role senátu. Kromě šestnácti hlavních bodů uvedených v oficiálně uváděné listině (The Plan of Charles Pickney), autor například přidává návrh na zřízení jednotného poštovního úřadu či zákon impeachmentu, který umožňuje odvolávání vysokých úředníků, pokud se proviní proti zákonům země. Rovněž navrhuje, aby senát a sněmovna reprezentantů disponovaly absolutním právem regulace domobran jednotlivých států.

Plán Williama Patersona

Nejzvažovanějším protinávrhem Virginskému plánu se stal New jerseyký plán generálního prokurátora Patersona. Ten jej přednesl 15. června 1787 a u antifederalistů se těšil se oblibě zejména ze dvou důvodů. Zaprvé, kladl podstatně menší důraz na vliv státu než Madisonova koncepce. Zástupci Delaware a New Jersey byli proti myšlence národní vlády. Plán rovněž podporoval John Lansing z New Yorku, který neměl v oblibě Hamiltona. Podpořili jej i někteří členové delegace z Connecticutu. Všichni shodně odmítali koncept federace a tento plán měl být kompromisem, protože prvky národní vlády obsahoval, ale ta by byla podstatně slabší než v požadavcích federalistů.⁵⁰⁸ Zadruhé, Paterson rovněž navrhoval model jednokomorového Kongresu se systémem hlasování jeden stát - jeden hlas, což by zachovalo podstatu původního uspořádání. Důležitou změnou by bylo to, že by Kongres získal pravomoc vybírat cla a daně, včetně regulace mezinárodního obchodu. Plán byl podstoupen diskusím po dobu pěti dní, ale nakonec přijat nebyl, ukázal se jako málo progresivní a vlastně nenabídl klíčové změny ve spolupráci kolonií, čímž ztratil zájem většiny.⁵⁰⁹ Nicméně byl považovaný za nejzdařilejší alternativu dvojici Madison-Randolph. Původní přepis samotným

⁵⁰⁶ McDonald, F., *Novus Ordo Seclorum: The Intellectual Origins of the Constitution*, University Press of Kansas 1985, str. 209.

⁵⁰⁷ Madison řadu svých bodů z pozdějšího ústavního konventu uváděl již dříve ve své korespondenci, v zápiscích a při osobních setkáních.

⁵⁰⁸ Srv. Teachingamericanhistory.org – The Revised Virginia Plan and New Jersey Plan XI [2024-06-08].

⁵⁰⁹ Srv. McDonald, F., *Novus Ordo Seclorum*; University Press of Kansas 1985, str. 227.

autorem se nedochoval, zůstaly dvě opsané kopie, jedna pořízená Madisonem a druhá v knihovně Washingtona, zaznamenaná patrně od něj samotného. Obě verze se téměř shodují.⁵¹⁰

1. Články by měly být revidovány, opraveny a rozšířeny tak, aby federální ústava zohlednila požadavky a umožnila zachování unie.
2. Unie má právo prostřednictvím kongresu stanovit cla na všechno zboží zahraniční výroby. Je třeba vytvořit pravidla pro stanovení jejich výše a výběr. Kongres má rovněž pravomoc regulovat obchod, a to nejen na mezinárodní úrovni, ale i mezi státy unie navzájem.
3. Kongres stanovuje rekvizice podle počtu bílých občanů a dalších svobodných lidí, bez rozdílu pohlaví. Do počtu spadají i tři pětiny všech ostatních osob, které nejsou uvedeny v předešlém výměru (tj. otroci), vyjma indiánů, kteří jsou zbaveni povinnosti platit daně.⁵¹¹ Kongres má právo uplatňovat sankce, pokud státy nebudou tyto rekvizice platit.⁵¹²
4. Zákonodárna moc bude mít pravomoc zvolit vládu. Všichni lidé z vlády budou mít právo na pravidelnou mzdu (Paterson neuvádí dobu mandátu). Vláda bude pověřena právem zvolit si své pracovníky podle jednotlivých resortů.
5. Návrh na zřízení federálního soudnictví, jehož součástí bude i instituce Nejvyššího soudu. Soudce Nejvyššího soudu bude jmenovat vláda. Soudci jsou zavázáni dodržovat všechny zákony země a sám Paterson se později stal soudcem Nejvyššího soudu za Washington.
6. Články konfederace a všechny dodatečné smlouvy ratifikované všemi státy jsou nejvyšším zákonem. Federální exekutiva je oprávněna užít síly, pokud se jimi některé státy nebudou řídit, dodržovat či jednat v rozporu s nimi.
7. Ustanovení o způsobu přijímání nových států do unie.
8. Měly by být stanoveny jednotná pravidla pro naturalizaci nových občanů (tj. získání občanství).
9. Občan jiného státu může být stíhán podle zákona, v kterém zločin spáchal.⁵¹³

Patersonův plán přispěl diskusi zejména tím, že počítal s nevyhnutelným faktem rozšiřování federace a navyšování populace (na rozdíl od Painea). Zásadním nedostatkem je ovšem

⁵¹⁰ founders.archives.gov., The New Jersey Plan, 15 June 1787 XI [2024-06-08].

⁵¹¹ Výměr 3/5 se stal standardní kvótou, později použitou i v tzv. connecticutském kompromisu, který řešil princip voleb do obou komor Kongresu.

⁵¹² Toto byl důležitý bod, protože řešil problém prázdné konfедераční pokladny, což byla jedna z hlavních příčin revize článků konfederace. Povinnost všech států přispívat rovnoměrně podle počtu obyvatel do státní pokladny je ale de facto koncem konfederované spolupráce a začátkem spolupráce federální.

⁵¹³ Srv. Madison, J., *The Writing of James Madison*, vol. 3 (1787, *The Journal of the Constitutional Convention, Part I.*), New York/London 1902, str. 166-170.

absence dvoukomorového systému a oddělení výkonné a zákonodárné moci. Plán uchovával jádro článků konfederace, i když rozšiřoval jejich původní znění.⁵¹⁴ Místo prezidenta navrhoval výkonnou radu, kterou by mohla odvolat většina guvernérů jednotlivých států (to odráželo nedůvěru mnohých v úřad prezidenta, jakožto postavu s pravomocemi anglického krále). Plán si získal velkou podporu Lansinga z New Yorku, protože uchovával suverenitu členských států. Jeho vystoupení na podporu Patersona výrazně oslabilo pozici Hamiltona (rovněž z New Yorku) během první poloviny konventu, protože se účastníci stejného státu názorově zásadně rozcházel, což samozřejmě nešlo ostatním. Na Patersonův plán reagoval projevem z pondělí 18. června Hamilton, ve kterém prezentoval svůj koncept a napadl nedostatky antifederalistických návrhů a připomínek k plánované unii.⁵¹⁵

Plán Alexandera Hamiltona

Hamilton svou koncepci vtěsnil do 11 bodů, což je poměrně málo, s ohledem na plány, které prezentoval již před ústavním konventem. Později se ukázalo, že nabízí značně rozsáhlejší a systematicky velice podrobný návrh, který je teoreticky zpracovaný v *Listech federalistů*.⁵¹⁶ Na konventu rovněž získal prostor k tomu, aby plán předložil, přestože se nestal hlavní federalistickou koncepcí, která se stala základem nové ústavy. Hamiltonovy návrhy dávají důraz na postavení senátu, nikoli na vztahu obou komor či na význam dolní komory. Je to důsledek Hamiltonova obdivu k aristokracii a nedůvěře k demokracii. To byla hlavní příčina faktu, že se jeho plán na úkor Madisona neprosadil. Aantifederalisté byli obhájci silné demokracie a Madison do svého plánu prvky demokracie implementoval podstatně více. Řada Hamiltonových bodů byla nicméně později do nové Ústavy přijata, byť se často překrývaly s návrhy Virginského plánu. Madison s Hamiltonem byli v době sepisování těchto návrhů v úzkém kontaktu a oba se navzájem ovlivňovali. V některých bodech se ovšem zcela rozcházel. Účastníkům konventu také vadil jeho opakovaný důraz na absolutistické pravomoci guvernéra (prezidenta) federace a silnou pozici senátu. Analogie s anglickým králem a systémem u účastníků zasedání vyvolávaly nevoli.

⁵¹⁴ Srv. Teachingamericanhistory.org – The Revised Virginia Plan and New Jersey Plan [2024-06-08].

⁵¹⁵ Srv. Chernow, Ron, *Alexander Hamilton*, New York 2004, str. 231.

⁵¹⁶ Hamilton, A., Madison, J., Jay, J., – *The Federalist Papers*, New York 1787–1788.

Závěrečná verze ústavního plánu

Nakonec byl tedy zvolen za jádro ústavy Madisonův koncept. Ten se v druhé verzi rozšířil z patnácti ústavních bodů na devatenáct, aby se ve dnech 20. června až 26. července definitivně ustálil na konečných dvacet tři. Plán dostal i přehlednější pořadí navrhovaných bodů a ústavní znění je v něm již výrazně patrné.

1. Vláda Spojených států amerických by se měla skládat z nejvyššího zákonodárského, soudního a výkonného orgánu.
2. Zákonodárství je složeno ze dvou komor.
3. Členové dolní komory jsou voleni občany všech států na dobu dvou let. Mají právo na pravidelnou mzdu, ale musí být bezúhonní a nejednat v rozporu s dobrými mravy. Musí dosáhnout věku alespoň 25 let.
4. Členové horní komory by měli být vybíráni zákonodárci jednotlivých států. Musí dosáhnout věku 30 let a mít šestiletou praxi v horní komoře zákonodárského sboru ve státě svého původu. Senátorův mandát je na šest let a po každých dvou letech se 1/3 senátorů obměňuje.
5. Všechny veřejně schválené zákony, dokumenty a zápisy všech států se těší plné důvěře a uznání členských států.⁵¹⁷
6. Všechny pravomoci, kterými disponuje kongres na federální úrovni, jsou platné i pro legislativu samostatných států.⁵¹⁸
7. Všechny legislativní procesy Spojených států amerických přijatých na základě článků konfederace a trvalé unie a všechny smlouvy uzavřené a ratifikované pod autoritou Spojených států, jsou nejvyšším zákonem všech členských států a z tohoto hlediska jsou závazné.
8. Obsazení dolní komory kongresu bude mít od jejího začátku 65 členů (následně Madison vypisuje počet členů na každý stát, kdy nejvíce jich bude mít Virginie). Druhá část bodu uvádí, že kvóta členů se bude měnit v závislosti na následném rozšiřování unie, nebo navýšení počtu obyvatel.⁵¹⁹
9. Na základě usnesení ze dne 18. dubna 1783 Kongres Spojených států amerických zodpovídá za stanovení výše daní.

⁵¹⁷ Tento bod se stal obsahem článku IV. oddílu I samotné ústavy. Viz Hamilton, A., Madison, J., Jay J., *Listy Federalistů*, Olomouc 1994, str. 496.

⁵¹⁸ Teachingamericanhistory.org - Debates in the Federal Convention 1787 [2024-06-08].

⁵¹⁹ Toto nebylo zohledněno v Článcích Konfederace a trvalé unie a ani v plánu Thomase Painea.

10. Za všechny vydané či přijaté peníze federací Spojených států amerických a za stanovení mzdy všech úředníků jejich vlády zodpovídá dolní komora Kongresu Sněmovna reprezentantů a Senát v této věci nemá žádné pravomoci jejich rozhodnutí změnit.
11. V horní komoře Kongresu bude mít každý stát stejný počet hlasů.⁵²⁰
12. Bude ustavena hlava federální exekutivy sestávající z jedné osoby. Volena bude každých sedm let legislativními orgány jednotlivých států. Nebude možné znovuzvolení. Bude mít pravomoci jmenovat vysoké členy vlády a schvalovat národní zákony. Ke kontrole této osoby bude existovat právo impeachmentu, kdy jej bude možné zbavit funkce, pokud nebude plnit své povinnosti nebo nebude jednat s ohledem na zájmy národa. Za tyto služby mu bude ze státní pokladny vyplácena pravidelná mzda, kterou nelze snižovat.⁵²¹
13. Federální výkonná moc má právo zamítnout jakýkoli legislativní akt. Kongres má pravomoc toto rozhodnutí přehlasovat, a sice 2/3 většinou v obou komorách.
14. Bude ustaveno federální soudnictví včele s Nejvyšším soudem. Jejich soudce bude schvalovat horní komora kongresu. Soudci mají právo na pravidelnou mzdu, pokud jsou bezúhonní a nejednají v rozporu s dobrými mravy. Tuto mzdu nelze během jejich funkce snižovat.
15. Federální zákonodárná moc má pravomoc jmenovat nižší soudní tribunály.
16. Federální soudy mohou přejímat zákony schválené legislativou jednotlivých států, a sice k posílení míru a harmonického soužití ku prospěchu celé federace.
17. Přijímání nových států do federace, ať už spojením území s konkrétní vládou státu nebo i jinak, by mělo být schvalováno federálním zákonodárným sborem. Kvóta by měla být většinová ale nikoliv absolutní.
18. Každému státu je federací garantována republikánská forma vlády. Každý stát je federací chráněn před vnějším či vnitřním nepřítelem.
19. Opatření, které bude umožňovat vytvářet dodatky k ústavě unie, kdykoliv to bude shledáno nezbytné.
20. Výkonná a zákonodárná moc uvnitř jednotlivých států a federální vláda by měly být vázány přísahou dodržovat obsah ústavy.
21. Změny, které navrhne nová unie konfederaci, by měly být ve stanovenou dobu, nebo po schválení kongresem, předloženy zákonodárným zastupitelům států a následně schváleny a

⁵²⁰ Tento bod je výsledkem rozsáhlé a dlouhé diskuse, kterou nakonec uzavřel tzv. Connecticutský kompromis v autorství Rogera Shermana a Olivera Ellswortha. Dále viz níže.

⁵²¹ Následně ještě upraveno a to několikrát. Mandát prezidenta byl zkrácen na čtyři roky a prezident mohl usilovat o další období. Rovněž se změnila jeho volba, která přešla od zákonodárných shromáždění jednotlivých států na lid, který volil volitele.

potvrzeny lidem.⁵²²

22. Zastoupení v horní komoře kongresu (senátu) budou mít dva představitelé za každý stát.⁵²³

23. Z pokynu výboru (ústavního konventu) budou stanoveny kvóty či kvóta o občanství a vlastnictví majetku ve věci členství v soudní, výkonné nebo v zákonodárné moci.⁵²⁴

Třetí revidovaný plán Madisona se stal prvním definitivním výsledkem konventu.

Následovalo sepsání ústavy, které se řídilo tímto plánem a řadou poznámek z průběhu rokování o ostatních plánech.

Ratifikační debata

Debata o schválení či odmítnutí americké ústavy je vyvrcholením zakladatelských aktů. Tím, že se federalisté uchýlili k ratifikačnímu procesu, doufali, že se vyhnou sporům a pochybnostem o legitimitě nové ústavy. Pokud měla být ústava považována za skutečně základní zákon, pak musela být ratifikována samotným lidem.⁵²⁵ Ve své podstatě je ratifikace odpovědí na otázku, zda vytvořit nový systém, nebo se držet dosavadních praktik a postupů, které jsou více pod přímým britským vlivem. Z praktického hlediska se předešlý systém neosvědčil a bylo třeba vytvořit nový, který by vykazoval vyšší míru suverenity a zároveň zohlednil specifické požadavky kolonistů na severoamerickém území. Řešení se nabízela dvě: buď udělat změny v původní listině, nebo schválit zcela nový systém. Ratifikační debata vznikla z toho důvodu, aby tuto otázku rozhodla a ukončila spory ohledně toho, jak budou jednotlivé státy v budoucí době spolupracovat. Pro obhájce doposud platných článků konfederace se navrhovaná federace stala rizikem, a to z několika hlavních důvodů:

I. Navrhovaná unie bude mít prezidenta. Antifederalisté v tom viděli riziko, že se moci opět ujme monarcha, který bude disponovat absolutním mandátem a bude vládnout obdobně jako anglický král.

II. Centralizace moci povede k vytvoření užší skupiny, která bude ovládat všechny státy.

⁵²² Jedná se o ratifikační proces. Tento bod se z logiky věci nemohl stát součástí ústavy.

⁵²³ Tento bod doplňuje čtvrtý. Tvoří samostatný bod, protože se až v průběhu následujících dnů vyjasnilo složení senátu.

⁵²⁴ Všechny body viz Virginia Plan III., founders.archives.gov, official site [2024-06-08].

⁵²⁵ Srv. Wood, Gordon, S., *The Creation of the American Republic, 1776–1787*; Virginia 1998, str. 533.

III. Federalisté opakovaně kladli důraz na vznik jednotné armády. To vzbuzovalo u antifederalistů nedůvěru.

IV. Ústava neobsahuje listinu práv. Hamilton ve svém listu č. 84 otevřeně varuje před tím, že by součástí ústavy byla i listina práv.⁵²⁶ Pro Hamiltona byla listina práv nebezpečná pro původní znění ústavy, protože prostřednictvím lidskoprávních otázek může dojít k požadavkům na změnu jejího obsahu. Federalisté chtěli ústavu, jejíž obsah se nebude měnit. Pro antifederalisty byla absence federální listiny práv zásadním nedostatkem, který ohrožuje individuální svobodu každého občana unie. Rovněž bylo kritizováno, že jednotlivé státy listinu práv mají, zatímco federace nikoli. Nakonec se jí stalo prvních deset dodatků.

V. V ratifikační debatě se odráží i vysoká míra partikulárních zájmů:

A. Obavy z vytvoření nové aristokracie. Antifederalisté se obecně přikláněli spíše k demokratickým hodnotám, ale řada federalistů (zejména Hamilton) kladla veliký důraz na aristokratické vrstvy a prosazovala jejich adekvátní zastoupení. Řada aristokratů zase naopak nedůvěřovala federaci, protože federalisté tvrdili, že chtějí vytvořit novou společnost, která se bude odlišovat od Anglie.⁵²⁷

B. V jižních státech se majitelé rozsáhlých plantáží odmítali dělit o své obří zisky z pěstování bavlny či tabáku, protože navrhovaná federace pro ni představuje hrozbu vysokého zdanění. Původní stav jim vyhovoval, neměli zájem riskovat svou budoucnost. V průmyslu a industrializaci viděli nebezpečí pro farmáře a zemědělce.

C. Tisíce lidí emigrovalo na nový kontinent z náboženských důvodů. Nikde neměli záruku, že nová federace nepovede k zákazu zrovna jejich víry nebo k vytvoření jednotné víry jako v katolických státech.

D. Lidé obecně odmítali představu, že budou opět spolupracovat s Velkou Británií. Federalisté té době sice upřednostňovali zejména Francii, ale rovněž se netajili tím, že budoucnost bez spolupráce se Spojeným královstvím není možná.

Cílem federalistů, vedených zejména Hamiltonem, Washingtonem, Adamsem a Madisonem, bylo veřejnost přesvědčit o tom, že výše vypsané obavy jsou zbytečné a zavádějící. Společně došli k závěru, že je třeba přiblížit jejich program a tuto roli zastoupily

⁵²⁶ Srv. Hamilton, A., Madison, J., Jay, J., *Listy Federalistů*, Olomouc 1994, str. 455.

⁵²⁷ Srv. Amar, Reed, A., *Anti-federalists, The Federalists Papers, and the Big Argument for Union*, str. str. 114.

především texty *Listy federalistů*, publikovaných formou novinových článků mezi říjnem roku 1787 až květnem následného roku. Ratifikační debata tedy přímo navazuje na ústavodárné shromáždění zakončené 17. září 1787. Rovněž byla stanovena kvóta devíti kolonií, které musí listinu schválit.

Antifederalisté postrádali jednotnost federalistů. Jejich vůdčí postavou byl George Mason z Virginie, plantážník, investor a účastník ústavního konventu, který zastupoval asi nejpočetnější skupinu odpůrců federalistů. Druhou výraznou postavou byl Robert Yates, který na konventu společně s Hamiltonem a Johnem Lansingem zastupoval New York, člen konfедераčního kongresu, který byl řídicím orgánem Spojených států v letech 1781–1789. Lansing byl rovněž antifederalista, což v tříčlenné delegaci vytvářelo pnutí, protože Hamilton byl v menšinovém postavení, ale svým egem a blízkým vztahem k Washingtonovi, který jej považoval takřka za své syna, přesto dominoval. Po šesti týdnech došlo ke konfliktu, kdy Yates i Lansing z konventu odjeli a sepsanou ústavu nikdy nepodepsali.

Antifederalistické listy⁵²⁸ vycházely nezávisle na jednotném stranickém vedení, což zapříčinilo to, že jich celkově bylo podstatně více než 85 federalistických článků systematicky publikovaných v New Yorku.⁵²⁹ Netvořily souvislou propracovanou řadu, dá se dokonce říct, že řada listů byla napsána pouze s ohledem na stanoviska autora, aniž by se konzultovala širší koncepce. Činnost antifederalistů oficiálně začíná 27. září 1787, osm dní po předložení návrhu americké ústavy. Kolekce antifederalistických listů ale byla poprvé sestavena až v roce 1965 profesorem Mortonem Bordenem z Kolumbijské univerzity.⁵³⁰ Podobně jako *Listy federalistů*, i antifederalistické články vycházely pod pseudonymem. Federalisté zvolili pouze jedno jméno a všechny eseje byly podepsány Publius.⁵³¹ Totožnost autorů nebyla obecně známa až do francouzského vydání *Federalisty* v roce 1792.⁵³² Jejich odpůrci naopak používali celou řadu přezdivek. Asi nejobvyklejší byla „Farmář“, která měla vyjadřovat ten fakt, že antifederalisté byli především z venkova a jejich zájmy nebyli spjaté s městem a s průmyslem. Jejich obavy z navrhované federace byly ale liché a infrastruktura celé unie se výrazně zlepšila. Byl vytvořen systém silnic a cest, který zásadně posílil vnitrozemský obchod. Spolu s tím byly upraveny trasy vodní dopravy a později následoval mohutný rozvoj

⁵²⁸ *The Antifederalist Papers*, Collection by Morton Borden, New York 1965. Jde rovněž o 85 listů po vzoru Federalistických listů.

⁵²⁹ Existuje dokonce sedmisvazkový komplet od autorů Herberta Storinga a jeho asistenta Murraye Drye z University of Chicago. Je ovšem důležité dodat, že řada listů jsou skutečně pouhá regionální prohlášení bez širšího významu.

⁵³⁰ Jedná se o jednu z pěti nejstarších univerzit v celých Spojených státech amerických založenou v roce 1754. Jejími absolventy byli i Alexander Hamilton a John Jay.

⁵³¹ Tato postava viz II. kapitola - závěr portrétu o Ciceronovi.

⁵³² Srv. Carey, G. W. a McClellan, J., in: *Hamilton, Madison, Jay - Listy federalistů*, Olomouc 1993, str. 14.

železnic a telegrafní služby.⁵³³ Stejně tak se ukázala zcela zbytečnou obava z náboženské otázky. Dodatek ústavy č. 1 zakazuje kongresu zavádět nebo zakazovat jakékoli náboženství.⁵³⁴ Otázka víry tedy byla úplně vyloučena z politického prostoru. To platí i pro riziko nastolení diktatury prostřednictvím armády. Ústavní dodatek č. 2 totiž každému zaručuje právo vlastnit zbraň.⁵³⁵ Toto právo ovšem není amerického původu, nýbrž vychází z britských zákonů a na severoamerický kontinent se dostalo prostřednictvím Blackstonea.⁵³⁶ Právo vlastnit zbraň je v anglické tradici obranným prostředkem proti tyranii. V americké tradici se stalo kompenzací antifederalistického odporu vůči navrhované federální armádě. Ta byla nahlížena jako riziko při nastolení despotismu. Další výrazné výtky směřovaly od příznivců aristokracie, tj. od těch, kteří strávili nějaký čas v Evropě, nebo z ní emigrovali. Šlo často o lidi z vyšších kruhů, kteří ve své původní zemi nemohli praktikovat svou víru. Byla mezi nimi ale i řada dlužníků, nebo těch, kteří se ve válečných konfliktech postavili na stranu, která prohrála. Aristokraté byli kritizováni řadou antifederalistů i federalistů, protože byli považováni za pokračovatele absolutismu. Aristokracie nakonec získala výrazné zastání v senátu, který se stal schvalovacím kontrolním mechanismem nových zákonů, čímž se obavy z jejich vlivu ukázaly rovněž neopodstatněné.⁵³⁷ Madison aristokratické vrstvy veřejně podporoval, protože v Americe nemají tradici a autoritu jako je tomu na evropském kontinentu. Jak bylo řečeno výše, velkým obhájcem aristokracie v americké společnosti byl Hamilton, který navrhoval, aby senátory nevolil lid, ale kolegium volitelů. Obecně antifederalistické obavy z aristokracie měly ale reálné důvody. Yates to komentuje následovně: „V Anglii byly nedávno zpřístupněny volby lidem ze všech společenských tříd, čímž se stal majetek vlastníků pozemků nejistý. Pokud jsou naše úvahy správné, vláda by měla mít osobní zájem na tom, aby v její činnosti nebyly přítomné pouze inovace, ale i neměnné tradice. Držitelé půdy by proto měli mít podíl v celé vládě a vytvářet stabilitu mezi jednotlivými třídami. A to tak, že budou hájit bohatou menšinu, před nemajetnou většinou. Senát bude tím, kdo tuto stabilitu zajistí.“⁵³⁸

⁵³³ Srv. Amar Reed A., *Anti-federalists, The Federalists Papers, and the Big Argument for Union*, in: Harvard Journal of Law & Public Policy, vol. 1993, 113. Železniční doprava ve Spojených státech amerických se budovala od konce dvacátých let 19. Století.

⁵³⁴ Srv. Hamilton, A., Madison, J., Jay, J., - *Listy federalistů*, Olomouc 1993, str. 499; rovněž Amar Reed A., *Anti-federalists, The Federalists Papers, and the Big Argument for Union*, str. 116.

⁵³⁵ Tamt., str. 499.

⁵³⁶ Blackstone, W., *Commentaries on the Laws of England*, Oxford 1768, část I., str. 140.

⁵³⁷ Je důležité dodat, že na rozdíl od Anglie byli členové horní komory ve Spojených státech amerických voleni, nikoli jmenováni králem či šlechtou. A to zákonodárným orgánem každého státu, vždy dva senátoři za každý stát do federálního kongresu.

⁵³⁸ Yates, R., *Notes of the Secret Debates of the Federal Convention 1787 6.-7. June 1787*; Yates ve skutečnosti

Rozdělení antifederalistů

Obecně lze tvrdit, že Antifederalisty lze rozdělit podle cílů, kterých chtěli dosáhnout do tří hlavních skupin.

První skupinou byli autoři typu Roger Sherman a Oliver Ellsworth, tedy účastníci ústavního konventu, kteří pocházeli zejména z oblasti Connecticutu. K Madisonově plánu přistupovali skepticky a s ohledem na celou debatu dokázali prosadit řadu změn, například connecticutský kompromis či praxe 2/3 kvóty (včetně ratifikační kvóty devíti států). Je to především jejich zásluha, že se antifederalisté stali pevnou součástí zakladatelské tradice.

Druhou skupinu tvořili Melancton Smith, George Clinton (který působil pod přezdívkou „Cato“), Abraham Yates, Richard Henry Lee („Federal Farmer“) či Samuel Bryan („Centinel“). Tito antifederalisté měli veliký vliv na Madisona, který na jejich argumenty reagoval četnými korekcemi navrhované ústavy. Jejich hlavním tématem byla kritika převahy federální vlády na úkor vlád v jednotlivých státech. Byli přesvědčeni o tom, že federální vláda, nebude-li mít přesně stanovené pravomoci, povede k utlačování jednotlivých států.

Třetí skupinou bylo rigidně konzervativní křídlo, které chtělo původní články konfederace upravovat co nejméně. Šlo o přední postavy hnutí, včetně George Masona, Roberta Yatese, Patricka Henryho či Johna Lansinga. Tato skupina byla asi nejpočetnější a k Hamiltonovi otevřeně nepřátelská. Jediné, na čem se s federalisty shodovali, byla nutnost posílení národní vlády, ovšem ve smyslu posílení vlády konfederace. Postupně se ale dostali do sporu i s druhou skupinou z vlastních řad, protože nesouhlasili s kompromisy ve formě ústavních dodatků. Vliv na výslednou podobu ústavy ale také měli, zejména poukazováním na výrazné požadavky Hamiltona směrem k ještě výraznější centralizaci vlády, které se mu tak nakonec prosadit nepodařilo.⁵³⁹

Významné antifederalistické listy

Význam listů, které se vyjadřovaly ke konkrétním bodům navrhované ústavy, tkví v tom, že se jim dostalo široké pozornosti a výrazně ovlivnily její konečnou podobu.

Některé příspěvky se nevyjadřovaly dostatečně k tématu (obsahem řady z nich jsou

pouze zapsal Madisonova slova.

⁵³⁹ *Teaching American History; Introduction to the Antifederalist*, kol. autorů [2024-06-08].

prostá provolání k farmářům) a politiku v širším kontextu neberou v potaz, nebo získaly natolik malou pozornost, že nevedly k přímé reakci. Jednotlivé antifederalistické listy nemá smysl řadit podle data vzniku, protože uceleně koncipované pásmo tvořily od října 1787 do konce května 1788 jen *Listy federalistů*. U antifederalistických příspěvků je proto třeba klást důraz na obsahové hledisko, i když byly někdy sepsané dříve než Publiovy články. Chronologické pořadí nemá smysl ani z toho důvodu, že, jak už bylo uvedeno, byl jejich počet mnohonásobně větší a jejich autoři se nedrželi systematické posloupnosti a ani nenaplňovali společnou strategii.

Byla to právě obhajoba původních ústavních prvků, která vedla ke konfliktu s federalisty ohledně navrhované ústavy a k nutnosti ustavit ratifikační kvóty. Je proto důležité přiblížit si zásadní odlišnosti jednotlivých pojetí. Vzhledem k rozsáhlosti celkového výčtu změn se zaměříme pouze na hlavní body, které nejlépe ilustrují rozdíly mezi přístupem federalistů a antifederalistů. Oba přístupy se střetly v celé řadě návrhů, z nichž ty nejdůležitější a nejčastěji opakované byly tyto:

- I. výhody federace, tj. velké republiky
- II. rozsah unie, kontrola samosprávy, daňová otázka
- III. vymezení funkce federálního prezidenta
- IV. vytvoření samostatné soudní moci
- V. rovnoměrné zastoupení členských států v senátu
- VI. proporční zastoupení členských států ve sněmovně reprezentantů⁵⁴⁰
- VII. výhody vytvoření jediné, federální armády
- VIII. listina práv

V následujících ukázkách z obsahu polemik budou postupně předvedena výše uvedená témata. Pod příslušným tématem budou uvedené názvy a autoři antifederalistických a federalistických příspěvků, které se danou otázkou zabývaly.⁵⁴¹

I. Výhody federace, tj. velké republiky (kvůli riziku vnitřního a vnějšího nebezpečí). Podle federalistů užší spolupráce federální unie jako celku povede k vyšší míře mezinárodní suverenity. A to nikoli pouze v oblasti společné obrany, ale i v obchodu či v legislativě.

⁵⁴⁰ Pátý a šestý bod tvoří dohromady tzv. Connecticutský kompromis.

⁵⁴¹ Myšlenka vzájemné kontradikce federalistických a antifederalistických listů je ve výkladu americké tradice zakladatelského období často užívána. Například Ralph Ketcham nebo tvůrci portálu teachingamericanhistory.org, kteří tak činí opakovaně.

I. Federalista (jedná se o antifederalistický list) vs. Federalisté č. 1 až 6, - Potřeba silné unie
John Dewitt, č. 1 (rovněž antifederalistický list) vs. Federalisté č. 1 až 6, - Potřeba silné unie

Výhrady antifederalistů: V eseji z 26. listopadu 1787, který byl publikován v bostonských novinách *Gazette* - magazínu *Country Journal*, zůstává autor v anonymitě a podepisuje se ironicky Federalista.⁵⁴² To mělo také skrytý význam. Antifederalisté totiž prohlašovali, že jsou to oni, kdo skutečně hájí zájmy celé unie, protože usilovali o to, aby členské státy zůstaly suverénní a vláda unie jejich podřízeným.⁵⁴³ Obsahem listu je otevřená kritika toho, že dochází k revizi původních vztahů a celý nový plán ústavnosti nahlíží autor listu skepticky. Navrhovaná unie pro něj představuje ohrožení svobody jednotlivých států, protože jim bude legislativně nadřazena. Neznámý autor následně přechází ke kritice aristokracie, kterou nazývá *ohyzným démonem* a jejich příznivce *zuřivými fanatiky*. Cílem jejich strategie je podle něj sledování pouze vlastních zájmů aristokracie na celém území Commonwealthu, v tomto případě státu Massachusetts. To, že o to usilují, by mělo přimět lid k tomu, aby nedůvěřovali plánu na reorganizaci vlády a ústavních principů.⁵⁴⁴ Jádro celého prvního eseje by se dalo parafrázovat slovy „raději budu svobodným občanem malé republiky Massachusetts, než utlačovaný občan velké americké říše.“⁵⁴⁵ Ukazuje se, že antifederalisté, kteří nebyli systematicky organizováni, aristokracii nacházeli právě v řadách obhájců federace. Jejich běžnou metodou bylo, že prostřednictvím této třídy poukázali na analogie s Velkou Británií, monarchií a králem, v tehdejší době velmi negativně vnímanými. Editor souboru otevírá výbor tímto listem asi z toho důvodu, aby poukázal na zásadní požadavek suverenity států prostřednictvím zachování stávajícího stavu. Rovněž je zde patrné, že federace pro její odpůrce evokovala Spojené království a neváhali toho i využít pro získání veřejné podpory. Velké státní celky se netěšily oblibě a Velká Británie byla jejich nepřítelem z války za nezávislost.

Otevřenou reakcí na důsledky konventu ve Filadelfii se výrazně uvedl také autor pod pseudonymem John DeWitt listem č. I. z 22. října 1787, kde tvrdí, že „všechny civilizace trpěly tyranii, bezprávím či uzurpací moci. Historie Ameriky je oproti nim bezprecedentní. Od počátku osídlování se americké kolonie pyšní systematickým nastolováním obecného štěstí ku prospěchu všech. Znakem je přiměřená míra spravedlnosti pro každého a myšlenka občanských sdružení, která jsou požehnáním všem obyvatelům jednotlivých států. Lidé

⁵⁴² Srv. *The Antifederalist Papers*, Collection by Morton Borden, New York 1965, str. 6–7.

⁵⁴³ Levy W. Leonard, *Against the Union*, The New York Times, 21.2.1982.

⁵⁴⁴ Srv. *The Antifederalist Papers*, Collection by Morton Borden, New York 1965, str. 6.

⁵⁴⁵ Tamt., str. 6.

obecně usilují o zlepšení kvality života a společnosti. Důkazem jsou nově zavedené konvence a četný počet nových ústav, které pro svůj obdivuhodný obsah zaujaly pozornost i našich nepřátel a zajistily nám potlesk celého světa. Nyní žijeme v době, kdy pocítujeme důsledky těchto inovací a námitky proti principům, které jsme vytvořily, proto nejsou odůvodněné. Tyto výhrady jsou jednak záměrné dezinformace a jednak důsledkem celkové nečinnosti, která je dočasným následkem konce nedávné války.⁵⁴⁶

Následuje obava o zachování ústav jednotlivých států, které se přitom těší takové oblibě, stejně jako ten fakt, že tyto jednotlivé státy se liší svými zájmy, zvyky a politickou situací. Navrhované zastoupení tyto rozdíly nezohlední. V závěru listu autor tvrdí, že výše vypsané zůstane zachováno, zůstane-li zachována konfederace. To, že se občané Filadelfie po novém návrhu uspořádání doslova zbláznili, není argumentem pro to, abychom tak činili i my. Jejich situace zcela kontrastuje s námi. Očekávají totiž, že kongres bude sídlit u nich, což posílí jejich pozici, ale nikoli tu naši.⁵⁴⁷ Tato pasáž listu je ukázkovým příkladem antifederalistických obav z centralizace moci, ze ztráty rozmanitosti jednotlivých ústav, z problematiky nerovnoměrného zastoupení a z posilování vlivu mocenských center na úkor „periferie“ plánované unie.

Odpověď federalistů: Tématu nezbytnosti silné unie se ujal zejména Jay, částečně doplňovaný Hamiltonem. Jay byl z trojice nejstarší a plnil roli respektované a uznávané autority, měl za sebou praxi předsedy Nejvyššího soudu státu New York a byl výhradním zástupcem Američanů na Pařížských mírových smlouvách. Přispěl pouze pěti listy, ale měl zásadní podíl na tom, že série získala pozornost a respekt. Po Hamiltonově obecném úvodu Jay v dalších čtyřech listech, jejichž obsahem jsou zejména výhody navrhované unie, kritizuje nedostatky konfederace. Od druhého listu již přechází k zásadní výhodě federace – k vyšší míře suverenity směrem k vnějším nepřátelům (a to právě k Velké Británii) v budoucí době. Navrhovaná unie bude rovněž lépe prosazovat zákony a kontrolovat výběr daní.⁵⁴⁸ Snahou autorů *Listů federalistů* bylo, aby jimi navrhované změny nepůsobily zcela nově a nevytvářely nevraživost. Taková diplomaticnost ovšem nebyla silnou stránkou Hamiltona. Madison zase potřeboval k náčrtu svých vizí větší prostor, neboť jsou postavené na poměrně složitém systému. V třetím listu Jay dále zdůrazňuje výhody lepšího úředního aparátu, který umožní jen národní vláda. To posílí její suverenitu, protože stanoviska třinácti států budou mít

⁵⁴⁶ Srv. DeWitt, J. I., *Teaching American History*, 22. 10. 1787, Massachusetts [2024-06-08].

⁵⁴⁷ Tamt.

⁵⁴⁸ Srv. Madison, J., Hamilton, A., Jay, J., *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 36–38

dohromady větší váhu, než postoje jednotlivých členských republik. V pátém listu přechází Jay k historickému příkladu Velké Británie. Jakožto sjednocené Spojené království se její vliv na mezinárodní úrovni podstatně zvýšil, oproti předchozím obdobím vnitřních svárů a nejednoty, když byla rozdělena na tři samostatné země.⁵⁴⁹ Následuje Hamilton, který problematiku vnitřních konfliktů rozvádí na příkladu antických republik či evropských monarchií. Je přesvědčen o tom, že pokud americké republiky zůstanou samostatné, dříve nebo později je postihne pád, protože jedna napadne druhou, nebo se neubrání vnější přesile.⁵⁵⁰ Jedině unie může udržet dlouhodobou suverenitu s ohledem na vnější nepřátele.

II. Rozsah unie, kontrola samosprávy, daňová otázka. Zde bylo předmětem diskuse zejména to, jak velký vliv bude mít centralizovaná vláda na chod jednotlivých států.

II. Centinel č. 1. vs. Federalisté č. 10 a 51 - odpovědnost a kontrola ve věci vlastní samosprávy

Brutus č. 1 (stanovisko tzv. pensylvánské menšiny) vs. Federalisté č. 10, 32–36, 39, 45 - otázka přílišné rozlohy celé federace, daňová otázka a práva jednotlivých států

Federální Farmář č. 1 a 2. vs. Federalisté č. 8, 10, 14, 35, 36 - otázka přílišné rozlohy jednotlivých republik, daňová otázka

Výhrady antifederalistů: Z chronologického hlediska byl úvodní list pod autorstvím Centinela starší než DeWittovy příspěvky, ale svým obsahem leží v kontrapozici k nejdůležitějšímu listu Federalisty, a sice listu č. 10.⁵⁵¹ Centinel je pseudonymem pensylvánského autora Samuela Bryana, který sepsal celkem dvacet čtyři antifederalistických příspěvků publikovaných ve filadelfských novinách. Obecně lze jeho kritiku omezit na dva hlavní negativní body navrhované federace: 1. Nová ústava nezahrnuje listinu práv k odvrácení budoucích krizí. 2. V současné době žádná krize není. To, že jsme v krizi, je argument tyranů.⁵⁵² Samuel Bryan alias Centinel rovněž varuje před ztrátou svobody tisku a projevu. Pensylvánská ústava tyto svobody nijak neohrožuje. Zajímavá je analogie s DeWittem, a sice v tom, že Centinel rovněž označuje euforii konventu za „filadelfské šílenství.“⁵⁵³ Ovšem s tím rozdílem, že sám je občanem Filadelfie, nikoli Massachusetts. Jeho kritika se rovněž zaměřuje na složité procesy vlády navrhované federalisty, zejména Adamsem, kterého opakovaně zmiňuje. Centinel se

⁵⁴⁹ Srv. Madison, J., Hamilton, A., Jay, J., *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 48.

⁵⁵⁰ Tamt., str. 52–54

⁵⁵¹ Srv. *The Antifederalist Papers*, Collection by Morton Borden, Michigan 1965, str. 58–60. V tomto výboru jsou pod zkratkou Centinel na stranách 58–60 uvedeny dva listy, a sice z 5. října a z 30. listopadu 1787. Tematicky si jsou podobné, proto je autor kolekce propojil. Samostatně je list dostupný na Teaching American History; 5. 10. 1787, Centinel I [2024-06-08].

⁵⁵² Srv. Storing Herbert J., *The Complete Anti-federalist*, Vol. 2. Chicago, str. 136–143.

⁵⁵³ Teaching American History; 5. 10. 1787, Centinel I [2024-06-08].

dopouští dvou častých omylů, které byly pro antifederalisty typické. 1. britská ústavní tradice je podle něj nebezpečná pro společenskou svobodu. Adamse proto kritizuje za časté uvádění anglického politického systému jakožto vzoru ostatním státům. 2. Antifederalisté nesprávně interpretovali výklad Montesquieua. Řada z nich, včetně Centinela, mylně tvrdí, že Montesquieu byl proponentem malých státních celků, ve skutečnosti to nikdy netvrdil doslovně, protože velké státní útvary považoval v budoucí době za nevyhnutelné a funkční, a to právě pokud budou fungovat na principu republik uvnitř federální vlády.⁵⁵⁴ Antifederalisté obecně Montesquieua vykládali ve značně selektivní podobě. Ukázalo se, že lidé jako Madison, Hamilton, Adams či Jay jej znají podstatně více do hloubky, a to z toho důvodu, že jej konfrontovali s Blackstonem, jak je průkazné z jejich korespondence. Blackstone se anglickým ústavním vývojem rovněž zabýval, včetně teorií rozdělených mocí. Jsou patrné výrazné analogie mezi oběma autory, včetně obdivu k anglické politicko-filosofické tradici.

Jedním z nejrozšířenějších autorů antifederalistů byla postava se zkratkou Brutus.⁵⁵⁵ Na rozdíl od Centinela není spolehlivě doloženo, kdo se pod tímto pseudonymem skrýval. Podle historiků šlo možná o Melanctona Smithe, bývalého zástupce státu New York na kontinentálním kongresu, který ovšem některé listy vydával pod svým vlastním jménem. Smith spolupracoval i s Johnem Williamsem ze Salemu, kterému jsou rovněž přičítány některé pasáže. Nejpravděpodobnější ale je, že to byl Robert Yates, rovněž newyorský občan, zapřísáhlý odpůrce Hamiltona. Brutus souhlasil s tím, aby vláda upřednostňovala zastupitelský princip na úkor přímé demokracie, ale neskrýval pochybnosti, když došlo na tvůrce ústavy. Podle jeho názoru federalisté dají občanům všech států spíše jednu velkou republiku než federální systém samostatných menších států, jak slibují (většina postupně utlačí menšiny). Svobodná republika takového rozsahu je neproveditelná, protože lidé ztratí důvěru ve vládu a v její kontrolu, když s ní nebudou moci být v kontaktu. Brutus zásadním způsobem přiměl federalisty k důkladnějšímu propracování ústavy a systému vlády v navrhované federaci.⁵⁵⁶ Jeho výhrady byly nezpochybnitelné a je z nich patrné, že autorem musel být člověk obeznámený s politickou praxí. Rovněž je překvapivý vysoký počet jeho listů (17) na rozdíl od ostatních přispěvatelů (pokud ovšem šlo vskutku o jednoho a téhož

⁵⁵⁴ Srv. Montesquieu Ch., *O duchu zákonů I.*, Praha 2010, 2/IX/1; Ponechme stranou v tehdejší době ještě nepřesně specifikované rozdíly mezi konfederací a federací.

⁵⁵⁵ Brutus byl jedním z vrahů Gaia Iulia Caesara, jehož odkaz velmi uznával Hamilton. Druhým důvodem volby tohoto jména mohl být odkaz na předního francouzského monarchomacha Bruta, který byl velkým kritikem monarchie a tyranie na konci šestnáctého století. Antifederalisté obecně kritizovali na navrhované federaci to, že se stane zdrojem tyranie po vzoru nenáviděné britské monarchie.

⁵⁵⁶ Srv. Storing Herbert J., *The Complete Anti-federalist*, Vol. 2., Chicago, str. 363–372; Autor tvrdí, že Brutus byl Robert Yates, k čemuž se přiklonila asi největší část odborníků věnujících se tématu založení Spojených států amerických.

autora), aniž by ztrácely na pozornosti u opozice. Stejně jako první list Centinela, i list. č. I. u Bruta (s podtitulem Pennsylvania Minority) je opět přímou reakcí na Madisonův list č. 10. Zatímco Centinel kritizuje absenci listiny práv a tvrzení federalistů, že stávající konfederace je v krizi, Brutus tvrdí, že sdílí obecné obavy Američanů z toho, zda lze vůbec vytvořit a udržet svobodnou republiku pod jednou federální vládou. Vymezuje tudíž hlavní otázku, zda je ústava listinou, která povede ke zlepšení života amerických občanů. Je vůbec proveditelné, aby taková vláda zůstala pod společnou kontrolou a získala patřičnou důvěru? Již zde se objevuje kritika nejen výhod federální spolupráce pod heslem „v jednotě je síla“, ale rovněž kritika navrhovaného principu nejvyššího soudu, který bude nadřazen všem soudním tribunálům v jednotlivých státech, což rozvádí v dalších listech. Hlavní pozornost ale tento esej věnuje myšlence federace, která vznikne ratifikací této listiny. Objevuje se zde opět nesprávně interpretovaný Montesquieu coby myslitel přesvědčený o nevýhodách velkých státních celků. Rovněž se vrací ke klíčové otázce celé diskuse, k otázce svobody a nebezpečí nastolení tyranie. Zmiňuje konkrétně závěrečný odstavec 8. oddílu I. článku ústavy - kongres má pravomoc vydávat všechny zákony.⁵⁵⁷ V tomto bodě vidí hlavní riziko nastolení tyranie. Kritizuje též článek č. VI., který nadřazuje ústavu všem ostatním zákonům země.⁵⁵⁸ Ve stručnosti tvrdí, že federální ústava anuluje ústavy státní, protože je jim nadřazena. Autor listu je přesvědčen, že v konfederovaném uspořádání je riziko selhání a přechodu k tyranii snižené na minimum, protože si výši daní a jejich faktický výběr každý stát určuje sám. Federální ústava tedy povede k odstranění suverenity soudní i zákonodárné moci, armáda bude silovým nástrojem sloužící federální exekutivě jako je jím vojsko anglického krále. Podle jeho názoru povede navrhovaná ústava k silné polarizaci společnosti, a sice po ose státní vlády vs. federální vláda. Parafrázuje Montesquieua: Pro republiku je přirozené mít jen malé území, jinak nemůže dlouho existovat. Ve velké republice je obecné blaho obětováno tisícům názorů.⁵⁵⁹ Federace je přímou hrozbou svobodě všech občanů.⁵⁶⁰

Nejvíce listů vyšlo všem pod pseudonymem Farmer, včetně významných listů podepsaných Federal Farmer (Federální farmář). Farmer je běžný podpis autorů antifederalistů. Problém je, že značná část z nich byla pouze regionálního významu a kolísavé úrovně. Byli často inspirováni jinými antifederalistickým texty, které byly v jejich oblasti známé. Velkou pozornost federalistů si ale získal autor pod zkratkou Federal Farmer, který

⁵⁵⁷ Srv. Hamilton, A., Madison, J., Jay, J., *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 491.

⁵⁵⁸ Tamt., str. 497.

⁵⁵⁹ Srv. Montesquieu, Ch. *O duchu zákonů*, Praha, 2015, sv. 1., kniha VIII., kapitola XVI.

⁵⁶⁰ Srv. Teaching American History; 18. října 1787, Brutus I. [2024-06-08].

vydal minimálně osmnáct listů, z nichž nejdůležitější jsou první dva. Federální farmář č. I. z 8. října 1787 je reakcí na některé nejdůležitější federalistické listy, jako např. č. 10 nebo č. 84, kde Hamilton odmítá do ústavy zakomponovat listinu práv. Federal Farmer byl asi Richard Henry Lee, senátor z Virginie, nicméně to není stále bezpečně doloženo. Podle některých historiků je Lee autorem pouze prvních dvou listů pod pseudonymem Federal Farmer, další mohli sepsat jiní antifederalisté, jako např. Smith nebo i Clinton. Smith ovšem vydal některé texty pod svým jménem a Clinton používal pravděpodobně jméno Cato. Hlavní výhradou směrem k federální vládě je nerovnoměrné rozvržení moci mezi ústřední vládou a jednotlivými státy. Kritizuje pravomoci vlády a princip zastoupení lidí bude podle jeho názoru čelit stejným potížím, jako v navrhované kooperaci mezi federální a státní úrovní. Na rozdíl od jiných antifederalistů ale tvrdí, že federalizované vládní koncepty budou v budoucí době řešením, ale veliké nebezpečí leží v *ambiciózních, netrpělivých nebo v chaotických postavách*, což je zjevná narážka na Hamiltona. Podobně jako Centinel ve svém prvním listu, i Federal Farmer zdůrazňuje, že žádná krize není a je to výmysl těch, kteří vytvořením federace usilují o vytvoření centralizované moci, aby sami posílili své osobní pozice. Všech třináct republik bude pod jednou federální vládou. Vystává důležitá otázka, zda taková plánovaná konsolidace může být provedena bez rizika občanských válek a společenských konfliktů.⁵⁶¹

Druhý list z 9. října téhož roku dále rozvádí centralizaci navrhované vlády. Jak může vláda dostatečně zohlednit požadavky lidí, kteří sídlí třeba šest set až sedm set mil od federálního kongresu? Tato nevyváženost se projeví upřednostněním měst na úkor venkova. A to zejména v přerozdělování státních peněz, které si v konfederované unii řeší jednotlivé státy každý zvlášť. Myšlenka jedné společné vlády je též v rozporu s principem svobodné vlády, protože lidé, kteří budou mít bezprostřední vliv, budou upřednostňovat své zájmy. Kvůli velkým vzdálenostem bude federální vláda i značně nákladná. Lid musí trvat na tom, aby došlo k zachování jednotlivých vlád uvnitř samostatných států, jinak dojde k ohrožení stability moci. Federace bude příliš rozlehlá a vytvoření center moci destabilizuje její okraje.⁵⁶² Federální farmář se ovšem dopouští jedné zásadní chyby, když nebere v potaz to, že obhájci federace neusilují o odstranění vlád uvnitř jednotlivých členských republik.

Odpověď federalistů: Riziko utlačování menšin většinou, je obsahem zejména listu č. 10 v autorství Madisona, který se inspiroval Davidem Humem. Šlo o koncepci zájmových skupin, jejichž potíže podle Madisona odstranit nelze, ale lze omezit jejich negativní dopad. A

⁵⁶¹ Tamt., 8. října 1787, Federal Farmer I.

⁵⁶² Tamt., 9. října 1787, Federal Farmer II.

to právě vznikem velké rozlehlé republiky, která bude aplikovat zastupitelský demokratický systém. Riziko utlačování menšin se tedy omezí založením federace, která ve společném zákonodárném orgánu bude mít vyšší počet členů než zákonodárství na úrovni jednotlivých států.⁵⁶³ Hamilton se k Madisonovi přidává v sérii projevů v newyorském ratifikačním konventu z 21. června 1788. Ve velkých státních celcích je podle jeho názoru zkorumpování voličů mnohem obtížnější. Realizace intrik je podstatně znesnadněna. Oproti tomu v malých územních jednotkách klíčové postavy (které usilují o celkové ovládnutí daného regionu - členského státu), disponují největším bohatstvím, a proto snadněji dosáhnou svých cílů.⁵⁶⁴ Výhrady kritiků navrhované unie jsou bezpředmětné, protože k zachování harmonie mezi majoritami a minoritami je federální vláda ideálním řešením. Federace je rovněž vhodná k potlačování občanských konfliktů v jednotlivých státech. Madison opírá svá tvrzení především o historické příklady.⁵⁶⁵ Výsledkem jeho argumentace je přesvědčení, že přímá demokracie není udržitelná a musí být nahrazena zastupitelským systémem, protože frakce může ohrožovat politickou stabilitu, ať už je tvořena nízkým či vysokým počtem členů. Je to přirozený jev, který nelze odstranit a jeho omezení spočívá v tom, že se dopad frakcionářství neutralizuje v širším zájmovém spektru, kde bude princip stejnorodosti nemožný. Právě federace je představitelem širší oblasti zájmů než zákonodárství na úrovni samostatných států.

III. Vymezení funkce federálního prezidenta.

III. Cato č. 4. vs. Federalisté č. 67 - Výkonná moc

Výhrady antifederalistů: V podobném duchu jako u Bruta, se nese i rétorika autora vystupujícího pod pseudonymem jiného římského státníka, Catona. Není ovšem jasné, zda je jím míněn Cato mladší či starší. Cato mladší byl jedním z hlavních oponentů Caesara, takže pseudonym je opět asi provokativně namířen proti Hamiltonovi, který se netajil obdivem k této historické postavě. Jeho asi nejdůležitějšími listy jsou č. IV. a VII., které se zabývaly konkrétními tématy, výkonnou mocí a regulací voleb. Na oba listy s odstupem času reagoval Hamilton, který v nich oprávněně viděl zpochybnění bodů, které sám prosazoval na ústavním konventu. Cato výrazně kritizoval zásadní strategickou chybu antifederalistů, a sice absenci jednotné koncepce. Podle většiny historiků se pod pseudonymem skrýval George Clinton,

⁵⁶³ Madison, J., list č. 10, *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 71–74.

⁵⁶⁴ Srv. Hamilton, A., *Writings*, Library of America, 2001, str. 493.

⁵⁶⁵ Srv. Madison, J., *Writings*, Library of America 1999, str. 355–356.

první a nejdéle sloužící guvernér státu New York. Na rozdíl od většiny antifederalistů se zasazoval o vytvoření jednotného zřízení, které připomínalo myšlenku federace, nikoli volné spolupráce na sobě nezávislých jednotlivců, jak ji reprezentovaly články konfederace, proto myšlenku jednotnosti neprosadil. Jeho autorství potvrzuje i to, že se do hloubky zabývá exekutivní mocí, s kterou měl jako guvernér velkou osobní zkušenost. Koncept federalistů ovšem odmítl, nevěřil, že bude fungovat, protože jednotlivé státy měly odlišné podnebí, ekonomiku, politiku atd. a opakovaně tvrdil, že konsolidovaná republikánská forma vlády nemůže nikdy dosáhnout žádného z velkých cílů uvedených v preambuli ústavy.⁵⁶⁶ List č. IV. se zaměřuje na druhý článek ústavy, zejména na časové rozpětí mandátu (čtyři roky), které považuje za příliš dlouhé. Prezident má nebezpečně velké pravomoci i vůči soudní moci, jelikož disponuje právem jmenovat nejvyšší soudce. Odmítá, že by mu mělo náležet i právo vetovat navrhované zákony a schvalovat všechny státní smlouvy, spojení a dohody. Kritizuje rovněž, že prezident může být opakovaně znovuzvolen (tradiční dvě období zavedl Washington, ale v ústavě se toto pravidlo kodifikovalo až po II. světové válce ve 22. dodatku) a celý článek shledává *příliš vágním*, protože v něm není stanoveno, co vlastně bude či nebude následovat po vypršení prezidentského mandátu. Rovněž výrazně kritizuje funkci viceprezidenta, který je zároveň předsedou senátu. Tato funkce je nejen zbytečná, ale i nebezpečná, protože exekutiva v ní má vliv na legislativu. Cato byl asi prvním antifederalistou, který analyzoval funkci prezidenta a přirovnal ji k funkci monarchy v podrobné argumentaci. Kontrolní mechanismus ze strany senátu považuje za nedostatečný - prezident má moc, která se v budoucnu stane členským státům nebezpečnou. Jeho příspěvky si získaly velkou pozornost a analogie monarchie a navrhované podoby exekutivní moci se stala oblíbeným terčem antifederalistů. Prezident má dále disponovat pravomocí vybrat si všechny členy vlády, což je podle názoru Catona riziko, že se ve federaci ujme moci úzká skupina lidí. Prezident má také právo milosti a je velitelem ozbrojených sil, které mohou být navíc pouze na federální úrovni. Koncentrace moci v jeho osobě je proto nebezpečně veliká a zkušenost nás učí, že to může vést k aristokracii nebo k nedokonalé monarchii.⁵⁶⁷

Odpověď federalistů: Obavy návratu k monarchii po vzoru Britů, pokud dojde k schválení federální Ústavy, se váží především k pozici prezidenta.⁵⁶⁸ Spolu se senátem se

⁵⁶⁶ Srv. Levy W. Leonard, *Against the Union*, The New York Times; 21. 2. 1982.

⁵⁶⁷ *The Antifederalist Papers*, Collection by Morton Borden, Michigan 1965, str. 208–210. Je třeba mít stále na paměti, že antifederalisté aristokracii neuznávali.

⁵⁶⁸ Srv. Hamilton, A., Madison, J., Jay, J., *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 362

funkce prezidenta stala asi nejvýraznějšími symboly odporu opozice. Odpor k postavě krále byl všudypřítomný, obava, že se prezident stane hrozbou k jejich svobodě, byla každodenním tématem tisku a veřejných projevů. Ve skutečnosti zde mělo značný vliv nedostatečné pochopení principu dělby moci, kde se funkce prezidenta stává vrcholem pouze jedné třetiny celkové vlády. Federalisté se opakovaně odkazovali na odpůrce monarchie, jako např. Algernona Sidneye, Jamese Harringtona nebo Johna Locka. Velikým zastáncem výrazných pravomocí prezidenta byl Hamilton, který neměl námitky ani proti myšlence, že by americký prezident plnil funkci krále. Tím si ovšem zneprátlil i velkou část federalistů a postupně musel ze svých původních ideálů značně slevit. V listu č. 67 reaguje již s ohledem na většinové mínění. Uspořádání exekutivy nahlíží jako nejkomplicovanější část tvorby výkonné moci (a to právě pro své analogie s králem). Za hlavní příčinu pomýleného srovnávání prezidenta s králem považuje falešné informace o pravomoci prezidenta obsazovat místa ve federálním senátu. Catona kritizuje za zavádějící tvrzení v listech č. IV a V. Tvrzení o podobnosti mezi králem Velké Británie a prezidentem Spojených států, nelze nepovažovat za úmyslný podvod a klam.⁵⁶⁹ Určujícím je obsah ústavy, z níž jasně vyplývá, že prezident Spojených států nemůže být monarchou, protože jeho mandát není doživotní a nenáleží mu na základě rodových vztahů, ale svobodných voleb z řad občanů všech členských států.

IV. Vytvoření samostatné soudní moci

IV. Brutus č. XI., XII., XV., vs. Federalisté č. 78 až 83

Výhrady antifederalistů: Brutus se vyjadřoval i k nedostatkům navrhované podoby soudní moci. Šlo především o jeho listy XI., XII., a XV. V úvodu autor kritizuje, že i přes veliké množství příspěvků na toto téma neviděl žádný, který by náležitě zohlednil otázku soudní moci, kterou nahlíží jako legální prostředek k odstranění svobody (na rozdíl od armády, která tak činí silově). Obává se jednoho zásadního kroku během zakládání federace - samostatnosti justice.⁵⁷⁰ Jeho názor odráží tradičního pojetí, které v jeho době s oddělenou složkou soudní moci běžně nepracovalo. Brutus navrhuje, aby mohla soudní moc operovat v jednotlivých státech nezávisle, na základě své osvědčené praxe z minulosti. Kritizuje navrhovaný koncept nejvyššího soudu, který bude nadřazen všem státům, protože spravedlnost nemůže být ustanovena žádnými pravidly. Nejvyšší soud bude proto z podstaty své funkce upřednostňovat ducha zákona na úkor litery zákona, protože od něj již nebude odvolání. Fakt, že se federální

⁵⁶⁹ Srv. Hamilton, A., list. č. 67, *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 363.

⁵⁷⁰ Srv. Teaching American History; 31. ledna 1788, Brutus XI [2024-06-08].

soud stane poslední instancí problematických rozhodnutí ve všech státech a jeho posouzení bude v intenci ducha zákona, nikoli litery zákona, zásadně odmítá a na podporu svých argumentů cituje Grotia: „lex non exacte definit, sed arbitrio boni viri permittet.“⁵⁷¹ Brutus tedy kritizuje to, že nejvyšší soud bude interpretovat, co je a není spravedlnost a protože půjde o finální rozhodnutí, hrozí, že dojde ke zneužití ze strany určité skupiny uchvatitelů moci. Zákony má dávat pouze zákonodárná moc, nikoli nejvyšší soud.

Bod, který se zabývá nezávislou justicí, nevyvolával u antifederalistů takové pozdvižení jako senát či funkce prezidenta, nebo daně a armáda, jelikož pozice soudů byla ze všech segmentů moci nejnovější. Stanovisko Bruta bylo proto spíše výjimkou. Vymezení soudní moci pochází z anglického ústavního řádu, ale v Americe se stala samostatnou složkou, což přes zkušenost s nesčetnými žalobami ze strany Spojeného království směrem k osadníkům (šlo o nespočet případů vymáhání daní), nevedlo k výrazné protireakci. I tak ale čelila její navrhovaná revize kritice, zejména ve spojení s federálním uspořádáním, tj. vznikem nejvyššího soudu. Právě vznik supreme court vedl Bruta k sepsání č. XI. XII. a XV, jejichž obsahem byla kritika navrhovaných změn v oblasti soudnictví. Brutus po vzoru svého jmenovce z antických dob, nebo postavy stejného jména z období šestnáctého století ve Francii, svou kritiku federalistů založil především na riziku nastolení tyranie.⁵⁷² Soudní moc na federální unii by se podle něj mohla stát legálním prostředkem k uchopení moci, protože umožňuje získat prostředky k sestavení vlády, jakou si budou přát.⁵⁷³

Odpověď federalistů: Téma justice široce rozvedl Hamilton v listech č. 78–83. Podle jeho názoru nemá soudní moc vliv na přerozdělování financí, stejně jako nemůže blokovat rozhodnutí vlády (pokud nedojde k impeachmentu, který musí schválit kongres), rovněž se nepodílí na návrzích zákonů či jejich schvalování a ani nemá jakýkoli vliv na armádu. Soudní moc nemá ani sílu, ani vůli, ale pouze úsudek. Soudnictví je ze všech tří složek moci průkazně nejslabší.⁵⁷⁴ Hamilton otevřeně přiznává inspiraci v Montesquieuovi (*O duchu zákonů*, svazek I. kniha IX., kapitola 1).

V. Rovnoměrné zastoupení členských republik v senátu

V. Brutus č. XVI. vs. Federalisté č. 62 a 63 - senát

⁵⁷¹ Srv. Teaching American History; 31. ledna 1788, Brutus XI [2024-06-08]. Překlad: „Zákony nikdy nelze definovat přesně, ale mohou zaručit spravedlnost čestným lidem.“ Grotius, H.

⁵⁷² Srv. s poznámkou pod čarou č. 553.

⁵⁷³ Srv. Teaching American History; 31. ledna 1788, Brutus XI [2024-06-08].

⁵⁷⁴ Srv. Hamilton, A., list. č. 78, *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 411 a 415

Výhrady antifederalistů: Ke kritice senátu výrazně přispěl Brutus svým listem č. XVI z desátého dubna roku 1788. Podobně jako Cato už v úvodu varuje před tím, že bude úzká skupina lidí disponovat vysokými vlivnými funkcemi. Jednotlivé oddělené moci jsou podle jeho názoru koncentrovány v jedné osobě (v tomto případě v postavě viceprezidenta, předsedy senátu). Podle něj tak rezorty ztrácí kontrolu nad svými činy. Ukázkovým příkladem je právě funkce senátu. Ten, jako orgán nevolený lidem, ale členy zákonodárných sborů jednotlivých států, odporuje zásadám svobodné vlády.⁵⁷⁵ Brutus kritizuje stejný počet senátorů v jednotlivých státech na úrovni federace, blíže známý jako connecticutský kompromis v autorství Shermana, účastníka ústavního konventu za stát Connecticut.⁵⁷⁶ Podstatou tohoto řešení je, že dolní komoru kongresu bude volit lid a počet zástupců v ní bude zohledňovat velikost a lidnatost státu. Horní komora bude obsazena dvěma zástupci v každém státě bez rozdílu. Téma má původ již z Randolphovy prezentace Madisonova virginského plánu z 29. května 1787. Navrhovaný model byl nejdříve v rozporu s antifederalisty, kteří prosazovali pouze jednu zákonodárnou komoru. Po schválení bikamerálního uspořádání se ale ihned objevily protichůdné názory na způsob volby senátorů. I přes to, že se Sherman těšil velikému respektu a důvěře, jeho řešení nebylo přijímáno. Nakonec i s přispěním podpory ze strany Olivera Ellswortha (rovněž za Connecticut) došlo k prosazení jeho návrhu 23. července 1787, po více jak šesti týdnech rokování.⁵⁷⁷ Brutus dále rozvádí to, že se v senátu koncentruje vysoká míra moci: 1. je součástí legislativy jako horní komora kongresu. 2. je součástí exekutivy, protože s vládou schvaluje volbu ministrů, velvyslanců a veřejné správy i dalších úředníků. 3. senát je i součástí soudní moci, rozhoduje o impeachmentu prezidenta a vysokých úředníků včetně členů vlády. Chápe to jako selhání avizovaného rozdělení moci, které považuje za neuskutečnitelné. Federalisté se pokoušejí o nemožné.⁵⁷⁸ Dá se s jistotou tvrdit, že Cato a Brutus se v otázce navrhované podoby senátu ve své kritice v mnoha ohledech shodují. Kritika významu role senátu v celém navrhovaném systému federální vlády byla jedním z nejbouřlivějších témat polemiky. Antifederalisté se jej drželi z prostého důvodu, jelikož aristokraté byli obecně odmítáni americkými osadníky pro svou údajnou spřízněnost s anglickou monarchií. Konfederovaná zákonodárná moc byla jednokomorová, a protože je tato složka moci vůbec nejdůležitější, představa vytvoření

⁵⁷⁵ Autor má na mysli článek I. oddíl 3. Ústavy, viz Hamilton, A., Madison, J., Jay, J., *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 488. V současnosti jsou senátoři voleni přímo. Viz dodatek č. 17.

⁵⁷⁶ Srv. Teaching American History; 3. ledna 1788, Brutus XVI [2024-06-08].

⁵⁷⁷ Madison, J., *The Writing of James Madison, vol. 4* (1787, *The Journal of the Constitutional Convention, Part II.*), NY/London 1902, str. 36–48.

⁵⁷⁸ Srv. Teaching American History; 3. ledna 1788, Brutus XVI [2024-06-08].

pojistné druhé komory z (údajných) příznivců krále, vedla k vysoké míře veřejné nelibosti k této navrhované změně. Svě udělaly i spory na ústavním konventu, a sice ve věci principu zastoupení, což bylo nakonec vyřešeno výše zmiňovaným connecticutským kompromisem. Ten spočíval v tom, že obsazení senátu bude shodné pro všechny státy bez ohledu na jejich velikost či hustotu osídlení, počtem dvou senátorů za každý stát, s mandátem na šest let.⁵⁷⁹ Brutus kritizuje především to, že členové senátu mohou výrazně zasahovat do všech tří složek moci (viz výše rozbor jeho XVI. listu).

Odpověď federalistů: Odpovědi na výtky k senátu se chopil Madison v listech č. 62 a 63. Svě přesvědčení čerpá zejména z Polybia a Cicerona, v jejichž spisech je role senátu opakovaně rozváděna. Systém bude zajištěn tím, že každý zákon nemůže projít, aniž by s ním nejprve souhlasila většina občanů a poté většina států. Výchozí mandát vychází z lidu, což nemůže vést k nastolení diktátu ze strany prosazování osobních zájmů aristokratů. Senát je totiž především kontrolní orgán. Klíčové návrhy jsou předkládány v dolní sněmovně. Kontrolu uplatňuje i směrem k vládě, která se v minulosti (Madisonova slova) ukázala jako chybná. Tím senát zdvojnásobuje bezpečí občanů a plní roli pojistky vůči výkonné moci. Z výčtu těchto skutečností vyplývá jistota, že federální senát se nikdy nedokáže postupnými uzurpacemi moci přeměnit v nezávislý aristokratický orgán.⁵⁸⁰

VI. Proporční zastoupení členských republik ve sněmovně reprezentantů

VI. Melancton Smith, projevy z 20. června a z 27. června 1788, vs. Federalisté č. 52 až 57 a 62 až 63 - otázka zastoupení v dolní i horní komoře kongresu

Výhrady antifederalistů i reakce federalistů: Smith byl přední obchodník z New Yorku a delegát kontinentálního kongresu, pro kterého byla federace potencionálním ohrožením jeho obchodní strategie. Pravděpodobně napsal některé listy pod zkratkou Brutus a Farmer, bezpečně doložené to ovšem dosud není. V sérii projevů z 20.–27. června roku 1788 na newyorském konventu obsáhle popsal ratifikační debatu ze strany antifederalistů. Ve vznik navrhované federace spatřuje obětování dosavadních svobod. Odkazuje na minulost a poněkud překvapivě tvrdí, že si žádná federace v minulosti nevedla dobře. Uskupení, která se osvědčila, byly vždycky konfederace - např. holandská federace v letech 1581–1795, což byl svazek sedmi provincií, který byl vytvořen zejména proti španělské nadvládě. Smith následně

⁵⁷⁹ Hamilton, A., Madison J., Jay, J. *Listy federalistů*, Olomouc, 1994, str. 488, Ústava Spojených států, Článek I., Oddíl 3/1

⁵⁸⁰ Madison, J., list č. 63, *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 344.

předkládá výhrady proti 2. oddílu článku 1 a celému článku 3, což jsou témata v *Listech federalistů* obsažená především v listech č. 52.–57. a 62.–63., všechny v autorství Madisona.⁵⁸¹ Zaprvé: rozdělení zástupců dolní komory není spravedlivé. Nelíbí se mu, že v dodatečném počtu 3/5 všech lidí, kteří nejsou považováni za svobodné, jsou přidáni i otroci.⁵⁸² Podle jeho názoru otroci nemají vlastní vůli, a tudíž jejich zohlednění v poměrném zastoupení je zbytečné. Z federálního hlediska to znevýhodňuje bílou a svobodnou populaci. Zadruhé: v Ústavě není stanovené žádné přesné číslo počtu zástupců - to určují zákonodárci. Zastupitelé mohou měnit počet lidí, který musí být minimální k tomu, aby daný stát měl jednoho zastupitele v dolní komoře (navrhovaný počet minimálně 30.000 občanů - sám později navrhne snížení tohoto počtu na 20.000). Podle jeho názoru nemůže národní vláda rozhodovat o počtu zástupců jednotlivých států – podle něj se jedná o výrazný rozpor s principy svobody. Jedna společná sněmovna pro všechny státy povede k tomu, že pouhých pár set lidí bude rozhodovat o zákonech obrovského množství občanů. Naprostá většina bude tedy ovládána hrstkou zastupitelů, kteří mohou usilovat o nastolení despotie. Ten, kdo je ovládán jinými, je otrok.⁵⁸³ V těchto projevech šlo také o polemiku s Hamiltonem, který rovněž působil v New Yorku. Hamilton se snažil posluchače přesvědčit o tom, že výhody federace budou převažovat, což Smith následně zpochybňuje prostřednictvím výhrad namířených k Madisonovým listům. Smith opakovaně požaduje, aby Hamilton a Madison stanovili přesný počet obyvatel na jednoho poslance. Hamilton mu odpovídá, že počet stanoví nejde, ať tak tedy učiní sám. Číslo se později ustálí na minimálním počtu 30 tisících na jednoho poslance, jenže se později ukáže, že Hamilton měl stejně pravdu, protože raketový nárůst populace ve federaci tyto kvóty učiní zbytečnými.⁵⁸⁴

Jádrem rivality mezi oběma účastníky této několikadenní diskuse byl fakt, že Smith byl pro antifederalisty obchodník, kdežto Hamilton spíše aristokrat a politik, což u nich ještě více snižovalo důvěru v jeho osobu. Je pochopitelné, proč se oba nemohli shodnout. Smith otevřeně ústavu napadal, jako listinu, která zvýhodňuje občany z řad aristokracie. Úkolem je dle něj vytvořit vládu přátelskou svobodě a právům lidí a navrhované změny to neumožňují.⁵⁸⁵ Hamilton odmítl snížení parity mandátu poslance na dvacet tisíc lidí, stejně

⁵⁸¹ Srv. Hamilton, A., Madison, J., Jay, J., *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 289–314 a 334–344.

⁵⁸² Velikým bojovníkem za práva otroků byl Hamilton, který jejich účast v celém schvalovacím procesu prosadil, což u některých představitelů z jižních států vyvolalo značné pobouření, včetně Smithe.

⁵⁸³ Srv. Smith Melancton, *Debates in the Convention of the State of New York.*; 20.–27. června 1788.

⁵⁸⁴ Srv. Hamilton, A., Madison, J., Jay, J., *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 487; Jde o článek č. I. třetí odstavec oddílu II. Smith ovšem nebyl autorem tohoto návrhu. V té době již byla ústava schválena (samozřejmě bez dodatků).

⁵⁸⁵ Srv. Smith Melancton, *Debates in the Convention of the State of New York.*; 22. 6. 1788.

tak napadl stávající konfederaci z toho, že nepodporuje spolupráci členských států. Dvacátého třetího června se do diskuse zapojil i Jay, který s Hamiltonem položil řečnickou otázku, co Smith přesně myslí tím, že navrhovaný zákonodárny systém nezohlední tužby lidí?⁵⁸⁶

Výsledkem jeho třetího vystoupení je to, že navrhovaný systém v kongresu nemá dostatečné kontrolní mechanismy. V ústavě by mělo být přesněji stanoveno, jak lze zákonodárce odvolat. Během tohoto dne se postupně projevuje převaha argumentů ze strany dvojice Hamilton-Jay a Smith se stále častěji uchyluje k tvrzení, že jsou jeho myšlenky záměrně dezinterpretovány.

Ve čtvrté řeči z 25. června se Smith přimlouvá za rotaci úřadů v senátu, což se později skutečně v ústavě objevuje. Každé dva roky se obměňuje 1/3 členů horní komory.⁵⁸⁷ Smith konkrétně tvrdí: „Jsem přesvědčen, že princip rotace je velice důležitý faktor funkční republikánské vlády.“⁵⁸⁸ Považuje jej za nejlepší kontrolní mechanismus v horní komoře kongresu. Dvacátého sedmého června následuje pátá - poslední řeč, ve které se pozastavuje nad ústavou a federací. Exklusivita navrhované federální vlády je nezpochybnitelná, je to ale správně? Jak budou fungovat například návrhy na výši daní, když se resorty nebudou shodovat? Později se tento problém vyřešil tak, že místní vlády navrhují daňovou sazbu podle potřeb jednotlivých států a federální vláda ji podle svého uvážení odsouhlasí či nikoliv. Míra její výše ale vychází od zákonodárců z jednotlivých států. Smith je přesvědčen o tom, že federální vláda vždy zohlední požadavky větších států, protože tyto státy budou mít v dolní komoře vyšší míru zastoupení. Menší státy tím ztratí podíl na rozhodnutí o výši daně, což povede k utlačování menšin většinami. Problém menších států nebude jediný, druhým zásadním faktorem se stane to, jak je daná oblast daleko od místa, kde sídlí kongres. Je vysoká pravděpodobnost, že tisíc dvě stě kilometrů od centra federace, se vliv na výhodnou míru daňového přerozdělení zásadním způsobem zmenšuje. Všichni víme, tvrdí Smith, že potřebujeme nějakou podobu společné vlády, ale nemělo by to zajít tak daleko, abychom zničili autoritu vlád v jednotlivých státech.⁵⁸⁹ Smith sice některými body přispěl do celkové zakladatelské diskuse, ale obecně odešel z polemiky s federalisty poražen, což bylo možná důvodem toho, proč později výrazně agitoval proti kandidatuře Jaye na pozici guvernéra New Yorku v roce 1792. Smith byl členem vedení kampaně George Clintona, který pozici guvernéra nakonec získal a Jay utrpěl potupnou porážku.

⁵⁸⁶ Tamt., 23. 6. 1788.

⁵⁸⁷ Srv. Hamilton, A., Madison, J., Jay, J., *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str.488; Článek I. druhý odstavec oddílu III.

⁵⁸⁸ Srv. Smith Melancton, *Debates in the Convention of the State of New York.*; 25. 6. 1788.

⁵⁸⁹ Tamt.

VII. Výhody vytvoření jediné federální armády

VII. Brutus č. IX. a X. vs. Federalisté č. 24 až 29 - stálá armáda, obrana federace

Výhrady antifederalistů: Brutus ve svém devátém a desátém listu kritizuje navrhovanou federální armádu. Zdůrazňuje zejména to, že armáda může ohrozit samotnou vládu, tj. nikoli, že hrozí zneužití armády ze strany zkorumpované vlády, ale riziko je oboustranné. Používá notoricky známé historické příklady - Ceasara a Cromwella.⁵⁹⁰ V prvním případě byly společenské svobody zničeny a ústava byla anulována armádou vedenou Caesarem, který se označil za ústavní autoritu celého společenství. Ze svobodné republiky, jejíž sláva je stále oslavována celým světem, se přešlo do systému absolutního despotismu. A byla to právě stálá armáda, která provedla tyto změny, a rovněž ona, kdo pomohl udržet vládu, která je v historických kronikách proslulá nejstrašnějšími krutostmi a krveprolitím. Rovněž i ve Velké Británii to byla armáda, která obhájila svobody britských občanů před intervencí a despotismem tyranského krále, aby následně sloužila Cromwellovi, jejich generálovi a umožnila tuto svobodu, kterou tak obtížně nabyli, opět ztratit.⁵⁹¹ Stálá armáda byl jedním z leitmotivů i pro federalisty. Byl to jeden z jejich hlavních bodů nové ústavy.⁵⁹² Brutus tedy v závěru tvrdí, že zvyšovat a udržovat armádní stavy v takovýchto situacích (v době válečného nebezpečí) není to samé, jako udržovat stálé armády v dobách míru.⁵⁹³

Odpověď federalistů: Navrhované odstranění mnoha armád jednotlivých států bude vyváжено vznikem jedné a stálé federální armády, která zaručí suverenitu celé unii. V listu č. 8 Hamilton tvrdí, že by si kritici její navrhované federální podoby měli uvědomit, že válka sice opravdu tradičně způsobuje posilování výkonné moci na úkor zákonodárné, ale stálá a jednotná armáda představuje menší riziko, pokud jsou její struktura a pravomoci jasně vymezené zákonodárcem, nikoli vytvářena a ovládána ad hoc vládou s ohledem na aktuální stav a mimořádné situace. Stálá armáda také disponuje i vyšší mírou operační flexibility, což prokazuje historická zkušenost jak u Velké Británie, tak i v antickém Římě, jak se to dočítáme například ve spisech Polybia. Může být nasazena i na vnitrostátní úrovni (společenské

⁵⁹⁰ Opět je zde patrná narážka na Hamiltona.

⁵⁹¹ *The Antifederalist Papers*, Collection by Morton Borden, Michigan 1965, str. 73. V tématu armády se jedná o listy č. IX a X. na str. 69–76.

⁵⁹² Hamilton, A., *Plan of A.H. (NY)*, bod č. XI.; Madison, J., *Virginia Plan, Original*, Madison, respektive Randolph, armádu považoval za tolik důležitou, že ji dal do seznamu důvodů vzniku navrhované ústavy. Pickney, Ch., *Plan of Charles Pickney (SC)*. bod č. 15. Jediný z navrhovatelů, který ji nezmínil, byl Paterson, ten byl ale antifederalista.

⁵⁹³ *The Antifederalist Papers*, Collection by Morton Borden, Michigan 1965, str. 75.

nepokoje, násilné demonstrace atp.), což pouze prohlubuje význam její stálé existence.⁵⁹⁴ V listu č. 24 dokonce Hamilton tvrdí, že ani články konfederace neobsahovaly zákaz stálé armády. Kritika antifederalistů je proto podle něj spíše účelového rázu. Další její stálé federální armády je vytvoření obrany vůči domorodým kmenům. Riziko konfliktu navíc nehrozí pouze od Britů, ale též od Španělů a Francouzů. Rovněž nezbytná je námořní flotila, jež je velice nákladná, kterou je schopna zaplatit pouze federální pokladna. Hamilton připomíná zkušenost z války o nezávislost, kdy se nasazení jednotek domobran z regionů ukázalo jako zcela nedostatečné, čímž neumenšuje hodnotu jejich obětí, ale celková strategie nebyla vhodně zkoordinovaná. Stálé válečné operace proti pravidelné a vycvičené armádě lze úspěšně vést pouze silou stejného druhu.⁵⁹⁵ Válečné zkušenosti ukázali, že se jedná o jeden z nejdůležitějších bodů celé zakladatelské tradice Spojených států amerických.

VIII. listina práv

VII. John Dewitt č. 2 vs. Federalista č. 84, téma lidských práv, James Wilson z 10. 6. 1787 - Bill of Rights (listina práv)

Výhrady antifederalistů: List č. II. Johna DeWitta se často vykládá jako reakce na Federalistův (Hamiltonův) list č. 84. DeWitt ale také navazuje na zamítnutý požadavek vůdce antifederalistů Masona. Ten opustil konvent ve Filadelfii roztrpčen, protože absenci listiny práv považoval za fatální nedostatek nového uspořádání. Zpět ve Virginii proto podnikal vše proti schválení ústavy.⁵⁹⁶ Na výhrady Masona navázal v úvodu svého druhého příspěvku, ve kterém zdůrazňuje, že chystaná ratifikace nepředstavuje změnu dočasnou, nýbrž trvalou. Přijetí ústavy nebude možné zvrátit a lidé vstupující do tohoto systému (federálního uspořádání) se budou muset zříci velké části svých přirozených práv, která je nezbytná pro existenci plánované zřízení.⁵⁹⁷ Viděno optikou antifederalistů, pak o co bude federace větší, o to menší budou přirozená práva lidí, kteří v ní budou žít. DeWitt považuje za nepředstavitelné, aby federální ústava Spojených států neobsahovala zákon o lidských právech, zatímco ústavy jednotlivých států je mít mohou.⁵⁹⁸ Toto téma bylo pro antifederalisty natolik zásadní, že byli federalisté nuceni ustoupit a nahradit listinu práv prvními deseti

⁵⁹⁴ Srv. Hamilton, A., list č. 8, *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 62.

⁵⁹⁵ Srv. Hamilton, A., list č. 25, *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 147.

⁵⁹⁶ Srv. Founders.archives.gov; To Thomas Jefferson from James Madison, 24. 10. 1787 [2024-06-08].

⁵⁹⁷ Srv. DeWitt, J. II., Teaching American History; 27. 10. 1787, Massachusetts [2024-06-08].

⁵⁹⁸ Tamt.

dodatky k ústavě.⁵⁹⁹

Odpověď federalistů: Hamilton se k otázce lidských práv jednoznačně vyjadřuje ve svém listu č. 84, kde tvrdí, že listina práv, ve smyslu a rozsahu navrženými antifederalisty, by byla v navržené ústavě nejen zbytečná, ale dokonce nebezpečná.⁶⁰⁰ Hamilton odmítal, aby Ústava obsahovala konkrétní seznam lidských práv ze dvou důvodů. Prvním byl fakt, že lidská práva jsou podle něj již v ústavě nepřímo obsažena a provádí jejich výčet.⁶⁰¹ Druhým důvodem pak bylo to, že téma lidských práv by v budoucí době vyžadovalo korekce (na základě historické zkušenosti), což se časem potvrdilo a vyřešilo opět formou dodatků. Antifederalisté si tedy nakonec vymohli uvedení Bill of rights v podobě prvních deseti dodatků, které byly přijaty během roku 1791. Struktura listiny práv byla částečně vytvořena podle slavné anglické Listiny práv z roku 1689, kterou v minulosti reflektovali myslitelé jako Locke či Blackstone. Faktické prosazení listiny do ústavy zrealizovali Madison s Jeffersonem během roku 1789. Iniciačním krokem se stal úryvek z dopisu Jeffersona Madisonovi z 20. prosince 1787, v němž mu sděluje své přesvědčení, že právo disponovat listinou práv mají všichni lidé pod jakoukoliv vládou.⁶⁰² Po ratifikaci ústavy během roku 1788 se Hamilton s Madisonem začínají názorově rozcházet, Madison se politickými postoji postupně výrazně přiblížil Jeffersonovi a nakonec i podpořil vznik jeho republikánské strany, ze které se později nepřímo vyvinula dnešní demokratická a republikánská strana. Schválení dodatků již bylo rozhodnutím kongresu, kde se Hamiltonovo přesvědčení o zbytečnosti listiny práv muselo podřídit většinovému rozhodnutí. Šlo o jeden z mála bodů, které se mu během přípravy ústavy nepodařilo prosadit.

⁵⁹⁹ Srv. Hamilton, A. Madison, J., Jay, J., *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 499–501. Dodatku bylo zpočátku dvanáct, ale první dva: dělení míst ve Sněmovně reprezentantů podle sčítání lidu každých deset let a ústavou garantované náhrady členům Kongresu, nebyly státy schváleny. Druhý původní dodatek byl ratifikován až v roce 1992 jako dodatek č. 27.

⁶⁰⁰ Srv. Hamilton, A., list č. 84, *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 455.

⁶⁰¹ Jedná se o článek I., 3. oddíl, 7. odstavec (právo impeachmentu) a 9. oddíl, 2. odstavec, který upravuje suspendaci listiny *habeas corpus* při vlastní vojenské intervenci či při vpádu cizích vojsk. Rovněž se jedná o 3. a 7. odstavec, které zakazují ztrátu občanských práv každého občana bez řádného soudního projednání. Dále můžeme zmínit např. v ústavě uvedený zákaz udělování šlechtických titulů či problematiku velezrady.

⁶⁰² Srv. [founders.archives.gov.](https://founders.archives.gov/), From Thomas Jefferson to James Madison, 20. 11. 1787 [2024-06-08].

Kapitola IV.

Originalita americké ústavy

Z předchozích kapitol je patrné, že americký ústavní systém je syntéza, a to zejména antického Říma a anglické ústavní tradice od začátku třináctého století. Tento systém vykazuje i některé prvky přítomné v dějinách italských městských států a konfederovaných unií a lig nizozemských provincií 16-18. století.⁶⁰³ V menší míře jsou patrné i vlivy starověkého Řecka, které ovšem přešly do římské republiky, pokud z hlediska času obstály. Z výše uvedených pramenů byl vytvořen originální celek, jehož původnost lze nahlížet ze tří základních pozic.

A. Originalita jako nové příspěvky v oblasti reálné politické praxe

B. Originalita v metodickém smyslu

C. Originalita jako téma společného soužití lidí

Již v úvodu bylo řečeno, že originalitu v tomto případě měříme dvěma hlavními kritérii, a sice funkčností a významností (ve smyslu, zda může či nemůže sloužit jako vzor). To se pokusíme aplikovat na následné dělení.

A. Originalita jako nové příspěvky reálné politické praxe

Ponecháme-li stranou specifické inovace v kontextu jednotlivých států a omezíme se pouze na originální příspěvky z federálního hlediska, obvykle se uvádí pět zásadních změn, kterými se unie amerických států vyznačuje, zejména:

1. Princip dělby moci. Zavedení soudní moci do reálné politické praxe

⁶⁰³ Liga je spolek či sdružení, jehož členské státy disponují společnou suverenitou. Konfederace je sdružení či celek, ve kterém jednotlivé státy disponují vlastní suverenitou. Federace je spojení dvou a více států v jeden (federální) suverénní stát.

2. Prezidentský systém
3. Princip federace
4. Princip suverenity lidu
5. Princip zastupitelské demokracie⁶⁰⁴

I. Princip dělby moci a soudní moc

Soudní moc se stává třetí a rovnoprávnou složkou instituce státu. Tím je poprvé v praxi realizován systém založený na trojčlenné dělbě moci. Fakt, že to byl zcela nový fenomén, stvrzovalo to, že se v počátečním období objevila řada potíží při vytváření soudního systému v celé americké federaci. Šlo o instituci nejvyššího soudu Spojených států amerických. Velikou zásluhu na stabilizaci soudní moci měl čtvrtý předseda nejvyššího soudu Spojených států amerických John Marshall.⁶⁰⁵

Princip dělby moci v moderním slova smyslu poprvé vznikl v Anglii během období mezivládí a slavné anglické revoluce (1649-1688), jako oddělení zákonodárné moci parlamentu a funkcí vlády. Takto to pojímal Locke, který k těmto dvěma složkám přidal i tzv. federativní moc (oblast mezinárodních vztahů). Princip dělby moci se nicméně opakovaně zaměřoval za zcela odlišné téma smíšené vlády. Ucelenou podobu tohoto principu vytvořil až Montesquieu. Byli to však Američané, kteří měli v roce 1776 a ještě důrazněji v následujících letech, tuto doktrínu dělby moci povýšit na to, co Madison v roce 1792 nazval „první zásadou svobodné vlády“.⁶⁰⁶ Podle historiků byl moderní princip dělby moci poprvé implementován v regionálních ústavách nově zformovaných amerických států. Často se uvádí Maryland, Pensylvánie či Virginie (všechny již v roce 1776). Nejvíce ovšem ústava státu Massachusetts, kterou sepsal zejména Adams, ale která byla asi o tři roky mladší (říjen 1779, ratifikována říjen 1780). Nicméně se ale historikové rovněž shodují v tom, že šlo spíše o rozlišení slov (zákonodárná, výkonná a soudní) než o skutečnou realizaci.⁶⁰⁷ Madison k podobnému závěru dochází ve svém listu č. 47 a kritizuje i ústavu státu New Hampshire, která vznikla jako poslední, ale princip dělby moci zde není taktéž adekvátně vytvořen, protože složky moci se

⁶⁰⁴ Jako šestý bod se jistě nabízí i svoboda náboženského vyznání. Separace církevní moci ovšem vedla k tomu, že se náboženství nestalo součástí politiky a jde tedy o téma z jiné oblasti, než obsah této práce.

⁶⁰⁵ Srv. Dvořáková, V., *Spojené státy americké, společnost a politika*, Praha 2002, str. 143.

⁶⁰⁶ Srv. Wood, Gordon, S., *The Creation of the American Republic, 1776 – 1787*; Virginia 1998, str. 151-152.

⁶⁰⁷ Tamt., str. 152.

zde v několika ohledech překrývají.⁶⁰⁸ Tato ústava se přitom inspirovala předešlými listinami. Madison na jiném místě dokonce již v roce 1784 tvrdil, že princip brzd a protiváh nebyl součástí ústav jednotlivých států a výrazně patrné je to v ústavní listině státu Virginie, kde sjednocení mocí není nic jiného než tyranie.⁶⁰⁹ Příčinou nedostatečně vytvořeného systému rozdělených mocí bylo to, že se autoři státních ústav omezovali pouze na obsah Montesquieua, kterého dokonce i nesprávně interpretovali. Ten totiž netvrdil, že by oblasti moci nesměly mít navzájem částečný podíl na své činnosti či že by na ni neměly vzájemně dohlížet.⁶¹⁰ Toho bylo dosaženo až v americké federální ústavě a to z toho důvodu, že otcové zakladatelé použili některá ústavní pravidla z anglického systému, která zprostředkoval Blackstone. Madison dbal na to, aby byly realizovány principy vzájemné mocenské kontroly. To rozvedl ve svých listech č. 47. – 51. ve *Federalistovi*. Sám Blackstone tvrdil, že exekutivní moc může být buď oddělena od zákonodárné, nebo být jedna ze tří složek legislativy.⁶¹¹ Jeho pojetí dělby moci je rozvedeno v druhé kapitole první knihy *Komentářů k anglickému právu s názvem O parlamentu*.⁶¹² Zavedení do praxe principu dělby moci a vytvoření samostatné soudní moci, kterou nepřímo kontroluje výkonná moc jmenováním soudců, umožnilo vládu zákona a stalo se hlavní zárukou svobody všech občanů federace.⁶¹³ Největší zásluhu na tom měl Madison svým rozbořem v *Listech federalistů*.⁶¹⁴

II. Prezidentský systém

Spojené státy americké se zásadně přičinily o rozvoj moderního prezidentského systému. Prezident disponuje prvky moci jako král, ale volí jej lid. Jeho mandát je časově omezen. Antifederalisté opakovaně kritizovali navrhovanou funkci prezidenta, protože jeho pravomoci přirovnávali k nenáviděnému panovníkovi Spojeného království. Americká ústava dokázala přesně specifikovat mantinely pravomocí federálního prezidenta, čímž došlo k vytvoření nové funkce, která měla vliv na řadu dalších demokratických států. Například prezident nemůže

⁶⁰⁸ Srv. Madison, J., Hamilton, A., Jay, J., *Listy federalistů*, Olomouc 1992, str. 267.

⁶⁰⁹ Srv. Wood, Gordon, S., *The Creation of the American Republic, 1776 – 1787*; Virginia 1998, str. 451. Wood uvádí konkrétně Madisona.

⁶¹⁰ Srv. Madison, J., Hamilton, A., Jay, J., *Listy federalistů*, Olomouc 1992, str. 266

⁶¹¹ Ajzenstat, J., *The Separation of Powers in 1867*, Canadian Journal of Political Science, Vol. 20, 1987 str. 118; Autor eseje má na mysli pasáž Blackstonea z *Commentaries on the Laws of England*, kniha I., část II., str. 150.

⁶¹² Blackstone, W., *Commentaries on the Laws of England*, Oxford 1768, část II., str. 142-182.

⁶¹³ Carey/McClellan in: *Listy federalistů* (preface), Olomouc 1994, str. 24.

⁶¹⁴ Srv. Madison, J., Hamilton, A., Jay, J., *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 262-285.

obsazovat příležitostně uprázdněná místa v senátě, jak opakovaně tvrdili antifederalisté.⁶¹⁵ Tato funkce přináležejí zákonodárnému orgánu příslušného státu, z kterého senátor pochází.⁶¹⁶ To znamená, že funkce prezidenta není libovolná, volí jej lid a musí dodržovat časové rozpětí mandátu. Anglický král dědí svou funkci rodově, svou libovůli může uplatňovat i rozpuštěním kabinetu vlády a jeho funkce je doživotní. V druhé polovině 18. století dokonce stále schvaloval navrhované členy horní komory. Následně se jeho pravomoci nadále omezují tím, že parlament králi schvaluje finance v podobě tzv. občanského listu – Civil List. Došlo tak k naplnění zásady, že král panuje, ale nevládne.⁶¹⁷ Prezidentský systém americké federace se nicméně původní funkcí krále inspiroval, pouze jej američtí zakladatelé přepracovali do té podoby, aby byl v souladu s demokratickou formou vlády. Tím vznikla nová koncepce. Velikým obhájcem analogií funkce krále a federálního prezidenta byl Hamilton, čímž si ovšem znepřátelil řadu antifederalistů, kteří ve funkci prezidenta opakovaně nacházeli rizika možnosti nastolení tyranie. Podle Hamiltona jsou tato rizika značně minimalizována právě principem brzd a protiváh.⁶¹⁸

III. Federace

Američtí otcové zakladatelé dostali do podvědomí zcela nový politický řád, a sice právě federalismus.⁶¹⁹ Podle některých historiků to byl vůbec nejdůležitější příspěvek americké zakladatelské tradice. A to i přes to, že federace již existovaly před vznikem Spojených států, i když míra jejich konzistence byla často chatrná nebo z časového hlediska nedlouhá. Federace disponuje silou prostřednictvím jednotné armády. Již v minulosti vznikaly uskupení, unie a různé spolky k posílení některých států proti společnému nepříteli, ale ve Spojených státech amerických se federální armáda poprvé stává trvalou součástí všech členských republik, má jednotné vedení a svou legitimitu čerpá z federálního kongresu. Je vlastně plnoprávní složkou politické moci, nikoli pouhou vojenskou silou, která by byla nezávislá na státním aparátu, který chrání. Hamilton ve svém listu č. 9 napsal: Na chování národa má největší vliv bezpečnost před vnějším ohrožením.⁶²⁰ Tím se zásadně zdůvodňuje význam federace, která je poprvé v historii jednotná z politického i vojenského hlediska zároveň. A sice ve smyslu, že federální vláda rozhoduje o jejím vedení, financování i složení.

⁶¹⁵ Srv. Carey/McClellan in: *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 359.

⁶¹⁶ Srv. Madison, J., Hamilton, A., Jay, J., *Listy federalistů*, Olomouc 1992, str. 488.

⁶¹⁷ Srv. Kuklík, J., Seltenreich, R., *Dějiny angloamerického práva*, Praha 2011, str. 134

⁶¹⁸ Srv. Carey/McClellan in: *Listy federalistů* (preface), Olomouc 1994, str. 359 a listy č. 68-69.

⁶¹⁹ Srv. McDonald, Forrest, *Novus Ordo Seclorum: The Intellectual Origins of the Constitution*, Lawrence 1985, str. 262.

⁶²⁰ Srv. Madison, J., Hamilton, A. Jay, J., *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 63

Z výše vypsáných vlivů se v této otázce výrazně odráží odkaz Polybia, který analyzoval římskou ústavu. Starověký Řím svou dominanci čerpal ze silné a jednotné armády, která hájila zájmy všech částí římské říše a byla řízena centrálně. Její jednota se stala vzorem americkým otcům zakladatelům – Hamilton v listu č. 70 sám uvedl: „Nemůže být sporu, že rozhodnosti prospívá jednota.“⁶²¹ Řím ovšem nebyl federací.

IV. Demokratická suverenita

V Anglii měl lid vliv na složení parlamentu, respektive dolní komory parlamentu. Členy horní komory navrhovala šlechta a vysoce postavení představitelé církve. Složení horní komory následně schvaloval král, který rovněž disponoval právem rozpustit vládu a nebyl vázán ani ústavou či parlamentem. Postupem let se anglický parlament sice oddělil od krále, jehož funkce jsou od konce 17. století omezené, ale stále platí, že svrchovanost nelze přisuzovat pouze jemu.⁶²² Náleží oběma dohromady, i když královský rod značně omezil své intervence do výkonu státní politiky a plní spíše reprezentativní úlohu. Ve Spojených státech je suverénem kongres, jehož obě komory volí lid. Rovněž prezident je volen demokraticky, i když nepřímou volbou. Tím se oba politické systémy zásadně odlišují a je průkazné, že americká ústava i v tomto bodě ovlivnila řadu dalších států.⁶²³ Asi nejkomplexnějším zdrojem je v této věci rozsáhlá studie Alexise de Tocquevilla *Demokracie v Americe* z roku 1840.⁶²⁴

V. Zastupitelská demokracie

Další zásadní příspěvek federace Spojených států amerických byl princip zastupitelství. Z časového hlediska se do jisté míry překrývá s francouzským systémem, ale byl průkazně realizován jako první a hlavně vykazoval podstatně vyšší míru stability (funkčnosti) než ve Francii. Madison ve svém listu č. 63 tvrdí následně: „Nejvíce vyzdvihovaný rozdíl mezi Amerikou a jinými republikami spočívá v zásadě zastoupení. To je stěžejní bod, jenž uvádí vše do pohybu.“⁶²⁵ Během devatenáctého a dvacátého století se ale Spojené státy opět

⁶²¹ Tamt., str. 377.

⁶²² Srv. Raková S., Opatrný J., *Stručná historie států – USA*, Praha 2003, str. 50

⁶²³ Již jsme uvedli Francii a Brazílii, dále např. Argentina, Mexiko či řada států Afriky i Asie. V evropských zemích se inspirace projevovala částečně, protože státem, který převážně určoval směr, byla Francie. Od padesátých let dvacátého století ovšem postupně vznikala myšlenka společné evropské unie, která by napodobila systém Spojených států.

⁶²⁴ Tocqueville, Alexis de, *Democracy in America*, New York 1838.

⁶²⁵ Srv. Madison, J., Hamilton, A., Jay, J., *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 342. Madison zde nepřímo

profilovaly jako vzor i v tomto tématu. Princip zastupitelství se ukázal jako značně pružnější, méně nákladný a zrychlil procesy politické praxe, ať už ve věci schvalování nových zákonů, nebo v běžném výkonu moci. Princip zastupitelství je dalším výrazným krokem v oblasti modernizace politické moci. Vznikl z demokratických požadavků jako odpověď na zcela nevhodný systém přímé demokracie.⁶²⁶ Spojené státy jsou osobitým systémem smíšené vlády, jádrem jejich vzniku byly ovšem požadavky lidu na demokratickou formu vlády, která je jen jednou ze tří forem přítomných v celém uspořádání. Podle Tocquevilla je demokratický prvek její nejdůležitější složkou.⁶²⁷

Americká ústava se stala vzorem dalším ústavám. Průkazný byl vliv na francouzský systém a vůbec na ty systémy, které fungovaly na principech uvedených v pěti bodech výše. Vzorem se stala z toho důvodu, že byla zárukou vysoké míry stability, kterou poskytla postupně se rozšiřující federaci.⁶²⁸ Od konce devatenáctého století byly Spojené státy důležitou světovou mocností. Během první světové války jejich pozice překonala vliv Velké Británie.

B. Originalita v metodickém smyslu

Zde šlo zejména o dva hlavní faktory. Předpoklad autorizace obsahu celého zakladatelského procesu (tj. ústavy a *Listů federalistů*), aby mohla být koncepce považována za novou.

Druhým byla konfrontace nových zdrojů a poznatků se staršími v odlišném prostředí.

Autoři ústavy takřka neuváděli zdroje svých myšlenek. V *Listech federalistů* je pouze několik přímých citací.⁶²⁹ Zda šlo o záměr či nikoli není ze strany otců zakladatelů otevřeně řečené.

Absence uváděných zdrojů amerického konstitucionalismu ale potvrzuje základní ambici

potvrzuje vysokou míru originality ústavy.

⁶²⁶ Srv. Madison, J., Hamilton, A., Jay, J., *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 73-74.

⁶²⁷ Srv. Tocqueville, Alexis de, *Demokracie v Americe*, Praha 2000, str. 39-43.

⁶²⁸ K tématu stability srv. Tocqueville, Alexis de, *Demokracie v Americe*, Praha 2000, str. 8.

⁶²⁹ Přímých citací či odkazů, které se vztahují k tématu, je velmi málo: v listu č. 9. Hamilton a v listu č. 47 Madison, oba krátce zmiňují Montesquieua. Blackstone je jednou uveden přímo a jednou v poznámkách pod čarou (jde o listy č. 69 v a 84 v autorství Hamiltona). Hume je uveden jednou v konkrétní citaci z oblasti politické filosofie (list č. 85, opět v autorství Hamiltona). V textu list č. 49 obsahuje nepřímou a krátkou zmínku o Platónovi. Pouze Montesquieu je zde spojován s vlastním originálním poznatkem ve věci amerického konstitucionalismu. Jde samozřejmě o téma dělby moci. Hume je omezen na jeden citát a z Blackstonea Hamilton cituje jeho přepis krátkého úryvku z anglické listiny *habeas corpus*, což není původní příspěvek. Jay v listu č. 6 uvádí krátký úryvek z Plutarcha (jde o portrét Perikla), který se rovněž nevztahuje k tématu americké státnosti. V podobném duchu v listu č. 18 je nepřímo uveden i Demosthénés. V listu č. 20. a 84 Hugo Grotius, který je zde zmíněn v souvislosti s konfederací Spojeného Nizozemí.

celého procesu – vytvořit nový řád.⁶³⁰ Na ústavním konventu byl požadavek na sepsání nové ústavy z počátku prosazován pouze obhájci federace, protože antifederalisté inovace kritizovali. Jeden z mála důvodů, proč se ústavodárného shromáždění účastnili, byla restrukturalizace daňové soustavy. Obě strany se shodly na tom, že výběr daní do společné pokladny unie je zcela dysfunkční.⁶³¹ V závěru shromáždění byla nakonec vytvořena ústava, protože v průběhu rokování převážil názor, že je třeba vytvořit zcela novou a podstatně širší listinu. Tím vznikne nový systém, který nebude opakovat chyby předešlých koncepcí.

Při sepisování ústavy se sloučily vlivy a oblasti realizace, které nebyly doposud konfrontovány. Šlo zejména o dvě témata, a to o princip dělby moci a problematiku zájmových skupin. Téma dělby moci američtí zakladatelé posuzovali nejen z hlediska starších koncepcí vytvořených Lockem a Montesquieuem, ale i Blackstonem, který byl takřka jejich současník. Tím došlo k zásadnímu posunu v této látce, což bylo obohaceno i o další nové příspěvky, zejména Adamse a Madisona, kteří rozhodujícím způsobem přispěli k faktické realizaci systému rozdělených mocí. Americká federace byla prvním systémem, kde se trojčlenná dělba moci uskutečnila v praxi a je funkční až do současnosti.

V otázce zájmových skupin provedli Madison s Hamiltonem zásadní pokrok tím, že na rozdíl od Anglie mohli jejich negativní dopad rozprostřít na podstatně větší ploše. V roce 1787 šlo o třináct států a byl vypracován i postup k vytváření nových republik. Řešení bylo plně funkční a ukázalo se jako vhodná odpověď na problematiku zájmových skupin. To se následně realizovalo v uspořádání dalších federálních států. Hume svou interpretaci zájmových skupin odvozoval od rozlohy Anglie, kde docházelo k útlaku menšin ze strany většiny. Vzorem mu byly četné projevy násilí anglické občanské války v letech 1642 až 1651. Nepřímou inspiraci Madison s Hamiltonem pravděpodobně čerpali i z Montesquieua, který ve svém spisu *O duchu zákonů* vyjmenovává výhody federálního uspořádání.⁶³²

⁶³⁰ Srv. McDonald, Forrest, *Novus Ordo Seclorum: The Intellectual Origins of the Constitution*, Lawrence 1985, str. 262.

⁶³¹ Viz třetí kapitola, Za federalisty – Madisonův návrh k virginskému plánu ústavy, bod č. 7. A za antifederalisty – plán Williama Patersona.

⁶³² Srv. Madison, J., Hamilton, A., Jay, J., *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 67; Hamilton explicitně cituje pasáž ze spisu *O duchu zákonů*, sv. I. kniha, II. část, kap. IX./1.

C. Originalita s ohledem na téma společného soužití lidí

1. Problematika otrokářství a rasismu

2. Zájmové skupiny

1. Problematika otrokářství a rasismu

Obhájci federace usilovali o odstranění otroctví. Otrokářství obhajovala velká část antifederalistů, kteří pocházeli zejména z jižních států. Hlavním důvodem byly ekonomické zájmy, kdy se otroci dováželi z Afriky stávali levnou pracovní silou. V době sepisování listiny měli antifederalisté zásadní podmínku, že otroctví nebude zrušené, i když dojde ke schválení nové ústavy. Do jejího obsahu se proto dostaly kontroverzní pasáže, jelikož federalisté věděli, že okamžitý zákaz otroctví výrazně sníží možnosti její ratifikace a tím i vytvoření federace.

Celkem jde o tři pasáže. První se nachází v článku č. I., oddílu 2, odstavce třetího. Zde je uzákoněno právo volit i lidem nesvobodným, jejich hlas má paritu 3/5 svobodného občana. V praxi to znamenalo, že 2/5 hlasů nesvobodných občanů bylo automaticky stornováno. Šlo o další ústupek směrem k odpůrcům federace. Klíčová pasáž je první a čtvrtá klauzule devátého oddílu prvního článku ústavy. Obě klauzule povolují obchod s nesvobodnými do roku 1808. V posledním souvětí pátého článku je ke klauzulím viz výše uvedeno následné: Do roku 1808 se žádný dodatek nesmí týkat první a čtvrté klauzule devátého oddílu prvního článku ústavy.⁶³³ K totožnému tématu se vyjádřil Madison v listu č. 42, kde konkrétně tvrdí: „Mělo by se pokládat za velké vítězství lidskosti, že za dvacet let může být z těchto států navždy vymýcen obchod (s otroky), který byl tak dlouho křiklavou připomínkou politiky.“⁶³⁴

Šestého prosince 1865 byl přijat dodatek č. XIII., který s definitivní platností zakazoval všechny formy otroctví a nevolnictví, pokud se nejedná o trest za prokázaný zločin.⁶³⁵ Hlavní zásluhu na tom měla federální ústava, jejíž obsah se stal trvalou připomínkou původního slibu zrušení otroctví do dvaceti let po vzniku federace Spojených států. Důvod toho, že k faktickému zrušení nakonec došlo se zpožděním takřka dalších padesáti let, bylo to,

⁶³³ Srv. Madison, J., Hamilton, A., Jay, J., *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 497, ústava, článek V. Citovaná pasáž viz tamt., str. 491-492.

⁶³⁴ Tamt., str. 234. Madison má v případě spojení „moderní politiky“ na mysli s největší pravděpodobností systém Anglie, která otrokářství sama praktikovala.

⁶³⁵ Tamt., str. 502.

že americký Jih odmítal dodržet svůj ústavní slib. V roce 1812 začala anglo-americká válka, blíže známá jako druhá válka za nezávislost, která oslabilu federaci natolik, že další řadu let nebylo v silách federální administrativy donutit otrokářské státy dodržet původní záruky o odstranění otroctví. Postupem let se však stále zvyšovala nespokojenost s nelidským zacházením s otroky, kdy vlastně docházelo k neustálému a plošnému porušování nejvyššího zákona země. Vznik federace Spojených států amerických byl počátkem konce otrokářství na jejich území. Šlo o dlouhodobý a nelehký proces, ale americká federální ústava je průkazně výchozím bodem k ukončení nevolnictví a otroctví.

2. Zájmové skupiny

Bezprostřední dopad ústavy na lepší soužití lidí byl i v tématu zájmových skupin, které je podrobně rozvedeno v samostatné kapitole o Humeovi. Zatímco „první zásadou vlády“ byla faktická realizace principu dělby moci (Madison), minimalizace rizik zájmových skupin lze považovat za zásadu druhou. To potvrzují výše uvedené výhody federalismu, v tomto případě zejména s přihlédnutím právě k tématu zájmových skupin, kdy se rozprostřením na velké ploše omezí jejich negativní účinky. Myšlenka na společnou obranu proti vnějším nepřítelům souzněla s myšlenkou na eliminaci napětí mezi samotnými Američany. Ukázalo se, že federace je originální a vhodné řešení.⁶³⁶

Otázku zájmových skupin v novověku otevřel Hume, aniž by nabídl přesvědčivou odpověď na to, jak jejich negativní dopad odstranit, nebo alespoň minimalizovat. Hume si byl vědom toho, že osobní zájmové skupiny se více vytvářejí v malých republikách, ale například zájmové skupiny principiální, které byly vytvářeny zejména z důvodů náboženských sporů, neomezoval pouze na malé státní celky.⁶³⁷ To stvrzuje ten fakt, že americký systém, který zcela separoval oblast náboženství od politického prostoru, učinil zásadní krok vpřed nejenom vytvořením federace, ale i dalšími změnami, které jsou uvedené v předešlých pasážích A-C.

Posouzení originality americké ústavy prostřednictvím kritérií funkčnosti a původnosti, kdy se stává vzorem jiným státním ústavám, se prokazuje hned v několika rovinách analyzovaného tématu. Americký systém byl vzorem všem demokratickým režimům

⁶³⁶ Srv. Madison, J., Hamilton, A., Jay, J., *Listy federalistů*, Olomouc 1994, str. 70-74. Jde o nejznámější list federalistů, a sice č. 10 v autorství Madisona.

⁶³⁷ Srv. Hume, D., *Essays – Moral, Political and Literary*, Liberty Fund - INDIANAPOLIS 1985, Mil 56-57 nebo davidhume.org PG3, Mil 56-PG5, Mil 56-7.

uplatňujícím zastupitelskou demokracii, naopak je zcela nevhodný k myšlence přímé demokracie, která spočívá v protilehlé pozici fungující na odlišných základech. Vzhledem k trvalé platnosti americké ústavy více jak 230 let od jejího sepsání je nepochybně ověřena i její vysoká míra funkčnosti, kdy toto kritérium stvrzuje i dominance Spojených států amerických v mocenské oblasti. Žádný politický systém není totožný, je ale průkazné, že vliv tradice americké státnosti byl jedním z hlavních zdrojů státního uspořádání v celém západním světě. Američtí otcové zakladatelé proto nebyli epigoni, kteří by vytvářeli odvozenou syntézu, ale syntézu zcela novou a originální, protože zásadním způsobem změnili instituce a charakter politické moci.

Závěr

Hlavním cílem této studie bylo především přispět k lepšímu poznání počátků americké státnosti. Americký systém, ostatně jako každý politický systém, je nepřenosný a vyžaduje hlubší zkoumání, které by mělo být započaté především historickou faktografií, následovanou politologickou analýzou a politicko-filosofickou syntézou. Ve skutečnosti, jak je patrné z obsahu práce, šlo o zcela nový a originální koncept, který mj. kodifikoval prezidenta federace jako demokraticky volenou nejvyšší postavu exekutivy, která je pravým opakem toho, co zosobňuje anglický král, kdy v Americe je králem zákon, jak tvrdil Thomas Paine.⁶³⁸

Je překvapivé, že otcové zakladatelé se inspirovali vybranými zdroji, zejména anglickým ústavním systémem, protože Anglie byla hlavní nepřítel během vyčerpávající války za nezávislost kolonií. Překvapivé je to i z toho důvodu, že se i po více jak dvě stě třiceti letech ukazuje, jak dobře američtí zakladatelé znali západní tradici a byli schopni její odkaz zakomponovat do vlastního ústavního systému. Rozsah znalostí je obdivuhodný, což lze prokázat i na obsahu kongresové knihovny, která byla rovněž založena už v zakladatelském období.

V první kapitole jsem se pokusil nastínit alespoň hrubé rysy vývoje anglického ústavního systému v klíčovém 17. století a následně i amerických kolonií. Výchozí podmínkou bylo především to, že na severoamerickém kontinentu probíhal v druhé polovině 18. století demokratický dialog s absencí násilí mezi oběma hlavními tábory, a sice federalistů a antifederalistů. Hlavní příčinou tohoto rozdílu, kdy v Anglii o sto let dříve došlo ke krvavé občanské válce, k popravě krále až k následné revoluci roku 1688, byla striktní separace všech náboženských otázek od politiky a ten fakt, že nešlo již o monarchii. Tmelícím prvkem bylo i vítězné vojenské tažení za nezávislost amerických kolonií. Obsahem druhé kapitoly je rozbor všech hlavních vlivů, které se staly výchozím zdrojem rozsáhlé diskuze rozvedené v třetí části práce. V té je hlavním přínosem především popis všech čtyř hlavních plánů ústavy, včetně polemiky mezi federalisty a antifederalisty zakončené úspěšným procesem ratifikace. Příčiny úspěchu federalistů, spočívají v tom, že na rozdíl od antifederalistů měli společnou strategii a jednotné vedení v osobě George Washingtona a autorů *Listů federalisů*, kteří systematicky předkládali důvody výhod koncepce federálního uspořádání.

Antifederalisté se naopak vyznačovali stranickou nejednotností a zároveň i koncepční roztržitostí ve formě řady návrhů k obsahovým úpravám konfederované unie. Tím se jejich

⁶³⁸ Srv. Paine, T., *Common Sense*, Oxford, 1998, str. 34

strategie ukázala jako neúspěšná, avšak je důležité dodat, že i oni přispěli k zformování federace Spojených států amerických, a to svou přímou účastí během diskuzí při sepisování ústavy.

Obsahem čtvrté kapitoly je předložení argumentů k tomu, zda se jedná o původní projekt, nebo o převzatý koncept, který lze na základě historického výzkumu již dohledat v minulosti či v jiném politickém systému. I přes poměrně jednoznačné závěry mé práce je třeba tuto otázku samozřejmě podrobovat neustálé diskuzi, jejíž obsah, jak pevně doufám, jsem alespoň obohatil o další příspěvek. Tradice amerického konstitucionalismu je ale značně rozsáhlé téma, což vybízí k dalším možným oblastem jeho zpracování. Jako zajímavé období se ukazuje poslední dekáda 18. století, která se v historii americké státnosti stala prvním desetiletím existence federace. V prosinci roku 1791 bylo přijato deset dodatků k ústavě, které tvoří listinu práv. Tato další fáze amerického ústavního vývoje přinesla řadu kontroverzí. Jednou z nich byl spor o první výklad ústavy mezi Hamiltonem a Jeffersonem, který byl spjat s návrhem Hamiltona zřídit centrální banku Spojených států amerických. Velké překvapení znamenal i rozchod Hamiltona s Madisonem, který přešel k Jeffersonovi.⁶³⁹ To následně vedlo k vytvoření nové politické strany a k postupnému konci strany federalistů, která se přitom zásadně zasloužila o vznik Spojených států amerických. Dalším velkým tématem je otázka otroctví a rasismu v amerických dějinách, která se často interpretuje bez zásadního přihlídnutí k období před vznikem federace a následně za její existence. Hlubší znalost tématu totiž prokazuje, že vznik Spojených států nebyl počátkem otrokářství na jejich území, ale naopak se vytvoření unie zásadně zasloužilo o jeho postupné odstranění. Otroctví na severo-americkém kontinentu bylo reliktem předchozí správy evropských států, zejména Velké Británie.

Z obecného hlediska lze konstatovat, že spor mezi obhájci federace a jejími odpůrci je nedoceněný. Jedná se o příkladnou diskuzi z oblasti státního práva a demokracie, která je aktuální zejména v současné době, kdy Evropská unie čelí kritice. Odpůrci její existence často zastávají stanoviska nikoli nepodobná názorům tehdejších antifederalistů. Jedním z hlavních je, že unie ohrožuje suverenitu členských států. Právě spor federalistů a antifederalistů by mohl být zdrojem řady argumentů jak u obhájců, tak i u kritiků EU. A to i přes to, nebo spíše

⁶³⁹ Jedním z důvodů byl právě Hamiltonův požadavek na vytvoření národní banky, který George Washington schválil, i když přiznal, že společnost je rozdělena přesně napůl. Obsahem sporu, který musel rozhodnout nejvyšší soud, bylo to, zda má kongres jen ta práva, která jsou v ústavě či má i jiná práva? Šlo zejména o článek 1, odstavec 8, který opravňuje kongres k vydávání všech zákonů. Jefferson kontroval tím, že desátý dodatek umožňuje lidu rozhodovat o právech, která kongresu podle ústavy nenáleží. Rozhodnutí soudu a následný podpis Washingtona ale rozhodl opačně. Viz Tindall G.B. a Shi David. E. *USA*, Praha 1994, str. 140

právě proto, že EU nemá společnou ratifikovanou ústavu. Návrh smlouvy o Ústavě pro Evropu z července 2003 byl sice v Římě následného roku schválen, ale proces její ratifikace skončil poté, co ji odmítla jak Francie, tak i Nizozemí. Následná Reformní smlouva téma ústavy nadále udržela ve fázi možného vzniku, ale Evropa doposud společnou schválenou ústavu nemá. Proto se diskuze antifederalistů s tehdejšími obhájci federace ukazuje jako velmi aktuální a může být podnětná pro obory politologie, politické filosofie, historie i práva.

Tím se dostáváme k tomu, že případné srovnání obou ústavních diskuzí by mohlo být rovněž zajímavým tématem k vytvoření další odborné studie. U evropského modelu je totiž patrné, že se požadované změny předkládají v duchu formálního státního práva, zatímco taková diskuze vybízí spíše k otázkám z oblasti politické filosofie. Ukázalo se totiž, že nelze vytvořit univerzální obsah ústavy, protože evropská populace je mnohonásobně různorodější a početnější než tehdejších třináct amerických kolonií. A k tomu oblast pouhé legislativy nestačí. Velikou roli hrají národní zájmy či kulturní a jazykové rozdíly. S ohledem na budoucí vývoj Evropské unie by proto jejich srovnání mohlo být zajímavým příspěvkem k diskusi o tom, zda by EU měla mít společnou ústavu či nikoli. Podle mého názoru se polemika mezi federalisty a antifederalisty musí zákonitě stát součástí této diskuze a americká zakladatelská tradice je proto pro Evropany nadále inspirativní téma.

SUMMARY

The dissertation analyses the US Constitution and the influences that contributed to its form. The same as any other constitution, the US one has its predecessors; in general, however, the American founding tradition is considered the unrivalled milestone of Western history *sui generis*. The thesis is divided into seven chapters, which are built upon the main characters of a given period. The American constitutional tradition consists of three main sources: the Declaration of Independence, the Federalist Papers, and the very Constitution, the content of which is elaborated in the Federalist Papers. The legitimacy of the Constitution stems from the Declaration of Independence.

Chapter 1 is devoted to a brief description of the historical and political background of the creation of the U.S. Constitution. The causes of the exodus from Europe, the early settlement of the American continent, and the establishment of the first institutions of the American colonies. The conclusion of the first chapter is devoted to the issue of slavery.

The second part of the dissertation concentrates on the classical antiquity period; at that time, the key thinker was Polybios, who was, however, focused on Ancient Rome. Polybios had a great impact on the principle of mixed government, which he, nevertheless, partly derived from his predecessors, namely from Plato and Aristotle. The American Founding Fathers considered Ancient Rome one of their main models; Rome is connected to another important person – Cicero. Both Polybios and Cicero are connected to the republic, the form of state during which Rome was at the height of its powers. Nonetheless, the republic emerged from the monarchy; Rome became a republic no sooner than the 6th century BC. The fall of the republic is sometimes symbolically connected with the murder of Cicero, shortly before the beginning of the Common Era. The actual fall came in 27 BC. Cicero did contribute to the topics of rule of law, the republic, and civil society. On more than one occasion, he treated the issues of natural rights of all people, with no differences. Afterwards, there is quite a big time leap, more than one thousand years; after that time, another important milestone occurs – the English Magna Carta.

Next part of the second chapter deals with James Harrington presented himself, the author of famous *Commonwealth of Oceana*, which counterweighed Hobbes' *Leviathan*. The second character is John Locke himself, one of the main pioneers of modern liberalism. Locke also made a significant contribution to the questions of division of power and religious tolerance. Both were big opponents of absolute monarchy, and they strived to strengthen the position of the parliament at the expense of king and his court. These clashes, which took place

both at the polemic level, and under threat of long imprisonment or death penalty, are an exemplary illustration of the development of the English constitutional tradition.

The third important figure - Charles Montesquieu, who was a pioneer of the current version of division of power. He derived it from the English, writing his best texts on the grounds of the English political tradition. Nevertheless, it is he that is considered the founder of division of power into three parts – the executive, the legislative, and the judicial power. In England, the judicial power came from the Parliament to king and the other way round, which is why Locke divided power into two parts only. Altogether with that, Montesquieu contributed to studying the influence of a country's geographical conditions over the form of government, or to the principle of the workings of big states, in which the main condition is the republican system.

The next content of chapter 2 is theory of fractions and English philosopher David Hume, who provided a detailed account of it. This frequently overseen topic is quite important these days, as it focuses on the relation between majorities and minorities. It was paid quite a lot of attention in the American tradition – the proposed federation was attacked by the opponents of the union, since they feared imposition of tyranny of the majority, which would push through its interests at the expense of minorities. However, James Madison and Alexander Hamilton succeeded in persuading the public that it is the federation that is the way to do away with the risk of fractioning, as individual groups would not be able to seize control of the majority over such a big area. Over the years, it was proved that this was the right step from the part of the federation defenders.

The last one focuses on William Blackstone, English professor of law, who elaborated a systemic overview of constitutional history of England and law in general. Blackstone also contributed to the theory of division of power, even though he was significantly overshadowed by Montesquieu. Unlike him, he proposed several versions of division of power and did not elaborate the classical structure of the triadic division of the state apparatus, which became the standard in all modern countries. Blackstone made a significant contribution to the theory of natural law and had a huge impact on Thomas Jefferson, who authored the Declaration of Independence. Thanks to his clarity and readability, he was popular both in England, and in the US.

The third chapter is the outcome of the successful development of the fight for independence. The foundation of the US was initiated by the Federalists, who feared repeated English attacks, which was confirmed in the War of 1812 (1812–1815). The union defenders warned against the fact that without a deeper cooperation among all the thirteen colonies,

England would finally win. One of the key conditions was the formation of a unified federal army, which was criticised by the opponents of federation – Anti-Federalists. These were afraid that the army would establish a tyranny in all the states and that the federal union would end up having too much centralised power. In the course of the Philadelphia-based Constitutional Congress, which took place from May to September 1787 and during which the US constitution was written down, an opposition party was formed – the Anti-Federalists. In the process of the US constitution ratification, a public controversy emerged as to whether it should be approved, or not. It was the controversy between Federalists and Anti-Federalists, the content of which was ratification or refusal of the US Constitution, which was an analogical process to founding or refusing a federation. The programme and goals of the Federalists were publicly declared in the Federalist Papers.

The Anti-Federalists founded their arguments upon the facts that a confederacy fulfils its function sufficiently; what is needed is a revision of selected articles of its original constitution. It is not needed to ratify a new constitution and create a tighter form of cooperation among individual member states. Besides the aforementioned federal army, they saw the main risk in the fact that all power in the colonies could be usurped by monarchy-inclining aristocracy, which would be a step back to the previous English dominance and loss of independence. However, Federalists succeeded in persuading the public of the colonial authorities about the fact that the proposed constitution functions well; moreover, they claimed it made a significant step towards bettering living standards in all the thirteen colonies. What became the core of the whole process was the fact that the constitution comprised democratic, aristocratic, and monarchic features of power, which would enable preservation of sovereignty at the level of individual member states. The condition for the constitution to be accepted was ratification by nine union states at least. This happened on 21 June 1788, when the representatives of New Hampshire appended their signatures to it, this being the rightful date of the foundation of the federation of the United States of America, established on 4 July 1776. The fourth chapter is the conclusion, which aims to confirm the main theses of the dissertation.

Seznam literatury

Primární zdroje:

- Adams, John, *A Defence of the Constitution of United States of America*, London 1787
- Adams, John, *A Dissertation on the Cannon and Feudal Law*, 1765
- Aristotelés, *Athénská ústava*, Praha, Arista - Baset 2004
- Aristotelés, *Politika*, Praha, Rezek, 2009
- Blackstone, William, *Commentaries on the Laws of England*, Oxford 1768, část I- IV.
- Burke, Edmund, *Úvahy o revoluci ve Francii*, Brno - CDK 1997
- Cicero, *O zákonech*, Praha, OIKOYMENH, 2017
- Cicero, *O věcech veřejných*, Praha, OIKOYMENH, 2009
- Cicero, *O povinnostech*, Praha – Svoboda, 1970
- Cicero, *Řeči proti Verrovi*, Praha – Odeon, 1972
- Cicero, *Listy přátelům*, Praha , Arista - Baset, 2001
- Coke, Edward, *Institutes of the Lawes of England*, London, 1628-44
- Coke, E., Reports Vol. I.-XI. - 1600-1615 (only manuscript), First ed. London 1826
- Constant, Benjamin, *O dobyvačnoscích a uzurpacích a jejich vztazích s evropskou civilizací*, Brno CDK, 2012
- Franklin, Benjamin, *Franklin Papers*, The Albany Plan of Union,
- Hamilton, Madison, Jay, *Listy federalistů*, Olomouc 1994
- Hamilton, Madison, Jay, *The Federalist Papers*, London Penguin Books, 1988
- Hamilton, Alexander, *Writings*, New York, 2001
- Harrington, James, *Oceana: výbor z díla*, Praha, Mladá fronta, 1985
- Hobbes, Thomas, *Leviathan*, Praha, OIKOYMENH, 2009
- Hobbes, Thomas, *Výbor z díla*, Praha Svoboda, 1989
- Hume, David, *Essays, moral, political, and literary*, Indianapolis, 1987
- Hume, David, *History of England, 1754-62, 1778*, David Hume.org.
- Hume, David, *Political Discourses*, 1752, 1777, David Hume org.
- Hume, David, *O práve a politice*, Bratislava – Kaligram, 2008
- Hume, David, *Pojednání o lidské přirozenosti*, Kniha 1, Rozum, Peaha, Togga; 2015
- Hume, David, *Zkoumání lidského rozumu*, Praha – Svoboda, 1972

- Hume, David, *300 let od narození*, výbor, Praha, CEP, 2011
- Hutcheson, F. *Inquiry into the Original of Our Ideas of Beauty and Virtue*; Indianapolis, 2004
(first ed. 1725)
- Jefferson, T., *Notes on the State of Virginia*, 1781
- Kolektiv autorů, *The Antifederalist Papers*, Collection by Morton Borden, Michigan, 1965
- Locke, John, *Dopis o toleranci*, Brno, Atlantis, 2000
- Locke, John, *Druhé pojednání o vládě*, Praha, Svoboda, 1992
- Madison, James, *Writings*, New York, 1999
- Madison, James, *Notes of Debates in the Federal Convention of 1787*, 1+2, Library Liberty
- Montesquieu, Charles, *O duchu zákonů 1+ 2*, Praha, OIKOYMENH, 2010-15
- Montesquieu, Charles, *Perské listy*, Praha, Odeon, 1989
- Montesquieu, Charles, *Sláva a úpadek římské říše*, Praha, Akropolis, 2010
- Paine, Thomas, *Common Sense, Rights of Man*, Oxford 1998
- Paine, Thomas, *Věk rozumu*, Praha – Laichter, 1907
- Platón, *Politikos*, Praha, OIKOYMENH, 2005
- Platón, *Ústava*, Praha, OIKOYMENH, 2014
- Platón, *Zákony*, Praha, OIKOYMENH, 1997
- Polybios, *Dějiny*, I.-IV. Praha, Arista : Baset 2008-2012
- Sidney, Algernon, *Discourses Concerning Government*, London 1698
- Thukýdídés, *Dějiny peloponnéské války*, Praha – Odeon 1977

Hlavním primárním zdrojem mi byly rozsáhlé národní archivy certifikované vládou a ministerstvem školství Spojených států amerických. Šlo o dva portály:

founders.archives.gov.

Teaching American History.org

V těchto archivech je digitalizovaná kompletní korespondence všech otců zakladatelů.

Stejně tak všechny listiny, smlouvy, dohody, plány, návrhy či osobní náčrty, které se dostaly do programu digitalizace americké zakladatelské tradice. Jsou zde přepsané i všechny antifederalistické listy, kterých bylo údajně sepsáno přes deset knižních svazků. Jedná se o stovky tisíc dokumentů.

Sekundární zdroje:

- Ajzenstat, J., *The Separation of Powers in 1867*, Canadian Journal of Political Science, Vol. 20, 1987, str. 117-120
- Amar, Reed, A., *Anti-federalists, The Federalists Papers, and the Big Argument for Union*, Harvard Journal of Law and Public Policy, Vol. 16, 1993 str. 111-118
- Arendtová, Hannah, *O revoluci*, Praha 2011
- Armitage, David, John Locke, Carolina and Two Treatises of Government, Political Theory Vol. 32, No. 5, 2004, str. 602-627
- Bahník, Václav a kolektiv, *Slovník antické kultury*, nakladatelství Svoboda, Praha 1974
- Berlin, Isaiah, *Čtyři eseje o svobodě*, Praha – Prostor, 1999
- Bleicken, Jochen, *Athénská demokracie*, Praha - OIKOYMENH, 2002
- Bowen, Catherine, Drinker, *John Adams and the American Revolution*, Boston 1950
- Brennan, M., *The Sidneys of Penshurst and the Monarchy*, NY 2016
- Brogan, Hugh, *Alexis de Tocqueville*, Brno CDK, 2011
- Ceaser, James, *Reconstructing America*, Yale University 1997
- Conniff, J., *The Useful Cobbler: Edmund Burke and the Politics of Progress*, NY 1994
- Dahl, Robert, A. *O demokracii*, Praha – Portál, 2001
- Dohnáková, Hanka, *Montesquieu a nejkrásnější monarchie*, Praha – Filosofie 2006
- Dvořáková, Vladimíra, *Spojené státy americké – společnost a politika*, Praha – Libri, 2002
- Dvořáková, Vladimíra, *Komparace politických systémů – sv. I. (1993 - Vysoká škola ekonomická)*, str. 99-130
- Dvořáková, Vladimíra, *Volby USA – 2000*, Politologická revue, č. 1 (2001)
- Freehling William. W., The Founding Fathers and Slavery, The American Historical Review, Vol. 77, No. 1 (Feb. 1972), str. 81-93
- Fritz, von Kurt, *The Theory of the Mixed Constitution in Antiquity*, New York, Columbia University Press, 1954
- Garnett, George, Sir Edward Coke's resurrection of Magna Charta, *Magna Carta: history, context, and influence*, edited by Lawrence Goldman, London 2018, str. 51-60
- Hansen, Mogens, Herman, The Mixed Constitution versus the Separation of Powers, UK 2010,
- History of Political Thought Vol. 31, No. 3, str. 509-531
- Herre F., *George Washington – prezident u kolébky moci*, Praha 2001
- Hirner, Thomas M., Die Verfassung der Vereinigten Staaten von Amerika; str. 425-429

- Hitchens, Christopher, *Thomas Paine a jeho Práva člověka*, Praha-Beta 2007 (předmluva Rudolf Kučera)
- Chernow, Ron, *Alexander Hamilton*, New York, 2004
- Chinard, Gilbert, Polybios and the American Constitution, *Journal of the History of Ideas*, Vol. 1., No.1. (Jan., 1940) pp. 38-58; University of Pennsylvania.
- Chotaš, J., *Locke o revoluci*, *Filosofický časopis*, 53, 2005, str. 85-98
- Jinek, Jakub, *Obec a politično v Aristotelově myšlení*, Praha – OIKOYMENH, 2017
- Johnson, Paul, *Dějiny amerického národa*, LEDA – Praha, 2014
- Kirk, Russell, *Konzervativní smýšlení* – Praha, Občanský isntitut, 2000
- Klarman, M. J., *The Framers 'Coup: The Making of the United States Constitutions*, Oxford, 2016
- Krejčí, Miloš, *Deklarace nezávislosti a Ústava Spojených států amerických/Thomas Jefferson*, Praha-Otakar II., 2000
- Kučera, Rudolf, *Politologická historie demokracie*, Ústí nad Labem – UJEP, 2012
- Kučera, Rudolf, *Filosofické kořeny politického rozhodování*, Ústí nad Labem – UJEP, 2014
- Kučera, Rudolf, Chotaš, Jiří *Dějiny politického myšlení III/2*, Praha, 2022
- Kuklík, Jan, Seltenreich, Radim – *Dějiny angloamerického práva*, Praha – Leges, 2011
- Kuntz, Lothar, *Osobní svoboda a suverénní moc; člověk a společnost na rozhraní času*; *Iuridica Brunensia*, Brno, 1995
- Livingstone, D. W. and Martin, M., eds., *Hume as Philosopher of Science, Politics and History*.
- Werner, J. M., *David Hume and America*, University of Rochester 1991
- Lubert L. H., Sovereignty and Liberty in William Blacstone's *Commentaries on the Laws of England*; *The Review of Politics*, Vol. 72 (Virgina 2010)
- Manent, Pierre, *Proč existují národy*, CDK Brno, 2007
- Mareš, Petr, *Prezidenti Spojených států*, Praha – Práh, 1994
- McDonald, Forrest, *Novus Ordo Seclorum: The Intellectual Origins of the Constitution*, University Press of Kansas, 1985
- Meng J. John, *The Constitutional Theories of Thomas Paine*, In: *The Review of Politics* Vol. 8, No. 3. 1946, Cambridge, str. 287 - 290
- McCullough, David, *Státník a prezident John Adams*, Praha – Academia 2005
- Miles, S.A., Dagley, L., D., Yau, Ch., H., *Blackstone and his American Legacy*, University of Alabama, 2000, str. 46-59
- Opatrný, Josef, *Amerika v proměnách staletí*, Praha – Libri, 1998

- Plutarchos, *Životopisy slavných Řeků a Římanů I.*, Praha – Odeon, 1967
- Powell, J., a Rudd, N., *Introduction to the Cicero's The Republic and The Laws*, Oxford/NY 1998, str. IX.-XXXI.
- Raková, Svatava, *Anglické kolonie v Severní Americe v 17. století: modely politické kultury*, Praha, Historický ústav Akademie věd České republiky, 1997
- Raková, Svatava, Opatrný, Josef, *USA*, Praha – Libri, 2003
- Rawls, John, *Teorie spravedlnosti*, Victoria Publishing Praha, 1995
- Reinhold, Meyer, *The Influence of Cicero on John Adams*, Columbia University NY 1991
- Rubinstein, W. D., *The End of Old Corruption in Britain 1780-1860*, Past and Present No. 101 (Nov., 1983) str. 55-86
- Seltenreich, Radim, *Případy amerického soudce*, Praha 2002
- Seltenreich, Radim, Soudce a jeho král – Edward Coke ve sporu s Jakubem I., *Právník*, 2003, 142, č.5
- Skinner, Quentin, *O státě*, Praha – OIKOYMENH, 2012
- Spencer G. Marc , Hume and Madison on Factions – *The William and Mary Quarterly* Vol. 59, No 4, 2002, str. 869-896
- Storing Herbert J., *The Complete Anti-federalist* , Vol. 2. Chicago, 2007
- Tindall, George, B., Shi, David, E., *USA – Dějiny států*, Praha LN, 1994
- Tocqueville, Alexis, *Demokracie v Americe*, Praha LN, 2000
- Voegelin, Erich, *Vzpomínky na život a filosofii*, CDK, Brno – 1998
- Wood, Gordon, S., *The Creation of the American Republic, 1776 – 1787*; Virginia 1998
- Wright, Benjamin F., The Origins of the Separation of Powers in America, *Economica*, No. 40, May 1933 str. 169-185
- Yolton W. John., *A Locke Dictionary*, Blackwell Publication; Oxford 1993

Internetové zdroje

- Avalon.law.yale. Edu/17th century (jedná se o portál všech původních listin a ústav amerických kolonií od roku 1606 až do federální Ústavy)
- Baker, Chris, *Algernon Sidney – Forgotten Founding Father*, FEE 1997
- Davidhume.org – oficiální stránky, digitalizované kompletní dílo autora
- Founders.archives.gov/documents – národní archiv, oficiální dokumentační portál

certifikovaný vládou Spojených států amerických. Primární i sekundární zdroje.

Harrington, James, *Aphorisms Political*, Early English Books Online, Text Creation Partnership/eebgroup

Kolektiv autorů – McPherson, J., Wilentze, S., Bynumova, V., Oakese, J., Wood, G. S. - The Fight Over the 1619 Project is Not About the Facts, *The Atlantic*, 23. 12. 2019; In: Server A Levy, W. Leonard, *Against the Union*, *The New York Times*; 21.2. 1982

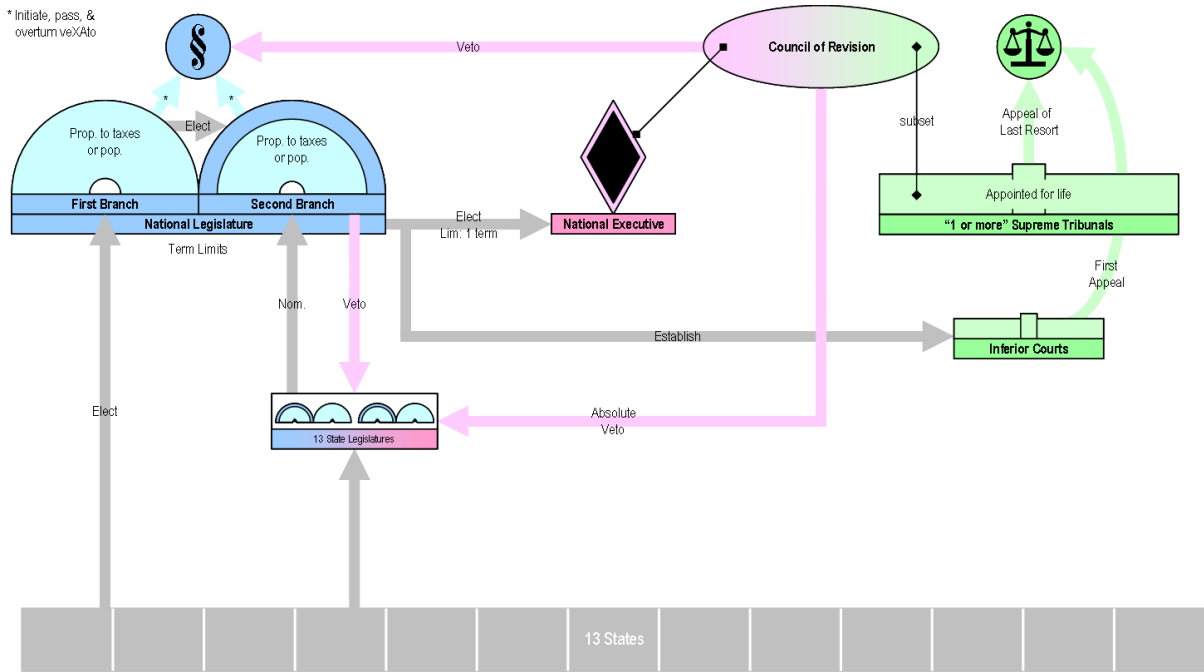
Lock, Frederick. Peter, *Edmund Burke. Vol. I, 1730-1784*, Oxford, 1999

Powell, Jim, *Edward Coke: Common Law Protection for Liberty*, fee.org

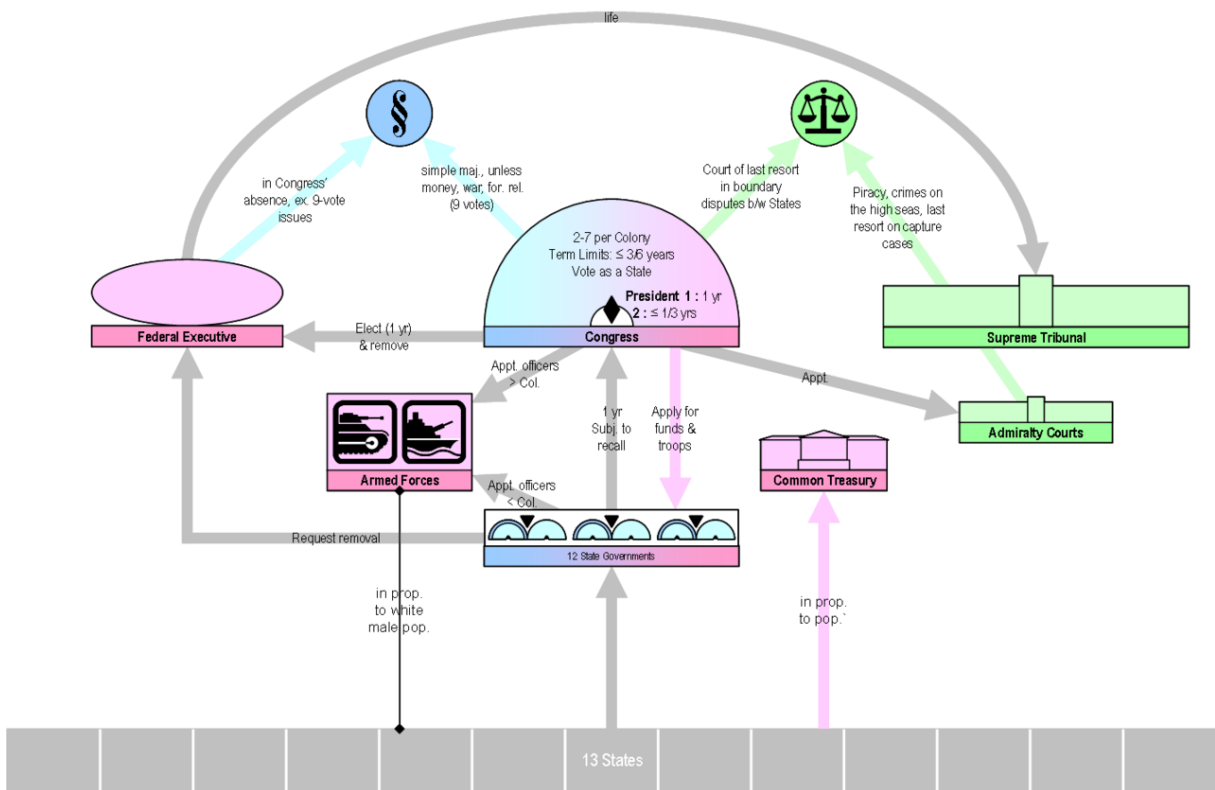
Teaching American History.org – oficiální dokumentační portál certifikovaný ministerstvem školství Spojených států amerických. Primární i sekundární zdroje.

Přílohy:

Virginia Plan

New Jersey Plan – Paterson Plan

Ústava Spojených států amerických

My, lid Spojených států, abychom vytvořili dokonalejší jednotu, nastolili spravedlnost, upevnili domácí klid a zabezpečili obranu země, podporovali růst všeobecného blahobytu a zabezpečili dobrodiní svobody sobě i svému potomstvu, dáváme si tuto Ústavu Spojených států amerických.

ČLÁNEK I.

Oddíl 1. Veškerá zákonodárná moc uvedená v ústavě náleží Kongresu Spojených států, který se skládá ze Senátu a Sněmovny reprezentantů.

Oddíl 2. Sněmovna reprezentantů je složena ze členů volených vždy na dva roky lidem jednotlivých států; volební právo v každém státě mají ti, kdož volí do početně silnější komory zákonodárného sboru příslušného státu.

Členem Sněmovny reprezentantů může být jen osoba, která dosáhla věku dvaceti pěti let, je sedm let občanem Spojených států a obyvatelem státu, ve kterém bude volena.

Místa ve Sněmovně reprezentantů a přímé daně se rozdělí mezi jednotlivé členské státy Unie podle počtu jejich obyvatel, který se určí tak, že k celkovému počtu všech svobodných osob, včetně těch, které jsou v časově omezeném služebním poměru, a kromě Indiánů, kteří neplatí daně, se připočtou tři pětiny všech ostatních osob. Skutečné sčítání obyvatelstva bude provedeno během tří let od první schůze Kongresu Spojených států a dále bude prováděno každých deset let způsobem, který stanoví zákon. Na třicet tisíc obyvatel nebude více než jeden člen Sněmovny, ale každý stát má nejméně jednoho člena Sněmovny; dokud nebude provedeno sčítání obyvatelstva, stát New Hampshire bude mít tři, Massachusetts osm, Rhode Island a osada Providence jednoho, Connecticut pět, New York šest, Virginie deset, Severní Karolína pět, jižní Karolína pět a Georgie tři členy Sněmovny.

Jestliže se uvolní místa v zastoupení kteréhokoli státu, výkonný orgán tohoto státu vydá příkaz o provedení voleb k obsazení těchto volných míst.

Sněmovna reprezentantů zvolí svého předsedu a ostatní orgány; pouze Sněmovně náleží právo podat návrh na zbavení úřadu.

Oddíl 3. Senát Spojených států se skládá ze dvou senátorů za každý stát, kteří jsou voleni na šest let zákonodárným orgánem příslušného státu; každý senátor má jeden hlas. Na první schůzi po svém zvolení se senátoři rozdělí do tří skupin, pokud možno stejně početných.

Křesla senátorů první skupiny se uprázdňují po dvou letech, druhé skupiny po čtyřech a třetí skupiny po šesti letech; tímto způsobem je jedna třetina senátorů volena vždy za dva roky. Jestliže se v důsledku rezignace nebo jiných příčin uprázdňují křesla v období mezi zasedáními zákonodárského orgánu státu, výkonná moc příslušného státu může učinit prozatímní jmenování, platné do následujícího zasedání zákonodárského orgánu, kterým se uprázdňované křeslo obsadí.

Senátorem může být pouze osoba, která dosáhla věku třiceti let, je devět let občanem Spojených států a obyvatelem státu, v němž bude volena.

Viceprezident Spojených států je předsedou Senátu, nemá však hlasovací právo s výjimkou případu, kdy dojde k rovnosti hlasů.

Senát volí další své orgány a také prozatímního předsedu Senátu pro případ nepřítomnosti viceprezidenta nebo pro případ, kdy tento vykonává úřad prezidenta Spojených států.

Pouze Senát má pravomoc rozhodovat o všech návrzích na zbavení úřadu. Zasedá-li Senát za tímto účelem, senátoři musí složit přísahu nebo slavnostní slib. Je-li souzen prezident Spojených států, jednání řídí předseda Nejvyššího soudu; nikdo nemůže být odsouzen bez souhlasu dvou třetin přítomných senátorů.

Rozsudek v případech návrhu na zbavení úřadu nepřesáhne odvolání z úřadu a zbavení možnosti zaujímat a vykonávat jakoukoli čestnou či placenou funkci ve službách Spojených států; odsouzený však podléhá žalobě, trestnímu řízení, rozsudku a trestu podle práva.

Oddíl 4. Dobu, místo a celý postup voleb do Senátu a Sněmovny reprezentantů stanoví zákonodárství jednotlivých států; Kongres může však taková ustanovení kdykoli změnit zákonem s výjimkou určení míst, kde mají být voleni senátoři.

Kongres se bude scházet nejméně jednou ročně, jeho zasedání započne vždy první pondělí v prosinci, nestanoví-li se zákonem jiný den.

Oddíl 5. Každá komora ověří volbu svých členů jak z hlediska vlastní volby a jejích výsledků, tak i z hlediska jejich volitelnosti; většina členů bude tvořit nezbytné kvorum; dostaví-li se nižší počet, bude však moci odložit schůzi na jiný den a je zmocněna, aby vyžadovala účast členů těmi prostředky, které stanoví každá komora.

Každá komora si může stanovit jednací řád, trestat své členy za chování odporující Tomuto řádu a dvoutřetinovou většinou svého člena vyloučit.

Každá komora pořizuje záznamy o jednání a čas od času je publikuje s vyloučením těch částí, které podle jejího mínění musí zůstat zachovány v tajnosti; na přání jedné dětiiny přítomných poslanců jsou hlasy pro a proti členů obou komor uváděny v těchto záznamech, ať se jedná o jakoukoli otázku.

V době zasedání Kongresu žádná z komor nemůže bez souhlasu druhé komory odložit své jednání déle než o tři dny, nemůže rovněž zasedat v jiném místě, než ve kterém zasedají obě komory.

Oddíl 6. Senátoři i členové Sněmovny reprezentantů obdrží za své služby náhrady stanovené zákonem a vyplácené z pokladny Spojených států. Kromě případu velezrady, těžkého trestného činu a porušení veřejného pořádku požívají ve všech případech poslanecké imunity v době jejich přítomnosti na zasedání příslušné komory, jakož i v době jejich příjezdu a návratu ze zasedání; v žádném jiném místě nemohou být podrobena výslechu týkajícího se jejich projevu nebo diskuse v jedné z komor.

Žádný senátor ani člen Sněmovny reprezentantů nesmí být během období, pro které zvolen, jmenován do jakékoli úřední funkce ve službách Spojených států, byla-li tato funkce zavedena nebo plat za její vykonávání zvýšen během tohoto období. Žádná oba, která vykonává jakýkoli úřad ve službách Spojených států, nemůže být členem žádné z komor, pokud pokračuje ve výkonu svého úřadu.

Oddíl 7. Všechny návrhy zákonů na zvýšení státních příjmů vycházejí ze Sněmovny reprezentantů; Senát může ovšem navrhnout doplňky, podobně jako při jiných návrzích zákonů.

Každý návrh zákona, který byl schválen Sněmovnou reprezentantů a Senátem, musí být předložen, dříve než se stane zákonem, prezidentu Spojených států; prezident jej pak buď podepíše, nebo vrátí s námitkami té komoře, ze které tento návrh vyšel. Tato komora pak zahrne prezidentovy námitky do zápisu o projednávání návrhu zákona uvaží je. Uspěje-li se však tato komora po tomto uvažení dvoutřetinovou většinou na přijetí zákonné předlohy, je tato předloha spolu s prezidentovými námitkami opět postoupena komoře druhé. Je-li návrh zákona přijat i v této komoře po uvažení prezidentových námitek dvoutřetinovou většinou, stává se zákonem. Ve všech takových případech musí však členové obou komor hlasovat podle jmen a jména hlasujících pro proti musí být pojata do zápisu v každé komoře. Není-li návrh zákona vrácen prezidentem do deseti dnů (neděle nepočítaje) ode dne, kdy mu byl

předložen, stává se zákonem i bez jeho podpisu. Nemůže se stát zákonem ovšem v tom případě, jestliže Kongres znemožní jeho vrácení odročením zasedání.

Každé nařízení, usnesení nebo rozhodnutí, které vyžaduje souhlas Senátu a Sněmovny reprezentantů (s výjimkou otázek odročení zasedání), je předloženo prezidentu Spojených států; dříve než se stane účinným, musí být schváleno; v případě, že prezidentem schváleno není, musí být znovu odhlasováno dvoutřetinovými většinami Senátu a Sněmovny reprezentantů v souladu s pravidly a omezeními vztahujícími se na návrhy zákonů.

Oddíl 8. V pravomoci Kongresu je ukládat a vybírat daně, cla, dávky a poplatky, platit dluhy, pečovat o obranu země a všeobecný blahobyt ve Spojených státech; všechna cla, dávky a poplatky musí být na celém území Spojených států stejné; vypůjčovat si peníze na účet Spojených států; řídit obchod s cizími národy, mezi jednotlivými státy federace a také s indiánskými kmeny; stanovit jednotná pravidla o naturalizaci a jednotné konkurzní právo na celém území Spojených států; razit peníze, upravovat jejich hodnotu, domácí i zahraniční kurz a jednotně stanovit míry a váhy; určovat tresty za padělání měny i státních dluhopisů Spojených států, zřizovat poštovní úřady a poštovní cesty; podporovat vědecký pokrok a užitečné znalosti a umění tím, že zajistí spisovatelům a vynálezům na určitou dobu výhradní právo k jejich dílům a vynálezům; zřizovat soudy podřízené Nejvyššímu soudu; definovat a trestat pirátství a zločiny spáchané na širém moři a jiná provinění proti mezinárodnímu právu; vyhlášovat válku, udílet povolení k zajímání lodí a odvetným opatřením na moři, stanovit předpisy o kořisti a zajetí na zemi i na vodě; povolávat a vydržovat vojska; peníze k tomu účelu nesmějí být určeny na dobu delší dvou let; zřizovat a udržovat loďstvo; vydávat předpisy při řízení a organizaci ozbrojených sil pozemních i námořních; pečovat o svolávání domobrany, která by chránila zákony Unie, potlačovala povstání a odrážela nepřátelské vpády; pečovat o organizaci, výzbroj a kázeň domobrany a vrchní velení těch sil domobrany, které jsou ve službách celé Unie; jednotlivým státům se ponechává právo jmenování důstojníků a pravomoc vést výcvik domobrany podle předpisů o kázni, stanovených Kongresem; vykonávat výlučné zákonodárství nad obvodem, nepřesahujícím deset čtverečních mil, který se po odstoupení příslušného území jednotlivými státy a jeho převzetím ze strany Kongresu stane sídlem vlády Spojených států; vykonávat stejnou pravomoc nad všemi místy, která by byla zakoupena Spojenými státy se souhlasem zákonodárského orgánu příslušného státu za účelem budování pevností, skladišť, arzenálů, loděnic nebo jiných potřebných zařízení; vydávat všechny zákony nutné k uskutečňování

shora uvedených pravomocí a všech ostatních pravomocí, propůjčených touto ústavou vládě Spojených států, jejím departmentům nebo úředníkům.

Oddíl 9. Až do roku 1808 nebude Kongres oprávněn zakázat přistěhovalectví nebo dovoz osob, který jakýkoli z nyní existujících států uzná za nutné připustit; na podobný dovoz však může být uvaleno clo nebo daň nepřesahující deset dolarů na každou osobu.

Výsady, propůjčené listinou habeas corpus, smějí být zrušeny, jen kdyby to vyžadovala veřejná bezpečnost v případě povstání nebo nepřátelského vpádu.

Nesmí být vydán žádný trestní zákon se zpětnou působností nebo zákon, jehož obsahem by byl soudní rozsudek.

Nesmí být zavedena žádná daň z hlavy nebo jiná přímá daň, leda by byla zavedena v poměru k soupisu nebo sčítání obyvatelstva v souladu s výše uvedenými pokyny.

Na výrobky, vyvezené z kteréhokoli státu, nesmí být uvalena žádná daň ani clo.

Prostřednictvím obchodních nebo finančních předpisů nesmí být přístavy jednoho státu zvýhodňovány před přístavy státu jiného; lodi přijíždějící nebo odjíždějící z některého státu nejsou povinny vplout do přístavu jiného státu, vykládat tam svůj náklad nebo platit clo.

Peníze mohou být vydány ze státní pokladny pouze na základě povolení stanoveného zákonem; čas od času jsou publikovány řádné výkazy a účty příjmů a výdajů státních peněz.

Spojené státy nesmějí propůjčovat žádné šlechtické tituly a žádná osoba, zastávající placenou či čestnou funkci ve službách Spojených států, nesmí bez souhlasu Kongresu přijmout jakýkoli dar, odměnu, úřad nebo titul od kteréhokoli prince, krále či vlády cizího státu.

Oddíl 10. Žádný stát nesmí uzavřít jakoukoli mezistátní smlouvu, nesmí vstoupit do aliance či konfederace; udělovat povolení k zajímání lodí; razit peníze; vydávat bankovky; platit dluhy ničím jiným než zlatem nebo stříbrem; přijmout zákon, jehož obsahem by byl soudní rozsudek, zákon se zpětnou platností nebo zákon porušující závazky smluv a udělovat jakékoli šlechtické tituly.

Žádný stát nesmí bez souhlasu Kongresu uvalit jakákoli cla na dovážené a vyvážené zboží s výjimkou případů, kdy by to bylo krajně nutné z hlediska realizace zákonů státu o inspekci; čistý důchod ze všech na dovoz či vývoz výrobků státem uvalených cel a daní bude postoupen k užívání pokladně Spojených států; všechny zákony tohoto druhu pak podléhají revizi a kontrole Kongresu.

Žádný stát nesmí bez souhlasu Kongresu uvalit jakékoli clo z tonáže, zřizovat vojsko či válečné loďstvo v době míru, uzavírat smlouvy nebo vstupovat do války, leda že by byl již napaden nebo se nacházel v nebezpečné situaci, která nepřipouští zdržení.

ČLÁNEK II.

Oddíl 1. Výkonná moc přísluší prezidentu Spojených států amerických. Jeho funkční období trvá čtyři roky. Prezident je volen spolu se svým viceprezidentem, voleným na tutéž dobu, následujícím způsobem:

Každý jednotlivý stát určí - způsobem stanoveným jeho vlastním zákonodárstvím - počet volitelů, rovnající se celkovému počtu senátorů a členů Sněmovny reprezentantů, které tento stát vysílá do Kongresu; volitelem nesmí být však senátor, člen Sněmovny reprezentantů ani osoba, která zastává nějaký čestný nebo placený úřad ve správě Spojených států.

Volitelé se shromáždí ve svých státech a pomocí hlasovacích lístků volí dvě osoby, z nichž alespoň jedna není obyvatelem stejného státu jako oni. Poté sestaví seznam všech osob, pro které byly odevzdány hlasy, a zjistí počet hlasů pro každou z nich; dále volitelé tento seznam ověří, podepíší a zapečetěný zašlou do sídla vlády Spojených států, adresovaný předsedovi Senátu. Předseda Senátu v přítomnosti Senátu a Sněmovny reprezentantů otevře všechny seznamy a hlasy jsou pak sčítány. Osoba, která obdržela největší počet hlasů, se stane prezidentem, převýší-li tento počet polovinu všech volitelů; jestliže takovou většinu získají dvě nebo více osob a získají-li tyto osoby rovný počet hlasů, pak Sněmovna reprezentantů okamžitě odevzdáním hlasovacích lístků zvolí jednu z nich prezidentem; nezíská-li nikdo většinu, Sněmovna reprezentantů zvolí prezidenta stejným způsobem z pěti osob, které získaly nejvyšší počet hlasů. Hlasy se však budou při volbě prezidenta odebírat podle států, přičemž členové Sněmovny reprezentantů z každého státu budou mít jeden hlas; dvě třetiny států, zastoupených každý jedním či několika členy Sněmovny, vytvoří kvorum; pro volbu je nezbytná většina všech států. V každém případě osoba, která po volbě prezidenta získá nejvyšší počet hlasů volitelů, stane se viceprezidentem. Ukáže-li se, že dvě nebo více osob získaly rovný počet hlasů, Senát pomocí hlasovacích lístků zvolí z nich viceprezidenta.

Kongres může určit dobu volby volitelů i den, ve který volitelé budou hlasovat; tento den musí být stejný na celém území Spojených států.

Volitelnou na úřad prezidenta může být jen osoba, která získala občanství Spojených států zrozením či měla toto občanství v době přijetí ústavy, dosáhla věku třiceti pěti let a bydlí alespoň čtrnáct let ve Spojených státech.

Bude-li prezident zbaven svého úřadu, zemře-li, odstoupí anebo se stane neschopným k výkonu svých práv a povinností, přechází jeho úřad na viceprezidenta; Kongres má učinit zákonná opatření pro tento případ, kdyby jak prezident, tak viceprezident nemohli pro výše uvedené okolnosti nadále zastávat úřad prezidenta, opatření, které by určilo, který státní funkcionář v tomto případě vykonává prezidentský úřad do té doby, než pominou překážky pro obvyklý výkon prezidentského úřadu nebo než bude zvolen nový prezident.

Prezident dostává ve stanovenou dobu za výkon své funkce náhradu, která se nezvýší ani nesníží během jeho funkčního období; během tohoto období prezident nesmí obdržet jakoukoli jinou peněžní náhradu od Spojených států ani od kteréhokoli státu Unie.

Před převzetím funkce musí prezident složit následující přísahu nebo slavnostní slib:

"Slavnostně přísahám (nebo slibuji), že budu čestně vykonávat funkci prezidenta Spojených států a podle svých sil budu zachovávat, střežit a bránit Ústavu Spojených států."

Oddíl 2. Prezident je vrchním velitelem vojska i loďstva Spojených států a rovněž domobrany v jednotlivých státech, pokud tyto vykonávají službu pro celou Unii; prezident může vyžadovat písemná vyjádření od vedoucích úředníků všech sekcí federální správy o všech otázkách týkajících se jejich úřadu; má právo milosti a amnestie v případech provinění proti Spojeným státům s výjimkou velezrady.

Prezident má právo, na doporučení a se souhlasem Senátu, uzavírat mezinárodní smlouvy - souhlas musí vyslovit dvě třetiny přítomných senátorů; na radu a se souhlasem Senátu jmenuje též vyslance, jiné zástupce státu a konzuly, soudce Nejvyššího soudu a všechny ostatní úředníky Spojených států, jejichž jmenování není upraveno jinak a jejichž úřad je zřízen zákonem. Kongres může však zákonem vyhradit právo jmenování takových nižších úředníků podle vhodnosti nejen prezidentovi, ale také soudům nebo vedoucím sekcí.

V době, kdy Senát nezasedá, může prezident sám používat svého jmenovacího práva s tou výhradou, že jeho opatření pozbývají platnosti, nebudou-li na příštím zasedání Senátu schválena.

Oddíl 3. Prezident podává vždy po určité době Kongresu zprávy o stavu Unie a doporučuje mu k uvážení taková opatření, která považuje za nutná a užitečná; za mimořádných okolností svolává obě komory nebo jednu z nich; v případě neshody obou komor o tom, na jak dlouhou dobu se mají samy odročit, odročuje je sám prezident podle svého uvážení; prezident přijímá vyslance a ostatní zástupce cizích států; pečuje o to, aby zákony byly svědomitě plněny; jmenuje všechny úředníky Spojených států.

Oddíl 4. Prezident, viceprezident a všichni úředníci Spojených států musí být zproštěni funkcí, budou-li obžalováni a usvědčeni z velezrady, úplatkářství nebo z jiných těžkých zločinů a trestných činů.

ČLÁNEK III.

Oddíl 1. Moc soudcovská přísluší ve Spojených státech Nejvyššímu soudu a takovým nižším soudům, které zřizuje Kongres. Soudcové Nejvyššího soudu i nižších soudů jsou ustanovováni trvale; za svou službu dostávají náhradu, která nesmí být během trvání jejich služby snížena.

Oddíl 2. Moc soudcovská vztahuje se na všechny případy práva a spravedlnosti, spadající pod ustanovení této ústavy, zákonů Spojených států a mezinárodních smluv, ať už existujících, nebo těch, které budou uzavřeny jménem Spojených států; vztahuje se dále na všechny záležitosti vyslanců, jiných zástupců Unie a konzulů - na otázky admirální a námořní jurisdikce; na spory, v nichž jsou jednou stranou Spojené státy; na spory dvou nebo více států; na spory mezi občany různých států Unie; na spory mezi občany téhož státu, kteří si činí nároky na pozemky ležící v různých státech Unie; na spory mezi státem nebo jeho členy a cizími státy nebo jejich občany a poddanými.

Nejvyšší soud je první stolicí ve všech případech týkajících se vyslanců, konzulů nebo jiných zástupců Unie a také tehdy, vystupuje-li stát jako jedna ze stran. Ve všech ostatních zmíněných případech je Nejvyšší soud instancí odvolací, a to jak právně, tak fakticky - s těmi výjimkami a podle takových pravidel, které stanoví Kongres.

Pro všechny přestupky, s výjimkou velezrady, jsou příslušné porotní soudy; soudní řízení probíhá v tom státě, kde k přestupku došlo; nedošlo-li však k přestupku na území některého státu, řízení probíhá v místě nebo místech, které určí zákonem Kongres.

Oddíl 3. Jako velezrada může být kvalifikováno pouze vyvolání války proti Spojeným státům nebo spolčení se s jejich nepřítelem, poskytování mu pomoci a podpory. Nikdo nebude obviněn z velezrady, pokud tento akt nebude potvrzen dvěma svědky nebo nedojde-li k přiznání dotyčné osoby při veřejném zasedání soudu.

Kongres má právo stanovit trest za velezradu; zbavení občanských práv nebo konfiskace majetku mohou být však provedeny pouze za života obžalovaného.

ČLÁNEK IV.

Oddíl 1. Veřejné akty, dokumenty a soudní rozsudky kteréhokoli státu se v ostatních státech těší plné důvěře a uznání. Kongres může prostřednictvím obecně platných zákonů předepsat způsob, kterým bude přezkoumána původnost a právní síla podobných aktů, dokumentů a rozsudků.

Oddíl 2. Občané kteréhokoli státu se těší všem výsadám a svobodám jako občané ostatních států.

Osoba obžalovaná v kterémkoli státě pro velezradu, trestný čin nebo jiný přestupek, která uprchla a je nalezena v jiném státě, bude na žádost výkonné moci státu, ze kterého prchla, vydána státu, jehož jurisdikci podléhá tento přestupek.

Žádná osoba, vykonávající službu nebo pracující v jednom státě a podle jeho zákonů a uprchnuvší do jiného státu, nemůže být na základě zákona nebo nařízení tohoto státu osvobozena od své služby nebo práce, ale musí být vydána na žádost strany, která má na tuto službu či práci právo.

Oddíl 3. O přijetí nových států do této Unie rozhoduje Kongres, avšak žádný stát nesmí být vytvořen na území státu jiného. Žádný stát nemůže také vzniknout sloučením dvou nebo více států nebo částí několika států, aniž by s tím vyslovily souhlas zákonodárné sbory těchto států a Kongres Unie.

Kongres má právo disponovat územím i jiným majetkem náležejícím Spojeným státům a vydávat v souvislosti s tím všechna potřebná pravidla a opatření; nic v této ústavě nesmí být na újmu jakýmkoli nárokům Spojených států nebo kteréhokoli jednotlivého státu.

Oddíl 4. Spojené státy zaručují každému státu v této Unii státní formu republiky a chrání jej proti nepřátelskému vpádu. Na požádání zákonodárných orgánů nebo také exekutivy (nemohou-li být svolány zákonodárné orgány) jej chrání i proti vnitřní agresi.

ČLÁNEK V.

Dodatky k ústavě mohou navrhnout buď dvě třetiny členů Kongresu, uznají-li to za nutné, nebo sjezd zástupců jednotlivých států, požádají-li o jeho svolání Kongresem dvě třetiny zákonodárných orgánů jednotlivých států. Tyto dodatky mohou se stát platnou součástí této ústavy jen tehdy, jsou-li schváleny třemi čtvrtinami zákonodárných orgánů jednotlivých států, nebo konventy ve třech čtvrtinách jednotlivých států - podle toho, jaký způsob ratifikace navrhne většina členů Kongresu Unie. Přitom žádný dodatek, vydaný do roku 1808, nesmí se

týkat prvního a čtvrtého odstavce devátého oddílu prvního článku ústavy; žádný stát dále nemá být ústavním doplňkem bez svého souhlasu zbaven práva na rovné zastoupení v Senátě.

ČLÁNEK VI.

Všechny dluhy a závazky učiněné do přijetí této ústavy budou pro Spojené státy stejně platné za této ústavy jako za konfederace.

Tato ústava, zákony Spojených států vydané na jejím základě, jakož i všechny smlouvy, které jsou nebo budou uzavřeny jménem Spojených států, jsou vrcholným právem země; soudci všech států jsou jimi vázáni, i kdyby se v ústavě či zákonech jiného státu vyskytla protikladná ustanovení.

Senátoři a členové Sněmovny reprezentantů, členové zákonodárných sborů jednotlivých států, jakož i všichni nositelé výkonné i soudní moci jak Spojených států, tak jednotlivých států jsou přísahou nebo slavnostním slibem vázáni dodržovat tuto ústavu, žádné náboženské vyznání se však nesmí vyžadovat jako podmínka k zaujetí funkce či plnění jakékoli společenské povinnosti ve Spojených státech.

ČLÁNEK VII.

Ratifikace konventy devíti států bude postačovat k platnosti této ústavy ve státech, které ji tímto způsobem schválí.

Přijato jednomyslným souhlasem států 17. září 1787 a dvanácti nezávislými státy Spojených států amerických. Na důkaz svědectví připojujeme svá jména.

George Washington, prezident a zástupce Virginie

New Hampshire - John Langdon, Nicholas Gullman

Massachusetts - Nathaniel Gorham, Rufus King

Connecticut - W. Sam. Johnson, Roger Sherman

New York - Alexander Hamilton

New Jersey - Wil. Livingston, David A. Brearley, W. Paterson, Jonathan Dayton

Pensylvánie - B. Franklin, Thomas Mifflin, Rob. Morris, Geo. Clymer, Tho. FitzSimons,

Jared Ingersoll, James Wilson, Gouverneur Morris

Delaware - Geo. Read, Gunning Bedford ml., John Dickinson, Richard Bassett, Jacob Broom

Maryland - James McHenry, Daniel of Saint Thomas' Lenifer, Dan. Carroll

Virginie - John Blair, James Madison ml.

Severní Karolína - W. Blount, Rich. Dobbs Spaight, Hugh Williamson

Jižní Karolína - I. Rutledge, Charles Cotesworth Pinckney, Charles Pinckney, Pierce Butler
Georgie - William Few, Abr. Baldwin

DODATKY ÚSTAVY

Dodatky Ústavy Spojených států amerických byly navrženy Kongresem a ratifikovány zákonodárnyými sbory jednotlivých států ve shodě s pátým článkem původní ústavy.

DODATEK I.

Kongres nesmí vydávat zákony zavádějící nějaké náboženství nebo zákony, které by zakazovaly svobodné vyznávání nějakého náboženství; právě tak nesmí vydávat zákony omezující svobodu slova nebo tisku, právo lidu pokojně se shromažďovat a právo podávat státním orgánům žádosti o nápravu křivd.

DODATEK II.

Dobře organizovaná domobrana je nezbytná v zájmu bezpečnosti svobodného státu; právo lidu držet a nosit zbraně nesmí být proto omezováno.

DODATEK III.

Žádný voják nesmí být v době míru ubytován v žádném domě bez souhlasu jeho vlastníka; to platí i v době války, ledaže by se tak stalo způsobem předepsaným zákonem.

DODATEK IV.

Právo národa na ochranu svobody osobní a domovní, písemností a majetku nesmí být porušováno neoprávněnými prohlídkami a konfiskacemi; nesmí být vydán rovněž žádný příkaz, který by se neopíral o zdůvodněná zjištění, doložená přísahou nebo jiným způsobem potvrzená, a který by neobsahoval přesné určení místa, které má být prohledáno, přesný popis osob, které mají být vzaty do vazby, a věcí, jež mají být zabaveny.

DODATEK V.

Na každého občana, který se má zodpovídat z hrdelního zločinu nebo jiného těžkého zločinu, musí být podána řádná žaloba ze strany velké poroty - výjimkou tu mohou být případy občanů sloužících v činné službě v pozemních nebo námořních ozbrojených silách nebo v domobraně, a to v době války nebo vážného ohrožení veřejné bezpečnosti; nikdo nesmí být dvakrát trestán ohrožením života nebo zdraví pro týž poklesek; nikdo nesmí být nucen svědčit

sám proti sobě; nikdo nesmí být zbaven života, svobody nebo majetku bez řádného soudního procesu; soukromý majetek může být vyvlastněn pouze za náhradu.

DODATEK VI.

V každém trestním procesu má obžalovaný právo na rychlé a veřejné přelíčení před nestrannou porotou státu a obvodu, na jejichž území měl být trestný čin spáchán a které jsou podle zákona příslušné. Obžalovaný má právo být informován o příčině a povaze obžaloby a konfrontován se svědky obžaloby. Má též právo dát obeslat prostřednictvím státních orgánů svědky ve svůj prospěch a mít na svou obranu obhájce.

DODATEK VII.

V soudních případech podle obecného práva, přesahuje-li výše pohledávky dvacet dolarů, je zajištěno právo žádat rozhodnutí porotního soudu a žádná skutečnost, již přezkoumaná porotním soudem, nemůže podléhat dalšímu přezkoumání jakýmkoli soudem Spojených států, pokud tak nestanoví obecné právo.

DODATEK VIII.

Nesmějí být vyžadovány nadměrné kauce, ukládány nadměrné pokuty nebo kruté a mimořádné tresty.

DODATEK IX.

Výpočet určitých práv ústavou nesmí být vykládán jako popírání nebo zlehčování ostatních práv náležejících lidu.

DODATEK X.

Práva, která ústava výslovně nepřiznává Unii ani je nevyklučuje z pravomoci států, náležejí jednotlivým státům nebo lidu. (Prvních deset dodatků nabylo platnosti 15. prosince 1791.)

DODATEK XI.

Soudní moc Spojených států nesmí být vykládána v tom smyslu, že se vztahuje na jakýkoli soudní proces, rozhodovaný podle obecného práva nebo spravedlnosti, započatý nebo vedený občany jednoho státu proti jinému státu nebo občany nebo poddanými cizího státu. (8. ledna 1798)

DODATEK XII.

Volitelé se sejdou v rámci svých států a hlasují hlasovacími lístky o prezidentovi a viceprezidentovi, z nichž alespoň jeden není obyvatelem státu, jehož jsou sami příslušníky;

označí na lístku osobu, pro niž hlasují, jako prezidenta, a na jiném lístku osobu pro niž hlasují, jako viceprezidenta; sestaví zvláštní listiny všech osob, které získaly hlasy pro místo viceprezidenta s udáním počtu hlasů, které kandidáti obdrželi; tyto listiny podepíší a ověří a opatřené pečeti je předají do sídla vlády Spojených států k rukám předsedy Senátu; předseda Senátu za přítomnosti Senátu a Sněmovny reprezentantů otevře všechny ověřené listiny a pak jsou sečteny hlasy; osoba, jež obdržela jako kandidát na prezidenta největší počet hlasů, se stane prezidentem, jestliže je tento počet větší než polovina celkového počtu volitelů; nezískali nikdo většinu, zvolí prezidenta hned hlasovacími lístky Sněmovna reprezentantů ze tří kandidátů, kteří získali největší počet hlasů. Při této volbě prezidenta se odevzdávají hlasy podle států, a to tak, že představitelé každého státu mají celkem jeden hlas; pro toto hlasování je nezbytná přítomnost jednoho nebo více zástupců ze dvou třetin států, přičemž pro zvolení je třeba souhlas nadpoloviční většiny všech států. Jestliže Sněmovna reprezentantů, přejde-li na ni právo volby, nezvolí prezidenta do nejbližšího 4. března, pak viceprezident zastává úřad prezidenta, jak tomu má být v případě úmrtí prezidenta nebo v případě jiných ústavou stanovených příčin jeho nezpůsobilosti vykonávat svou funkci.

Kandidát na viceprezidenta, který obdrží největší počet hlasů, je zvolen viceprezidentem, jestliže je tento počet větší než polovina celkového počtu volitelů; nezíská-li žádná osoba takovou většinu, zvolí Senát viceprezidenta ze dvou osob, které dostaly největší počet hlasů; pro toto hlasování se vyžaduje přítomnost dvou třetin celkového počtu senátorů a ke zvolení souhlas nadpoloviční většiny jejich celkového počtu. Kdo není ve smyslu ústavy volitelný na úřad prezidenta, nemůže být zvolen viceprezidentem Spojených států. (25. září 1804)

DODATEK XIII.

Oddíl 1. Ve Spojených státech a na veškerém území, podléhajícím jejich jurisdikci, je zakázáno otroctví i nevolnictví, pokud nejde o výkon trestu za spáchaný a řádně dokázaný zločin.

Oddíl 2. Kongres podpoří ustanovení tohoto článku příslušným zákonodárstvím. (18. prosince 1865)

DODATEK XIV.

Oddíl 1. Všechny osoby narozené nebo naturalizované ve Spojených státech a podřízené jejich jurisdikci jsou občany Spojených států a státu, jehož jsou obyvateli. Žádný stát nemá právo vydat nebo provádět zákon, který by omezoval svobody nebo výsady občanů Spojených států; žádný stát nemá právo zbavit jakoukoli osobu života, osobní svobody nebo majetku bez

řádného soudního procesu; nemá také právo zbavit jakoukoli osobu, podléhající jeho pravomoci, stejné ochrany zákona.

Oddíl 2. Členové Sněmovny reprezentantů musí být rozděleni mezi jednotlivé státy podle počtu jejich obyvatelstva; přitom třeba počítat všechny obyvatele každého státu s výjimkou Indiánů, neplatících daně. Avšak kdyby bylo přece v některém státě odepřeno nebo jakýmkoli způsobem omezeno právo volit některým mužským obyvatelům nad jednadvacet let, občanům Spojených států (nebylo-li jim ovšem odňato pro účast na vzpouře nebo jiný zločin) - a to ať jde o volby volitelů prezidenta a jeho zástupce, volby do Sněmovny reprezentantů nebo volby úředníků a soudců v jednotlivých státech -, musí být zmenšeno zastoupení takového státu ve Sněmovně reprezentantů v té míře, o jakou byl v tomto státě snížen počet oprávněných voličů.

Oddíl 3. Nikdo se nemůže stát senátorem nebo zástupcem v Kongresu, volitelem prezidenta a viceprezidenta, zastávat jakoukoli občanskou nebo vojenskou funkci ve službě Spojených států nebo kteréhokoli státu, jestliže jako člen Kongresu nebo funkcionář Spojených států, jako člen zákonodárského sboru kteréhokoli státu nebo jako výkonný nebo soudní funkcionář kteréhokoli státu složil přísahu, že bude dodržovat ústavu Spojených států, a potom se zúčastnil povstání nebo vzpoury proti této ústavě a pomáhal nebo poskytoval podporu jejím nepřátelům. Kongres však může dvěma třetinami hlasů v každé komoře zrušit takové omezení práv.

Oddíl 4. Závaznost státního dluhu Spojených států, učiněného v souladu se zákonem včetně dluhů v důsledku uhrazení důchodů a odměn za služby vykonané při potlačení povstání nebo vzpoury, je nepopíratelná. Ale ani Spojené státy, ani žádný jednotlivý stát nevezme na sebe závazek k zaplacení dluhů, učiněných k podpoře povstání nebo vzpoury proti Spojeným státům, nebo nebude platit požadovanou náhradu za ztrátu nebo osvobození otroka; všechny takové dluhy, závazky a finanční nároky budou se považovat za nezákonné a neplatné.

Oddíl 5. Kongres má právo provést tento článek přijetím odpovídajících norem. (28. července 1868)

DODATEK XV.

Oddíl 1. Spojené státy ani jakýkoli jednotlivý stát nesmějí popřít ani omezit volební právo žádného občana Spojených států z důvodů rasových, barvy pleti nebo bývalého otroctví.

Oddíl 2. Kongres je zmocněn provést ustanovení tohoto článku v příslušném zákonodárství. (30. března 1870)

DODATEK XVI.

Kongres má právo stanovit a vybírat daně z příjmů z jakéhokoli zdroje, aniž by je rozděloval mezi jednotlivé státy a bez ohledu na jakékoli sčítání obyvatelstva. (25. února 1913)

DODATEK XVII.

Členy Senátu Spojených států jsou vždy dva senátoři za každý jednotlivý stát; jsou voleni obyvatelstvem příslušného státu, a to na šest let. Každý senátor má jeden hlas. Volitelé v každém státě musí splňovat požadavky kladené na voliče nejpočetnější komory zákonodárského sboru příslušného státu.

Uvolní-li se místa v zastoupení některého státu v Senátě, výkonná moc tohoto státu vydá příkaz k provedení voleb pro obsazení takových volných míst; předpokládá se, že zákonodárský sbor jednotlivého státu může pověřit výkonný orgán státu, aby provedl dočasné jmenování do Senátu až do doby, kdy lid volbami obsadí volná místa způsobem určeným zákonodárným sborem.

Tento článek nesmí být vykládán tak, jako by se týkal volby a funkčního období kteréhokoli senátora, zvoleného do té doby, než tento článek vejde v platnost jako součást ústavy. (31. května 1913)

DODATEK XVIII.

Oddíl 1. Rok po ratifikaci tohoto článku se zakazuje výroba, prodej nebo doprava omamných nápojů, jejich dovoz a vývoz s clem jejich použití na území Spojených států a všech územích podléhajících jejich jurisdikci.

Oddíl 2. Kongres i jednotlivé státy mají jednotné právo provést ustanovení tohoto článku v příslušném zákonodárství.

Oddíl 3. Tento článek bude neplatný, nebude-li ratifikován jako doplněk k ústavě zákonodárskými sbory jednotlivých států, jak to předpokládá ústava, během sedmi let od okamžiku, kdy jej Kongres předložil státům ke schválení. (29. ledna 1919)

DODATEK XIX.

Spojené státy ani jakýkoli jednotlivý stát nesmějí popřít ani omezit volební právo občanů Spojených států z důvodů pohlaví. Kongres provede ustanovení tohoto článku v příslušném zákonodárství. (26. srpna 1920)

DODATEK XX.

Oddíl 1. Funkční období prezidenta a viceprezidenta skončí v poledne 20. ledna a funkční období senátorů a členů Sněmovny reprezentantů skončí v poledne 3. ledna toho roku, ve kterém by tato funkční období skončila, kdyby tento článek nebyl ratifikován; funkční období jejich nástupců započne tímto okamžikem.

Oddíl 2. Kongres se bude scházet přinejmenším jednou za rok; jeho zasedání započne v poledne 3. ledna, nestanoví-li Kongres zákonem jiný den.

Oddíl 3. Jestliže zvolený prezident zemře před začátkem svého funkčního období, zvolený viceprezident se stane prezidentem. Jestliže prezident nebude zvolen před začátkem funkčního období nebo jestliže zvolený prezident nepřevzme funkci, pak zvolený viceprezident bude vykonávat úřad prezidenta, dokud prezident nepřevzme funkci; Kongres může zákonem rozhodnout, jak se bude postupovat v případě, kdy ani zvolený prezident, ani zvolený viceprezident nepřevzme funkci, a kdo převzme funkci prezidenta nebo jakým způsobem bude zvolen ten, kdo má převzít jeho funkci, a tato osoba bude vykonávat funkci do doby, kdy prezident nebo viceprezident nastoupí do své funkce.

Oddíl 4. Kongres může zákonem řešit ten případ, kdy zemře jedna z osob, z nichž Sněmovna reprezentantů může zvolit prezidenta, přejde-li na ni toto právo, a případ, kdy zemře jedna z osob, z nichž může Senát zvolit viceprezidenta, přejde-li na Senát toto právo.

Oddíl 5. Oddíly 1 a 2 vejdou v platnost 15. října následujícího po ratifikaci tohoto článku.

Oddíl 6. Tento článek nevstoupí v platnost, nebude-li ratifikován jako dodatek k ústavě shromážděními zástupců jednotlivých států v souladu s ustanoveními ústavy během sedmi let od okamžiku, kdy jej Kongres předloží státům k ratifikaci. (6. února 1933)

DODATEK XXI.

Oddíl 1. XVIII. dodatek k Ústavě Spojených států se tímto ruší.

Oddíl 2. Převoz nebo dovoz alkoholických nápojů do kteréhokoli státu nebo na kterékoli území Spojených států s účelem jejich spotřeby se tímto zakazuje, odporuje-li zákonům těchto států.

Oddíl 3. Tento článek se nestane účinným, nebude-li ratifikován jako dodatek k ústavě legislaturami jednotlivých států v souladu s ústavou do sedmi let ode dne, kdy jej Kongres předloží státům k ratifikaci. (5. prosince 1933)

DODATEK XXII.

Oddíl 1. Nikdo nemůže být zvolen prezidentem více než dvakrát a žádná osoba, která o byla prezidentem nebo vykonávala jeho funkce déle než dva roky z údobí, na něž byla prezidentem zvolena jiná osoba, nemůže být zvolena prezidentem více než jednou. Toto ustanovení se nevztahuje na osobu vykonávající funkce prezidenta od doby, kdy toto ustanovení bylo navrženo Kongresem, a nemůže zabránit osobě, která zaujímá nebo vykonává funkci prezidenta v okamžiku, kdy vstoupí v platnost toto ustanovení, zachovat si tuto funkci i po zbytek doby, během níž ji měla vykonávat.

Oddíl 2. Tento článek nevstoupí v platnost, nebude-li ratifikován jako dodatek k ústavě zákonodárnými sbory tří čtvrtin států během sedmi let ode dne, kdy bude Kongresem předán státům. (27. února 1951)

DODATEK XXIII.

Oddíl 1. Okrsek, který je sídlem vlády Spojených států, určuje způsobem, který stanoví Kongres, volitele prezidenta a viceprezidenta v počtu, který se rovná úhrnu senátorů a poslanců, na který by měl nárok, kdyby byl státem. Nesmí však převýšit počet volitelů státu s nejmenším počtem obyvatel. Tito volitelé se připojují k těm, kteří jsou určeni státy a jsou pro účel volby prezidenta a viceprezidenta pokládáni za volitele určené státem; scházejí se v okrsku k úkonům podle Dvacátého dodatku.

Oddíl 2. Kongres je zmocněn učinit zákonodárná opatření k provedení tohoto dodatku. (29. března 1961)

DODATEK XXIV.

Oddíl 1. Volební právo občanů Spojených států nesmí být popíráno nebo zkracováno Spojenými státy nebo kterýmkoli státem z důvodu nezaplacení jakékoli volební daně nebo jiné daně.

Oddíl 2. Kongres je oprávněn učinit zákonodárná opatření k provedení tohoto dodatku. (23. ledna 1964)

DODATEK XXV.

Oddíl 1. V případě zbavení prezidenta úřadu nebo v případě jeho smrti nebo rezignace stane se prezidentem viceprezident.

Oddíl 2. Kdykoli nastane uvolnění úřadu viceprezidenta, jmenuje prezident viceprezidenta, který se ujme úřadu, ihned po schválení většinou hlasů obou komor Kongresu.

Oddíl 3. Kdykoli prezident postoupí prozatímnímu předsedovi Senátu a předsedovi Sněmovny reprezentantů písemné prohlášení, že není způsobilý vykonávat pravomoci a povinnosti svého úřadu, a dokud jim nepředá písemné prohlášení o opaku, vykonává takové pravomoci a povinnosti viceprezident jako úřadující prezident.

Oddíl 4. Kdykoli viceprezident a buď většina vedoucích sekcí exekutivy, nebo jiného takového útvaru, který může Kongres zákonem zřídit, postoupí prozatímnímu předsedovi Senátu a předsedovi Sněmovny reprezentantů písemné prohlášení, že prezident není způsobilý vykonávat pravomoci a povinnosti svého úřadu, ujme se pravomocí a povinností úřadu viceprezident jako úřadující prezident.

Posléze když prezident předá dočasnému předsedovi Senátu a předsedovi Sněmovny reprezentantů písemné prohlášení, že nezpůsobilost pominula, ujme se prezident opět pravomocí a povinnosti svého úřadu, pokud viceprezident a většina buď vedoucích sekcí exekutivy, nebo jiného takového útvaru, který může Kongres zákonem zřídit, nepředá do čtyř dnů prozatímnímu předsedovi Senátu a předsedovi Sněmovny reprezentantů písemné prohlášení, že prezident není způsobilý vykonávat pravomoci a povinnosti svého úřadu. V tomto případě rozhodne spornou otázku Kongres v zasedání, které se - jestliže Kongres nezasedá - za tímto účelem sejde do čtyřiceti osmi hodin. Pokud Kongres během jednadvaceti dnů po přijetí uvedeného písemného prohlášení nebo - jestliže Kongres nezasedá - během jednadvaceti dnů po jeho svolání rozhodne dvoutřetinovou většinou v obou komorách, že prezident je nezpůsobilý vykonávat pravomoci a povinnosti svého úřadu, pokračuje viceprezident v jejich vykonávání jako úřadující prezident. Nestane-li se tak, ujme se opět prezident pravomocí a povinností svého úřadu. (10. února 1967)

DODATEK XXVI.

Oddíl 1. Spojené státy ani kterýkoli jednotlivý stát nesmějí omezit volební právo občanů Spojených států starších osmnácti let z důvodů věku.

Oddíl 2. Kongres je zmocněn provést ustanovení tohoto článku v příslušném zákonodárství. (30. června 1971)

DODATEK XXVII.

Žádný zákon, měnící náhradu za služby senátorů a poslanců, nevstoupí v platnost, pokud volba poslanců nebude provedena. (1992)

